زنجیرەی ڕێنماییەكانی گۆڤاری ڕێگای ڕاست (٤٢)

لێكۆڵینەوەیەكی بابەتی و زانستیانە دەربارەی

حوكمی

یادی مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕان
بە بۆنەی لەدایك بوونی باشترینی پێغەمبەران ﷺ

ئامادەكردنی
م.عبدالغفور عبدالله صالح
پێداچونەوەی
م.عبداللطیف أحمد مصطفی
پێش نوێژو وتار خوێنی مزگەوتی گەورەی چوارقوڕنە
م.عبدالكريم محمد قادر
پێش نوێژو ووتار خوێنی مزگەوتی (ئیمان) لە سلێمانی
م. خلیل أحمد

====================

سایتی بەهەشت
www.ba8.org
هەمیشە لەگەڵمان بن بۆ بەرهەمی نوێ

========================

تێبینی : مافی بڵاوكردنەوەی ئەم بابەتە بۆ هەموو موسڵمانێكە بە مەرجێ وەكو خۆی بڵاوی بكاتەوەو دەستكاری نەكرێت

پێشەکی
مامۆستا عبدالکریم محمد قادر

بسم الله الرحمن الرحیم

ان الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره، ونعوذ بالله من شرور أنفسنا وسيئات اعمالنا، من يهده الله فلا مضل له ومن يضلل فلا هادي له، وأشهد ان لا إله إلاّ الله وحده لا شريك له وأشهد أن محمداً عبده ورسوله صلى الله عليه وعلى آله سلم، وشر الأمور محدثاتها وكل محدثة بدعة وكل بدعة ضلالة وكل ضلالة في النار.

خوێنەری بەڕێز: السلام عليكم ورحمة الله وبركاته

ئەم نوسراوەی بەردەستت کە بریتیە لە (لێکۆڵینەوەیەکی زانستی) دەربارەی حوکمی ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی لە دایك بوونی پێشەوامان پێغەمبەر محمد صلی الله علیه وعلی آله سلم، کە برای بەڕێزو خۆشەویستم مامۆستا (عبدالغفور عبدالله) ئامادەی کردووە، وە لەسەر داوای بەڕێزی هەستام بە خوێندنەوەی هەمووی دێڕ بە دێڕ، لە ئەنجامدا بۆم دەرکەوت کە بەڕاستی زۆر گرنگە هەموو موسڵمانان بیخوێننەوە، بۆ ئەوەی پارێزراوبن لە ناشەرعیەکان و بیدعەکان، وە سوپاس بۆ خوا نوسراوێکی زۆر بەسوودە بۆ موسڵمانان لە هەموو سەردەمێکدا، داواکارم لە خوای گەورە پاداشتی بە خێری ئامادەکارو خوێنەر بداتەوە لەسەر ماندوو بوونیان.

لە کۆتاییدا ئەڵێم:

ئەمرین و ئەوەی نوسیومانە ئەمێنێتەوە، خۆزگە ئەوەی ئەیخوێنێتەوە دوعای خێری بۆ ئەکردین بەڵکو (الله) بە بەزەیی خۆی ڕەحممان پێ بکات و لە کەم و کووڕی و کردەوەی خراپمان خۆش بێت. وە هەموو نوسەرێك دەمرێت، بەڵام ئەوەی بە دەستی خۆی نوسیویەتی ئەمێنێتەوە، بۆیە شتێك مەنوسە بە دەستی خۆت تەنها ئەوە نەبێت کە پێت خۆشە لە ڕۆژی قیامەتدا بیبینیتەوە.

وآخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمين

نوسینی

عبدالکریم محمد قادر*

٣/ذي الحجة/١٤٢٩هـ

* مامۆستای بەڕێز ناوی (عبدالکریم محمد قادر)ە لە ساڵی ١٩٦٩ لە گوندی (کۆرەی دوومالەی) ناحیەی تانجەرۆ (وارماوا) لە دایك بووە، لە ساڵی ١٩٨٧ دیراساتی ئیسلامی تەواو کردووە لە شاری سلێمانی، لە ساڵی ١٩٩٠ دبلۆمی وەرگرتووە لە زانستە شەرعیەکان لە بەغداد، وە لە ساڵی ٢٠٠٨ بەکالۆریۆسی وەرگرتووە لە زانستە شەرعیەکان لە کۆلێژی کوردستان بۆ پێگەیاندنی پێش نوێژو ووتار خوێن لە شاری سلێمانی، وە ئێستا پێش نوێژو ووتار خوێنە لە مزگەوتی ئیمان لە سلێمانی.

پێشەکی

ماموٚستا خلیل أحمد

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله والصلاة والسلام على رسول الله صلى الله عليه وسلم وعلى آله وصحبه ومن والاه الى يوم القيامة.

پاشان:

کتێبی (حوکمی مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی لە دایك بوونی باشترینی پێغەمبەران)م خوێندەوەو بینیم نوسراوێکی مەزنە کە لەلایەن برای بەڕێزم ماموٚستا (عبدالغفور عبدالله)وە نوسراوە. کە بەشێوەیەکی جوان و بابەتیانە مەسەلەکەی دیراسە کردووەو توانیویەتی حەق سەرخات و بەر پەرچی ناحەق و باطل بداتەوەو شوبهەکانیان لەبن دەربێنێ. بۆیە ئەم هەوڵەی بە بەرگریەکی گەورە دادەنرێت لە سوننەتی صەحیحی پێغەمبەرمان صلى الله عليه وسلم و ئەهلی سوننەو بانگەوازیکاران و پارێزەرانی سوننەت، وە وەستانێکی بەهێزە لە بەردەم دوژمنانی سوننەت و ڕەواج پێدەرانی گومڕایەتی بیدعەت و لاڕێ بوون بە ناوی دڵسۆزی و خۆشەویستی بۆ پێغەمبەری خودا صلى الله عليه وسلم.

جا خوای گەورە پاداشتی نوسەر بداتەوە بە چاکەو فەڕو بەرەکەت بخاتە تەمەن و خزمەتەکانی بۆ ئایینی پیرۆزی ئیسلام و ئێمەو ئەویش لەو کەسانە بگێڕێت کە بە گوێرەی توانایان بەرگری دەکەن لە شەریعەتە پاك و بێگەردەکەی کە هیچ کەم و کوڕیەکی تیادا نیە.

وصلى الله على نبينا محمد وعلى آله وصحبه وسلم

نوسینی

خلیل أحمد

٥/رمضان/١٤٢٩

بسم الله الرحمن الرحيم

پێشەکی چاپی یەکەم:

إن الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره ونعوذ بالله من شرور أنفسنا وسيئات أعمالنا إنه من يهده الله فلا مضل له ومن يضلل فلا هادي له وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له وأشهد أن محمداً عبده ورسوله .

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِۦ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسۡلِمُونَ ﴾[1]

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُواْ رَبَّكُمُ ٱلَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفۡسٖ وَٰحِدَةٖ وَخَلَقَ مِنۡهَا زَوۡجَهَا وَبَثَّ مِنۡهُمَا رِجَالٗا كَثِيرٗا وَنِسَآءٗۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ ٱلَّذِي تَسَآءَلُونَ بِهِۦ وَٱلۡأَرۡحَامَۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلَيۡكُمۡ رَقِيبٗا ﴾[2]

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَقُولُواْ قَوۡلٗا سَدِيدٗا يُصۡلِحۡ لَكُمۡ أَعۡمَٰلَكُمۡ وَيَغۡفِرۡ لَكُمۡ ذُنُوبَكُمۡۗ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَقَدۡ فَازَ فَوۡزًا عَظِيمًا ﴾[3]

أما بعد:

فإن أصدق الحديث كتاب الله، وخير الهدي هدي محمد ﷺ، وشر الأمور محدثاتها، وكل محدثة بدعة، وكل بدعة ضلالة، وكل ضلالة في النار.

دوای ئەوەی خەڵکی سەر زەوی کەوتبونە ناو گومڕاییەکی زۆر قوڵ و وێڵ و لاڕێ ببوون لە ڕێگای ڕاست و بە تەواوی شوێن هەواو ئارەزوی خۆیان کەوتبون و دەستیان دابویە بت پەرستی و دوور کەوتبونەوە لە پەرستنی خودای تاك و تەنها، لەو کاتەدا خوای پەروەردگار قورئانی پیرۆزی بۆ ناردنە خوارەوە بۆ ئەوەی ببێت بە شەرع بۆیان و پەیڕەوی بکەن و دوور بکەونەوە لە شیرك و کوفرو گومڕایی، وە بۆ گەیاندنی ئەم ئاینە پیرۆزەش کەسێکی لە خۆیان بۆ هەڵبژاردن بۆ ئەوەی ببێتە ڕێنومایی کارو ڕێ نیشاندەریان، کە ئەویش پێغەمبەری خۆشەویستمان (محمد ﷺ)ە، ئەو پێغەمبەرەی کە خوای پەروەردگار دەربارەی دەفەرموێت: ﴿ وَمَا يَنطِقُ عَنِ ٱلۡهَوَىٰٓ إِنۡ هُوَ إِلَّا وَحۡيٞ يُوحَىٰ ﴾[4]، واتە: (پێغەمبەر ﷺ بە هەواو ئارەزوی خۆی قسە ناکات، بەڵکو تەنها وەحیەو بۆی نێردراوە)، وە داواشی لە خەڵکی سەر زەوی کردووە کەوا شوێن فەرمانەکانی بکەون و دوور بکەونەوەو خۆیان بپارێزین لە نەهیەکانی، وەك دەفەرموێ: ﴿ وَمَآ ءَاتَىٰكُمُ ٱلرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَىٰكُمۡ عَنۡهُ فَٱنتَهُواْ ﴾[5]، واتە: (ئەوەی پێغەمبەر ﷺ بۆی هێناون وەری بگرن و ئەوەشی نەهی لێ کردون لێی دوور بکەونەوە)، کەواتە پێویستە لەسەرمان لاڕێ نەبین و لانەدەین لە سوننەتەکەی، وە دوور بکەوینەوە لە هەموو ئەو شتانەی کەوا نەهی لێ کردون و قەدەغەی کردووە لێمان.

---

[1] آل عمران:١٠٢

[2] النساء:١

[3] الأحزاب: ٧٠-٧١

[4] النجم/٣-٤

[5] الحشر/٧

یەكێ لەو شتانەی كە پێغەمبەری خوا ﷺ نەهی لێ كردوین لەوەی كە هەستین بە ئەنجام دانی و بە تاوانێكی گەورەی داناوە، بریتیە لە ئەنجام دانی (بیدعه) واتە: (شتی زیاد كراوو داهێنراو لە دیندا) كە بریتیە لەو عیبادەتانەی كە دراونەتە پاڵ دین و لە بنەڕەتیشدا لە دیندا نین، یان كردنی كارو فەرمانێك كە لە ئاینی پیرۆزی ئیسلامدا نیەو ئیسلام بەرییە لێی.

وە یەكێ لەو بیدعانەی كە لە ناو كۆمەڵگای ئیسلامیدا ئەنجام دەدرێت و بە عیبادەتێكی گەورە دەزانرێت وسەیر دەكرێت، بریتیە لە ئاهەنگ گێڕان بەبۆنەی لەدایك بونی پێغەمبەر ﷺ (المولد النبوي)، كە ئەمەش هیچ بنەمایەكی شەرعی لەسەر نیە تەنها چەند شوبهەیەكی بێ بنەماو لاسایی كردنەوەی گاورەكان نەبێت، كە یادی لە دایك بونی عیسى علیه السلام دەكەنەوە، كە ئەمەش نەك هەر نابێت بە بەڵگەو دەلیل لەسەر ئەم ئاهەنگە، بەڵكو هەڕەشەی توندیش كراوە لە لاسایی كردنەوەو خۆ چواندن پێیان.

لەكۆتاییدا خوای گەورە هەمومان بكات بە شوێن كەوتەی ڕاستەقینەی سوننەتی پێغەمبەر ﷺ لە هەموو كارو كردارێكی گەورەو بچوكماندا، وە نیەتمان پاك بكات و هەموو شتێكمان لەبەر خاتری ئەو بێت و سەرمان خات بۆ هەموو كارێك كە پێی خۆشەو جێگای ڕەزامەندی ئەوە..... آمین.

وصلى الله على نبيينا محمد وعلى آله وصحبه وسلم

ئامادەكار

٩ رمضان/ ١٤٢٧ **كۆچی**

١/ ١٠/ ٢٠٠٦ زاینی

پێشەکی چاپی دووەم:

سوپاس و ستایش بۆ خوای گەورەو پەرستراوی ڕاستەقینەمان، ئەو خوایەی کە ئاینەکەی بۆ تەواو کردوین و بە بێ هیچ کەمو کووڕیەك بۆی دابەزاندوینەتە خوارەوە، کە لە قورئانە پیرۆزەکەیدا دەفەرموێت: ﴿ٱلۡيَوۡمَ أَكۡمَلۡتُ لَكُمۡ دِينَكُمۡ وَأَتۡمَمۡتُ عَلَيۡكُمۡ نِعۡمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ ٱلۡإِسۡلَٰمَ دِينٗا﴾، وە درودو صەلات و سەلامیش لەسەر ئەو پێغەمبەرە خۆشەویستەمان بێت کە خوای گەورە پێی دەفەرموێت: ﴿قل ان كنتم تحبون الله فاتبعوني يحببكم الله ويغفر لكم ذنوبكم والله غفور رحيم﴾.

دوای ئەوەی بۆ جاری یەکەم ئەم بابەتە بڵاو کرایەوەو لە قەبارەیەکی بچوکدا کەوتە بەر دەستی خوێنەرانی خۆشەویست، لە زۆر شوێنەوە قسەو باسی لەسەر دەکراو هەر کەسەو بە پێی بۆچونی خۆی باسی دەکردو لێوەی دەدوا، جا خەڵکانێك هەبوون بە شتێکی باشیان دەزانی و پێیان وابوو کە ئەوەی نوسراوە حەقەو ڕاستەو بە بەڵگەی قورئان و فەرمودەی صەحیحی پێغەمبەر ﷺ سەلمێنراوە، بۆیە ئەوانە جگە لە بێ دەنگی و دەست خۆشی هیچی تریان نەدەوت، خوای گەورە پاداشتی بە خێریان بداتەوە.

بەڵام جۆری دووەمیان کە ئەمە زیاتر جێگای مەبەستی منەکە قسەی لەسەر بکەم و لەسەری بدوێم، ئەو کەسانە بوون کە زۆر بێ ویژدانانەو بە بێ هیچ بەڵگەیەك دەکەوتنە سەر باسی بابەتەکەو بێ ئەوەی هیچ ترسێکی خوای گەورە لە دڵیاندا بێت هەموو بابەتەکەیان بە کوفرو گومڕایی دەزانی، وە وایان دەردەبڕی کە ئەوانەی باس لەو جۆرە بابەتانە دەکەن گومڕان و دوور کەوتونەتەوە لە ئایینی پیرۆزی ئیسلام.

بەڕاستی سەیرە یەکێك بڵێت با بەتەنهاو لە هەموو کارو کرداریکماندا شوێن پێشەواو خۆشەویستمان پێغەمبەر ﷺ بکەوین، وا لە قەڵەم بدرێت کە ئەو کەسە گومڕایەو دوور کەوتۆتەوە لە ئایینی ئیسلام!!!

بۆ نموونە ووتار بێژێك لە یەکێك لە مزگەوتەکان و لە کاتی ووتاری ڕۆژی هەینیدا ووتبووی: (ئەوەی ئەم بابەتەی نوسیوەو ئەوەش کە دەیخوێنێتەوە هەموویان کافرن)، بە ڕاستی جێگای داخە مامۆستایەکی بەڕێز دوای چەندین ساڵ خوێندنی زانستی شەرعی، بە یەکێك کە باسی تەنها شوێن کەوتنی سوننەتی پێغەمبەر ﷺ و دوور کەوتنەوەو وازهێنان لەو شتە زیادانەی کە کەوتونەتە ناودینەوە بکات و پاڵپشتی قسەکانیشی قورئان و فەرمودەی صەحیحی پێغەمبەر ﷺ بێت، بڵێت ئەوە کافرن!!! وە من پرسیار لە مامۆستایان دەکەم بە شێوەیەکی گشتی، یەکێك ئاوا بێت و داوا لە خەڵك بکات کە واز لە بیدعە بهێنن و تەنها شوێن سوننەتی پێغەمبەر ﷺ بکەون، ئایا ئەو کەسە کافرە؟

وە ئەی باشە ئەم مامۆستا بەڕێزە لەوە ناترسێت کە ئەگەر ئەو کەسانە شایانی ئەوە نەبن کە پێیان بوترێت کافر، ئەوا کافر بوونەکە بەسەر خۆیدا بگەڕێتەوە وەك پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت؟

بۆیە منیش لەبەر ئەمانەو تا بابەتەکەش ووردتر باس بکەم و پاڵپشتی زیاتری بۆ پەیدا بکەم لە ڕووی زانستی و بابەتییەوە، هەستام بە کۆکردنەوەی بابەت و سەرچاوەی زیاتر لەسەر ئەم باسەو سەر لە نوێ داڕشتنەوەی بەو شێوەیەی کە لەبەر دەستت دایە.

وە دوای تەواو بوون و کۆتایی هاتنیشی بە پێویستم زانی بیخەمە بەر چاوی ئەم مامۆستا بەڕێزو خۆشەویستانەم و چەند مامۆستایەکی تر، کە پێیدا بچنەوەو بابەتەکە لە ڕووی زانستیەوە هەڵ بسەنگێنن، بۆ

ئەوەی دوور بێت لە هەڵەو کەمو کوڕی. وە وەك پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: (من لا یشكر الناس لا یشكر الله)[6] ، بۆیە من حەمدو سوپاسی خوای گەورە دەکەم لەسەر تەواو کردنی ئەم کتێبەو وە هەر لێرەشەوە سوپاس و خۆشەویستی خۆم دەنێرم بۆ ئەم مامۆستا بەرێزانەی کە پێیەوە ماندوو بوون و کاتی خۆیان بۆ تەرخان کردم، وە هەروەها هەموو ئەو کەسانەش کە کەم و زۆر هاوکاریان کردووم، داواکارم لە خوای گەورە کە بە باشترین شێوە پاداشتی هەموو لایەکیان بداتەوە.

لە کۆتاییدا دەڵێم: ئەوەی کە ڕاستەو پێکاومە ئەوە لە خوای پەروەردگارەوەیە، وە ئەوەش کە هەڵەیەو نەم پێکاوە ئەوە لە نەفس و شەیتانەوەیەو داوای لێ خۆشبوون دەکەم لە خوای گەورە لە سەریان، وە خوای گەورە پاداشتی هەموو ئەو کەسانە بداتەوە کە لە کاتی بەر چاو کەوتنی هەر هەڵەیەك، (هەڵەکە) وەك دیاریەك بۆ خاوەنەکەی دەنێرنەوە بۆ ئەوەی لە چاپەکانی داهاتوودا چاکیان بکات انشاءالله.

وصلی الله علی نبینا محمد وعلی آله وصحبه وسلم

ئامادەکار

٨/صفر/١٤٣٠ کۆچی

٢٠٠٩/٢/٣ زایینی

---

6 (صحيح) انظر حديث رقم: ٦٦٠١ في صحيح الجامع.

بەندی یەکەم

بەشی یەکەم:
سەرەتایەک دەربارەی بیدعە

بەشی دووەم
تێگەیشتنێکی هەڵە دەربارەی بیدعە

بەشی سێیەم
لە گرنگترین ترسناکی و خراپیەکانی بیدعە

بەشی یەکەم:

سەرەتایەك دەربارەی بیدعە

پێش ئەوەی بچینە سەر بابەتەکەمان بەشێوەیەکی گشتی و باس کردنی حوکمی مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ و هەڵسەنگاندنی هەموو ئەو شوبهەو گومانانەی کە دەیهێننەوە بۆ شەرعیەت دان پێی و پوچەڵ کردنەوەیان بە بەڵگەی قورئان و سوننەت و سەلماندنی ئەوەی کە بەڵێ ئەمە بیدعەیەو ئایینی پیرۆزی ئیسلام بێ بەریە لێی، بە پێویستی دەزانم کەمێك باسی (بیدعە) بکەین لەژێر ڕۆشنایی قورئان و سوننەت و وتەی زانایاندا.

ووشەی (بیدعە) واتا داهێنان و هێنانە کایەی شتێك کە پێشتر نەبووبێت، وە لە ڕووی زمانەوانی و شەرعیەوە پێناسەی جیای بۆ کراوە:

بیدعە لە زمانەوانیدا:

بیدعە لە زمانەوانیدا وەرگیراوە لە (البدع)، ئەویش داهێنان و هێنانە کایەی شتێکە کە وێنەی ئەو شتە پێشتر نەبووبێت، وەك خوای گەورە دەفەرموێ: ﴿ بَدِيعُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ ﴾[1]، واتە: (داهێنەرو بەدیهێنەری ئاسمانەکان و زەویە بە شێوەیەك کە پێشتر وێنەو هاوشێوەی نەبووە). وە هەروەها دەفەرموێت: ﴿ قُلۡ مَا كُنتُ بِدۡعًا مِّنَ ٱلرُّسُلِ ﴾[2]، واتە: (بڵێ: من یەکەم کەس نیم کە پەیامی خوای هێنابێت بۆ بەندەکانی، بەڵکو زۆر لە پێغەمبەران لە پێش منەوە هاتوون)[3].

بیدعە لە زاراوەی شەرعدا:

وە زانایان ڕایان جیاوازە لە دیاری کردن و پێناسەکردنی (بیدعە) لە شەرعدا، هەندێکیان لە بەرامبەر سوننەتیان داناوە، وە هەندێکی تریان بەشێوەیەکی گشتی بۆ هەموو داهێنراوێکیان داناوە کە لە دوای سەردەمی پێغەمبەر ﷺ داهێنراون، جا ئەو داهێنراوە چاك بێت یان خراپ (محموداً أم مذموماً)، وە چاکترین و ڕوونترین و کۆکراوەترین و

[1] البقرة: ١١٧

[2] الأحقاف: ٩

[3] البدعة: تعريفها – أنواعها – أحكامها، للشيخ/صالح بن فوزان الفوزان (ص٧).

بەهێزترینیان ئەوەیە کە: (الطريقة المخترعة في الدين تضاهي الشرعية، يقصد بها التقرب إلى الله، ولم يقم على صحتها دليل شرعي صحيح أصلاً)[4]، واتە: (ڕێگا خوپەرستیەکی داهێنراوە لە دیندا، کە لە ڕێگا شەرعیەکە دەچێت، وە مەبەستیش لە گرتنە بەری ئەم ڕێگا داهێنراوە زیاتر نزیك بوونەوەیە لە خوا، لە کاتێکدا هیچ بەڵگەیەکی شەرعی ڕاست وصەحیح لەسەر ئەم ڕێگا داهێنراوە نیە).

وە بەم نمونەیە پێناسەکە زیاتر ڕوونتر دەبێتەوە:

لە فەرمودەی صەحیحدا هاتووە کە زیکر کردن لە دوای نوێژە فەرزەکان هەیە، کەوابوو ئەم زیکری دوای نوێژانە ڕێگە خواپەرستیەکی شەرعیە. بەڵام هەندێ کەس بەبێ بوونی هیچ بەڵگەیەکی ڕاست زیکری پێش نوێژیشیان داهێنەوە، وە ئەمەش ڕێگا خواپەرستیەکی داهێنراوە لە دیندا لەسەر شێوەی ڕێگا شەرعیەکە، بەڵام لەبەر ئەوەی بێ بەڵگەیە ئەوە دروست نیەو ڕەت کراوەیە، چونکە شەریعەت دانەر (شارع) تەنها خوایەو پێغەمبەریش ﷺ ڕاگەیەنەری ئەم شەریعەتەیە، وە بۆ هیچ کەسێك نیە کە شتێکی تری هاوشێوەی شەرع دابهێنێت، ئەگینا با نوێژی بەیانیش کە دوو ڕەکعەتە لە شەرعدا با بیکەین بە چوار وەك نوێژی نیوەڕۆ، چونکە ئەگەر دروست بێت زیکرێکی تایبەت لە پێش نوێژ زیاد بکرێت ئەوا دروستیشە یەك دوو ڕەکعەتی نوێژیش زیاد بکرێت؟!

وە هەروەها زۆر پێناسەی تریش بۆ بیدعە کراوە لە زاراوەی شەرعدا، لەوانە: (ما أُحدث في دين الله، وليس له أصل عام ولا خاص يدل عليه)، واتە: (بیدعە ئەو شتانەیە کە لە دیندا داهێنراون، وە هیچ بنچینەیەکی گشتی و تایبەتی نیە کە دەلالەتی بۆ بکات و بەڵگە بێت لەسەری)، وە بە دەستەواژەیەکی کورتتر: (ما أُحدث في الدين من غير دليل)، واتە: (هەموو ئەو شتانەیە کە لە دین داهێنراون بەبێ هیچ دەلیل و بەڵگەیەك لەسەری)[5].

وە بێ گومان بنچینەی سەرەکی ئەم ئاینە پیرۆزە (ئیسلام) کە بەڵگەی بنەبڕی لە قورئان و سوننەت لەسەرە؛ ئەوەیە کە: جگە لە خوای گەورە کەسی تر نەپەرسترێت؛ وە نەش پەرسترێت تەنها بەو شێوازە نەبێت کە بەشەرع دانراوە لە کتێبی خوای گەورە (قورئان) و سوننەتی صەحیحی پێغەمبەر ﷺ. وە لێرەوە زانایان فەرموویانە: (عیبادەت وەستاوە لەسەر بەڵگەو دەلیل)، بە مانای: موسڵمان نزیك نابێتەوە لە خوای گەورە تەنها بەوە نەبێت کە بۆی بە شەرع داناوین، وە پێغەمبەریش ﷺ ڕوونی کردۆتەوە بۆمان، بەڵام کەسێك بیەوێت لە خوای گەورە نزیك بێتەوە بە چەند کردەوەیەك و واش گومان بەرێت بەعەقڵی خۆی کە کارێکی چاکە، یان ئەو کردەوەیەی لە غەیری خۆی وەرگرتبێت، وە ئەگەر ئەو کەسەی لێی وەرگرتووە زانایەکی گەورەش بێت، ئەوە کردەوەکەی بەسەردا دەدرێتەوەو کەسێکی داهێنەر (مبتدع)ە ئەگەر نیەتی خێریشی هەبێت.

لە (ابن مسعود)ەوە ڕەزای خوای لێ بێت هاتوە کە فەرمویەتی: (وكم من مريد للخير لن يصيبه) واتە: (چەندەها کەس بە نیازو شوێن کەوتەی خێرن، بەڵام نای پێکن)، ئەمەی بەکۆمەڵێك ووت کە (سبحان الله و الله أكبر و لا إله إلاّ الله و الحمدلله)یان دەکرد، وە ئەم زیکرانەیان بە وردە بەرد دەژماردن، کاتێکیش نەهی لێ کردن وتیان: (هیچ مەبەستێکمان نەبووە تەنها خێر نەبێت).

---

[4] الاعتصام للشاطبي (٣٧/١)، دار المعرفة-بيروت.

[5] قواعد معرفة البدع، تأليف محمد بن حسين الجيزاني، (ص٢٤).

وە لێرەوە بنچینەیەکمان دەست دەکەوێت کە جێگیرو زانراوە لای زانایانی ئیسلام، ئەویش ئەوەیە کە لە کاتی ڕوودانی کێشەو خیلافدا پێویستە بگەڕێینـەوە بۆلای قورئـان و سـوننەتی پێغەمبـەر ﷺ، وە ئـەوەی بـە بەڵگـەوە دەستمان کەوت لێی وەرگرین و کاری پێ بکەین، وە ئەوەی بەڵگەشمان لە سەری دەست نەکەوت ئەوا بە هۆیەوە لە خوای گەورە نزیك نابینەوەو پێویستە وازی لێ بهێنین .

خوای گـەورە دەفـەرموێت: ﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَطِيعُواْ ٱللَّهَ وَأَطِيعُواْ ٱلرَّسُولَ وَأُوْلِي ٱلۡأَمۡرِ مِنكُمۡۖ فَإِن تَنَٰزَعۡتُمۡ فِي شَيۡءٖ فَرُدُّوهُ إِلَى ٱللَّهِ وَٱلرَّسُولِ إِن كُنتُمۡ تُؤۡمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِۚ ذَٰلِكَ خَيۡرٞ وَأَحۡسَنُ تَأۡوِيلًا ﴾[6]، واتە: (ئەی ئەوانەی کە ئیمانتان هێنـاوە گوێ ڕایەڵی خواو پێغەمبەر ﷺ بکەن و گوێ ڕایەڵی ئەوانە بکەن لە خۆتان واتە لـەناو ئێـوەی موسـڵماندا کـە کـارو فەرمانتان بەڕێوە دەبەن، وە ئەگەر لە شتێکدا کێشە کەوتـە ناوتـان ئـەوا بیگێڕنـەوە بـۆ لای خـواو پێغەمبەرەکـەی (قورئان و سوننەت) ئەگەر ئێوە بڕواتان بەخواو ڕۆژی دوایی هەیە، ئەوە بۆ ئێوە چاکترەو ئەنجامیشی باشترە). وە دیـسان دەفـەرموێت: ﴿ وَمَآ ءَاتَىٰكُمُ ٱلرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَىٰكُمۡ عَنۡهُ فَٱنتَهُواْۚ ﴾[7]، واتـە: (ئـەوەی پێغەمبـەر ﷺ بـۆی هێناون وەری بگرن و ئەوەشی نەهی لێ کردون خۆتانی لێ بە دوور بگرن)، شێخ عبـدالرحمن الـسعدي[8] ڕەحمـەتی خوای لێ بێت لە تەفسیری ئەم ئایەتەدا دەڵێت: (ئەمـە گشتگرە بـۆ هـەموو بابەتـە بنـچینەیی و لاوەکیـەکانی دین (الأصول والفروع)، وە ئاشکراو پەنهانەکانی، وە ئەوەش کە پێغەمبـەر ﷺ پێـی هـاتووە، ئـەوە پێویـستە لەسـەر بەندەکان کە دەستی پێوە بگرن و شوێنی بکەون، وە بۆیان حەڵاڵ نیـە کـە پێچەوانەی ئـەو بکـەن، وە فـەرمودەی پێغەمبەر لەسەر حوکمی شتێك ئەوە وەك حوکمی خوای گەورە وایە لەسەری، وە هیچ ڕوخـسەت و عوزرێـك نیـە بـۆ هیچ کەسێك کە وازی لێ بهێنێت، وە دروستیش نیە کە ووتەی هیچ کەسێك پێش ووتەی ئەو بخرێت[9]).

---

[6] النساء/٥٩

[7] الحشر/٧

[8] زاناو شارەزاو موفەسیری قورئان شێخ (عبدالرحمن بن ناصر بن عبدالله بن ناصر آل السعدي)یە، لـە (١٢/محرم/١٣٠٧)ی کۆچی لـە (عنیزة) لە دایك بووە، لە تەمەنی (٤) سـاڵیدا دایکی مردووە، وە لـە تەمـەنی (٧) سـاڵیدا باوکیـشی دەمرێت، وە هـەر لـە منداڵیـەوە زیرەکی و لێهاتوویی و ئارەزووی فێربوونی زانستی شەرعی پێوە دیار بووە.

وە لە دوای مردنی باوکی دەست دەکات بە قورئان خوێندن و لە تەمەنی (١١) ساڵیدا هەموو قورئان لەبەر دەکات، پاشان دەست دەکات بە خوێندنی زانستە شەرعیەکان تا وای لێ دێت لە هەموو بوارەکاندا زانستێکی باش فێـر دەبێت، وە لـە تەمـەنی (٢٣) سـاڵیدا دادەنیشێت بۆ وانە وتنەوەو خەریکی کاروباری فەتوا دەبێت بە بەردەوامی. وە ناوبراو خاوەنی نزیکەی (٣٦) کتێب و بڵاوکراوەیـە، لـە سەرووی هەموویانەوە تەفسیرە نایاب و پڕ ماناکەی (تيسير الكريم الرحمن في تفسير كلام المنان) کە لـە زۆر شـوێن بـە تـەفسیری سـەعدی ناسراوە، شایانی باسە شێخ محمد بن صالح العثيمين ڕەحەتی خوای لێ بێت دەربارەی تەفسیرەکەی دەڵێت: (پێویستە لەسـەر هـەموو ئەوانەی کە بەدوای کتێبی تەفسیردا دەگەڕێن، کتێبخانەکەیان خاڵی و بەتاڵ نەبێت لەم کتێبە).

وە پێنج ساڵ بەر لە مردنی توشی پاڵە پەستۆی خوێن دەبێت، تا لـە بـەرە بـەیانی ڕۆژی (٢٣/جـەمادی کۆتـایی/١٣٧٦)ی کۆچـی، کۆچی دوایی دەکات.

[9] تفسير السعدي، ص١٠٠٣.

وە پێغەمبەر ﷺ لەو فەرمودەیەی کە دایکی ئیمانداران عائیشە ڕەزای خوای لێ بێت دەیگێڕێتەوەو (زانایان بە تەرازویان داناوە بۆ کردەوە ئاشکراکان) دەفەرموێ: (من عمل عملاً ليس عليه أمرنا فهو ردٌ)[10]، واتە: (هەر کەسێك کردەوەیەك بکات و ئەمری ئێمەی لەسەر نەبێت، ئەوە ڕەد دەکرێتەوە، واتە قبولْ ناکرێت و لێ ی وەر ناگیرێت)، وە شێخی پایە بەرزو زانای فەرمودەناس شێخ (محمد ناصرالدين الألباني[11]) ڕەحمەتی خوای لێ بێت دەربارەی ئەم فەرمودەیە دەڵێت: (ئەم فەرمودەیە بنچینەو بنەمایەکی گەورەیە لە بنچینەو بنەماکانی ئیسلام، وە یەکێکە لە فەرمودە پڕ ماناو کۆکراوەکانی پێغەمبەر ﷺ؛ چونکە زۆر بە ئاشکراو ڕوون و ڕاشکاوی ڕەددی هەموو بیدعەو داهێنراوێك دەداتەوەو پوچەڵیان دەکاتەوە)[12].

وە لە ڕیوایەتێکی تردا هاتووە کە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: (من أحدث في أمرنا هذا ما ليس منه فهو ردّ)[13]، واتە: (هەر کەسێك شتێك دابهێنێت لە دینی ئێمەداو تێیدا نەبێت، ئەوە ڕەد دەکرێتەوە).

وە هەروەها دەربارەی پێناسەکەی پێشوو (شيخ سليم الهلالي) دەڵێت: کە دەفەرموێت: (بقصد التقرب إلى الله)، ئەوا بیدعەی دنیایی و ئەوانەی پەیوەندیان بە ژیانی خەڵکەوە هەیە وەك: ئۆتۆمۆبێل و بارود و فڕۆکەو دانان و نوسینی کتێب و هاو وێنەی ئەمانیش، وە ئەمانە هەموویان هۆکاری شەرعین لەبەر ئەوەی هەموویان دەگەڕێنەوە سەر ئەوەی کە مەشروعن و دروستن، وە هەر ئەمانەشن کە پێنج حوکمەکە (الأحكام الخمسة) دەیان گرێتەوە، نەك

10 رواه مسلم رقم الحديث (١٧١٨)

11 ناوی (ناصرالدين كوڕی حاجی نوح نجاتی)یەو بە ڕەگەز ئەلبانیەو لە ساڵی (١٣٣٢هـ–١٩١٤ز) لە شاری (اشقودره)ی پایتەختی ئەلبانیا لە دایك بووە، بەڵام بەهۆی ناهەمواری ئەو وڵاتەوە باوکی ئەلبانیا جێ دەهێڵێت و ڕوو دەکاتە شام. شێخ ئەلبانی لای باوکی کۆمەڵێك کتێبی خوێندووە لە زانستە جیا جیاکاندا، لەوانە فیقهو صرف و هەر لای باوکیشی قورئانی تەواو کردووە، وە هەروەها شێخ (راغب الطباخ) کە زاناو شارەزای (حلب) بووە لە زانستی فەرمودەدا، ئیجازەی زانستی فەرمودەی بە شێخ ئەلبانی دەبەخشێت، ئەمەش وەڵامێکە بۆ ئەو دڵ نەخۆشانەی کە دەڵێن شێخ ئەلبانی لای هیچ کەسێك زانستی شەرعی نەخوێندووە. پاشان لەگەڵ کردنەوەی زانکۆی ئیسلامی لە سعودیە ئەو یەکێك دەبێت لە مامۆستاکانی ئەو زانکۆیەو بۆ ماوەی (٣) ساڵ وانەی زانستی فەرمودە (علوم الحديث)ی تێدا وتۆتەوە بە سەرکەوتوویی لە کاتێکدا هەڵگری هیچ شەهادەو بڕوانامەیەکی ئەکادیمیش نەبووە.

وە هەروەها شێخ ئەلبانی زۆر کاریگەر بووە بە هەرسێ شێخی ئیسلام (ابن تيميةو ابن القيم الجوزيةو محمدی کوڕی عبدالوهاب) ڕەحمەتی خوایان لێ بێت، کە بانگەوازییان کردووە بۆ قورئان و سوننەتی صەحیح و گەڕانەوە بۆ لایان لە هەموو ڕوویەکەوە، وە دژایەتی کردن و لەناو بردنی بیدعەو هەڵگرانی بیرو باوەڕە گومڕاکارەکان، وە ئەمەش زۆر بە ڕوونی لە قسەو فەتواکانیدا دەردەکەوێت کە ووتەکانیان وەك بەڵگە بەکاردەهێنێت و پشتیان پێ دەبەستێت.

وە کتێب و نوسراوو تەحقیقاتی شێخ ئەلبانی ڕەحمەتی خوای لێ بێت بە چاپکراوو چاپ نەکراویەوە دەگاتە نزیکەی (٢٣١) کتێب، کە ئەمەش ڕێژەیەکی زۆرو بەرچاوەو گەورەیی و فراوانی زانستی ئەم زانا بەڕێزو پایە بەرزە دەردەخات، وە هەروەها نیشانەی بە تەنگەوە بوون و خەم خۆری بووە بۆ بانگەوازی ئیسلامی و خزمەت کردنی سوننەتی صەحیحی پێغەمبەر ﷺو مەنهەج و ڕێبازی سەلەفی صالح ڕەزای خوایان لێ بێت، وە ئەم زانا بەڕێزو فەرمودە ناسە لە تەمەنی (٨٨) ساڵیداو لە ڕۆژی شەممە ٢٢/جەمادی کۆتایی ساڵی (١٤٢٠ کۆچی – ١٩٩٩ زایینی) لە دوای عەصرو پێش خۆر ئاوابوون کۆچی دوایی کرد.

وەرگیراوە لە: الإمام الألباني حياته دعوته جهوده في خدمة السنة، تأليف محمد بيُّومي.

12 ارواء الغليل في تخريج أحاديث منار السبيل، للشيخ/محمد ناصرالدين الألباني، ص/(١٢٨).

13 رواه مسلم (١٧١٨)، وأخرجه أحمد (٢٤٥٠٤)و (٢٦٠٩٢)و (٢٦٩٧)، والبخاري (٢٦٩٧) وأبو داود (٤٦٠٦)، وابن ماجه (١٤) وابن حبان (٢٦)و (٢٧)، والطيالسي (١٤٢٢)، والدرقطني (٤/٢٢٤/٢٢٥/٢٢٧)، وغيرهم.

بیدعەی دینی، وە ئەوەشە کە دەوترێت: (ما لایتم الواجب إلاّ بـه فهـو واجـب)، نـەك بـەو شـێوەیەی کـە (عِـزّ بـن عبدالسلام)[14] ڕەحمەتی خوای لیٚ بێت دەڵێت دەربارەی دابەش کردنی بیدعەی دینی بۆ پێنج بەش[15].

وە سەرەڕای هـەموو ئەوانـەش خـوای گـەورە دەفـەرموێت: ﴿ ٱلۡيَوۡمَ أَكۡمَلۡتُ لَكُمۡ دِينَكُمۡ وَأَتۡمَمۡتُ عَلَيۡكُمۡ نِعۡمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ ٱلۡإِسۡلَٰمَ دِينٗا ﴾[16]، واتە: (ئەمرۆ دینەکەم بۆ تەواو کردن و نیعمەتی خۆم بەسەردا تەواو کردن وە ڕازی بووم بۆ ئێوە کە ئیسلام دینتان بێت)، وە پێشەوا ابن كثير لـە تەفـسیری ئـەم ئایەتـەدا دەڵێـت: (ئـەوە گـەورەترین نیعمەت و بەخششی خوایە لەسـەر ئـەم ئوممەتـە، بـە شـێوەیەك کـە خـوای گـەورە دینەکـەی بـۆ تـەواو کـردوون و پێویستیان بە دینێکی تر نیە جگە لەو، وە هەروەها پێویستیان بـە پێغەمبـەرێکی تـر نیـە جگـە لـە پێغەمبەرەکـەی خۆیان؛ وە هـەر بۆیەشـە خـوای گـەورە کردوویـەتی بـە کۆتـایی پێغەمبـەران ﷺ، وە ناردوویـەتی بـۆ مرۆڤـەکان و جنۆکەکان، وە هیچ شتێك حەڵاڵ نیە تەنها ئەوە نەبێت کە ئەو حەڵاڵی کردووە، وە هیچ شتێکیش حەڕام نیـە تـەنها ئەوە نەبێت کە ئەو حەڕامی کردووە، وە هەر شتێکیش ئەو بە دینی دانەنابێت ئەوە دین نیە، وە هـەر شـتێکیش کـە ئەو هەواڵی پێدابێت ئەوە حەقەو ڕاستەو درۆو خیلافی تێدا نیە، هەروەك خـوای گـەورە دەفـەرموێت: ﴿ وَتَمَّتۡ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدۡقٗا وَعَدۡلٗا ﴾[17]، واتە: ڕاسـتە لـە هـەواڵ دان و ئیخبـاردا، وە عـەدل و دادپـەروەرە لـەو شـتانەی کـە فـەرمانی پێکردوون و ئەوانەش کە قەدەغەی کردوون (الأوامر والنواهي)، وە کـە دینەکەشـی بـۆ تـەواو کـردن ئـەوە نیعمـەتی خۆی بە تەواوی بەسەردا ڕشتن، بۆیـە خـوای گـەورە دەفـەرموێت: ﴿ ٱلۡيَوۡمَ أَكۡمَلۡتُ لَكُمۡ دِينَكُمۡ وَأَتۡمَمۡتُ عَلَيۡكُمۡ نِعۡمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ ٱلۡإِسۡلَٰمَ دِينٗا ﴾ واتە: ئێوەش ڕازی بن بەو دینە کە خوای گەورە بۆی ناردوون، چـونکە دینێکـە خـوای گەورە پێی ڕازیەو خۆشی دەوێت، وە بە باشترین پێغەمبەر لەناو پێغەمبەراندا ناردوویەتی، وە باشترین و پیرۆزترین کتێبی بۆ دابەزاندووە، وە ابن عباس دەڵێـت: ﴿ ٱلۡيَوۡمَ أَكۡمَلۡتُ لَكُمۡ دِينَكُمۡ ﴾، ئـەوە ئیـسلامە، وە هـەواڵ دەدات بـە پێغەمبەر ﷺو ئیماندااران: کە بەڕاستی خوای گەورە ئیمانی بۆ تەواو کردوون، وە هیچ پێویـستیان بـە شـتێك لـەوە زیاتر نیە، وە بەڕاستی خوای گەورە تەواوی کردووەو هیچ شتێکی لیٚ کەم مەکەنەوە)[18].

وە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: (ما بقي شيء يقرّب من الجنة و يباعد من النار إلاّ وقد بُيِّن لكم)[19]، واتە: (هیچ شـتێك نـەماوە کـە پێـی لـە بەهەشـت نزیـك ببنـەوە، وە دورتـان بخاتـەوە لـە ئـاگری جەهەننـەم، ئـیلا بۆتـان رون کراوەتەوە). کەواتە مادام هەموو شتێکمان بۆ ڕوون کرابێتەوە کە پێی لە بەهەشـت نزیـك ببینـەوەو ئـەوەش کـە لـە

---

14 لە بەشەکانی داهاتودا باسی ئەم جۆرە دابەش کردنە دەکەین کە شێخ (العزّ بن عبدالسلام) ڕەحمەتی خوای لیٚ بێت کردوویەتی، وە زۆرێك لە زانایان لەسەر ئەم جۆرە دابەش کردنـەیان نوسـیوەو ڕوونیـان کردۆتـەوە کـە دابـەش کردنێکی هەڵەیـەو لەگـەڵ بنچینەکانی ئایینی پیرۆزی ئیسلامدا ناگونجێت، پشت بە خوای گەورە لە جێگای خۆیدا باسیان دەکەین.

15 البدعة وأثرها السيئ في الأمة، للشيخ سليم الهلالي، (ص٦).

16 المائدة/٣

17 الأنعام: ١١٥

18 عمدة التفسير (ج١ ص٥٥٤)

19 أخرجه الطبراني في معجمه الكبير (١٦٤٧)، وصححه الألباني في السلسلة الصحيحة رقم (١٨٠٣).

دۆزەخ دورمان دەخاتەوە، چ پێوست بە داهێنان و بیدعە دەكات؟!! لە كاتێكدا هەموو داهێنراوو بیدعەیەك گومڕاییەو هەموو گومڕاییەكیش لە ئاگردایە .

وە (ابن الماجشون[20]) دەڵێت: (گوێم لە ئیمام مالك بوو دەیفەرمو: هەر كەسێك بیدعەیەك لە دینی ئیسلامدا دابهێنێت و بە چاكیشی بزانێت، ئەوە وا گومان دەبات كە محمد ﷺ خیانەتی لە پەیامەكەی خوای گەورەدا كردووە، چونكە خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ٱلۡيَوۡمَ أَكۡمَلۡتُ لَكُمۡ دِينَكُمۡ﴾ وە ئەوەی ئەو ڕۆژە دین نەبوبێت، ئەوە ئەمڕۆ نابێت بە دین)[21].

وە ئیمام (الشوكاني[22]) لە (القول المفيد)دا دەڵێت: خوای گەورە ئاینەكەی تەواو كردووە پێش ئەوەی پێغەمبەر ﷺ بمرێت.

كەوابوو ئەو بۆچونە چیە كە دایان هێناوە دوای ئەوەی خوای گەورە دینەكەی تەواو كردووە؟!

– ئەگەر لە دیندا بێت بە بڕوای خۆیان، ئەوا دینەكە تەواو نەبووە، تەنها بەڕەئی و بۆچونی ئەوان نەبێت! ئەمەش ڕەددە لەسەر قورئان!

– وە ئەگەر لە دینیشدا نەبێت، ئەوە چ سودێك هەیە خەریك بوون بە شتێك كە لە دیندا نیە؟!.

---

[20] ناوی (عبدالعزيز بن عبدالله بن أبى سلمه الماجشون المدنى)یە،لە پێشەواو زانا گەورەو باوەڕ پێكروەكانی تابعی تابیعینە، لە ساڵی (١٦٤)كۆچی، كۆچی دوایی كردووە.

[21] الإعتصام ١/٤٩

[22] ناوی (محمد بن على بن محمد بن عبدالله الشوكانى)یە، لە ساڵی (١١٧٣)ی كۆچی لە دایك بووە،وە تا تەمەنی (١٠) ساڵی قورئانی پیرۆزو زۆر بابەتی تر لەبەر دەكات، وە نوسینەكانی ئەم زانا بەرزە دەگاتە نزیكەی (٢٧٨)بابەت، كە ژمارەیەكی زۆریانی لێ بڵاوكراوەتەوە، وە لە ساڵی (١٢٥٠)ی كۆچی، كۆچی دوایی كردووە.

بەشی دووەم

تێگەیشتنێکی هەڵە دەربارەی بیدعە

هەندێ لە زانایان ڕەحمەتی خوایان لێ بێت لە قسەکردن دەربارەی بیدعە بە هەڵەدا چوون و لەو ئیجتهادەی کە کردوویانە نەیان پێکاوە، وە یان ئەوان مەبەستیان ڕاست بووە بەڵام ئەوانەی دوا خۆیان بە هەڵە قسەکانیان لێك داونەتەوە.

وە هەندێ قسەو ووتە لەم بارەیەوە لە پێشەواو زانا بەرزەکانەوە هاتووە کە بەو مەبەستە نەیان ووتووە کە ئێستا موبتەدیعەکان باسی لێوە دەکەن.

بۆ نموونە:

نموونەی یەکەم: خەلیفە عومەر ڕەزای خوای لێ بێت کاتێك کە بینی موسڵمانان بەش بەش و پارچە پارچە نوێژی تەراویح دەکەن، هەموویانی کۆکردەوەو ئیمامێکی بۆ دانان بۆ ئەوەی یەك جەماعەت بێت، وە فەرمووی: (نعمت البدعة هذه) واتە: باشترین داهێنان ئەوەیە.

بەڵام چ داهێنانێکی کرد؟! ئایا ئەوەی کە کردی تەنها لە زماندا (في اللغة) بە داهێنان و بیدعە حیسابەیان لە شەرعیشدا؟

بێگومان بیدعەیەکی زمانەوانی (البدعة اللغوية) بوو نەك داهێنانێکی شەرعی (البدعة في الشرع).

چونکە ئەنجام دانی نوێژی تەراویح بە جەماعەت لە شەرعدا شتێکی داهێنراوو بێ بەڵگە بنەما نەبوو، بەڵکو چەند بەڵگەیەکی لەسەر بوو، وەك:

أ- پێغەمبەری خوا ﷺ چەند شەوێك بە جەماعەت کردی، بەڵام لە ترسی فەرز بوون بەردەوامی پێنەدا، وە کە وەفاتی کرد ترسی فەرزبوون نەماو سوننەتەکە گەڕایەوە شوێنی خۆی کە بە جەماعەت کردنە.

ب- وە پێغەمبەر ﷺ لە سوننەتی قەولیدا فەرمویەتی: (من قام مع الإمام حتى ينصرف كتب الله له قيام ليلة)[٢٣] واتە: (هەر کەسێك لەگەڵ ئیمامەکەی نوێژی تەراویح بکات تاوەکو تەواو دەبێت، ئەوا خوای گەورە نوێژی تەواوی شەوەکەی بۆ دەنوسێت).

کەواتە: هەرچەندە ئەو ئیشەی کە پێشەوای موسڵمانان (عومەر) ڕەزای خوای لێ بێت کردی، پێشتر بە بەردەوامی نەبوو لەبەر ڕێگرێك کە ترسی فەرزبوون بوو، جا لەبەر نەبوونی بەم شێوەی لە زمانی عەرەبیدا دروستە

---

[23] رواه النسائي (١٦٠٤)، وابن ماجه (١٣٢٧) وصححه الألباني.

وەسف بكرێت بە تازە داهاتوو (بدعە)، بەڵام چونكە بەڵگەی شەرعی لەسەرە ئەوە بە بیدعە دانانرێت لە شەرعدا بەڵكو سوننەتە.

بۆیە بەكورتی ئەوەی كە (عومەر) ڕەزای خوای لێ بێت كردی لە زمانی عەرەبیدا پێی دەوترێت (بدعە)، چونكە هەر شتێك كە داهاتوو بێت و پێشتر وێنەی هاوشێوەی نەبێت، ئەوە پێی دەوترێت (بدعە) (داهاتوو) هەرچەندە بەڵگەی شەرعیشی لەسەر بێت.

كەواتە: (بدعە بوو لە زمانەوانیدا، وە سوننەت بوو لە شەرعدا).

وە بۆ زیاتر ڕوون كردنەوەی لەم سێ خاڵە ووردبەرەوە:

١- هەر شتێك كە پێغەمبەر ﷺ كردبێتی، ئەوا ئەنجامدانی ئەو شتە یان زیندوو كردنەوەی دوای وون بوون و مردنی، سوننەتە نەك بیدعە، ئەمەش ئەم فەرمودەیە دەیگرێتەوە: (من سن في الإسلام سنة حسنة.....).

بە واتایەكی تر: شتێك بۆ خۆی سوننەتە وەك خێركردن (الصدقة)، بەڵام لە شوێنێك یان لە سەردەمێك كەس نایكات، وە كە تۆ ببیتە پێشەنگی خەڵكی و سوننەتەكە زیندوو بكەیتەوە ئەوا بەر ئەم فەرموودەیە دەكەوێت.

٢- هەر كارێك پێغەمبەر ﷺ خۆی بە عەمەلی نەیكردبێت، بەڵام بە زمان ڕوخسەتی دابێت، یان ئیقراری لەسەر كردبێت، ئەوە كردنی ئەم كارە لە دوای پێغەمبەر ﷺ لە زمانی عەرەبیدا بە بیدعە دادەنرێت، بەڵام لە شەرعدا بیدعە نیە بەڵكو سوننەتە، نمونەی ئەم جۆرەش وەك كردارەكەی عومەر ڕەزای خوای لێ بێت.

٣- هەر كارێك پێغەمبەر ﷺ نەیكردبێت، هەرچەندە داخوازی كردنیشی هەبووبێت، وە هیچ ڕێگرێكیش نەبووبێت لە ئەنجامدانیدا، وە بە زمان و ئیقراریش ڕێگەی پێ نەدابێت، ئەوە ئەنجامدان و كردنی بیدعەیە لە زمانەوانیش و لە شەرعیشدا، وە نەكردنی سوننەتە، ئەمەش پێی دەوترێت (السنة الترکیة)، وە نمونەی ئەم جۆرەش زۆرن وەك ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ.

نموونەی دووەم: دەگێڕنەوە لە ئیمامی شافعی ڕەحمەتی خوای لێ بێت كە فەرموویەتی: دوو جۆر بیدعە هەیە ئەوانیش (المحمودة والمذمومة)، بەڵام مەبەستی ئەم زانا پایە بەرزو بەڕێزە بریتی نەبووە لە جۆری بیدعە لە شەرعدا، بەڵكو مەبەستی چەند شتێكی شەرعی و دروستن وەك :

أ- خاڵی دووەمی ڕابردوو.

ب- هەر كارێك كە داخوازی كردنی نەبووە لە سەردەمی پێغەمبەر ﷺ بەڵام دوای ئەو كە داخوازی كردنی پەیدا بووە، كە ئەمەش دەچێتە بواری (المصالح المرسلة)وە.

ج- داهێنانێك كە لە دونیادا بێت نەك لە دیندا.

وە هەندێ لەو هەڵەو ڕاو بۆچونانەش كە وتراون دەربارەی بیدعەو خەڵكی بە هەڵە لێی تێگەیشتوون، ئەمانەن:

یەكەم: دابەشكردنی بیدعە بۆ (بیدعەی چاك و خراپ) (الحسنة والسیئة) یان (المحمودة والمذمومة)، وە ئەم دابەشكردنەش ناگەڕێتەوە سەر شەرع و هیچ بنچینەیەكی نیە تێیدا، وە چۆن بنچینەی هەیە لە كاتێكدا پێچەوانەی قورئان و فەرمودەی صەحیحی پێغەمبەرە ﷺ؟!!

وە ئەهلی سوننە بڕوایان وایە كە دین تەواو كراوە لە لایەن خوای پەروەردگارەوە، وە ئەوەی لەسەر خەڵكیش پێویستە بریتیە لە گوێڕایەڵی كردن و جێ بەجێكردن (السمع والطاعة)، كە ئەمەش لە زۆر ئایەت و فەرمودەی

پێغەمبەردا ﷺ هەستی پێ دەکرێت، وە هەموو ئەو شتانەش کە پەیوەندی بە ژیانی مرۆڤەوە هەیە لە ئایینی پیرۆزی ئیسلامدا ڕوون کراوەتەوە هەر لەو ڕۆژەوە کە لە دایك دەبێت تا ئەو ڕۆژەی کە دەخرێتە ناو گۆڕەوە.

وە هەروەها دانانی شەریعەت و دین، حەق و مافی خوای پەروەردگارە نەك هی مرۆڤەکان، وە ئەگەر زیادکردن لە دیندا دروست بێت ئەوا کەم کردنیش تێیدا هەر دەبێت دروست بێت، هەر بۆیە پێغەمبەر ﷺ نەهی کردووە لە زیاد کردن و داهێنانی بیدعە لە دیندا. کەوابوو ئەو کەسەی کە بیدعەیەك لە دیندا دادەهێنێت و زیاد دەکات، ئەوە بەو قسەیەی یان ئەو کردەوەیەی ئەوە وەردەگیرێت کە شەریعەتی خوای گەورە تەواو نەبووە؛ چونکە ئەگەر بڕوای وابێت کە شەریعەتی خوای گەورە تەواوە لە هەموو ڕوویەکەوە، ئەوا بیدعە ناکات و هیچ شتێکی تیادا زیاد ناکات.

وە ئەگەر دانانی شەریعەت کاری خەڵکی بوایە ئەوا پێویستی نەدەکرد خوای گەورە شەریعەت و ئایین دابەزێنێت و پێغەمبەران بنێرێت، وە ئەو کەسەی بیدعە لە دیندا دادەهێنێت و زیاد دەکات، ئەوە خۆی کردووە بە هاوبەش و شەریکی خوای پەروەردگار بەوەی کە شتێکی لە شەرعدا داهێناوەو زیاد کردووە لەگەڵ خوای گەورەدا کە دانەری شەریعەتە، وە دەرگای خیلاف و ناکۆکی دەکاتەوەو مەبەستی خوای گەورە ڕەت دەکاتەوە لە تەنهایەتی دانانی شەریعەتدا.

وە سەلەفی صالحیش هەر ئاوای تێی گەیشتوون، بۆ نموونە ئیمامی شافعی ڕەحمەتی خوای لێ بێت دەڵێت: (من استحسن فقد شَرَّع)[24] واتە: (هەر کەسێك بیدعەو شتێکی زیادکراو لە دیندا بەباش بزانێت ئەوا ئەویش شەریعەتی داناوە)، وە بێ گومان وەك پێشتریش تێی گەیشتین کە دانانی شەریعەت حەقی خوای پەروەردگارەو بەس. وە هەروەها ئیمامی ئەحمەد ڕەحمەتی خوای لێ بێت دەڵێت: (أصول السنة عندنا التمسك بما كان عليه أصحاب رسول الله ﷺ، والاقتداء بهم وترك البدع، وكل بدعة ضلالة)، واتە: (بنچینەی سوننەت لای ئێمە ئەوەیە کە دەست بگرین بەوەی کە هاوەڵانی پێغەمبەر ﷺ لەسەری بوون، وە شوێن کەوتنیان و وازهێنان لە بیدعە، وە هەموو بیدعەیەکیش گومڕاییە)[25]. لێرەوە بۆمان دەرکەوت کە دابەش کردنی بیدعە بۆ بیدعەی (چاك و خراپ) دابەش کردنێکی هەڵەیەو فەرمانی خواو پێغەمبەری ﷺ لەسەر نیە.

دووەمیان: دابەش کردنێکی تریش کراوە بۆ بیدعە ئەویش ئەوەیە کە (العِزّ کوڕی عبدالسلام) ڕەحمەتی خوای لێ بێت کردوویەتی، وە بیدعەی دابەش کردووە بەسەر پێنج حوکمەکەداو بەم شێوەیە:

١- بیدعەی واجب.

٢- بیدعەی سوننەت.

٣- بیدعەی حەرام.

٤- بیدعەی مەکروه.

---

24 ئەمە ووتەیەکی زۆر بەربڵاوی ئەم زانا پایە بەرزو بەڕێزەیە ڕەحمەتی خوای لێ بێت، کە زۆرێك لە زاناو پێشەوایانی مەزهەبەکەی گێڕاویانەتەوەلەوانە: الغزالي لە (المنخول) لاپەڕە (٣٧٤)، والمَحلِّي لە (جمع الجوامع) (٢/٣٩٥-بحاشيته) وە جگە لەوانیش. وە هەروەها لە کتێبی (الرسالة) لاپەڕە (٥٠٧)دا دەڵێت: (إنما الإستحسان تلذُّذٌ)، وە هەروەها لە کتێبی (الأم)دا بابەتێکی سەربەخۆی هێناوە بە ناوی (إبطال الإستحسان).

25 وەرگیراوە لە (البدعة وأثرها السيئ في الأمة)، سليم الهلالي ص(٧-٩).

٥- بیدعەی موباح[٢٦].

كە بێ گومان ئەمەش دابەش كردنێكی هەڵەیەو بە هیچ شێوەیەك لەگەڵ بنچینەكانی ئایینی پیرۆزی ئیسلام تێك ناكاتەوە، چونكە بیدعە لە ژێر هەر دروشم و ناوێكدا بێت ئەوە هەر یەك وەصفی بۆ كراوە لە لایەن پێغەمبەرەوە ﷺ كە فەرمویەتی (وكل بدعة ضلالة وكل ضلالة في النار).

وە بەداخەوە ئەوانەش كەوا دوورن لە سوننەتی پێغەمبەر ﷺو سەراپای لاشەو هەڵس و كەوتیان سوننەتێكی پێوە دیار نیەو دڵیان بە بیدعە خۆش دەبێت، دێن ئەم دابەش كردنە لەناو خەڵك دووبارە دەكەنەوە، بێ ئاگا لەوەی كە هەر كەسێك شوێن فەتوای ئەو زانایانە بكەوێت كە لەو بوارەدا نەیان پێكاوەو فەتواكەیان موافیقی سوننەت نیە، دەكەونە ناو گومڕاییەكی قوڵەوەو دەرباز بوونیشیان لێی تەنها تەوبە كردنەو گەڕانەوەیە بۆلای سوننەتی صەحیحی پێغەمبەر ﷺ.

وە هەروەها كۆمەڵێك نمونەش دەهێننەوە بۆ هەریەك لەو پێنج بەشانەی كە باسمان كردن كە بە هیچ شێوەیەك ناشكەونە ژێر ئەو بەشانەوە، چونكە:

أ- یان ئەو نموونانە لە كارو كردەوەكانی خەلیفە بەڕێزەكانی پێغەمبەرن ﷺ كە ئەمەش بۆ ئێمە سوننەتەو پێغەمبەر ﷺ فەرمانی پێكردووین كە شوێن سوننەتی ئەوو خەلیفە ڕاشیدەكان بكەوین.

ب- وە یان لە زیادكردن و داهێنراوی ئەو كەسانەیە كە ئارەزوویان لە ئەنجامدانی بیدعەیەو بیدعەكەیان بە عیبادەتێك دەزانن لەناو عیبادەتەكاندا، وە گومانیش لەوەدا نیە كە بیدعەیەو خوای گەورەو پێغەمبەر ﷺ پێی ڕازی نابن و دەكەوێتە ناو بازنەی گومڕاییەوە.

ت- وە یان ئەم نموونانە پەیوەندیان بە ژیانی دونیاو خۆشگوزەرانی خەڵكیەوە هەیە، وەك دروست كردنی فڕۆكەو ئۆتۆمۆبێل و دروست كردنی خانووبەرە لەسەر شێوازی تازەو هۆكارەكانی خۆ فێنك كردنەوەو گەرم كردن و ....هتد، كە ئەمانە هیچیان پەیوەندیان بە دینەوە نیەو ناكەونە ناو زاراوەی بیدعە لە شەرعدا، چونكە تەنها لە شەرعدا ڕێگە لە بیدعە گیراوەو نەهی لێكراوە، وە بۆ نموونە كەسێك لە ڕێگەی كارو كاسبی حەڵاڵەوە ببێت بە خاوەنی باشترین خانوو و ئۆتۆمۆبێل و خۆشترین ژیان و گوزەرانی دونیای هەبێت و دەست بكەوێت، وە لە هەمان كاتدا ماڵەكەی لە كاری حەرام و قەدەغەكراودا سەرف نەكات و لەسەر سوننەت و ڕێبازی پێغەمبەر ﷺ بڕوات، ئەوا هیچ زەرەرێكی بۆ دینەكەی نیە، مادام ئەو كەسە خۆی لە ئەنجامدانی بیدعە لە شەرعدا پاراستووەو نەكەوتۆتە ناویەوە.

كەوابوو ئەم دابەش كردن و گۆڕانكاریانەی كە لەناوو شێوازی بیدعەدا دەكرێت، هیچ بنەمایەكی شەرعی نیەو هەر لە چوارچێوەی بیدعەدا دەمێنێتەوەو حوكمەكەی ناگۆڕێت، هەروەك شێخ (حسين العوايشة) دەڵێت: (قولوا _إن شئتم_ بدعة حسنة و بدعة قبيحة، ولكن لاتنسوا أنَّ الرسول ﷺ قال: (فإنَّ كل بدعة ضلالة، وكل ضلالة في النار). لإنَّ كلَّ الأسماء التي سميتموها تدخل في كلمة «كل» التي ذكرها رسول الله ﷺ)[٢٧]، واتە: (بە ئارەزووی خۆتان بڵێن بیدعەی چاك یان بیدعەی خراپ، بەڵام بیرتان نەچێت كە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: (هەموو بیدعەیەك گومڕاییە،

---

26 سەیری مختصر صحيح مسلم ج١/١٤٥ شێخ ألبانی بكە، وە بڕوانە صحيح مسلم كتاب الزكاة حديث (٢٣٤٨).

27 فقه الدعوة وتزكية النفس، للشيخ/ حسين بن عودة العوايشة، ص(٣٠٨).

وە هەموو گومڕاییەکیش لە ئاگردایە)، لەبەر ئەوەی هەموو ئەو ناوانەی کە ئێوە پێیان ناو دەنێن، ئەوا دەچێتە ناو ووشەی «کُل» کە پێغەمبەر ﷺ باسی کردووە).

وە بۆ زیاتر شارەزابوون دەربارەی ئەم بابەتە تکایە بگەڕێوە سەر کتێبی (**الاعتصام**)ی ئیمام (الشاطبي[28] رەحمەتی خوای لێ بێت جوزئی یەك لاپەڕە ١٥٥-١٦٧)، وە هەروەها کتێبی (**اقتضاء الصراط المستقيم**)ی شیخ الاسلام ابن تيمية رەحمەتی خوای لێ بێت لاپەڕە ٢٧٤-٢٧٥).

---

[28] ناوی (أبو اسحاق ابراهيم بن موسى بن محمد اللخمي الشاطبي)یە، لە سەدەی هەشتەمی کۆچی لە (غرناطة) ژیاوەو ساڵی لە دایك بوونی نەزانراوە، وە خاوەنی چەند نوسراوێکە، لەناویاندا هەردوو کتێبی ناوازەو بڵاوی ناو کتێبخانەی ئیسلامی (**الموافقات في أصول الشريعة**) و (**الإعتصام**)ن، وە هەر لە (غرناطة) ماوەتەوە تا لە مانگی شەعبانی ساڵی (٧٩٠)ی کۆچی بەرامبەر بە (١٣٨٨)ی زایینی کۆچی دوایی کردووە.

وەرگیراوە لە: (الإفادات والإنشادات، لأبي اسحاق ابراهيم بن موسى الشاطبي الأندلسي)

بەشی سێیەم

لە گرنگترین ترسناکی و خراپیەکانی بیدعە

یەکەم: بیدعە قسە کردنە بەناوی خوای پەروەردگار بە بێ زانست: ابن القیم ڕەحمەتی خوای لێ بێت دەڵێت: (قسە کردن بەناوی خوای پەروەردگار بەبێ زانست و زانیاری لە توندترین حەرام کراوەکان و لە گەورەترین گوناهەکانە، لەبەر ئەوەی ئەمە درۆیەکە بەناوی خواوە دەکرێت و دەدرێتە پاڵی و لەهەمان کاتدا شایستەی ئەویش نیە وە دینەکەی دەگۆڕدرێت و ئەوەی خوای گەورە نەفی کردووە ئەو جێگیری دەکات و ئەوەش کە جێگیرە ئەو نەفی دەکات، وە ئەوەش کە خوای گەورە بەڕاستی داناوە ئەو بەخراپی دادەنێت و ئەوەش کە بەخراپی داناوە بە باشی دادەنێت.)[٢٩]

وە ابن کثیر ڕەحمەتی خوای لێ بێت لە تەفسیری ئایەتی: ﴿ وَلَا تَقُولُوا۟ لِمَا تَصِفُ أَلْسِنَتُكُمُ ٱلْكَذِبَ هَٰذَا حَلَٰلٌ وَهَٰذَا حَرَامٌ لِّتَفْتَرُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ ۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ ﴾[٣٠]دا دەڵێت: (ئەو ئایەتە ئەو کەسەش دەگرێتەوە کە بیدعەیەك دابهێنێت و نەگەڕێتەوە لای شەرع و یان شتێك حەلاڵ بکات و خوای گەورە حەرامی کردبێت یان شتێك حەڕام بکات و خوای گەورە بە حەلاڵی دانابێت تەنها بەهۆی ڕاو ئارەزووەکانی خۆی)[٣١].

دووەم: داهێنان و ئەنجامدانی بیدعە تۆمەتبار کردنی پێگەی پێغەمبەرایەتیە: کەسی بیدعەچی بە زمانی حاڵی تۆمەتی خیانەت کردن دەداتە پاڵ پێغەمبەر ﷺ لە گەیاندن و بڵاوکردنەوەی ئەو پەیامەی کە خوای گەورە بۆی ناردووە، وە داهێنان و بیدعە هێنانە ناو دین بە کەم زانین و ڕازی نەبوونە بە پێغەمبەرایەتی محمد ﷺ، چونکە ئەگەر کەسی بیدعەچی ڕازی بێت بەوەی کە پێغەمبەری خوا ﷺ پێغەمبەرو پێشەواو چاو ساغی بێت، ئەوا بە تەنها

---

[29] مدارج السالكين لابن القيم (١٣٧٢).

[30] النحل: ١١

[31] تفسير ابن كثير (٥٩١/٢).

دەست بەوەوە دەگرێت کە بە صەحیحی لە پێغەمبەرەوە ﷺ هاتووە لە ووتەو بیرو باوەڕ ،وە وازیان لێ ناهێنێت و لێیان لانادات بۆ ڕاو بۆچوون و بیدعەی بیدعەچیەکان.

سێیەم: داهێنان و ئەنجامدانی بیدعە تۆمەتبار کردنی پێگەی هاوەڵانە رضي الله عنهم: لە زۆر ڕووەوە تۆمەت دەخەنە پاڵ هاوەڵان رضي الله عنهم، لەوانەش:

- ❖ بیدعە ئەوە دەگەیەنێت کە هاوەڵان ڕەزای خوایان لێ بێت بێ ئاگاو نەزان بوون بەوەی کە بیدعەچیەکان پێی گەیشتوون و دەرکیان پێ کردووە.
- ❖ وە کەمتەرخەمییان هەبووە لە عیبادەت کردن بەو عیبادەتەی کە بیدعەچیەکان زیادیان کردووە.
- ❖ کەموکووڕی لە عیبادەتیانداو کەمتەرخەمی لە گوێڕایەڵی کرنیاندا، بەشێوەیەك کە دەرگایان واڵا کردووە بۆ دوای خۆیان کە ڕێگاو مەنهەجی چاکتر دابهێنن و درکی پێ بکەن.
- ❖ بیرو باوەڕ بوون بەوەی کە خەڵکی دوای ئەوان ڕێزو فەزڵیان زیاترە، ئەوەش پێچەوانەی هەموو ئەو دەقانەیە کە فەزڵ و ڕێزی ئەوان دەدات بەسەر خەڵکانی تردا.

ابن کثیر ڕەحمەتی خوای لێ بێت دەڵێت: (بەڵام ئەهلی سوننەو جەماعە دەربارەی هەموو کردەوەو ووتەیەك کە لە لای هاوەڵان رضي الله عنهم جێگیر نەبووە، دەڵێن: ئەوە بیدعەیە، چونکە ئەگەر خێر بوایە ئەوا پێشمان دەکەوتن تیایدا، لەبەر ئەوەی ئەوان هیچ شێوەیەك لە شێوەکانی خێریان واز لێ نەهێنانەوەو بەڵکو پێش برکێیان کردووە لەسەری)[32].

چوارەم: بیدعە پێچەوانەی شەریعەتە: بیدعە پێچەوانەی شەریعەتە، وە شەریعەت تۆمەتبار دەکات، لەبەر ئەوەی شتێك لەشەریعەتدا زیاد دەکات یان کەمی دەکات وە یان بنچینەیەکی صەحیحی تێدا دەگۆڕێت، وە ابن القیم ڕەحمەتی خوای لێ بێت دەڵێت: (بیدعە خۆشەویستە لای شەیتان لەبەر ئەوەی پێچەوانەی دینە، وە پاڵ بەوەوە دەنێت کە خوای پەروەردگار پێغەمبەری بۆ ناردووە، وە خاوەنەکەی تەوبەی لێ ناکات و وازی لێ ناهێنێت، وە بەڵکو خەڵکیشی بۆ بانگ دەکات)[33].

پێنجەم: بیدعە هۆکاری تێکدانی دین و دڵە: بەڕاستی بیدعە فەسادی لە دڵ و دینی بیدعەچیدا جێگیر دەکات، بەشێوەیەك کە نەفسی خۆی قەدەغە دەکات لە سوود وەرگرتن لە شەریعەت، وە لێی لادەدات بۆ بیدعەو گومڕایی.

شیخ الإسلام ابن تیمیة ڕەحمەتی خوای لێ بێت دەڵێت: (بەڕاستی شەریعەت خۆراکی دڵەکانە، وە هەر کاتێك دڵەکان خۆراکیان لە بیدعە وەرگرت ئەوە هیچ فەزڵێکی بۆ سوننەت تێدا نامێنێت، ئەمەش وەك ئەوە وایە کە یەکێك خۆراك و خواردنی پیس بخوات)[34].

شەشەم: بیدعە تاوانە بەڵام لە شێوەی طاعەت و خوا پەرستیدایە: ئەوەی ترسناکی بیدعە زیاد دەکات، وە هەروەها کاریگەری و زەرەری زۆرتر بێت، ئەوەیە کە ئەهلی بیدەع و بیدعەچیەکان هەوڵ دەدەن و تێ دەکۆشن بۆ

---

32 تفسير ابن الكثير (١٥٧/٤).

33 مدارج السالكين، لابن القيم (٢٢٣/١).

34 اقتضاء الصراط المستقيم، لابن تيمية (٢٨١/١).

ڕازاندنەوەی بیدعەکـەیان لای خـەڵکی و سـیفەتی شـەرعی بـۆ زیـاد دەکـەن، وە بیدعەکـەیان بـە وێنـەی طـاعـەت و خواپەرستی دەخەنە ڕوو و بەرگێکی تری دەکەنە بەر، وە بەوەش خەڵکی نـەزان و سـاویلکەی پـێ ڕاو دەکـەن و لـە خشتەیان دەبەن.

حەوتەم: بیدعە خراپترە لـە تاوان کردن: بەڕاستی بیدعە خاوەنی شـەڕێکی گەورەیـە، وەبـە شـێوەیەکی گشتی خراپترە لە تاوان کردن، وە گوناهەکەی توندترەو زەرەرەکەیشی گەورەترە لەسەر ئوممەت.

ابن تيمية ڕەحمەتی خوای لێ بێت دەڵێت: (بیدعە خراپترە لە تـاوان، هـەروەك چـۆن سـوفیانی ثـەوری دەڵێـت: بیدعە خۆشەویست ترە لە تاوان لە لای ئیبلیس، لەبەر ئەوەی تاوان کردن تەوبەی لێ دەکرێت بەڵام بیدعـە تەوبـەی لێ ناکرێت)[٣٥].

وە پێشەوایانی ئەهلی بیدەع و بیدعەچیەکان زەرەرو ترسناکیان زۆر زیـاترو گـەورەترە لـە گوناهبـاران و تـاوان کـاران، چـونکە بـە بانگـەوازی کردنیـان بـۆ لای بیدعـەکانیان ئوممـەت دەخەنـە نـاو کێشەو ڕا جیـاوازی، و پارچـە پارچەیان دەکەن و ئاگری فیتنەو ئاشووب دادەگیرسێنن، وە نەخۆشی کوشندە دەخەنـە لاشـەی ئوممەتـەوە، بۆیـە بەرەنگاربوونەوەو دژایەتی کردنیان پێویستە، بەوەی کە ئینکـاری بیدعەکـەیان بکرێـت و وە ووریـایی و هۆشـیاریش بدرێت دەربارەی ئەو شەڕەی کە هەیانە[٣٦].

دوای ئەو پێشەکیە سەلمێنراوەی پێشوو ، دەگەڕێینەوە سەر باسی یادی لە دایك بوونی پێغەمبـەر ﷺ (المولـد النبوي)، بۆ ئەوەی بزانین حوکمی ئەم ئاهەنگ گێڕانە چـی یـەو چـۆنە بـە پێـی بەڵگـەی قورئـانی پـیرۆزو سـوننەتی صەحیحی پێغەمبەر ﷺ ؟

---

[35] مجموع الفتاوى، لابن تيمية (٤٧٢/١١).

[36] وەرگیراوەو کورت کراوەتەوە لـە کتـێبی (البرهان المبين في التصدي للبدع والأباطيل)، تأليف أشرف بن إبراهيم بن أحمد بن قطقاط، المجلد الأول، ص(٨٨-٩١).

بەندی دووەم

شوێن کەوتنی سوننەت و وازهێنان لە لاسایی کردنەوەی بێ بەڵگەو کوێرانە

بە داخەوە یەکێك لەو گرفت و کێشانەی کە توشی کۆمەڵگای ئیسلامی هاتووە بە شێوەیەکی گشتی، ئەوەیە کە خەڵکانێکی زۆر کوێرانەو بێ هیچ بیر کردنەوەیەك شوێن ڕاو بۆچوون و ووتەی هەندێ لە زانایان دەکەون، وە گومانیشی تێدا نیە کە هیچ زانایەك پارێزراو نیە لە تاوان و کەوتنە ناو هەڵەوە، جگە لە پێغەمبەر ﷺ کە پارێزراوو (مەعصوم)ە بە بێ هیچ گومان و دوو دڵیەك.

وە پێشەوای فەرمودە ناس شێخ (محمد ناصرالدين الألباني) ڕەحمەتی خوای لێ بێت لە کتێبە نایاب و پڕ سوودەکەیدا (صفة صلاة النبي ﷺ) ناونیشانێکی سەربەخۆی هێناوە بە ناوی: (أقوال الأئمة في اتباع السنة وترك أقوالهم المخالفة لها) واتە: (ووتەی پێشەوایان لە شوێن کەوتنی سوننەت و وازهێنان لەو ووتانەی ئەوان کە پێچەوانەی سوننەتن)، کە تێیدا ووتەی پێشەوایانی هەر چوار مەزهەبە بڵاوەکانی هێناوە کە ئەوانیش (پێشەوا ئەبو حەنیفەو پێشەوا مالك و پێشەوا شافعی و پێشەوا ئەحمەدی کوڕی حەنبەل)ی هێناوە ڕەحمەتی خوایان لێ بێت. کە ووتەی هەموانیان ئاماژە بەوە دەدەن کە واز لە هەموو قسەو فەتوایەکی ئەوان بهێنرێت کە ئەگەر هاتوو پێچەوانەی سوننەتی پێغەمبەر ﷺ بوو، یان فەتوایەکیان دابێت بەڵام فەتواکەیان هەڵە بوو وە نەیان پێکابوو، وە بێ گومان هەموو زاناو موفتیەکی ڕاستەقینە هەمان ڕاو بۆچوونی ئەوانی هەیە دەربارەی ئەو ڕاو بۆچونانەی کە هەیانە.

بۆیە منیش بە پێویستم زانی کە ئەو بابەتە وەك خۆی بخەمە ڕوو تا زیاتر بۆمان ڕوون بێتەوەو تێ بگەین کە هەر فەتواو ووتەیەك پێچەوانەی قورئان و سوننەت بوو، وە هیچ بەڵگەیەکیشی لەسەر نەبوو؛ ئەوە دەبێت وازی لێ بهێنین و شوێن بەڵگەی قورئان و فەرمودە بکەوین، جا ئەو فەتواو ووتەیە هی هەر زانایەك بێت لە زانایانی ئوممەتی

ئیسلامی، چونکە وازهێنان لە ووتەی ئەوان و شوێن کەوتنی قورئان و سوننەت جێ بەجێ کردنی ووتەو فەرمانەکانی ئەوانە، وەك دواتر بۆمان ڕوون دەبێتەوە بە پشتیوانی خوای گەورە.

١- پێشەوا (ئەبو حەنیفە) ڕەحمەتی خوای لێ بێت:

یەکەمیان پێشەوا ئەبو حەنیفە (نوعمانی کوڕی ثابت)ە ڕەحمەتی خوای لێ بێت، کە هاوەڵان و قوتابیەکانی ووتەو دەستەواژەی زۆرو جۆراو جۆریان لێ گێڕاوەتەوە، کە هەموویان یەك شت دەگەیەنن و یەك مەبەستیان هەیە، ئەویش: واجبی و پێویستی دەست گرتن بە فەرمودەو وازهێنان و دوور کەوتنەوە لە لاسایی کردنەوەی ڕاو بۆچونی پێشەوایان کە پێچەوانەی سوننەتە، لەوانەش:

أ- دەفەرمویت: (إذا صحَّ الحديث فهو مذهبي)[1]، واتە: (ئەگەر فەرمودەیەکی صحیح و ڕاست هەبوو ئەوە مەزهەبی منە).

ب- وە دەفەرموێت: (لا يحل لأحد أن يأخذ بقولنا مالم يعلم من أين أخذناه)[2]، واتە: (دروست نیە بۆ هیچ کەسێك کە ووتەی ئێمە وەربگرێت، مادام نەزانێت ئێمە لە کوێمان وەرگرتووە).

وە لە ڕیوایەتێکی تردا دەڵێت: (حرام على من لم يعرف دليلي أن يفتي بكلامي) واتە: (حەرامە لەسەر هەر کەسێك کە نەزانێت بەڵگەم چیەو فەتوا بدات بە ووتەکەی من).

وە لە ڕیوایەتێکی تردا ئەمەشی زیادە: (فإننا بشر، نقول القول اليوم ونرجع عنه غداً) واتە: (ئێمە مرۆڤین، ئەمڕۆ قسەیەك دەکەین و بەیانی لێی پەشیمان دەبینەوە).

وە لە یەکێکی تردا دەڵێت: (ويحك يا يعقوب! (هو أبو يوسف) لا تكتب كل ما تسمع مني، فإني قد أرى الرأي اليوم وأتركه غداً، وأرى الرأي غداً وأتركه بعد غد)، واتە: (ئەی یەعقوب (واتە: ئەبو یوسف) هەموو شتێك مەنوسە کە لە منی دەبیستی، چونکە لەوانەیە من ئەمڕۆ ووتەیەك بە باش بزانم و بەیانی وازی لێ بهێنم، وە بەیانیش ووتەیەك بە باش بزانم دوو بەیانی وازی لێ بهێنم).

ت- (إذا قلتُ قولاً يخالف كتاب الله تعالى و خبر الرسول ﷺ، فاتركوا قولي)[3]، واتە: (ئەگەر قسەیەکم کرد پێچەوانەی کتابەکەی خوای پەروەردگارو فەرمودەکانی پێغەمبەر ﷺ بوو، ئەوا واز لە ووتەکەی من بهێنن).

٢- پێشەوا (مالك) ڕەحمەتی خوای لێ بێت:

وە هەروەها پێشەوا مالیکی کوڕی ئەنەس ڕەحمەتی خوای لێ بێت دەڵێت:

أ- (إنما أنا بشر أخطئ وأصيب، فانظروا في رأيي، فكل ما وافق الكتاب والسنة فخذوه، وكل مالم يوافق الكتاب والسنة فاتركوه)[4]، واتە: (بەڕاستی منیش مرۆڤم و هەڵەش دەکەم و دەشپێکم، وە بڕواننە ووتەو ڕاکانم، هەرچیەکی

---

[1] ابن عابدين في (الحاشية) (٦٣/١)، و في رسالته (رسم المفتي) (٤/١ من مجموع رسائل ابن عابدين)، والشيخ (صالح الفلاني) في (إيقاظ الهمم) (ص/٦٢) و غيرهم.

[2] ابن عبدالبر في (الإنتقاء في فضائل الأئمة الفقهاء) (ص/١٤٥)، وابن القيم في (إعلام الموقعين) (٣٠٩/٢)، وابن عابدين في (حاشيته) على (البحر الرائق) (٢٩٣/٢) وفي (رسم المفتي) (ص/٢٩ و ٣٢)........... .

[3] الفلاني في (الإيقاظ) (ص/٥٠).

[4] ابن عبدالبر في (الجامع) (٣٢/٢)، و عنه ابن حزم في (اصول الأحكام) (١٤٩/٦)، و كذا الفلاني (ص/٧٢).

کۆك و هاودەنگ بوو لەگەڵ قورئان و سوننەت ئەوا وەری بگرن، وە هەرچیەکیشی کۆك و هاودەنگ نەبوو لەگەڵ قورئان و سوننەت ئەوا وازی لێ بهێنن).

ب- (ليس أحد بعد النبي ﷺ إلاّ يؤخذ من قوله و يترك، إلاّ النبيَّ ﷺ)[5]، واتە: (هیچ کەسێك نیە لە دوای پێغەمبەر ﷺ ئەوا (بە دڵنیاییەوە) ووتەو قسەکانی وەردەگیرێت و وازیشیان لێ دەهێنرێت، تەنها ووتەو فەرمودەکانی پێغەمبەر ﷺ نەبێت).

ت- (قال ابن وهب: سمعت مالكاً سئل عن تخليل أصابع الرجلين في الوضوء؟ فقال: ليس ذلك على الناس. قال: فتركته حتى خفَّ الناس، فقلت له: عندنا في ذلك سنة، فقال: وما هي؟ قلت: حدثنا الليث بن سعد وابن لهيعة و عمرو بن الحارث عن يزيد بن عمرو المعافري عن أبي عبدالرحمن الحبلي عن المستورد بن شداد القرشي قال: (رأيت رسول الله ﷺ يدلُك بخنصره ما بين أصابع رجليه). فقال: إن هذا الحديث حسن، وما سمعت به قط إلا الساعة. ثم سمعته بعد ذلك يُسأل، فيأمر بتخليل الأصابع).[6] واتە: (ابن وهب) بۆمان دەگێڕێتەوەو دەڵێت: گوێم لە ئیمامی مالیك بوو کە پرسیاری لێ کرا دەربارەی پەنجە خستنە ناو پەنجەی هەردوو پێیەکان لە کاتی دەست نوێژدا؟ ئەویش ووتی: ئەوە پێویست نیە لەسەر خەڵك، وە دەڵێت: منیش وازم لێ هێنا هەتا خەڵکەکە کەم بوونەوە، ئینجا ووتم: دەربارەی ئەمە فەرمودەمان هەیەو سوننەتە، ئەویش ووتی: فەرمودەکە کامەیە؟ ووتم: لەیثی کوڕی سەعدو ابن لهیعەو عەمری کوڕی حارث لە یەزیدی کوڕی عەمری المعافری لە ئەبو عبدالرحمن الحبلی لە المستورد کوڕی شداد ووتی: پێغەمبەری خوام ﷺ بینی پەنجەی بچوکی دەخستە نێوان پەنجەی پێیەکانی). ئەویش ووتی: ئەمەفەرمودەیەکی چاك و حەسەنە، وە ئێستا نەبێت ئەم فەرمودەیەم نەبیستووە. لە دوای ئەمە گوێم لێ دەبوو کە پرسیاری لێ دەکرا، فەرمانی دەکرد بە پەنجە خستنە نێوان پەنجەی پێیەکانەوە).

٣- پێشەوا (شافعی) ڕەحمەتی خوای لێ بێت:

وە پێشەوا شافعی ڕەحمەتی خوای لێ بێت؛ قسەی زۆرترو جوانتری لێ دەگێڕنەوە، وە شوێن کەوتوانیشی زۆرتر کردەوە بە ووتەکانی دەکەن و بەختەوەرترن، لەوانەش:

أ- (ما من أحد إلا وتذهب عليه سنة لرسول الله ﷺ وتعزُب عنه، فمهما قلت من قول، أو أصّلت من أصل فيه عن رسول الله ﷺ خلاف ما قلت؛ فالقول ما قال رسول الله ﷺ، وهو قولي)[7]، واتە: (هیچ کەسێك نیە ئەوا ئیلا هەندێ لە فەرمودەکانی پێغەمبەری ﷺ بەسەردا دەڕوات و لێیان بێ ئاگا دەبێت، جا من هەر ووتەو قسەیەکم کردبێت، یان بنچینەیەکم لەسەر داڕشتبێت، وە لە پێغەمبەری خواوە ﷺ پێچەوانەی ووتەکەی من هەبوو، ئەوە قسەو ووتە ئەوەیە کە پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمویەتی، وە هەر ئەویش ووتەی منە).

---

[5] نسبة هذا الى مالك هو المشهور عند المتأخرين، و صححه عنه ابن عبدالهادي في (إرشاد السالك) (١/٢٢٧)، وقد رواه ابن عبدالبر في (الجامع) (٢/٩١)، وابن الحزم في (أصول الأحكام) (٦/١٤٥ و ١٧٩)، من قول الحكم بن عتيبة ومجاهد، وأورده تقي الدين السبكي في (الفتاوى) (١/١٤٩)، من قول ابن عباس

[6] مقدمة (الجرح والتعديل) لابن أبي حاتم (ص/٣١ – ٣٢)، ورواها تامة البيهقي في (السنن) (١/٨١).

[7] رواه الحاكم بسنده المتصل إلى الشافعي رحمه الله؛ كما في (تاريخ دمشق) (لابن عساكر) (١٥/١/٣)، و (إعلام الموقعين) (٢/٣٦٣ و ٣٦٤)، و (الإيقاظ) (ص/١٠٠).

ب- (أجمع المسلمون على أن من استبان له سنة عن رسول الله ﷺ؛ لم يحل له أن يدعها لقول أحد)[٨]، واتە: (موسڵمانان كۆڕان لەسەر ئەوەی كە هەر موسڵمانێك سوننەتێك لە سوننەتەكانی پێغەمبەری خوای ﷺ بۆ ڕوون بۆوەو ئاشكرا بوو، ئەوا بۆی حەڵاڵ و دروست نیە كە وازی لێ بهێنێت بۆ قسەی هیچ كەسێك).

ت- (إذا وجدتم في كتابي خلاف سنة رسول الله ﷺ؛ فقولوا بسنة رسول الله ﷺ، ودعوا ماقلت)، وفي رواية: (فاتبعوها، ولا تلتفتوا إلى قول أحد)[٩]، واتە: (ئەگەر لە كتێبی مندا شتێكتان بینی پێچەوانەی سوننەتی پێغەمبەری خوا ﷺ بوو؛ ئەوا بە سوننەتی پێغەمبەری خوا ﷺ قسە بكەن، وە واز لە ووتەی من بهێنن)، وە لە ڕیوایەتێكی تردا: (شوێنی بكەون، وە لێی لامەدەن بۆ ووتەی هیچ كەسێك).

ث- (إذا صحَّ الحديث فهو مذهبي)[١٠]، واتە: (ئەگەر فەرمودەیەكی صەحیح و ڕاست هەبوو، ئەوە مەزهەبی منە).

ج- (أنتم[١١] أعلم بالحديث والرجال مني، فإذا كان الحديث الصحيح؛ فأعلموني به أي شيء يكون: كوفياً أو بصرياً أو شامياً؛ حتى اذهب إليه إذا كان صحيحاً). واتە: (ئێوە –مەبەستی پێشەوا (ئەحمەدی كوڕی حەنبەلە) ڕەحمەتی خوای لێ بێت– شارەزاترن لە من بە زانستی فەرمودەو پیاوان، جا ئەگەر فەرمودەیەكی صەحیح و ڕاست هەبوو؛ ئەوا ئاگادارم بكەنەوە لێی جا لە كوفە بێت یان لە بەصرە یان لە شام؛ تا بچم بۆ لای و لێی وەربگرم ئەگەر هاتوو صەحیح بوو).

ح- (كل مسألة صح فيها الخبر عن رسول الله ﷺ عند أهل النقل بخلاف ما قلت، فأنا راجع عنها في حياتي وبعد موتي)[١٢]. واتە: (هەر مەسەلەو بابەتێك كە فەرمودەی ڕاست و صەحیحی پێغەمبەری ﷺ لەسەر بوو لای ئەهلی حەدیث و فەرمودە ناسانەوەو پێچەوانە بوو لەگەڵ ئەوەی كە من ووتومە، ئەوا من دەگەڕێمەوەو پەشیمانم لێی لە ژیانم و دوای مردنیشم).

خ- (إذا رأيتموني أقول قولاً، وقد صح عن النبي ﷺ خلافه، فاعلموا أن عقلي قد ذهب)[١٣]. واتە: (ئەگەر منتان بینی قسەیەكم كرد، وە لە پێغەمبەری خواوە ﷺ فەرمودەی ڕاست و صەحیح هەبوو بە پێچەوانەی ووتەكەی من، ئەوا بزانن كە ئەو كاتە عەقل و هۆشم لا نەماوەو ڕۆیشتووە).

---

8 ابن القيم (٣٦١/٢)، والفلاني (٦٨).

9 الهروي في (ذم الكلام) (١/٤٧/٣)، والخطيب في (الإحتجاج بالشافعي) (٢/٨)، وابن عساكر (١/٩/١٥)، والنووي في (المجموع) (٦٣/١)، وابن القيم (٣٦١/٢)، والفلاني (ص/١٠٠)، والرواية الأخرى لأبي نعيم في (الحلية) (١٠٧/٩)، وابن حبان في (صحيحه)(٢٨٤/٣ الإحسان بسنده الصحيح عنه نحوه).

10 النووي في المصدر السابق، والشعراني (١٠٧/١)، وعزاه للحاكم والبيهقي، والفلاني (ص/١٠٧)، وقال الشعراني : (قال ابن حزم: أي : صح عنده او عند غيره من الأئمة).

11 الخطاب للإمام أحمد بن حنبل رحمه الله، رواه ابن أبي حاتم في (آداب الشافعي) (ص/٩٤ – ٩٥)، و أبو نعيم في (الحلية) (١٠٦/٩)، والخطيب في (الإحتجاج بالشافعي) (١/٨)، و عنه ابن عساكر (١/٩/١٥)، و ابن عبدالبر في (الإنتقاء) (ص/٧٥)، و ابن الجوزي في (مناقب الإمام أحمد) (ص/٤٩٩)..............الخ .

12 أبو نعيم في (الحلية) (١٠٧/٩)، والهروي (١/٤٧)، وابن القيم في (إعلام الموقعين) (٣٦٣/٢)، والفلاني (ص/١٠٤).

13 رواه ابن أبي حاتم في (آداب الشافعي) (ص/٩٣)، وأبو القاسم السمرقندي في (الأمالي) كما في (المنتقى) لأبي حفص/المؤدب (٢٣٤/١)، وأبو نعيم في (الحلية) (١٠٦/٩)، وابن عساكر (١/١٠/١٥)بسند صحيح.

د- (كل ما قلت، فكان عن النبي ﷺ خلاف قولي مما يصح؛ فحديث النبي أولى، فلا تقلدني)[14]، واتە: (هەرچیەکم ووتبێت؛ وە لە پێغەمبەرەوە ﷺ فەرمودەی صەحیح و ڕاست هەبوو وە پێچەوانەی ووتەکەی من بوو، ئەوا فەرمودەی پێغەمبەر ﷺ لە پێشترە، وە شوێن قسەی من مەکەون کە بەڵگەی لەسەر نەبوو).

ذ- (كل حديث عن النبي ﷺ فهو قولي، وإن لم تسمعوه مني)[15]. واتە: (هەموو فەرمودەیەك کە لە پێغەمبەرەوە ﷺ هاتبێت ئەوە ووتەی منە، وە ئەگەر لە منیشتان نەبیستبێت)[16].

٤- پێشەوا (ئەحمەدی کوڕی حەنبەل) ڕەحمەتی خوای لێ بێت:

وە پێشەوا ئەحمەد ڕەحمەتی خوای لێ بێت؛ لە هەموو پێشەواکانی تر زیاتر سوننەتی کۆکردۆتەوەو دەستی پێوە گرتووە، وە وتویەتی:

أ- (لا تقلدني، ولا تقلد مالكاً ولا الشافعي ولا الأوزاعي ولا الثوري، وخذ من حيث أخذوا)[17]، واتە: (شوێن قسەی من مەکەون کە بەڵگەی لەسەر نەبوو ، وە شوێن قسەی هیچ کام لە مالك و شافعی و ئەوزاعی و ثوری مەکەون کە بەڵگەیان لەسەر نیە، وە لەو شوێنانەوە وەربگرن کە ئەوان لێیانەوە وەرگرتووە).

وفي رواية: (لا تقلد دينك أحداً من هؤلاء، ما جاء عن النبي ﷺ وأصحابه فخذ به، ثم التابعين بعدُ الرجل فيه مخير)، وە لە ڕیوایەتێکی تردا: (لە دینەکەتدا لاسایی هیچ یەکێك لەمانە مەکەوە، هەر شتێك لە پێغەمبەری خوا ﷺ و هاوەڵانی ڕەزای خوایان لێ بێت هاتبوو، ئەوا وەری بگرە، پاشان لە تابعیەکان، دوای ئەوە پیاو ئازادە لە وەرگرتن و وەر نەگرتنی ووتەی کەسانی تر).

وقال مرة: (الإتباع أن يتبع الرجل ما جاء عن النبي ﷺ وعن أصحابه، ثم هو من بعد التابعين مخير)[18]. وە جارێکیان ووتی: (شوێن کەوتن ئەوەیە کە پیاو شوێن ئەوە بکەوێت کە لە پێغەمبەر ﷺ و هاوەڵانیەوە ڕەزای خوایان لێ بێت هاتووە، پاشان لە دوای ئەوانەی دوای هاوەڵان دێن مرۆڤ ئازادە لە وەرگرتن یان وەرنەگرتن لە کەسانی تر).

ب- (رأي الأوزاعي، ورأي مالك، ورأي أبي حنيفة كله رأي، وهو عندي سواء، وإنما الحجة في الآثار)[19]. واتە: (ڕای ئەوزاعی و ڕای مالك و ڕای ئەبو حەنیفە هەموویان ڕاو بۆچونن، وە هەموویان لای من وەك یەکن و یەکسانن، وە بە ڕاستی ئەوەی بکرێت بە بەڵگە تەنها فەرمودەیە).

---

14 ابن أبي حاتم (ص/٩٣)، وابو نعيم وابن عساكر (١٥/٩/٢)بسند صحيح.

15 ابن أبي حاتم (٩٣ – ٩٤).

16 وە پێشەوا شافعی ڕەحمەتی خوای لێ بێت لە ووتەیەکی تریدا دەڵێت: (كلُّ مسألة تكلمت فيها بخلاف السنة؛ فأنا راجع عنها في حياتي وبعد مماتي)، واتە: (هەر بابەتێك کە قسەم تێدا کردبێت و پێچەوانەی سوننەت بێت" ئەوا من لێی پەشیمانم لە ژیانم و لە دوای مردنم)، وە هەروەها (الربيع بن سليمان) دەڵێت: ڕۆژێکیان پێشەوا شافعی فەرمودەیەکی گێڕایەوە، پیاوێکیش پێی ووت: ئایا ئەم فەرمودەیە وەردەگریت ئەی ئەبو عبداللە؟ ئەویش ووتی: (متى ما رويت عن رسول الله ﷺ حديثاً صحيحاً فلم آخذ بـه؛ فأشـهدكم أنَّ عقلي قد ذهب).

17 الفلاني (١١٣)، وابن القيم في (الإعلام) (٣٠٢/٢).

18 أبو داود في (مسائل الإمام أحمد) (ص/٢٧٦ و ٢٧٧).

19 ابن عبدالبر في (الجامع) (١٤٩/٢).

ت- (من ردَّ حديث رسول الله ﷺ؛ فهو على شفا هلكة)[٢٠]، واتە: (هەر کەسێك فەرمودەی پێغەمبەری خوا ﷺ ڕەت بکاتەوە؛ ئەوە بە ڕاستی لەناوچونی زۆر نزیکە).

ئەوەیە ووتەی پێشەوایان ڕەزای خوایان لێ بێت لە فەرمان کردنیان بە دەست گرتن بە فەرمودەوە، وە نەهی کردنیان لە لاسایی کردنەوەیان بەبێ چاو ڕۆشنی و سەیر نەکردنی بەڵگەکانیان، وە ئەوە لە کاتێکدا کە ئەم ووتانە ئەوەندە ڕوون وئاشکران بەشێوەیەك کە هیچ مشت و مڕو دەمە تەقێ و لێکدانەوەیەکی پوچەڵ و نادروست هەڵناگرن، وە بە پێی ئەم ووتانەش؛ ئەگەر هەر کەسێك دەست بگرێت بە هەموو ئەو فەرمودە ڕاست و دروستانەی کە لە سوننەتدا جێگیرو سەلمێنراون، ئەگەر پێچەوانەش بن لەگەڵ هەندێ لە ووتەکانی ئەم پێشەوا بەڕێزو پایە بەرزانە، ئەوە پێچەوانەی ڕاو بۆچونی مەزهەبی ئەوان نابێت، وە دەرچونیش نیە لە ڕێگەو ڕێبازی ئەوان، بەڵکو ئەو کەسە شوێن هەموویان کەوتووە، وە دەستی گرتووە بە پەتی بەهێزو پتەوی ئیسلامەتیەوە کە هیچ کات پچڕانی بۆ نیە، بەڵام ئەو کەسە بەو شێوەیە نیە کە واز لە سوننەتێکی جێگیرو سەلمێنراو دەهێنێت تەنها لەبەر ئەوەی پێچەوانەی ووتەی ئەوانە، بەڵکو ئەو کەسە بەهۆی ئەوەوە سەرپێچی ئەوانی کردووە، وە پێچەوانەی ووتە بە نرخەکانی ئەوانی کردووە کە پێشتر هێنرانەوەو باس کران، وە خوای گەورەش دەفەرموێت: ﴿ فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا ﴾[٢١]، واتە: (خوای پەروەردگار سوێن بە نەفسی پیرۆزی خۆی دەخوات کە بەڕاستی ئەوانە ئیمان ناهێنن هەتا ئەو کاتەی کە تۆ دەکەن حەکەم ودادوەر لە هەموو ئەو ناکۆکیانەی کە دەکەوێتە نێوانیانەوە، وە ئەمەش بە تەنها بەس نیە هەتا ئەو کاتەی کە ناڕەحەتی و تەنگە بەریەك لە دڵیاندا دوور دەخەنەوە، بەس نیە تا ئەو کاتەی کە بەو پەڕی دڵ فراوانیەوە خۆیان تەسلیمی ئەو حوکمە دەکەن و بە تەواوی پێی ڕازی دەبن)، وە هەروەها دەفەرموێت: ﴿ فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَن تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴾[٢٢]، واتە: (با بترسن ئەوانەی کە بێ فەرمانی فەرمانەکانی پێغەمبەر ﷺ دەکەن بەوەی کە توشی فیتنەو شیرك بن یان توشی بەڵاو سزاو عەزابێکی توندو بە ئێش ببن لە ڕۆژی دواییدا)[٢٣].

---

20 ابن الجوزي (ص/١٨٢).

21 النساء: ٦٥

22 النور: ٦٣، پێشەوا ابن کپیر لە تەفسیری ئەم ئایەتەدا دەفەرموێت: (فليحذر الذين يخالفون عن أمره) واتە: لە فەرمانی پێغەمبەر، کە ئەویش ڕێگاو مەنهەج و ڕێبازو شەریعەتەکەیەتی، وە هەموو کردەوەو ووتەکان بە کردەوەو ووتەکانی پێغەمبەر بپێوە، ئەوەی کە وەك ئەو وابوو گیرایەو قەبوڵە، وە ئەوەش کە پێچەوانەی ئەو بوو ئەوە ڕەت دەکرێتەوە بەسەر ئەو کەسەی کە ئەو ووتەیەی ووتوەو کارەکەی ئەنجام داوە، جا ئەو کەسە هەر کەسێك بێت. (عمدة التفسير، ج٢ص٦٠٠).

23 بڕوانە صفة صلاة النبي ص٤١-٤٩.

بەندی سێیەم

بەشی یەکەم
حوکمی ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ

بەشی دووەم
سەرەتای دەرکەوتن و داهێنانی ئاهەنگ گێڕان و مەولود خوێندنەوە

بەشی سێیەم
ڕەت کردنەوەی ئاهەنگ گێڕان و مەولود خوێندنەوە لە کۆمەڵێك ڕووەوە

بەشی چوارەم
ئەو زیادە ڕەویانەی کە لە ئاهەنگ گێڕان و مەولود خوێندنەوەدا دەکرێن

بەشی یەكەم

حوكمی ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ

یەكێ لەو بیدعانەی كە بڵاو بۆتەوە لەناو كۆمەڵگای ئیسلامیداو بە تایبەتیش لە ڕۆژانی مانگی ڕەبیعی یەكەمدا، بیدعەی یادی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ (المولد النبوي)یە، ئەگەر چی كەمێك لە زانایان بە شتێكی باشیان زانیوە[1]، بەڵام لەولاوە زۆربەی زانایان و شارەزایان لەزانستی شەرعیدا (الراسخون في العلم) باسی داهێنراویەتی ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی یادی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ (الاحتفال بالمولد النبوي)یان كردووەو وتوویانە بیدعەیە، وە لای ئێمە بۆتە كێشەیەك (التنازع)، وە لە سەرەتادا باسیشمان كرد كە پێویستە لە كاتی كێشەو ناكۆكیدا بگەڕێینەوە بۆ سەرچاوە سەرەكیەكانی شەرع، كە ئەویش گێڕانەوەیەتی بۆ لای قورئانی پیرۆز و سوننەتی صەحیحی پێغەمبەری خوا ﷺ، وە كاتێكیش گەڕاینەوە بۆ لای كتابەكەی خوای گەورە هیچ ئەصڵ و بنچینەیەكمان دەست نەكەوت كە پشتی پێ ببەسترێت، وە بە لە دواوا چون و لێكۆڵینەوەش لە سیرەو ژیانی پێغەمبەر ﷺ، دەركەوت كە هیچ بەڵگەیەك نیە كەوا پێغەمبەر ﷺ فەرمانی كردبێت بە ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی لە دایك بوونی، یان خۆی بە بۆنەی لەدایك بوونیەوە ئاهەنگی گێڕابێت، یان یەكێك ئاهەنگی گێڕابێت بە بۆنەی لە دایك بوونیەوە لەسەردەمی پێغەمبەر ﷺ و ئەویش ئیقراری لە سەر كردبێت و لێی بێ دەنگ بووبێت، لەگەڵ ئەوەشدا پێغەمبەر ﷺ (٦٣) ساڵ لە ناویاندا ژیاوە، وە خەڵكێكی زۆر باوەڕیان پێ هێناوەو لە هەموو خەڵكی زیاتر خۆشەویستی و ڕێزو بە گەورە دانانیان هەبووە بۆ پێغەمبەر ﷺ، وە زیاتریش لە مەبەست و داواكاریەكانی خواو پێغەمبەر ﷺ گەیشتوون لە ئێمە، وە گیانی خۆیان دەبەخشی لە پێناو پێغەمبەر ﷺو ئاینەكەیدا، وە سور بوون لەسەر شوێن كەوتنی سوننەتی پێغەمبەر ﷺ لە هەموو هەڵس و كەوتێكی گەورەو بچوكیاندا، وە سوننەتی پێغەمبەریان ﷺ بۆ ئێمە گواستۆتەوە بەبێ زیادو كەم، لە بچوكترین عیبادەتەوە تا گەورەترین عیبادەت، بۆیە ناتوانین بڵێین: لە سەردەمی پێغەمبەر ﷺ ئاهەنگی لە دایك بوونی بۆ گێڕدراوە بەڵام بۆ ئێمە نەگوازراوەتەوەو نەگەیشتووە بە ئێمە، لە كاتێكدا هیچ سوننەتێك نەماوە ئیللا بە ئێمە گەیشتووە لە ڕێگەی هاوەڵە بەڕێزەكانیەوە ﷺ.

ئینجا با سەیری باشترین سەردەم بكەین لە دوای پێغەمبەر ﷺ، كە خۆشەویست ترین خەڵك بوون لەلای پێغەمبەر ﷺ، كە ئەوانیش هاوەڵە بەڕێزەكانی بوون ﷺ، وە هیچ بەڵگەیەك نیە لەوانەوە كە بە بۆنەی لە دایك

[1] مەرج نیە هەر شتێك كە زانایەك یان چەند زانایەك بە باشیان زانی و پێیان باش بوو ئەوە باش بێت و دروست بێت لە شەرعدا، بە تایبەت ئەگەر هیچ بەڵگەیەكیان پێ نەبوو یان فەتوایەكی تر هەبوو نزیكتر بوو لە قورئان و سوننەت، چونكە زانایان ڕەحمەتی خوایان لێ بێت ڕازی نابن بەوەی كە هەرچیەكیان ووتبوو لێیان وەربگیرێت بە تایبەت ئەگەر فەتواكەیان یان ووتەكەیان پێچەوانەی سوننەت بوو، وەك دواتر باسی دەكەین انشاءالله.

بوونی پێغەمبەر ﷺ ئاهەنگیان گێڕابێت، نە خەلیفەو جێ نشینە بەڕێزەکانی و نە هیچ یەکێك لە هاوەڵان ﷺ ئەنجامیان نەداوە، تەنانەت شوێن کەوتوانیش (التابعین) لە هیچ کام لە سێ سەدە پڕخێرو چاکەکە ئەنجامیان نەداوە.

وە هەموو ئەمانەش کە ئەنجامیان نەداوە، لەبەر ئەوە بووە کە ڕێگرێکی شەرعی هەبووە لە ئەنجام دانی، ئەویش ئەوەیە کە: ئەمە کارێکە نە خوای گەورەو نە پێغەمبەر ﷺ بە شەرعیان دانەناوە، وە یەکێك نیە لەو کارانەی کە خوای گەورە خۆشی دەوێ و پێی ڕازیەو هۆکارێکیش نیە بۆ نزیك بونەوە لە پەروەردگار، بەڵکو بیدعەیەکەو داهێنراوە، وە باشترین کەس کە پێغەمبەری خوایە ﷺ ئەنجامی نەداوە، وە جگە لەویش نەهاوەڵان ﷺ وە نە زانایانی پێشین و سەدەی یەکەمی ئیسلام نە سەر مەزهەبەکانی چوار مەزهەبەکە ئەنجامیان نەداوە، وە ئەمە بەڵگەیەکی گەورەو بنچینەیەکی بڕوا پێ کراوە بۆ هەر کەسێك کە خوای گەورە دڵی والا کردبێتەوەو بە شوێن بەڵگەدا بگەڕێت.

وە لەوەی کە تێپەڕی و باسمان کرد بۆمان دەرکەوت کە هیچ کام لە هاوەڵان و سەدەی یەکەم و دووەم و سێیەم، کە باشترین سەدەن ئەنجامیان نەداوە، لە کاتێکدا باشترین سەدەو سەردەم بون، وەك پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: (خیرالناس قرني، ثم الذين يلونهم، ثم الذين يلونهم)[2]، واتە: (باشترین خەڵکی سەردەمی منن، پاشان ئەوانەی دوای ئەوان دێن، پاشان ئەوانەی دوای ئەوان دێن).

بەشی دووەم
سەرەتای دەرکەوتن و داهێنانی ئاهەنگ گێڕان و مەولود خوێندنەوە

تا ئەو سێ سەدەیەی کە باسمان کرد ئەم ئاهەنگە سەری هەڵ نەدا، ئینجا دوای ئەو سێ سەدەو لە سەدەی چوارەمی کۆچیدا بیدعەی ئاهەنگ گێڕان لە لایەن (بني عبيد القداح) کە ناسراون بە (فاطمیەکان) و شیعە بوون داهێنرا، ئەمە لە کاتێدا خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ٱلۡيَوۡمَ أَكۡمَلۡتُ لَكُمۡ دِينَكُمۡ﴾[3]، واتە: (ئەمڕۆ دینەکەم بۆ تەواو کردن)، وە پێغەمبەریش ﷺ دەفەرموێت: (إنه لم يكن نبي قبلي إلاّ كان حقاً عليه أن يدل أمته على خير ما يعلمه لهم)[4]، واتە: (هیچ پێغەمبەرێك نەبوە لە پێش من، ئیلا لە سەری بووە کە ئوممەتەکەی ئاگادار بکاتەوە لە هەموو خێرو چاکەیەك لەوەی کە دەیزانێ بۆیان).

---

[2] رواه مسلم (٢٥٣٣)، وأخرجه أحمد (٣٥٩٤)و (٤١٣٠)و (٤١٧٣)و (٤٢١٧)، والبخاري (٢٦٥٢) وأطرافه في (٣٦٥١)و (٦٤٢٩)و (٦٦٥٨).

[3] (المائدة/٣)

[4] رواه مسلم (١٨٤٤) واخرجه أحمد (٦٥١٣)، وأبو داود (٤٢٤٨)، والنسائي في المجتبى (٤٢٠٢) وفي الكبرى (٤/٧٨١٤)، وابن ماجه (٣٩٥٦).

وە ئەمانە واتە (فاطمیـەکـان) هـیچ پەیوەندیـەکیان بـە (فاطمـە)ی کـچی پێغەمبـەرەوە ﷺ نیـەو نـەبووە وەك هەندێك کەس وا گومان دەبەن، بەڵکو لە نەوەی ئیسماعیلیە زەندیقیەکان بوون و بانگەشەی ئەوەیان دەکرد کە لە نەوەو وەچەی پێغەمبەرن ﷺ، بەڵام حاشا لەوەی کە ئەوان نەوەی پێغەمبـەر ﷺ بـن، بـەڵکو لـە نـەوەو وەچـەی (عبدالله ی کوڕی مەیمونی قوداحەی یەهودی) بوون، تەنانەت وایان لە میصریەکان دەکرد کە جنێو بـە (أبـوبکر و عمر و عائشە) ڕەزای خوایان لێ بێت بـدەن و قەدەغـەی نوێژی تەراویحیـشیان لـێ کـردن، وە هـەروەها ئەمانـە بـە درێژایی ساڵ خەریکی یادکردنەوەی بۆنەی لە دایك بوون و بۆنەکانی ترەوە بوون کە چەندەها بۆنـەو یـادی لـە دایـك بوونیان دانابوو بۆخۆیان.

وەك (تقي الدين احمد بن علي بن عبدالقادر بن محمد) ناسراو بە (المقريزي[5]) لە کتێبی (المـواعظ والإعتبـار بـذكر الخطط والآثار) جوزئی یەکەم لاپەڕە (٤٩٠)دا دەڵێت: (خـەلیفەکانی (فاطمیەکان) بە درێژایی ساڵ لە یـاد کردنـەوەی جەژن و بۆنەو یادەکانیاندا بوون، ئەوانیش یاد کردنەوەی سەری ساڵ و ڕۆژی عاشوراو لە دایك بوونی پێغەمبـەر ﷺ و لە دایك بوونی علی کوڕی ئەبو طالب ڕەزای خوای لێ بێت و وە لە دایك بوونی (حسن و حسین) ڕەزای خوایـان لـێ بێت و وە یادی لە دایك بوونی (فاطمة الزهراء) ڕەزای خوای لێ بێت، وە لە دایك بوونی ئەو خەلیفەیەی کە ئەو کـات لـە دەسـەڵات دا بـوو، وە هـەروەها شـەوی یەکـەمی مـانگی ڕەجـەب و سـەرەتاو ناوەڕاسـتی مـانگی شـەعبان و ....هتد)[6].

وە لێرەدا پرسیارێك دێتە ئاراوە ئەویش ئەوەیە: بۆچی (أبوبکر و عمر و عثمان) ڕەزای خوایان لـێ بێـت پـشت گوێ خران و بۆ لە دایك بـوونی ئـەوانیش ئاهـەنگیان نـەدەگێڕاو مـەولودیان نەدەخوێنـدەوە؟! ئایـا ئـەوان هـاوەڵی پێغەمبەر ﷺ نەبوون؟! یان خەلیفـەو جێنـشینی ئـەو نـەبوون؟! لـە وەڵامـی ئـەوەدا (عبـدالرحمن عبـدالخالق[7]) لـە بابەتێکدا بە ناوی (حقيقة الإحتفـال بالمولـد النبـوي)دا دەڵێـت: (بـە کـورتی ئەوانـەی بیدعـەی مـەولود خوێندنـەوەو ئاهەنگ گێڕانیان بە بۆنەی یادی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ داهێناوە، بۆ بە گـەورە دانـانی پێغەمبـەر ﷺ دایـان نەهێناوە وەك بانگەشەی بۆ دەکەن، بەڵکو بۆ بە گـەورە دانـانی خۆیـان و شـوێن کـەوتنی هـەواو ئـارەزووی خۆیـان دایان هێناوە)[8].

وە لەو ئاهەنگ گێڕانانەو بە تایبەت ئاهەنگ گێڕان بۆ لە دایك بـوونی پێغەمبـەر ﷺ بـەردەوام بـوون تـا وای لـێ هات خەڵکی چاوەڕێ بوون کە ساڵی تازە بێتەوەو دووبـارە ئاهـەنگ بگێڕنـەوە، وە سـاڵان ڕۆیـشتن و خـەڵکی زیـاتر تێکەڵ بەو بیدعەیە دەبوون، وە تا وای لێ هات ببوو بە عەقیدەو بیرو باوەڕی خەڵك، وە پیرەکان لەسـەری مـردن و

---

[5] ئەم زانا پایە بەرزە لە ساڵی (٧٦٦)ی کۆچی لە میصر لە دایك بـووە، وە زۆر بـە دوای زانـستی شـەرعیدا گـەڕاوەو چـەندەها زانـای بینیوەو وانەی شەرعی لە لا خوێندوون، کە کۆی ئەو زانایانەی وانەی لا خوێندوون دەگاتـە زیـاتر لـە (٦٠٠) زانـا، وە چـەندین کتێـب و نوسراوی هەیە، تا لە کاتی عەصری ڕۆژی پێنج شەممەو لە (١٦/رمضان/٨٤٥)ی کۆچی لە میصر کۆچی دوایی دەکات.

[6] (المواعظ والإعتبار بذكر الخطط والآثار) (٤٩٠/١) وە هـەروەها (أبوالعباس أحمد بن علي القلقشندي) لـە (صـبح الأعـشى في صـناعة الإنشاء)دا بە هەمان شێوە هێناویەتی.

[7] ئەم پیاوە لە سەرەتادا لەسەر سوننەتی پێغەمبەر ﷺ بوو، بەڵام لـەم دواییانـە کەوتـە داوی حزبایەتیـەوەو تووشـی لادان بـوو لـەم مەنهەجە پیرۆزە.

[8] حقيقة الإحتفال بالمولد النبوي لــ(عبدالرحمن بن عبدالخالق).

هەر بەردەوام بوون، وە بچوکەکانیش گەورە بوون تیایداو پاشان کۆتایی بە دەوڵەتی (فاطمیەکان) هات، بەڵام ئاهەنگ گێڕان بەم بۆنەیەوە هەر بەردەوام بوو.

وە یەکەم کەسیش کە لە کوردستان ئەنجامی داوە، وەك مێژوو نوسان (ابن الكثير و ابن الخلكان) و جگە لەوانیش باسیان کردووەو ئاماژەیان بۆ داوە، ئەوەیە کە دەڵێن: (یەکەم کەس کە لە دوای (فاطمیەکان) ئەنجامیدا سوڵتان (مظفر الدين أبو سعيد الكوكبوري) یە کە پاشای هەولێر (اربل) بووە لە کۆتایی سەدەی شەش یان سەرەتای سەدەی حەوتەمی کۆچیدا).

وە دیسان هەریەك لە شێخ (محمد بخيت المطيعي) و شێخ (علي محفوظ) هاو دەنگ و کۆکن لەسەر ئەوەی کە سوڵتان (مظفر أبو سعيد) یەکەم کەس بووە کە لە شاری هەولێر (اربل) مەولود خوێندنەوەی بۆ لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ داهێناوە لە سەدەی حەوتەمی کۆچیدا لە دوای فاطمیەکان[٩].

بەشی سێیەم
ڕەت کردنەوەی ئاهەنگ گێڕان و مەولود خوێندنەوە لە کۆمەڵێك ڕووەوە

شێخ (صالح بن فوزان الفوزان[١٠]) دەڵێت: ئاهەنگ گێڕان بەبۆنەی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ دروست نیەو ڕەت دەکرێتەوە لە کۆمەڵێك ڕووەوە؛ لەوانە:

یەکەم: ئەم ئاهەنگ گێڕان و مەولود خوێندنەوەیە نە لە سوننەتی پێغەمبەر ﷺ و نە لە سوننەتی خەلیفە بەڕێزەکانی نین، کەوابوو بیدعەیەو ڕێگە پێ نەدراوە، چونکە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: (عليكم بسنتي وسنة الخلفاء الراشدين المهديين من بعدي، تمسكوا بها و عضوا عليها بالنواجذ، و إياكم ومحدثات الأمور، فإن كل محدثة بدعة، وكل بدعة ضلالة)[١١]، واتە: (دەست بگرن بە سوننەتی من و سوننەتی خەلیفە ڕێنومایی کراوو هیدایەت

---

9 بروانە: أحسن الكلام (ص/٥٢) لمحمد بخيت المطيعي، والإبداع في مضار الابتداع لعلي محفوظ (ص/١٢٦).

10 ناوی (صالح بن فوزان بن عبدالله آل فوزان)ە، لە ساڵی (١٣٥٤)ی کۆچی لە دایك بووە، لە ساڵی (١٣٨١) کۆلیژی شەریعەی لە شاری ریاض تەواو کردووە، وە هەڵگری بڕوانامەی (ماجستیر) و (دکتۆرا)یە لە زانستی فیقهدا.

وە لە ساڵی (١٤٠٧)ی کۆچی کراوە بە ئەندامی دەستەی گەورە زانایان، وە لە ساڵی (١٤١١) کراوە بە ئەندامی لیژنەی بەردەوامی لێکۆڵینەوەی زانستی و فەتوا، وە هەروەها سەرپەرشتی چەندەها نامەی ماجستێرو دکتۆرای کردووەو چەندەها قوتابی لەبەر دەستی ئەودا زانستی شەرعیان خوێندووەو سوودیان لە زانستەکەی ئەو وەرگرتووە.

وە هەروەها لەلای چەندەها زانای گەورە وانەی خوێندووە، لەسەروو هەموویانەوە زانای پایەبەرز شێخ عبدالعزیز بن باز ڕەحمەتی خوای لێ بێت، وە خاوەنی زیاتر لە (٢٢) موجەڵەدو چەندەها کتێب و بڵاوکراوەو نامیلکەی ترە.

خوای گەورە بیپارێزێت و تەمەنی درێژ بکات بۆ زیاتر خزمەت کردنی قورئانی پیرۆزو سوننەتی صەحیحی پێغەمبەر ﷺ.

11 أخرجه أحمد: ١٢٦/٤، والترمذي رقم/٢٦٧٦

دراوەكانی دوای من، دەستی پێوە بگرن و بە خرێكانتان بیان گرن، وە وریا بن و خۆتان بپارێزن لە شتە نوێیەكان، لەبەر ئەوەی هەموو شتە نوێیەكان داهێنراون، وە هەموو داهێنراوێكیش گومڕاییە)[١٢].

وە ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ داهێنراوێكەو فاطمیەكان دایان هێناوە لە دوای سێ سەدە پیرۆزەكە بۆ ناشیرین كردنی دینی موسڵمانان، وە هەر كەسێكیش كارێك ئەنجام بدات و مەبەستی پێ نزیك بوونەوە بێت لە خوای گەورە، وە پێغەمبەریش ﷺ ئەنجامی نەدابێت و خەلیفەكانیش لە دوای ئەو نەیان كردبێت؛ ئەوە بەو كارەی كە ئەنجامی دەدات، پێغەمبەر ﷺ تاوانبار دەكات بەوەی كە دینەكەی بە تەواوەتی بۆ خەڵك ڕوون نەكردۆتەوە، وە لە هەمان كاتدا بە درۆ زانینی ئایەتی خوای پەروەردگارە كە دەفەرموێت: ﴿ ٱلۡيَوۡمَ أَكۡمَلۡتُ لَكُمۡ دِينَكُمۡ ﴾[١٣]، چونكە زیادەیەكی خستۆتە ناو دین و پێی وایەو واش گومان دەبات كە كارەكەی لە دیندایە، ئەمە لە كاتێكدا پێغەمبەر ﷺ ئەنجامی نەداوەو بەریە لێی.

دووەم: ئاهەنگ گێڕان و مەولود خوێندنەوە بە بۆنەی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ خۆ چواندنە بە گاورەكان؛ لەبەر ئەوەی ئەوان ئاهەنگ دەگێڕن بە بۆنەی لە دایك بوونی **عیسی علیه السلام**، وە خۆ چواندن بەوانیش زۆر بە توندی حەرام كراوە، وە لە فەرمودەی پیرۆزی پێغەمبەر ﷺ دا هاتووە كە نەهی كردووە لە خۆ چواندن بە كافران، وە فەرمان كراوە بە پێچەوانە كردنی ئەوان، وەك پێغەمبەر ﷺ فەرمویەتی: (من تشبە بقوم فهو منهم)[١٤] وە فەرمویەتی: (خالفوا المشركین)[١٥].

سێیەم: بەڕاستی ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ لەگەڵ ئەوەی بیدعەیەو خۆ چواندنە بە گاورەكان –لە كاتێكدا ئەنجام دانی هەردوو جۆرەكەش حەرامە–، هۆكارێكیشە بۆ زیادەڕەوی و تێپەڕاندن لە بە گەورە دانانی پێغەمبەر ﷺ تا دەگاتە ئەو ڕادەیەی كە لێی دەپاڕێنەوەو داوای كۆمەك و یارمەتی و بە فریا كەوتنی لێ دەكەن جگە لە خوای گەورە، وە قەسیدەو هۆنراوەی شیركی تێدا دەخوێنرێتەوە، وەك قەصیدەی (البردة)[١٦] و جگە لەویش. وە پێغەمبەریش ﷺ نەهی كردووە لە زیادە ڕەوی كردن لە مەدح كردن و باس كردنیدا، وەك

---

[12] وە شێخ عبدالمحسن العباد دەربارەی بڕگەی كۆتایی ئەم فەرمودەیە دەڵێت: (بەڕاستی تێگەیشتنی ڕاست لە فەرمودەی پێغەمبەر ﷺ: (وكل بدعة ضلالة) ئەوەیە كە ئەم ووتەیە لەسەر گشتێتی خۆی بهێڵرێتەوە، وە هەروەها هەموو ئەو شتانەی كە لە دینی خوای گەورەدا داهێنراون بیدعەنە، وە ڕەت دەكرێنەوە بەسەر ئەو كەسەی كە هێناونیە ناو دینەوە) كتب ورسائل عبدالمحسن بن حمد العباد البدر، مجلد السابع، (ص/٤٥٨).

[13] المائدة/٣

[14] صحیح أخرجه امام احمد في مسنده (٩٢/٥٠/٢) وأبو داود في سننه (٤٠٣١).

[15] (صحیح) انظر حدیث رقم: ٣٢٠٩ في صحیح الجامع

[16] (البردة) قەسیدەیەكی (شیعر) عەرەبیە كە پڕیەتی لە بابەتی پڕو پوچ و خوڕافەو شیرك كە لەو جۆرە ئاهەنگانەدا دەخوێنرێنەوە، وە لای خۆشمان و بە زمانی كوردی هۆنراوەیەكی زۆر نوسراوەو لەو ئاهەنگ و مەولود خوێندنەوانەدا دەخوێنرێنەوە كە زۆربەی هەرە زۆریان هەمان شێوەیەو شیرك و خوڕافەیەكی زۆری تێدایەو بە گوێی خەڵكیدا دەدرێت بێ ئەوەی بیر لەو زیادەڕەویانە بكرێتەوە كە تیایاندا هەیە.

دەفەرموێ: (لا تطروني كما اطرت النصارى ابن مريم، فإنما أنا عبد، فقولوا عبدالله و رسوله)[17]، واتە: (زیادە ڕەوی مەکەن لە مەدح کردنی مندا وەك چۆن گاورەکان زیادە ڕەویان کرد لە کوڕی مەریەم سەلامی خوای لێ بێت لە بە گەورە دانان و مەدح کردنیدا هەتا گەیشتە ڕادەیەك کە جگە لە خوای گەورە دەیان پەرست؛ بەڵکو من بەندەی خوامەو بڵێن: بەندەو نێردراوی خوایە).

وە خوای گەورەش نەهی لێ کردن لەو زیادەڕەویەیان و فەرموی: ﴿يَٰٓأَهۡلَ ٱلۡكِتَٰبِ لَا تَغۡلُواْ فِي دِينِكُمۡ وَلَا تَقُولُواْ عَلَى ٱللَّهِ إِلَّا ٱلۡحَقَّۚ إِنَّمَا ٱلۡمَسِيحُ عِيسَى ٱبۡنُ مَرۡيَمَ رَسُولُ ٱللَّهِ وَكَلِمَتُهُۥٓ أَلۡقَىٰهَآ إِلَىٰ مَرۡيَمَ وَرُوحٞ مِّنۡهُ﴾[18]، واتە: (ئەی خاوەن کتێبەکان —مەبەست گاورەکانە— زیادە ڕەوی مەکەن لە ئاینەکەتانداو وە دەربارەی خوای گەورە هیچ مەڵێن تەنها ئەوە نەبێت کە حەق و ڕاستە، وە بە ڕاستی عیسای کوڕی مەریەم نێردراوی خوایەو بە کەلیمەی خوداو بەفەرمانی (كن) دراوە بە دایکی، واتە خودا فەرمویەتی (ببە) ئەویش بووە).

وە پێغەمبەریش ﷺ نەهی کردووە لە زیادە ڕەوی کردن، نەوەك تووشی ئەو بەڵاو ناڕەحەتیانە ببن کە ئەوان تووشی هاتون، وەك دەفەرموێت: (إياكم والغلو؛ فإنما أهلك من كان قبلكم الغلو)[19] واتە: (وریا بن و خۆتان بپارێزن لە زیادە ڕەوی کردندا؛ چونکە بەڕاستی قەومەکانی پێش ئێوە بە هۆی زیادەڕەوی کردنەوە بە هیلاك چوون).

چوارەم: زیندوو کردنەوەی بیدعەی ئاهەنگ گێڕان و مەولود خوێندنەوە بە بۆنەی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ دەرگا دەکاتەوە بۆ بیدعەی ترو خۆ خەریك کردن و گرفتار بوون پێیانەوە جگە لە سوننەتەکانی پێغەمبەر ﷺ؛ بۆیە دەبینی بیدعەچیەکان زۆر گورج و گۆڵن لە زیندوو کردنەوەی بیدعەو بێ تواناو تەمەڵن لە سوننەتەکان و ڕقیان لەو کەسانەیە کە شوێن سوننەتەکان دەکەون و جێ بە جێیان دەکەن، تا دەگاتە ئەو ئاستەی کە دینەکەیان هەمووی دەبێتە یادو یادەوەری و بیدعەو مەولود کردن، وە دابەش بوون بەسەر چەند گروپ و کۆمەڵێکداو هەر یەکێکیان یادی لە دایك بوونی پێشەواکەیان دەکەنەوە، وەك یاد کردنەوەی البدوي و ابن عربي و الدسوقي و الشاذلي، بەو شێوەیە لە ئاهەنگی یادی لە دایك بوونی یەکێك نابنەوە بە لە دایك بوونی یەکێکی ترەوە خەریکن[20].

کەواتە مادام ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی لەدایك بونی پێغەمبەر ﷺ هیچ بنچینەیەکی شەرعی لەسەر نەبوو، ئەوا پێش کەوتنە لەسەر قورئان و سوننەتی پێغەمبەر ﷺ، وەك خوای گەورە دەفەرمووێ: ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تُقَدِّمُواْ بَيۡنَ يَدَيِ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ﴾[21]، ابن عباس ڕەزای خوای لێ بێت دەربارەی ئەم ئایەتە دەفەرموێت: (لاتقولوا خلاف الكتاب والسنة)[22]، واتە: (شتێك مەڵێن کە پێچەوانەی قورئان و سوننەت بێت)، وە هەروەها شێخ عبدالرحمن السعدي ڕەحمەتی خوای لێ بێت لە تەفسیری ئەم ئایەتەدا دەڵێت: (وە لەوەدا ڕێگری و نەهیەکی توند کراوە لەسەر پێش

---

17 أخرجه البخاري رقم(٣٤٤٥)، ومسلم (١٦٩١)و أخرجه مالك في (موطئه)في الحدود (١٥٥٨)، وأحمد (٣٩١)، وأبو داود (٤٤١٨)، والترمذي (١٤٣٢)، وابن ماجه (٢٥٥٣)، وغيرهم.

18 النساء: ١٧١

19 أخرجه النسائي ٢٦٨/٥ وصححه الألباني في صحيح سنن النسائي رقم/٢٨٦٣

20 حقوق النبي ﷺ بين الإجلال والإخلال ص(١٤١-١٤٢).

21 (الحجرات/١)

22 عمدة التفسير (ج٣ص٣١٢)

خستنی ووتەی هەر کەسێك بەسەر ووتەی پێغەمبەر ﷺ، وە هەر کاتێك سوننەتێکی پێغەمبەر هەبوو ئەوا شوێن کەوتنی پێویستە، وە دەبێت پێش ووتەی هەموو کەسێك بخرێت، جا ئەو کەسە هەر کەسێك بێت)[٢٣].

وە لە (ابن مسعود)ەوە رضي الله عنه هاتووە کەفەرمویەتی: (اتبعوا ولا تبتدعوا فقد كفيتم)[٢٤]، واتە:(شوێن قورئان و سوننەت بکەون و بیدعە مەکەن، چونکە سوننەتتان بەسە)، وە شێخ (عبدالله بن عبدالرحمن الجبرين) لە شەرحی ئەم وتەیەدا دەڵێت: (اتبعوا ولا تبتدعوا) واتە: شوێن هاوەڵانی پێغەمبەر ﷺ بکەون و پەیڕەوی ڕێبازی ئەوان بکەن، وە هیچ شتێك لە دیندا دامەهێنن و زیاد مەکەن کە خوای گەورە ڕێگەی پێ نەداوەو شتێکیش مەکەن بە شەرع مادام لە شەرعدا نەهاتووە، وە هەروەها وەك ئەو کەسانە مەبن کە خوای گەورە دەربارەیان دەفەرموێت: ﴿ أَمۡ لَهُمۡ شُرَكَـٰٓؤُاْ شَرَعُواْ لَهُم مِّنَ ٱلدِّينِ مَا لَمۡ يَأۡذَنۢ بِهِ ٱللَّهُ ﴾[٢٥]، چونکە بە ڕاستی خوای گەورە دینەکەی تەواو کردووە لەسەر زمانی پێغەمبەرەکەی ﷺ، بۆیە پێویست بە هیچ بیدعەیەك ناکات کە زیاد بکرێت بۆ ئەو شەریعەتە، و (فقد كفيتم) واتە: ئەوانەی پێش خۆتان (هاوەڵان ڕەزای خوایان لێ بێت) بەسن کە ئەم شەریعەتەیان هەڵگرتووەو ڕوونیان کردۆتەوە بۆمان)[٢٦].

وە هەر (ابن مسعود) ڕەزای خوای لێ بێت لە وتەیەکی تریدا دەفەرموێت: (مَن كان مستناً فليستن بمن قد مات)، واتە: (هەر کەسێك دەیەوێت بە ڕێبازێکدا بڕوات ئەوا با شوێن ئەوانە بکەوێت کە مردوون واتە: هاوەڵان ڕەزای خوایان لێ بێت).

وە هەروەها پێشەوا (الأوزاعي[٢٧]) ڕەحمەتی خوای لێ بێت دەڵێت: (عليك بآثار من سلف وإن رفضك الناس، وإياك وآراء الرجال وإن زخرفوه لك بالقول)[٢٨]، واتە: (ڕێگەو ئاسەواری پێشین بگرە، ئەگەر خەڵکیش تۆیان نەویست و لێت دوور کەوتنەوە بە هۆی ئەوەوە، وە دوور بکەوە لە ڕاو بۆچونی خەڵکی، ئەگەر بە وتەی جوان و بریقە داریش بۆیان ڕازاندیتەوە).

وە دەست گرتنیش بە شوێنەوارو ڕێبازی پێشین، دەست گرتنە بە قورئان و سوننەتەوە، چونکە ئەوان دەستیان بەو دوانەوە گرتبوو، وە شتی بێ بەڵگەو دەلیلیان وەر نەدەگرت، وە گومانیشی تێدا نیە کە (ڕاو بۆچون) زۆربەی کات بریتیە لە قسەی بێ بەڵگەو دەلیل، وەك شێخ (عبدالله بن عبدالرحمن الجبرين) لەشەرحی ئەم وتەیەدا دەڵێت: (وشەی (الآراء) کۆ (جمع)ی وشەی (رأي)یە، وە قسەیەکیش بەڵگەی لەسەر نەبێت پێی دەوترێت: (رأي) واتە: (ڕاو بۆچوون)، وە ئەو قسانەن کە هەندێ لە خەڵکی دەیان کەن بە بیرو بۆچون و فکری خۆیان و ئەو جۆرە

---

23 تيسير الكريم الرحمن (ص٩٤٣)

24 رواه الطبراني في الكبير (٨٧٠) و ذكره الهيثمي في مجمع الزوائد (١٨/١) و قال: رجاله رجال الصحيح.

25 الشورى: ٢١

26 الإرشاد شرح لمعة الإعتقاد الهادي الى سبيل الرشاد، للشيخ عبدالله عبدالرحمن الجبرين، ص/(١٠١ – ١٠٢).

27 پێشەوا (أبو عمرو عبدالرحمن بن عمرو الأوزاعي)یە، لە هۆزی (أوزاع)، ئیمام و پێشەوای ئەهلی شامە، لە (بعلبك) لە دایك بووە، وە لەساڵی (١٥٧)ی کۆچی لە بەیرۆت کۆچی دوایی کردووە.

28 هذا الأثر أورده الإمام الذهبي في (سير أعلام النبلاء) (١٢٠/٧) و رواه ابن عبدالبر في جامع بيان العلم وفضله (١١٤/٢).

بیر کردنەوەو تێڕوانینانەی کە خۆیان هەیانەو هیچ بەڵگەیەکی لەسەر نیە، وە پێویستە خۆمان لەو جۆرە کەسانە بپارێزین و لێیان دوور بکەوینەوە)[٢٩].

وە هەروەها پێشەوای ئەهلی سوننەو جەماعە لەسەردەمی خۆیدا، پێشەوا (البربهاري[٣٠]) ڕەحمەتی خوای لێ بێت لە کتێبی (شرح السنة)دا دەڵێت: (واعلم –رحمك الله– انَّ الدين إنما جاء مِن قِبَلِ الله –تبارك وتعالى– لم يوضع على عقول الرجال و آرائهم)[٣١]، واتە: (وە بزانە –ڕەحمەتی خوات لێ بێت– کە بەڕاستی دین ئەوەیە کە لە لای خوای گەورەوە هاتووە، وە بە پێی عەقڵ و بیرو بۆچونی پیاوان دانەنراوە).

پێغەمبەر ﷺ لە چ ڕۆژێك لە دایك بووە؟

ئینجا ئەوانەی دەیانەوێت ئاهەنگ بگێڕن بە بۆنەی لەدایك بوونی پێغەمبەر ﷺ با بزانین لە چ ڕۆژێکدا ئاهەنگ دەگێڕن؟! چونکە زانایانی سیرەو ژیانی پێغەمبەر ﷺ ڕایان جیاوازە لە کات و ڕۆژی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ.

هەندێکیان دەڵێن: لە ڕەمەزان لەدایك بووە، وە هەندێکیان دەڵێن لە (٨/ ڕەبیعی یەکەمدا) لە دایك بووە، وە هەندێك دەڵێن لە (١٢/ ڕەبیعی یەکەمدا) لە دایك بووە، وە کاتی تریش وتراوە لەسەر لە دایك بوونی، کەواتە ئاهەنگ لە چ کات و ڕۆژێکدا دەگێڕن؟ یان دەکرێت بڵێین لە دایك بوونی دووبارە بۆتەوە[٣٢]؟!

بۆیە تێکەڵبوون و ڕا جیاوازی لە دیاری کردنی ڕۆژی لە دایك بوونی، بەڵگەیە لەسەر ئەوەی کە ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی لە دایك بوونی هیچ بنەمایەکی شەرعی لەسەر نیە؛ چونکە ئەگەر هاتباو شتێکی شەرعی و هۆکارێکی نزیك بونەوە بوایە لە خوای پەروەردگار، ئەوا خیلاف و جیاوازی نەدەبوو لە نێوان زانایانداو کاتەکەی وەك جەژنەکان دیاری دەکرا.

ئینجا دەوترێت: دەڵێن لە مانگی ڕەبیعی یەکەم لە دایك بووە، کەچی لە هەمان کاتدا مردنەکەشی ﷺ هەر لە مانگی ربیعی یەکەمدا بووە، واتە: لە دایك بوون و مردنی پێغەمبەر ﷺ لە هەمان مانگدا بووە، خۆ دڵخۆش بونیش بە لە دایك بوونی لە پێشتر نیە لە دڵ گران بوون و ماتەم بوون بە مردنی ﷺ!!!

---

29 بڕوانە کتێبی: الإرشاد شرح لمعة الإعتقاد، ص/ (١١٠–١١١).

30 پێشەوا (أبو أحمد الحسن بن علي بن خلف البربهاري) پێشەوای ئەهلی سوننە لەسەردەمی خۆیدا، لە بەغداد لە دایك بووە، بەڵام ساڵی لە دایك بوونی نەزانراوە، ئەم پێشەوا بەڕێزە زۆر بوێر بووە لە بەرامبەر ئەهلی بیدعەو شوێن کەوتوانی هەواو ئارەزوو، وە شوێن ڕێڕەوی ئەهلی سوننەو جەماعە کەوتووە لە مامەڵە کردن لەگەڵیاندا، وە ئەم هەڵوێستەشی زۆر بە ڕوونی لە کتێبە نایابەکەیدا (شرح السنة) دەردەکەوێت. وە لە ساڵی (٣٢٩)ی کۆچی، کۆچی دوایی دەکات.

31 شرح السنة، للإمام البربهاري، ص/ (٦٠).

32 بۆ زیاتر شارەزابوون دەتوانیت بڕوانیتە البداية والنهاية، ابن كثير.

بەشی چوارەم
ئەو زیادە ڕەویانەی کە لە ئاهەنگ گێڕان و مەولود خوێندنەوەدا دەکرێن

وە ئاهەنگ گێڕانیش بەو بۆنەیەوە کۆمەڵێك تاوان و زیادەڕەوی و خراپەی لێ دەکەوێتەوەو تیایاندا ئەنجام دەدرێت، لەوانە:-

أ ـ بەو ئاهەنگ گێڕانە دەیانەوێت لە خوا نزیك ببنەوە، وە وەك لە پێشتر باسمان کرد کە ئەصڵ لە عیبادەت و نزیك بوونەوە لە خوای گەورە وەستاوە لەسەر بەڵگەو دەلیل، وە ئەمەش هیچ بەڵگەیەکی لەسەر نیە.

ب ـ وە ئەو مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕانانە زیادەڕەوی زۆری تێدایە لەسەر مەدح کردنی پێغەمبەر ﷺ، وە گەیشتۆتە ڕادەیەك کە زۆرێك لەو سیفەت و تواناو دەسەڵاتەی کە تایبەتە بە خوای گەورە دەدرێت بە پێغەمبەر ﷺ، بۆ نمونە:-

* (البوصیری) کە یەکێکە لەوانەی زیادەڕەوی کردووە، لە شعرێکیدا دەڵێت:-

فإن من جودك الدنيا وضرتها ومن علومك علم اللوح والقلم

واتە: (لە بەخشندەیی تۆیە دنیاو هەرچی تێیدایەتی، وە لە زانست و زانیاری تۆیە ئەوەی لە (لوح المحفوظ) دایەو هەرچی قەڵەمی قەدەر نوسیویەتی).

وە گومانی تێدا نیە ئەوە حەقی خوای گەورەیە، بەڵام ئەو شاعیرە پێغەمبەری ﷺ گەیاندۆتە ئەو پلەیەو پێی وایە کە عیلم و زانیاری خوای گەورە بەشێکە لە عیلم و زانیاری پێغەمبەر ﷺ، چونکە (مِنْ) لە زمانی عەرەبیدا یەکێك لە ماناکانی بۆ (تبعیض)ە، بە واتای عیلم و زانیاری (لوح المحفوظ) بەشێکە لە عیلم و زانیاری تۆ ئەی پێغەمبەر ﷺ، وە ئەوەش لەو هاوەڵ دانانەیە کە خوای گەورە لێیان خۆش نابێت، پەنا بەخوای پەروەردگار.

* وە هەروەها زۆرێك لەوانەی ئاهەنگی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ دەگێڕن دەکەونە ناو شیرکەوە، بۆ نمونە وەك لەو شیعرەدا دەردەکەوێت:

يا رسول الله غوثاً ومدد يا رسول الله عليك المعتمد

يا رسول الله فرج كربنا ما رآك الكرب إلا وشرد

واتە: (ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ فریامان بکەوەو یارمەتیمان بدە، وە ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ پشت بەستنمان هەر بە تۆیە، ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ ناڕەحەتیەکانمان لەسەر لابە، وە هە ناڕەحەتیەك وە هەر ناڕەحەتیەك کە تۆ دەبینێت هەڵدێت).

ئەگەر پێغەمبەر ﷺ گوێ بیستی ئەم قسانە ببێت ئەوا بە دڵنیاییەوە حوکمی شیرکی گەورە دەدات بەسەریدا، لەبەر ئەوەی بە هانا چوون و لابردنی ناڕەحەتی و داوای یارمەتی کردن و پشت بەستن تەنها هەمووی تایبەتە بە

خوای گەورەو بەس، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ أَمَّن يُجِيبُ ٱلْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ ٱلسُّوٓءَ ﴾[٣٣]، واتە: (وە کێ وەڵامی ئەو کەسە دەداتەوە کە تووشی ناڕەحەتی بووەو لێی قەوماوەو وە ناڕەحەتی و گرفتەکانی لەسەر لادەبات؟)، وە خوای گەورە فەرمانی بە پێغەمبەر ﷺ کردووە کە بە خەڵکی بڵێت: ﴿ قُلْ إِنِّى لَآ أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا ﴾[٣٤]، واتە: (ئەی محمد ﷺ بڵێ: بەڕاستی من توانام نیە نە زەرەرێکتان لێ بدەم یان قازانجێکتان پێ بگەیەنم، بەڵکو ئەمە هەمووی لە دەستی خوای پەروەردگاردایە)، وە پێغەمبەریش ﷺ دەفەرموێت: (إذا سألت فسأل الله، وإذا استعنت فاستعن بالله)[٣٥]، واتە: (ئەگەر داوای هەر شتێکت کرد ئەوا داوا لە خوا بکە، وە ئەگەر داوای کۆمەکیشت کرد ئەوا تەنها داوا لە خوا بکە)[٣٦].

* وە یەکێکی تر لەو زیادە ڕەویانە ئەوەیە کە فەرموودەیەکی هەڵبەستراوو بێ سەنەد دەهێننەوە کە گوایە خوای گەورە فەرمویەتی: (لولاك لولاك لما خلقت الأفلاك)[٣٧]. واتە: (ئەگەر لەبەر تۆ نەبوایە ئەی **محمد** ﷺ ئەم بونەوەرەم درووست نەدەکرد)، یان دەڵێن (ولولاك ما خلقت الدنيا)[٣٨]، کە ئەمەش بە تەواوی پێچەوانەی ئەم ئایەتەی خوای پەروەردگارە کە دەفەرموێ: ﴿ وَمَا خَلَقْتُ ٱلْجِنَّ وَٱلْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴾[٣٩]، واتە: (جنۆکەو ئینسانم دروست نەکردوە تەنها بۆ ئەوە نەبێت کە بم پەرستن).

* وە هەندێکی تر لەوانەی ئاهەنگ دەگێڕن بە بۆنەی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ، وا گومان دەبەن کەوا پێغەمبەر ﷺ ئامادەی ئەو ئاهەنگە دەبێت!!! کە ئەوەش گەورەترین نەزانی و جاهیلی یە، بەڵکو پێغەمبەر ﷺ تا قیامەت لەناو گۆڕەکەیدایەو ڕۆحەکەیشی لە پلە بەرزەکانە لای پەروەردگاری، وەك خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ ثُمَّ إِنَّكُم بَعْدَ ذَٰلِكَ لَمَيِّتُونَ ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ تُبْعَثُونَ ﴾[٤٠]، واتە: (بەڕاستی ئێوە دوای ئەوە دەمرن و لە پاشان لە ڕۆژی قیامەتدا زیندوو دەکرێنەوە).

وە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: (أنا أول من ينشق عنه القبر يوم القيامة..)[٤١]، واتە: (من یەکەم کەسم کە قەبر لە سەری شەق دەبێت لە ڕۆژی قیامەتدا)، ئەم ئایەتە پیرۆزو فەرمودەیەو ئەوەی لەسەر مانای ئەوانیش هاتون بەڵگەن لەسەر ئەوەی کە پێغەمبەر ﷺ لە ڕیزی مردوانەو زانایان کۆ ڕان لەو بابەتەداو هیچ خیلافێکیان نیە.

---

33 النمل: ٦٢

34 الجن: ٢١

35 رواه الترمذي (٢٥١٦).

36 منهاج الفرقة الناجية والطائفة المنصورة، إعداد محمد بن جميل زينو، (ص١٠٥).

37 سلسلة الأحاديث الضعيفة والموضوعة رقم (٢٨٢).

38 حديث موضوع، **بروانە**: اللآلئ الموضوعة في الأحاديث الموضوعة ج١/ص٢٧٢.

39 الذاريات/٥٦

40 (المؤمنون/١٥و١٦)

41 رواه مسلم (٢٢٧٨)، وأخرجه الترمذي في الجامع (٣٦١٥/٥٨٧/٥)، وابن ماجه في سننه (٤٣٠٨/١٤٤٠/٢)، وأحمد في المسند (١٩٨٧/١٠/١٧) بهذا اللفظ: (وانا أول من ينشق عنه الأرض ولا فخر).

وە هەموو ئەو تاوان و خراپانەی کە دەکرێن بە هۆی زیادەڕەوییەوە لە مەدح کردنی پێغەمبەر ﷺ؛ ئەوە خودی پێغەمبەر ﷺ نەهی لێ کردون و دەفەرموێت: (لا تطروني كما أطرت النصارى ابن مريم، إنما أنا عبد فقولوا عبدالله ورسوله)[٤٢]، واتە: (زیادەڕەوی مەکەن لە مەدح کردنمدا، هەروەك چۆن گاورەکان زیادەڕەویان کرد لە کوڕی مەریەم دا (عيسى عليه السلام)، بەڵکو من عەبدێکم و بڵێین عەبدو بەندەو پێغەمبەری خوایە).

وە ئەگەر ئەو ئاهەنگانە هیچ کام لەم تاوان و سەرپێچیانەی تێدا نەبێت و تەنها بریتی بێت لە کۆبونەوەی خەڵك و ئامادەکردنی خواردن و دەربڕینی خۆشحاڵی (وەك دەڵێن)، ئەوە هەر بیدعەیەکەو داهێنراوەو خواو پێغەمبەر ﷺ پێی ڕازی نین، (وكل محدثة بدعة، وكل بدعة ضلالة).

---

42 سبق تخريجه

بەندی چوارەم

شوبهەی ئەوانەی کە ئاهەنگ گێڕان بە دروست دادەنێنن

بەشی یەکەم
شوبهەکانیان لە قورئانی پیرۆزدا

بەشی دووەم
شوبهەکانیان لە فەرمودەی پیرۆزی پێغەمبەردا ﷺ

بەشی سێیەم
ئەو شوبهانەی کە ڕاو بۆچونن

شوبهەی[1] ئەوانەی كە ئاهەنگ گێڕان بە دروست دادەنێن:

هەندێ لەوانەی ئاهەنگ دەگێڕن بەو بۆنەوەیە، چەند شوبهەیەك باس دەكەن و وا گومان دەبەن كە ئەوە حەق و ڕاستە، بەلاَم لە ڕاستیدا سەرابێكەو بەس، چونكە شوبهەكانیان:

أ- یان دەقێكی ڕاستە بەلاَم بە ڕوونی و ئاشكرایی دەلالەت لەسەر مەبەستەكەیان ناكات و مانای سەرەكی بەڵگەكە دەگۆڕن و لە شوێنی خۆیدا بەكاری ناهێنن (يحرفون الكلم عن مواضعه)[2].

ب- یان دەقەكە ناڕاستەو هەرچەندە بە ڕوونی و ئاشكراییش دەلالەت بكاتە سەر مەبەستەكەیان بەلاَم دەقێكی لاوازەو بە بەڵگە حیساب ناكرێت، چونكە لە هیچ بوارێك لە بوارەكانی شەرعدا كارو كردەوە بە بەڵگەو فەرمودەی لاوازو هەڵبەستراو بە دەم پێغەمبەرەوە ﷺ ناكرێت.

وە هەروەها ئەو شوبهانەش كە دەیان هێننەوە دەكرێت دابەشیان بكەین بە سەر سێ بەشی بنچینەی سەرەكیدا، بەم شێوەیە:

یەكەم: شوبهەكانیان لە قورئانی پیرۆزدا:

ئەمەش بە هێنانەوەی چەند ئایەتێك لە قورئانی پیرۆزدا كە دەیكەن بە بەڵگە بۆ ئەوەی شەرعیەت بدەن بە بیدعەكەیان و بە هۆیەوە بیسەلمێنن كە بەبێ بەڵگە مەولود ناخوێننەوەو ئاهەنگ ناگێڕن بە لكو پشت بە قورئان دەبەستن و بەڵگەیان بە دەستەوەیە، كە بێ گومان ئەم ئایەتانەش كە ئەوان دەیهێننەوە نابن بە بەڵگە بۆ كارەكەیان، چونكە هاوەڵانی بەڕێزی پێغەمبەر ﷺ ئاوا لەم ئایەتانە نەگەیشتون و هەروەها زانایانی تەفسیرو ڕاڤەكارانی قورئانیش بەم شێوەیە تەفسیرو لێكدانەوەیان بۆ ئەم ئایەتانە نەكردووە.

دووەم: شوبهەكانیان لە فەرمودەی پیرۆزی پێغەمبەردا ﷺ:

هەندێ لە شوبهەكانی تریان بریتین لە چەند فەرمودەیەكی پیرۆزی پێغەمبەری پێشەوامان ﷺ كە مانای سەرەكی فەرمودەكەیان گۆڕیوەو بە هەڵەو بۆ مەبەستی تر بەكاری دەهێنن، یان وتەی هەندێ لە هاوەڵانن و ناگەنەوە سەر پێغەمبەر ﷺ، وە لە ڕاستیشدا زۆرێك لەم فەرمودەو وتانە نەك ناگونجێن و نابن بە بەڵگە بۆیان، بەڵكو دەبن بە بەڵگە لەسەر خۆیان و دەكرێت وەك بەڵگە لەسەر ئەوان بهێنرێتەوە.

سێیەم: ئەو شوبهانەی كە ڕاو بۆچونن:

وە هەندێ لە شوبهەكانی تریان كە بە هیچ شێوەیەك نابن بە بەڵگەو پشتیان پێ نابەسترێت، بریتیە لە ڕاو بۆچون و قیاسی هەڵەی چەند كەسانێك كە بە ووشەی (**بە ڕای من، یان پێم وایە، یان ئاوا باشترە، یان....و یان......و یان....**)، كە ئەمە قسە كردنە بەناوی دینەوە بە بێ بەڵگە، لە كاتێكدا بنچینەی هەموو قسەیەك كە بەناوی دینەوە بكرێت بریتیە لە بەدەستەوە بوونی بەڵگەی ڕاست و دروست لە قورئان و سوننەت بۆ سەلماندنی قسەو بابەتەكە.

---

[1] ئەگەرچی ئەوەی ئەوان دەیهێننەوە بەشێكیان ئایەت و فەرمودەن و لە بنچینەدا هەریەكەیان لە شوێنی تایبەتی خۆیاندا دەبن بە بەڵگەو كاریان پێ دەكرێت، بەلاَم ئەوان یان جێگای خۆیان نیە كە تێیدا بەكاریان دەهێنن، وە یان ماناو مەبەستەكەی دەگۆڕن، بۆیە دەكرێت لێرەدا بڵێین ئەمانە وەك شوبهەیەك بەكار دەهێنن بۆ شەرعیەت دان بە كارەكەیان.

[2] المائدة/١٣.

وە پشت بە خوای پەروەردگار هەر یەکەیان لە شوێنی خۆیداو بە بەڵگەی قورئان و فەرمودەی ڕاست و صەحیحی پێغەمبەر ﷺ و وتەی زانایانی باوەڕ پێکراوی ئەم ئوممەتە وەڵام دەدەینەوە بۆ ئەوەی هەموو لایەکمان لەسەر چاو ڕۆشنی بین و کارێك نەکەین کە خواو پێغەمبەر ﷺ پێی ڕازی نەبن و فەرمانی ئەوانی لەسەر نەبێت.

بەشی یەکەم
شوبهەکانیان لە قورئانی پیرۆزدا

شوبهەی یەکەم:

یەکێ لەو شوبهانەی کە ئەوان دەیکەن بە بەڵگە، ئەو ئایەتەی خوای پەروەردگارە کە دەفەرموێت: ﴿ قُلْ بِفَضْلِ ٱللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِۦ فَبِذَٰلِكَ فَلْيَفْرَحُوا۟ ﴾[3] واتە: (بڵێ: بە فەزڵ و ڕەحمەتی خوا دڵخۆش بن)، دەڵێن: دڵخۆشی بە پێغەمبەر ﷺ خواستێکی فەرمان پێ کراوە بە بەڵگەی ئەو ئایەتە، دوایی دەڵێن: خوای گەورە فەرمانمان پێ دەکات دڵخۆش بین بە (ڕەحمەت)، وە پێغەمبەریش ﷺ گەورەترین ڕەحمەتە، وە بەڵگەیەکی تریان ئەوەیە کە دەڵێن خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ وَمَآ أَرْسَلْنَـٰكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَـٰلَمِينَ ﴾[4] واتە: (تۆمان نەناردووە تەنها بە ڕەحمەت نەبێت بۆ هەموو خەڵکی)، ئەوە یەکێ لە بەڵگەکانیان بوو.

لە وەڵامیاندا دەڵێین:-

یەکەم:- دانانی ئەو ئایەتە بە بەڵگە هاوەڵان و پێشین باسیان نەکردووەو بەو شێوازە تەفسیریان نەکردووە، وە ئەگەر خێریش بوایەو بەو شێوەیە بوایە، ئەوا ئەوان پێشمان دەکەوتن و ئەنجامیان دەدا، وە داهێنانی بیدعەش لە دیندا کە بەڵگەی لەسەر نەبێت بەسەر خاوەنەکەیدا دەدرێتەوە، وە تەفسیری سەلەف بۆ ئەو ئایەتەو وتەیان لەسەری ئەوەیە کە (فەزڵ و ڕەحمەتی خوا) بریتیە لە ئیسلام وسوننەت .

دووەم:- وە تەفسیر کردنی(الرحمة) لە ئایەتی ﴿ وَمَآ أَرْسَلْنَـٰكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَـٰلَمِينَ ﴾ بە دڵخۆش بوون بە لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ هەڵەیە، چونکە ئەو ئایەتە بەڵگەیە لەسەر ناردنی پێغەمبەر ﷺ بە پەیامی پێغەمبەرایەتی نەك لە دایك بوونی، وە نێوانی لەدایك بوونی و ناردنی وەك پێغەمبەر ﷺ نزیکەی (٤٠) ساڵ بووە، وە هەموو ئەو دەقانەی وەصفی پێغەمبەر ﷺ دەکەن بە (ڕەحمەت)، ئەوە وەصفەکە بۆ دوای ناردنیەتی وەك پێغەمبەر ﷺ، وە هیچ بەڵگەیەك نیە لەسەر ئەوەی کە لە دایك بوونی بەڕەحمەت وەصف کرابێت.

---

3 یونس/٥٨

4 الأنبياء /١٠٧

شوبهەی دووەم:

وە یەکێ لەو شوبهانەی تر کە بە بەڵگە ئەیهێننەوە بۆ دروستیەتی مەولود خوێندنەوە، ئەو ئایەتەیە کە خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ إِنَّآ أَرۡسَلۡنَٰكَ شَٰهِدٗا وَمُبَشِّرٗا وَنَذِيرٗا لِّتُؤۡمِنُواْ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَتُعَزِّرُوهُ وَتُوَقِّرُوهُ وَتُسَبِّحُوهُ بُكۡرَةٗ وَأَصِيلًا ﴾[5]، واتە: (بە ڕاستی تۆمان ناردووە بە شاهید و مژدە دەرو ترسێنەر، تا بڕوا بە خواو پێغەمبەرەکەی بهێنن و یارمەتی بدەن و ڕێزی بگرن و بە گەورەی دابنێنن، وە بەیانی و ئێواران تەسبیحاتی خوا بکەن)، ئەم ئایەتە کە فەرمان بە ڕێز گرتن و پشتگیری پێغەمبەر ﷺ دەکات، بەسەر کەسانێکدا هاتۆتە خوارەوە کە زۆر لەئێمە بە تەقواترو بەڕێزتر بوون و پڕ بە مانای ئایەتەکە ڕێزو پشتگیری خۆیان بۆ پێغەمبەر ﷺ دەربڕیوە، جا ئایا ئەوان عەقڵیان بەوە نەشکاوە کە ئەم یادە بکەنەوە؟!! یان بە تەواوی دڵنیابوون لەوەی کە بەو شێوازە خۆشەویستی و پشتگیری دەرنابڕدرێت؟ دیارە وەڵامەکەی ڕوونە، چونکە ئەوان زانیویانە کە خۆشویستنی پێغەمبەر ﷺ بە شوێن کەوتنی سونەتەکانیەتی نەك بە ئاهەنگ گێڕان و مەولود خوێندنەوە بە بۆنەی لە دایك بونی .

شوبهەی سێ یەم:

وە ئایەتێکی تر کە دەیکەن بە بەڵگە، ئەو ئایەتەیە کە خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ وَرَفَعۡنَا لَكَ ذِكۡرَكَ ﴾[6] ، لە وەڵامی ئەم شوبهەیەدا دەڵێین: بەرز ڕاگرتنی ناوی پێغەمبەر ﷺ بەوە نابێت کە ئێمە بە هەر هۆکارو کردەوەیەك، جا بیدعە بێت یان تاوان، ناوی پێغەمبەر ﷺ بەرز ڕابگرین، بەڵکو بەرز ڕاگرتنی ناوی پێغەمبەر ﷺ بە زیندوو کردنەوەی سوننەتەکانی و صەڵاوەت لێدان و مراندنی بیدعەکان دەکرێت، وە کە خوای گەورەش ناوی بەرز کردۆتەوە بەوە کردوویەتی کەوا بیست و چوار سەعات و بەردەوام لە کاتی بانگدا لەگەڵ ناوی خوای گەورە ناوی (محمد رسول الله) دەهێنرێت ﷺ، وە خۆی و فریشتەکانی صەڵاواتی لەسەر دەدەن و فەرمانیش بە بڕواداران دەکات کە سەڵاواتی لەسەر بدەن وەك دەفەرموێ: ﴿ إِنَّ ٱللَّهَ وَمَلَٰٓئِكَتَهُۥ يُصَلُّونَ عَلَى ٱلنَّبِيِّۚ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ صَلُّواْ عَلَيۡهِ وَسَلِّمُواْ تَسۡلِيمًا ﴾[7] واتە: (بە ڕاستی خواو فریشتەکانی سەڵاوەت لەسەر پێغەمبەر ﷺ دەدەن، ئەی ئەوانەی ئیمانتان هێناوە ئێوەش سەڵاوەتی لەسەر لێدەن.......).

شوبهەی چوارەم:

شوبهەیەکی تریان بریتیە لە دابەزاندنی سینی و سفرەیەك خواردن لە ئاسمانەوە بۆ سەر عیسی علیە السلام و شوێن کەوتوانی وەك خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ قَالَ عِيسَى ٱبۡنُ مَرۡيَمَ ٱللَّهُمَّ رَبَّنَآ أَنزِلۡ عَلَيۡنَا مَآئِدَةٗ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ تَكُونُ لَنَا عِيدٗا لِّأَوَّلِنَا وَءَاخِرِنَا وَءَايَةٗ مِّنكَۖ وَٱرۡزُقۡنَا وَأَنتَ خَيۡرُ ٱلرَّٰزِقِينَ ﴾[8] واتە:(عیسی وتی: خوایە گیان سفرەیەك خواردن لە ئاسمانەوە بۆ ئێمە بنێرە تا ببێت بە جەژن بۆ سەرەتاو ئاخری ئێمەو بەڵگەیەك بێت

---

5 الفتح/٨ و٩

6 الشرح: ٤

7 الأحزاب/٥٦

8 المائدة/١١٤

لەسەر گەورەیی تۆ، وە ڕزق و ڕۆزیمان بدە بە ڕاستی تـۆ باشـترین ڕۆزی دەری))، وە دەڵێن دابـەزینی سـینیەك خواردن ببێت بە جەژن بۆ عیسی علیه السلام و شوێن کەوتوانی، ئەوە هیچ بێ شەرعیەکی تێدا نیە کە ڕۆژی لـە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ بکرێت بە جەژن و ڕۆژی ئاهەنگ گێڕان و مەولود خوێندنەوە.

لە وەڵامی ئەم شوبهەیەدا دەڵێین:

١- ئەوە هیچ کە ئەم ئایەتە ناگونجێ لێرەدا بە بەڵگە بهێنرێتەوە، چونکە ئەمە تایبەت بووە بەوان.

٢- کاتێکیش ئاینی پیرۆزی ئیسلام هات دوو جەژنی بۆ موسڵمانان بڕیاردا لـە جیـاتی هـەموو جەژنـەکانی سەردەمی جاهیلی، وەك پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: (کان لکم یومان تلعبـون فیهمـا، وقـد أبـدلکم الله بهما خیراً منهما، یوم الفطر ویوم الأضحی)[9]، واتە: (ئێوە دوو ڕۆژتان هەبووە ئاهـەنگتان تێدا گێـڕاوەو یاریتان تێدا کردووە، بە ڕاستی خوای گـەورە ئـەو دوو ڕۆژەی بـۆ گـۆڕین بـە دوو ڕۆژی چـاکتر لەوانـە، (واتە جەژنی ڕەمەزان و قوربان).

---

9 أخرجه النسائي رقم (١٧٣)، وصححه الألباني.

بەشی دووەم

شوبهەكانیان لە فەرمودەی پیرۆزی پێغەمبەردا ﷺ

شوبهەی یەكەم:

شوبهەی یەكەمیان ئەو فەرمودەیەی پێغەمبەرە ﷺ كە دەفەرموێت: (مَن سَنَّ في الإسلام سنَّةً حسنةً فَلَهُ اجرها واجرُ مَن عملَ بها الى يوم القيامة)[10]، واتە: (هەر كەسێك ڕێگایەكی چاك لە ئیسلامدا دابهێنێت، ئەوە ئەجرو پاداشتی خۆیی و ئەوانەیش كە كاری پێ دەكەن پێ دەگات هەتا ڕۆژی قیامەت).

وەك لە ناوەڕۆكی فەرمودەكەدا دەردەكەوێت كە مەبەست لە (السنة الحسنة) بریتیە لە سوننەتێك كە لە بنچینەدا لە شەرعدایەو بەڵگەی لەسەرە، بەڵام خەڵكی وازیان لێ هێناوە یان ئەنجامی نادەن، وەك شێخ سلیم الهلالي لە كتێبی (البدعة وأثرها السیئ في الأمة)دا دەڵێت: (خێرو ماڵ بەخشین شتێكی شەرعیەو هەر لە زووەوە ئەنجام دراوە بە دەق و بەڵگە، ئایا وا دەبینن كە ئەو هاوەڵە بیدعەیەكی حەسەنەو چاكی هێنابێت كە پێشتر لە دیندا نەبووە؟!)[11].

وە هەروەها دەڵێت: (سوننەتی حەسەنەو چاك؛ بریتیە لە زیندوو كردنەوەی كارێكی شەرعی كە خەڵكی لەو كاتەدا ئەنجامی نادەن و وازیان لێ هێناوە، وە لە سەردەمی ئێستادا ئەگەر كەسێك سوننەتێكی واز لێ هێنراو زیندوو بكاتەوە، پێی ناوترێت: بیدعەیەكی حەسەنەو چاكی هێناوە، بەڵكو دەوترێت: سوننەتێكی حەسەنەو چاكی هێناوە، كەوابوو سوننەتی حەسەنەو چاك ئەوەیە كە بنچینەیەكی شەرعی و بەڵگەی ڕاست و دروستی لەسەر بێت و خەڵكیش وازیان لێ هێنابێت و پاشان یەكێك بێت و ئەو سوننەتە لەناو خەڵكیدا زیندوو بكاتەوە؛ نمونەش وەك ئەوەی كە عومەری كوڕی خەطاب ڕەزای خوای لێ بێت ئەنجامی دا كە بریتی بوو لە زیندوو كردنەوەی سوننەتی نوێژی تەراویح بە جەماعەت و بە یانزە ڕكات)[12].

وە زیندوو كردنەوەی سوننەتی تریش كە ئێستا خەڵكی ئەنجامی نادەن، وەك نوێژكردنی هەردوو جەژنەكان لە نوێژگە (المُصَلّى) كە پێغەمبەر ﷺ لە مزگەوت ئەنجامی نەدەدان، وە كە ئێستاش كەسێك بێت و لەگەڵ خەڵكی ناوچەكە بچن لە دەرەوەی شار نوێژ بكەن، ئەوە پێی ناوترێت بیدعەیەكی حەسەنەی هێناوە، بەڵكو دەوترێت سوننەتێكی حەسەنەی هێناوە؛ چونكە وەك باسمان كرد پێغەمبەر ﷺ ئەو دوو نوێژەی لە مزگەوت نەكردوون و ئەنجام دانیان لە دەرەوە زیندوو كردنەوەو شوێن كەوتنی سوننەتی پێغەمبەری پێشەوامانە ﷺ، وە یان ئەو سوننەتانەی كە زۆر بە كەمی ئەنجام دەدرێن وەك ئەنجام دانی نوێژی مردوو بە جەماعەت، یان ئەنجام دانی (مەڕە

10 أخرجه مسلم (١٠١٧)و (٢٠٧٣)، وأخرجه أحمد (١٩١٧٧)و (١٩١٩٥)و (١٩٢٢١)و (١٩٢٢٣)و (١٩٢٢٧)، والترمذي (٢٦٧٥)، والنسائي (٢٥٥٣) وفي الكبرى (٢/٢٣٣٥)، وابن ماجه (٢٠٣)، وغيرهم.

11 البدعة وأثرها السيئ في الأمة ص: ٢٦ سليم الهلالي.

12 هەمان سەرچاوەی پێشوو.

منداڵە) (العقیقة)[13] وە زۆر سوننەتی تریش کە ئێستا ئەنجام نادرێن، زیندوو کردنەوەیان بریتیە لە سوننەتی حەسەنەو چاك، چونکە لە بنچینەدا خۆیان سوننەتن و خەڵکی وازیان لێ هێناون و ئێستا ئەنجامیان نادەن.

کەوابوو ئەم فەرمودەیە ناگونجێت بە بەڵگە بهێنرێتەوە بۆ شەرعیەت دان بە کارێکی داهێنراوو بیدعەی وەك (مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕان بەو بۆنەیەوە)، چونکە وەك ڕوون و ئاشکرایە کە ئەم کارە هیچ بەڵگەو بنچینەیەکی شەرعی لەسەر نیەو بەڵکو داهێنراوو بیدعەیە.

وە بەکار هێنانی ئەم فەرمودەیەش بە بەڵگە گۆڕینی مانای ڕاستەقینەی فەرمودەکەیە، کە گومانی تێدا نیە ماناو مەبەستی فەرمودەکە ئەمە ناگەیەنێت.

وە هەروەها شێخ محمد بن صالح العثیمین ڕەحمەتی خوای لێ بێت دەڵێت: (بەڕاستی مانای (من سنَّ) واتە: (هەر کەسێك سوننەتێك زیندوو بکاتەوە کە پێشتر هەبووەو بەڵام ئێستا نەماوەو ئەویش زیندووی دەکاتەوە)، وە هەروەها دەڵێت: (السن) لێرەدا بە مانای کار پێکردن و جێ بە جێ کردن دێت نەك بە مانای شەرعیەت پێدان و داهێنانی لە لایەن خۆیەوە، وە مانای فەرمودەکە (من سنَّ في الإسلام سنة حسنة) بەم شێوەیەی لێ دێت: (من عمل بها تنفیذاً لا تشریعاً) واتە: کارپێکردن و جێ بە جێ کردنی نەك شەرعیەت پێدان و بە شەرع دانانی؛ چونکە دانانی شەرع ڕێگە پێ نەدراوە (کل بدعة ضلالة)[14].

وە لە وەڵامی پرسیارێکدا کە ئاڕاستەی شێخ صالح بن فوزان الفوزان کرا دەربارەی فەرمودەی (من سنَّ في الإسلام سنة حسنة)، کە بیدعەچیەکان (أهل البدع) دەیکەن بە بەڵگە بۆ ڕازاندنەوەو شەرعیەت دان بە بیدعەکانیان.

ئەویش لە وەڵامدا وتی: ئەم فەرمودەیەی پێغەمبەر ﷺ کە دەفەرموێت: (من سنَّ في الإسلام سنة حسنة) خۆی بەڵگەیە لەسەر بیدعەچیەکان؛ چونکە پێغەمبەر ﷺ نەیفەرمووە: (من ابتدع في الإسلام بدعة حسنة)، بەڵکو وەك دیارە فەرمویەتی: (من سنَّ في الإسلام سنة حسنة)، وە (سنة حسنة) لە ئیسلامدا بریتیە لە زیندوو کردنەوەی سوننەت، وە زیندوو کردنەوەی سوننەتیش ئەوەیە کە خەڵکی نایزانن و پێی ئاگادار نین، یان لە بیریان چۆتەوە؛ وە هەندێ لە زانایان زیندووی دەکەنەوەو خەڵکیش شوێنیان دەکەون.

وە بەڵگەش لەسەر ئەم تەفسیرە هۆکاری فەرمودەکەیە، ئەویش ئەوەبوو کە پێغەمبەر ﷺ هانی خەڵکیدا بۆ خێرو چاکە کردن کاتێك کە هەندێ خەڵکی دەست کورت و موحتاج هاتنە لای، پاشان خەڵکی لە مزگەوت کۆکردەوەو وتاری بۆ خوێندنەوەو هانی دان و جوڵاندنی بۆ خێرو چاکە کردن، دواتر کە پێغەمبەر ﷺ لە وتارەکە بۆوە، پیاوێك لە هاوەڵان هات و تورەکەیەکی پارە پێ بوو، تورەکەیەکی گەورە بوو کە دەستی ماندوو ببوو بە هەڵگرتنی و لەبەر دەستی پێغەمبەری ﷺ دانا، پاشان خەڵکیش شوێنی کەوتن، کاتێك پێغەمبەر ﷺ بینی کە خەڵکی زۆر خێریان هێناو خێرەکە زۆر بوو، دەم و چاوی گەشایەوەو خۆشی و شادی پێوە دیاربوو، وە فەرموی: (مَن سَنَّ في الإسلام سنَّةً حسنةً فَلَهُ اجرها واجرُ مَن عملَ بها الى یوم القیامة) وە ئەم هاوەڵە بەڕێزە بەو ماڵە زۆرەوە

---

[13] (مەڕە منداڵە) (العقیقة): بریتیە لە ئەنجام دان و سەربڕینی ئاژەڵ بۆ منداڵی تازە لە دایك بوو لە دوای تێپەڕ بوونی هەفتەی یەکەمی تەمەنی، کە بۆ منداڵی کوڕ دوو ئاژەڵەو بۆ کچیش یەك ئاژەڵ، وە ئەگەر کەسەکە هەژارو نەبوو بوو ئەوا بۆ کوڕیش دەتوانێت هەر یەك ئاژەڵ سەر ببڕێت.

[14] الإبداع في كمال الشرع وخطر الإبتداع، شیخ محمد بن صالح العثیمین رحمه الله، (ص/٢٦).

هات، وە كاتێك خەڵكی بینیان شوێنی كەوتن و پێش بڕكێیان دەكرد لەسەر ئەم كارە، وە بۆیان بوو بە سوننەتێكی حەسەنەو چاك.

وە چاكەو خێر كردنیش بە هەژاران لە سوننەتی پێغەمبەرانەو خوای پەروەردگاریش فەرمانی پێكردووە، وە پێغەمبەریش ﷺ بە هەمان شێوە فەرمانی پێكردووە، بەڵام ئەم هاوەڵە بەڕێزە زیندووی كردەوەو كاری پێكرد، خەڵكیش چاویان لێ كردو هەمان كاری ئەویان ئەنجامدا، وە بوو بە هۆكارێكی خێر بۆیان.

وە لە فەرمودەیەكی تریشدا پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: (من دعا الى الهدى كان له الأجر مثل أجور مَن تبعه، لا ينقص ذلك من اجورهم شيئاً، و مَن دعا الى ضلالة كان عليه من الإثم من آثام مَن تبعه، لا ينقص ذلك من آثامهم شيئاً)[15] واتە: (هەر كەسێك بانگەوازی بكات بۆ ڕێنمایی كردن و كاری چاكە، ئەوە ئەجرو پاداشتی هەموو ئەوانەشی بۆ هەیە كە شوێنی دەكەون، بە بێ ئەوەی هیچ لە ئەجرو پاداشتی ئەوان كەم بێتەوە، وە هەر كەسێكیش بانگەوازی بكات بۆ گومڕیی و كاری خراپە، ئەو گوناهو تاوانی هەموو ئەوانەشی لەسەر دەبێت كە شوێنی دەكەون، بە بێ ئەوەی هیچ لە گوناهو تاوانی ئەوان كەم بێتەوە)[16].

وە شێخ محمد ناصرالدين الألباني ڕەحمەتی خوای لێ بێت لە (البدع والشبهات)دا دەڵێت: (ئەم فەرمودەیە بە پێچەوانەی مانا ڕاستەقینەكەی پێغەمبەر ﷺ تەفسیر دەكەن، كە پێچەوانەكەشی هیچ ناكۆك نیە لەگەڵ ئەم قاعیدەو بنچینە ئیسلامیە: (كل بدعة ضلالة، وكل ضلالة في النار)، وە فەرمودەكە ئاوا تەفسیر دەكەن و دەڵێن: (من سنَّ في الإسلام سنة حسنة)، واتە: (مَن ابتدع في الإسلام بدعة حسنةً)، بە واتای: (هەر كەسێك بیدعەیەكی چاك لە دیندا دابهێنێت)، وە ئەمەش تەفسیرو لێكدانەوەیەكی باطلە)[17].

شوبهەی دووەم:

وە شوبهەیەكی تریان ئەو فەرمودەیەی پێغەمبەرە ﷺ كە دەربارەی گەورەیی ڕۆژی هەینی (جمعة) دەفەرموێت: (من أفضل أيامكم يوم الجمعة، فيه خلق آدم، و فيه قبض....)[18]، واتە: (لە باشترین ڕۆژەكانتان ڕۆژی هەینی یە، ئادەم لەو ڕۆژەدا دروست كراوەو هەر لەو ڕۆژەشدا مردووە).

محمد بن علوي المالكي لە كتێبی (الذخائر المحمدية)داو لاپەڕە (٢٧٠) ئەم شوبهەیە دەهێنێت، وە هەروەها (يوسف بن هاشم الرفاعي) هەمان شوبهە باس دەكات و دەیكەن بە بەڵگە بۆ شەرعیەت دان بە بیدعەی مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕان بەو بۆنەیەوە.

وە ئەم فەرمودەیەی كە پێشتر باسكرا، ماناكەی زۆر ئاشكراو ڕوونەو هیچ شتێكی نادیارو شاراوەی تێدا نیە، بەڵام ئەوەی جێگای سەر سوڕمان و سەر سامیە ئەوەیە كە ئەوان بە شێوەیەك تەفسیری دەكەن و باس لە

---

15 رواه مسلم (٢٦٧٤)، وأخرجه مالك في (موطئه) في كتاب القرآن (٥٠٧)، وأخرجه موصولا أحمد (٩١٧١)، وأبو داود (٤٦٠٩)، والترمذي (٢٦٧٤)، والدارمي (٥١٣)، وابن ماجه (٢٠٦)، وغيرهم.

16 البدع وأثرها السيئ، شيخ صالح بن فوزان الفوزان.ص

17 البدع والشبهات، للشيخ محمد ناصرالدين الألباني رحمه الله.ص

18 مسند أحمد بن حنبل ١٥٨٣٧، سنن ابن ماجه ١٠٧١ و ١٦٣٢، سنن أبي داود ٨٩٦، صحيح ابن خزيمة ١٦٢٨، صحيح ابن حبان ٩١١، معرفة الصحابة لأبي نعيم الأصبهاني ٩٢٦ .

فەرمودەکە دەکەن، کە هیچ کەسێکی ژیرو خاوەن هۆش و بیر ئەم جۆرە تەفسیرو لێکدانەوەیە وەرناگرێت و بڕوای پێ ناهێنێت.

لێکدانەوەی فەرمودەکەش ئاوا دەهێنن و دەڵێن: (فیه ولد آدم)، لە کاتێکدا پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : (فیه خلق آدم). وە شێخ حمود بن عبدالله التویجري ڕەحمەتی خوای لێ بێت لە کتێبی (الرد القوي علی الرفاعي والمجهول وابن العلوي)دا زۆر بە ڕوونی وەڵامی ئەم شوبهەیە دەداتەوەو دەڵێت: (ئێمە پرسیار لە ابن العلوي و الرفاعي دەکەین: کێ باوکی ئادەمە؟ وە کێ دایکیەتی کە لێی بووە؟ وە داوایان لێ دەکەین بەو شێوەیەی کە پێغەمبەری خوا موسی علیه السلام داوای کرد، کە خوای گەورە هەواڵ دەدات دەربارەی کە فەرمویەتی: ﴿أَعُوذُ بِٱللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ ٱلْجَٰهِلِينَ﴾[19]، وە چ جەهل و نەفامی و نەزانیەك لەو قسەیە خراپترە کە بڵێن ئادەم لە دایك بووە؟!!)، وە بەردەوام دەبێت و دەڵێت: (بەڕاستی گۆڕینی فەرمودەی پێغەمبەر ﷺ (فیه خلق آدم) بە (فیه ولد آدم)، لە لایەن (ابن العلوي و الرفاعي)یەوە، لەو درۆیانە دەژمێردرێن کە بە دەم پێغەمبەرەوە ﷺ هەڵبەستراون، وە پێغەمبەریش ﷺ فەرمویەتی: (من كذب عليّ متعمداً فليتبوأ مقعده من النار)[20]، واتە: (هەر کەسێك درۆ بە دەم منەوە هەڵبەستێت با جێگەی خۆی لە ئاگردا خۆش بکات).

وە هەروەها دەڵێت: (وە پێغەمبەر ﷺ ڕۆژی جومعەی تایبەت نەکرد بەوەی کە هیچ سوننەت و کارو کردەوەیەکی تێدا ئەنجام بدرێت، وە نەهی کردووە لە تایبەت کردنی ئەم ڕۆژە بە بەڕۆژوو بوون، وە تایبەت کردنی شەوەکەشی بە هەڵسانەوەو نوێژ تێدا کردنی، لە ئەبو هورەیرەوە ڕەزای خوای لێ بێت ئەویش لە پێغەمبەرەوە ﷺ کە فەرمویەتی: (لا تختصوا ليلة الجمعة بقيام من بين الليالي، ولا تخصوا يوم الجمعة بصيام من بين الأيام)[21] ، واتە: (شەوی جومعە تایبەت مەکەن بە هەڵسانەوەو نوێژ تێدا کردنی لە نێوان شەوەکانی تردا، وە هەروەها ڕۆژی جومعە تایبەت مەکەن بە بە ڕۆژوو بوون لە نێوان ڕۆژەکانی تردا).

کەواتە ئەگەر پێغەمبەر ﷺ ڕۆژی جومعەی تایبەت نەکرد بە شتێك لە سوننەت و کردەوە تێدا کردن، لەبەر ئەوەی کە ئادەم علیه السلام تێیدا دروست کراوە، ئەی چ شتێك هەیەو پەیوەست بێت بەوەوە کە (ابن العلوي و الرفاعي) دەیهێنن و دەیکەن بە بەڵگە بۆ دروستێتی ئاهەنگ گێڕان و مەولود خوێندنەوە؟!!).

وە هەروەها دەڵێت: (بەڕاستی عیبادەت و پەرستن لەسەر شەرع و شوێن کەوتن (الشرع والإتباع) دامەزراوە نەك لەسەر ڕەئی و بۆچون و بیدعە کردن، وە ئەگەر پێغەمبەر ﷺ ڕۆژی لە دایك بوونی تایبەت نەکردبێت بە هیچ شتێك لە کردەوە تێدا ئەنجام دان جگە لە ڕۆژەکانی تر، ئەوە بۆ هیچ کەسێك نیە لە خەڵکی کە کارو کردەوەیەکی تێدا ئەنجام بدەن و دابهێنن کە خوای گەورە ئیزن و فەرمانی لەسەر نیە، وە پێغەمبەریش ﷺ ئەنجامی نەداوەو نەیکردووە.)[22] .

---

19 البقرة: ٦٧

20 رواه مسلم (٣)، وأخرجه البخاري (١١٠)و (٣٥٣٩)و (٦١٨٨)و (٦١٩٧)و (٦٩٩٣)، وأحمد (٨٧٨٤).

21 صحيح مسلم (١١٤٤)، وأخرجه البخاري (١٩٨٥)، أحمد (٩١٣٨)، وأبو داود (٢٤٢٠)، والترمذي(٧٤٣)، وابن ماجه (١٧٢٣)، وغيرهم.

22 بڕوانە (الرد القوي على الرفاعي والمجهول وابن العلوي) للشيخ حمود بن عبدالله التويجري ص/١٤٦ – ١٤٩

شوبهەی سێیەم:

وە هەروەها شوبهەیەکی تریان کە دەیکەن بە بەڵگە بۆ شەرعیەت دان بە مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ، ئەو فەرمودەیەیە کە باس لە بە ڕۆژوو بوونی ڕۆژی دوو شەممە دەکات، کە دەفەرموێت: (ذاك يومٌ ولدتُ فيه و بعثتُ فيه، أو أنزل عليَّ فيه)[23]، واتە: (ئەوە ئەو ڕۆژەیە کە تێیدا لە دایك بووم و نێردراوم، یان لەو ڕۆژەدا قورئانم بەسەردا دابەزیوە).

وەڵامی ئەم شوبهەیە:

بەڕاستی پێغەمبەر ﷺ ڕۆژی (١٢)ی ڕەبیعی یەکەمی تایبەت نەکرد بە بەڕۆژوو بوون و هیچ کردەوەیەك لە کردەوەکان لە نێوان ڕۆژەکانی تردا، وە ئەگەر پێغەمبەر ﷺ ڕۆژی لە دایك بوونی خۆی بە گەورە دانابا –وەك ئەوانەی مەولود دەخوێننەوەو ئاهەنگ دەگێڕن وا گومان دەبەن–، ئەوا ئەو ڕۆژەی دەکرد بە جەژن لە هەموو ساڵێکدا، یان تایبەتی دەکرد بە بە ڕۆژوو بون یان ئەنجام دانی عیبادەتێك لەو ڕۆژەدا، وە مادام تایبەتی نەکردووە بە هیچ شتێك لە عیبادەت کردن لە نێوان ڕۆژەکانی تردا، ئەوە بەڵگەیە لەسەر ئەوەی کەوا فەزڵ و گەورەیی ئەم ڕۆژەی نەداوە بەسەر هیچ کام لە ڕۆژەکانی تری ساڵدا، وە خوای گەورەش دەفەرموێت: ﴿ لَّقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا ﴾[24]، واتە: (بەڕاستی لە پێغەمبەری خوادا ﷺ پێشەنگی و پێشەوایەتیەکی چاك هەیە بۆ ئێوە، بۆ هەر کەسێك مەبەستی ڕەزامەندی خوای گەورەی بوێت و ئومێدی خۆشیەکانی بەهەشت بێت لە دوا ڕۆژدا، وە هەروەها پێویستە زیکرو یادی خوای گەورە زۆر بکات و دڵ و زمانی پێ پاراو بکات)، وە شوێن کەوتنی پێغەمبەریش ﷺ، بریتیە لە دەست گرتن بە سوننەت و ڕێنماییەکانیەوەو دوور کەوتنەوە لەو بیدعانەی کە ئەهلی بیدەع و بیدعە چیەکان دایان هێناون، وە لە ناویاندا بیدعەی مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕان؛ چونکە لە سوننەت و ڕێنماییەکانی پێغەمبەر ﷺ نیە، وە یەکێکیش نیە لە کارو کردەوەکانی هاوەڵانی ڕەزای خوایان لێ بێت.

وە هەروەها پێغەمبەر ﷺ ویستویەتی و ئارەزوی لەوە بووە کە ڕۆژانی دوو شەممە بە ڕۆژوو بێت لە هەموو هەفتەیەکدا هەروەك چۆن ویستویەتی کە ڕۆژانی پێنج شەممەو ڕۆژی عەرەفەو ڕۆژی عاشوراو ڕۆژانی سپی (أيام البيض)[25]ی هەموو مانگێك و شەش ڕۆژ لە مانگی شەوال بە ڕۆژوو بێت.

کەواتە پێغەمبەر ﷺ ڕۆژی دوو شەممەی بە تەنها دیاری نەکردووە بۆ بە ڕۆژوو بوون، بەڵکو چەندەها ڕۆژی تریش هەن کە تیایاندا بە ڕۆژوو بووە، بۆیە بەهیچ شێوەیەك ناگونجێت ئەم فەرمودەیە بکرێت بە بەڵگە بۆ ئاهەنگ گێڕان و مەولود خوێندنەوە، وە فەرمودەکەش باس لە ڕۆژوو دەکات نەك شتێکی تر!!!

وە هەروەها هۆی ئەوەش کە پێغەمبەر ﷺ ڕۆژانی دوو شەممەو پێنج شەممە بە ڕۆژوو دەبوو،ئەوە بووە کە لەم دوو ڕۆژانەدا کردەوەکانی بەرز دەکرێنەوە بۆ لای خوای پەروەردگار، وە ئەویش ﷺ حەزی دەکرد کە

---

23 رواه مسلم (١١٦٢)، وأخرجه أحمد (٢٢٦٠٠)و (٢٢٦٨٤)و (٢٢٧١٣)، وأبو داود (٢٤٢٥)و (٢٤٢٦)، والترمذي (٧٥٢)، وابن ماجه (١٧١٣)و (١٧٣٠)و (١٧٣٨)، وغيرهم.

24 الأحزاب: ٢١

25 کە ڕۆژانی (١٣ و ١٤ و ١٥)ی هەموو مانگێکی ساڵی کۆچی دەگرێتەوە.

کردەوەکانی دەخرێنە ڕوو و بەرز دەکرێنەوە بۆ لای خوای پەروەردگار بە ڕۆژوو بێت، وە ئەمەش لەو فەرموودانەی ئەبو هورەیرەو ئوسامەی کوڕی زەید ڕەزای خوایان لێ بێت دەردەکەوێت:

فەرموودەکەی ئەبو هورەیرە ڕەزای خوای لێ بێت، ئیمام (أحمد و الترمذی) ڕەحمەتی خوایان لێ بێت گێڕاویانەتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرمویەتی: (تعرض الأعمال يوم الإثنين والخميس، فأحب أن يعرض عملي و أنا صائمٌ)[٢٦] ، واتە: (ڕۆژانی دوو شەممەو پێنج شەممە کردەوەکان دەخرێنە ڕوو، وە پێم خۆشە کە کردەوەکانی من دەخرێنە ڕوو بە ڕۆژوو بم).

وە فەرموودەکەی ئوسامەی کوڕی زەید ڕەزای خوای لێ بێت ئیمام (أحمد و النسائي) ڕەحمەتی خوایان لێ بێت گێڕاویانەتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرمویەتی: (ذانك يومان يعرض فيهما الأعمال على رب العالمين، فأحب أن يعرض عملي و أنا صائمٌ)[٢٧]، واتە: (ئەوە دوو ڕۆژن کە کردەوەکانی تێدا دەخرێنە ڕووی پەروەدگاری جیهانیان، وە من پێم خۆشە کە کردەوەکانم دەخرێنە ڕوو بە ڕۆژوو بم).

کەواتە هۆی بە ڕۆژوو بوونی پێغەمبەر ﷺ لە ڕۆژانی دوو شەممەو پێنج شەممەدا ئەوە بووە کە لەم دوو ڕۆژانەدا کردەوەکان دەخرێنە ڕوو و بەرز دەکرێنەوە بۆ لای خوای پەروەردگار، وە ئەویش ﷺ حەزی کردووە لەو کاتانەدا بە ڕۆژوو بێت، وە ئەم بەڵگەیەش گەورەترین بەڵگەیە لەسەر ئەوانەی کە بە ڕۆژوو بوونی ڕۆژی دوو شەممە دەکەن بە بەڵگە بۆ شەرعیەت دان بە بیدعەی مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕان[٢٨].

وە لەمەوە بۆمان دەردەکەوێت کە فەرموودەکان باس لە ڕۆژی (١٢/ڕەبیعی یەکەم) ناکەن کە جێگای جیاوازیە لە نێوان زانایاندا، بەڵکو باسی ڕۆژی دوو شەممەیە کە جێگای کۆڕای هەموو زانایانە کە لەو ڕۆژەدا پێغەمبەر ﷺ لەدایك بووە. کەواتە هە کەسێك دەیەوێت لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ لەبەر چاو بگرێت، با دووشەممان بە ڕۆژوو بێت نەك بە ئاهەنگ گێڕان و خواردن و خواردنەوەو دەفە لێدانەوە خۆی خەریك بكات.

شوبهەی چوارەم:

وە یەکێکی تر لەو شوبهانەی کە دەیهێننەوەو دەیکەن بە بەڵگە بۆ شەرعیەت دان بە بیدعەی مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕان، بریتیە لە کۆتایی ئەو فەرمودەیەی کە ئیمامی بوخاری ڕەحمەتی خوای لێ بێت لە بابی (وأمهاتكم اللاتي أرضعنكم –و يحرم من الرضاع ما يحرم من النسب–)دا هێناویەتی، کە ئەمەش کۆتایی فەرمودەکەیە: (قال عروة: وثويبة مولاة لأبي لهب: كان أبو لهب أعتقها، فأرضعت النبي ﷺ، فلما مات أبو لهب أُريهُ بعض أهله بشر حيبة، قال له : ماذا لقيت؟ قال أبو لهب: لم ألق بعدكم خيراً غير أني سقيتُ في هذه بعتاقتي ثويبة)[٢٩]، ئەمەش وەك بەڵگەیەك دەهێننەوەو دەڵێن کەسێکی کافری وەکو ئەبو لەهەب بە هۆی ئازاد کردنی بەندەیەك بە بۆنەی لەدایك بوونی پێغەمبەر ﷺ دەربڕینی خۆشی و شادی سزای لەسەر سوك ببێت، ئەوە زۆر ئاساییە کە ئێمە ئاهەنگ بگێڕین و خۆشی و شادی دەربڕین و خواردن و شیرینی ببەخشینەوە!!!.

---

26 رواه الترمذي (٢٠٥٦)، وصحيح جامع الصغير (٢٩٥٩)، وصححه الألباني.

27 رواه النسائي (٤/٢٠١رقم/٢٣٥٨)، وقال الألباني حسن صحيح.

28 **بڕوانە** (الرد القوي على الرفاعي والمجهول و ابن العلوي) للشيخ حمود بن عبدالله التويجري رحمه الله ص/(١٢٥- ١٢٩).

29 رواه البخاري في اخر الحديث رقم/٥١٠١.

بە ڕاستی سەیرە ! دەڵێن ئەو کەسەی ئاو دەبیات پەنا بۆ پوشکەیەکیش دەبات کە خۆی پـێ بگرێتـەوە، وە ئەوانەش کە ئەم بیدعەیە (مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی لە دایك بـوونی پێغەمبـەر ﷺ) بـە شـەرعی دەزانن و ئەنجامی دەدەن، ناچارن بۆ بەرگری کردن لە خۆیان و بیدعەکـەیان و ڕەواج دان پێـی پـەنا ببـەن بـۆ هـەر شتێك بۆ ئەوەی بیکەن بە شوبهەو بەڵگە لە بەرامبەر ئەم هەموو بەڵگە بە هێزانەدا کە هەمویان لە قورئان و سوننەت و ووتەی زانایان وەرگیراون، وە ئەم شوبهەیەش لـە کۆمـەڵێك ڕووەوە ناکۆکـە لەگـەڵ قورئـان و سـوننەت و واقیـع و ڕاستیدا، بەم بەڵگانەی خوارەوە:

یەکەم: ئەم فەرمودەیە (مُرسَل)ە، واتە: (عروة) ناوی ئەو کەسەی نەهێناوە کە ئەو بەشەی فەرمودەکـەی بـۆ گێڕاوەتەوەو لە پێغەمبەری ﷺ بیستووە، وە فەرمودەی (مُرسَل)یش یەکێکە لەو بەشانەی فەرمودە کـە کـاری پـێ ناکرێت، وە ئیمام موسلیم ڕەحمەتی خوای لێ بێت لە پێشەکی صـەحیحەکەیدا دەڵێـت: (والمرسـل مـن الروايـات في أصل قولنا وقول أهل العلم بالأخبار ليس بحجة)[30]، واتە: (فەرمودەی (مرسل) لەوانەی کـو گێڕدراونـەوە لـە بنـچینەی ووتەکانمان و ووتەی زانایان نابێت بە بەڵگە)، وە هەروەها شێخ محمد بن صالح العثيمين ڕەحمـەتی خـوای لـێ بێـت دەڵێت: (والمرسل من أقسام الضعيف لأن الواسطة بين النبي ﷺ وبين من رفعه مجهول)[31]، واتە: (فەرمودەی (مرسل) لە جۆری فەرمودە لاوازەکانە، لەبەر ئەوەی لە نێوان پێغەمبەر ﷺو ئەوەی کە بەرزی کردۆتەوە بۆ لای ئـەو کەسـێکی نادیار هەیە).

دووەم: وە بەپێی ئەم فەرمودەیـە بێـت ئـەوا کـافریش لـە دوا ڕۆژدا سـوودو کـەڵك لـە کـردەوە چاکەکانی وەر دەگرێت کە لـە دنیـادا ئـەنجامی داون، بـەڵام گومـانی تێـدا نیـە کـە پێـچەوانەی ئایـەتی قورئانـە کـە خـوای گـەورە دەفەرموێت: ﴿ وَقَدِمۡنَآ إِلَىٰ مَا عَمِلُواْ مِنۡ عَمَلٖ فَجَعَلۡنَٰهُ هَبَآءٗ مَّنثُورًا ﴾[32]، واتـە: (وە کـردەوەی چـاکی بـێ باوەڕەکـان دەکەین بە تەپ و تۆزوو غوبارێکی بـە هـەدەر ڕۆیـشتوو وە لـە دوا ڕۆژدا هـیچ سـودێکی لـێ نـابینن)، کـە گومـانیش لەوەدا نیە کە (ئەبو لەهەب)یش یەکێکە لە کافران و هیچ سودێك لەو کردەوە چاکانە ناکـات کـە لـە دنیـا ئـەنجامی داون.

سێیەم: وە ئەوەی کە هاتووە لەو بەشەی ئەم فەرمودەیـەدا، بریتیـە لـە بینینـی ئـەبو لەهـەب لـە خـەودا، کـە گومانیش لەوەدا نیە کە ئەحکامی شەرعی لەسەر خەون بنیات نانرێت و دانامەزرێت[33].

وە جگە لەوانەش مەرجێك لە مەرجەکانی قبوڵ بوونی کردەوەکانی مرۆڤ، لای خـوای پـەروەردگار، بریتیـە لـە باوەڕ هێنان بەخوای گەورەو ئایینە پیرۆزەکەی، وە کافریش ئەگەر بڕواشی بە خوای گەورە هەبێت ئەوە لـە هـەمان کاتدا هاوبەش بۆ خوا دادەنێت هەروەك کافرەکانی سەردەمی پێغەمبەر ﷺ، کەواتە ئەو کردەوانـەش کـە ئـەنجامی دەدات مەبەستی پێ نزیك بوونەوە نیە لە خوای پەروەردگار، وە خوای باڵا دەست لە قورئانی پـیرۆزدا دەفـەرموێت:

---

[30] صحيح مسلم، مقدمة امام مسلم ص١٣.

[31] شرح المنظومة البيقونية، للشيخ محمد بن صالح العثيمين، ص٥٣.

[32] الفرقان: ٢٣

[33] **بڕوانە**: فتح الباري بشرح صحيح البخاري، مجلد ٩ ص/٥٤.

﴿ وَمَا مَنَعَهُمْ أَن تُقْبَلَ مِنْهُمْ نَفَقَاتُهُمْ إِلَّا أَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَبِرَسُولِهِ ﴾[٣٤]، واتە: (هیچ شتێك نەبوەتە ڕێگرو بەر بەست لە قبولْ بوونی مالْ بەخشینەکانیان تەنها ئەوە نەبێت کە ئەوان کافر بوون بە خواو پێغەمبەرەکەی ﷺ)[٣٥].

وە هەروەها لە هیچ سەنەدو ڕێگایەکی ڕاست و دروستەوە جێگیر نەبوەو نە سەلمێنراوە کە (ئەبو لەهەب) دلْخۆش بوبێت بە لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ، وە هیچ بەلْگەیەکیش نیە کە (ثويبة) مژدەی بە (ئەبو لەهەب) دابێت بە لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ، وە (ئەبو لەهەب)یش (ثويبة)ی ئازاد کردبێت بە هۆی ئەوەی کە مژدەی پێ دابێت بە لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ، وە هیچ لەمانەش جێگیر نەبون و نە سەلمێنراون و بەلْگەی ڕاست و دروستیان لەسەر نیە، وە هەر کەسێکیش بانگەشەی جێگیر بوونی شتێك بکات، ئەوا پێویستی بە بەلْگە هەیە بۆ سەلماندنی ئەو شتەی کە بانگەشەی بۆ دەکات.

وە بە پێچەوانەوە ئەوەی کە سەلمێنراوەو جێگیر بووە بە بەلْگەوە، ئەوەیە کە (ئەبو لەهەب) دوای هیجرەت و کۆچی پێغەمبەر ﷺ لە مەککەوە بۆ مەدینە (ثويبة)ی ئازاد کردووە، نەك وەکو ئەوان دەلْێن. وە بەلْگە مێژووییەکان و شارەزایانی سیرەو مێژوو نوسان ئەوە دەسەلمێنن کە دوای چەند سالْێکی زۆر ئینجا (ئەبو لەهەب) (ثويبة) ی ئازاد کردووە.

وە هەر (ابن حجر العسقلاني) خۆی لە جوزئی چوارەمی (الإصابة في تمیز الصحابة)داو لە لاپەڕە (٢٥٠)دا ئەمە زیاتر ڕوون دەکاتەوەو دەلْێت: (ابن سعد دەلْێت: (الواقدي) هەوالْی پێداوین لە کەسانێکی زۆر لە ئەهلی عیلم کە وتویانە: (ثويبة) شیر دەری پێغەمبەر ﷺ بووە، وە پێغەمبەر ﷺ تا لە مەککە بوو دەچوو بۆ لای و سەردانی دەکرد، وە خەدیجە ڕەزای خوای لێ بێت زۆر ڕێزی لێ دەگرت، وە ئەو (واتە ثويبة) هەر مولْکی (ئەبو لەهەب) بوو، وە (خەدیجە) ڕەزای خوای لێ بێت داوای لێ کرد کە پێی بفرۆشێت بەلاّم (ئەبو لەهەب) ڕازی نەبوو، وە کاتێك پێغەمبەر ﷺ کۆچی کرد بۆ مەدینە ئینجا (ئەبو لەهەب) (ثويبة)ی ئازاد کرد).

وە هەروەها ئیمام (الحافظ أبو عمر بن عبدالبر) لە کتێبی (الإستيعاب في اسماء معرفة الأصحاب) جوزئی یەك لاپەڕە (١٢)دا دەلْێت: (ئامینە) لە (عبدالله) پێغەمبەری ﷺ بوو، وە (هالە)ش لە (عبدالمطلب) (حمزە)ی بوو، وە (ثويبة) شیری دا بە حمزەو پێغەمبەر ﷺ، وە لەگەلْ ئەوانیش شیری دەدا بە (أبو سلمة کوڕی الأسد)، وە پێغەمبەر ﷺ زۆر ڕێزی لە (ثويبة) دەگرت، وە دوای ئەوەش کە پێغەمبەر ﷺ (خەدیجە)ی ڕەزای خوای لێ بێت گواستەوە، (ثويبة) سەردانی پێغەمبەری ﷺ کرد، وە (خەدیجە)ش ڕەزای خوای لێ بێت زۆر ڕێزی لێ گرت، وە پاش ئەوەی پێغەمبەر ﷺ کۆچی کرد بۆ مەدینە، (ئەبو لەهەب) (ثويبة)ی ئازاد کرد، وە پێغەمبەریش ﷺ پۆشاك و شتی بۆ دەنارد تا ئەو کاتەی لە دوای فەتحی (خەیبەر) (ثويبة) کۆچی دوایی کرد، وە هەوالْی مردنیان گەیاند بە پێغەمبەر ﷺ، ئەویش پرسیاری کرد لە (مسروح)ی کوڕی کە بە شیری ئەو شیری دابوو بەوانیش،پێیان وت: ئەویش مردووە، وە پرسیاری کرد لە خزمە نزیکەکانی: وتیان: هیچ کەسێکیان نەماوە).

---

[34] التوبة: ٥٤

[35] بڕوانە: (شرح الورقات في أصول الفقه)، للشيخ/عبدالله بن صالح الفوزان، ص/(٦٤).

وە هەروەها زۆری تریش لە مێژوو نوسان هەر ئاوا باسیان کردووە، لەوانە: کتێبی (طبقات ابن سعد) ناو نیشانێکی سەربەخۆ هاتووە بە ناوی (ذكر من ارضع رسول الله ﷺ و تسمية إخوته و أخواته من الرضاعة) جوزئی یەك لاپەڕە (١٠٨)، وە هەروەها (أبو الفرج ابن الجوزي) لە کتێبی (الوفا بأحوال المصطفى) جوزئی یەك لاپەڕە (١٠٦ و ١٠٧) بە هەمان شێوە باس لەو بابەتە دەکات.

وە هەروەها لەوانەیە بوترێت: ئەوەتا (ئەبو طالب) سزاو ئازاری لەسەر سوك بوو، چونکە زۆر یارمەتی پێغەمبەری ﷺ دەدا، ئەی چۆن نابێت بە دڵخۆش بوونی (ئەبو لەهەب) بە لە دایك[36] بوونی پێغەمبەر ﷺ خوای گەورە سزای لەسەر سوك بکات؟

لە وەڵامدا دەڵێین:

سوك بوونی سزا لەسەر (ئەبو طالب) بە بەڵگەی ڕاست و دروست لە پێغەمبەرەوە ﷺ جێگیر بووەو هیچ گومانێکی لەسەر نیە، بەڵام ئەوەی لەو (مُرْسَل)ەداو لەسەر (ئەبو لەهەب) هاتووە، تەنها قسەی (ئەبو لەهەب)ە کە لە خەودا بینراوە، ئەم دوانەش زۆر لێك دوورن، تەنها بەوە (واتە ئەوەی (ئەبو طالب) فەرمودەی ڕاست و دروستی لەسەرەو هی (ئەبو لەهەب) تەنها قسەی خۆیەتی کە لە خەودا بینراوە)، ئەو شوبهەیە پوچەڵ دەبێتەوە کە دەیکەن بە بەڵگەی مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕان.

وە هەروەها (ئەبو لەهەب) لە هەموو کەس زیاتر دوژمنایەتی پێغەمبەری ﷺ کردووە، وە گەورەترین ئەزیەت و ئازاری پێغەمبەری ﷺ دەدا. وە گریمان (ئەبو لەهەب) دڵخۆش بووە بە لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ و (ثويبة)شی ئازاد کردووە بە هۆی ئەوەی کە مژدەی داوەتێ بە لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ، ئەوا بە ڕاستی دژایەتی کردنی بۆ پێغەمبەر ﷺ لە دوای ناردنی وەك پێغەمبەر، وە زیادە ڕەوی کردنی لە دژایەتی کردنیدا؛ ئەوە هەموو ئەو دڵخۆشیی و بەختەوەریەی کە هەی بووە بۆ لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ و ئازاد کردنی (ثويبة)و جگە لەوانەش هەر کردەوەیەکی چاکەی تریش کە هەی بوبێت، ئەوا هەموویان هەڵ دەوەشێنەوەو هیچ سودێکی پێ ناگەیەنن، جا کەسێك ئەوە حاڵی بێت و هەموو کردەوەکانی هەڵ بوەشێنەوەو هیچ سودێکیان لێ نەبینێت، خەونێك کە پێوەی بینراوە چ سودێکی پێ دەگەیەنێت؛ چ جای ئەوەی بکرێت بە بەڵگەیەك لەسەر دروستێتی و شەرعیەت دان بە مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕان.

وە هەروەها پێیان دەوترێت: بە ڕاستی زۆر ئایەتی قورئان دەلالەت دەکەنە سەر ئەوەی کە عەزاب و سزا لەسەر کافران سوك ناکرێت، کە ئەمەش لە زۆر ئایەت دا هاتووە، لەوانە:

- ✓ خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ نَارُ جَهَنَّمَ لَا يُقْضَىٰ عَلَيْهِمْ فَيَمُوتُوا وَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُم مِّنْ عَذَابِهَا ۚ كَذَٰلِكَ نَجْزِي كُلَّ كَفُورٍ وَهُمْ يَصْطَرِخُونَ فِيهَا رَبَّنَا أَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ ۚ أَوَلَمْ

---

[36] گریمان (ئەبو لەهەب) دڵخۆش بووە بە لە دایك بوونی (محمد) ﷺ، بەڵام ئەم دڵخۆش بوونە شتێکی ئاساییە لە هەموو کەسێکدا موسڵمان بێت یان کافر، مەبەستی لەو دڵخۆشی و شادی دەربڕینە نزیك بوونەوە بێت لە خوای پەروەردگار یان نا؛ وە گومان نیە لەوەشدا کە ئەگەر (ئەبو لەهەب) دڵیشی خۆش بووبێت بە لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ، ئەوە هەر ئەو دڵخۆشیەیە کە لە هەموو کەسێکدا هەیە کاتێك توشی خێرو خۆشیەك دەبن، ئەگەر نا دژایەتی پێغەمبەری ﷺ نەدەکرد کاتێك دەبوو بە پێغەمبەرو پەیامی ئیسلامی ڕادەگەیاند.

﴿نُعَمِّرۡكُم مَّا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَن تَذَكَّرَ وَجَآءَكُمُ ٱلنَّذِيرُۖ فَذُوقُواْ فَمَا لِلظَّٰلِمِينَ مِن نَّصِيرٍ﴾[37]، واتە: (وە ئەوانەی کە کافر بوون و دژایەتی ئەو ئایەت و بەڵگانەیان دەکرد کە لە ڕێگەی پێغەمبەرانەوە بۆیان هاتبوو، وە هەروەها ئینکاری گەیشتن بە لیقاو دیداری خوای گەورەیان دەکرد، ئەوە ئاگری دۆزەخیان بۆ هەیەو تێیدا عەزاب و سزا دەدرێن بە توندترین سزاو عەزاب، وە نە بڕیاری مردنیشیان بۆ دەدرێت تا بمرن و ڕزگاریان بێت لە سزاو ئازارو عەزاب، وە نە سزاو عەزابەکەشیان لەسەر سوك دەکرێت، بەڵکو لە هەموو کات و ساتێکدا لەسەریان بەردەوامەو کۆتایی نایات، وە بەو شێوەیە سزاو عەزابی هەموو بێ باوەڕو کافرێك دەدەین. وە ئەوان هاوار دەکەن و بانگ دەکەن و دەپاڕێنەوەو دەڵێن: ئەی پەروەردگارمان دەرمان بهێنەو ڕزگارمان بکە تابگەڕێینەوەو کاری چاك ئەنجام بدەین پێچەوانەی ئەو کارانەی کە پێشتر ئەنجاممان داون، ئینجا پێیان دەوترێت: ئایا تەمەنمان درێژ نەکردن بە شێوەیەك کە هەر کەسێك مەبەستی بوایە دەیتوانی بیر بکاتەوە کە چ کارو کردەوەیەك ئەنجام دەدات و بگەڕێت بە دوای ڕێگای ڕاستدا، وە هەروەها پێغەمبەرتان بۆ هات کە ڕێگای ڕاستتان بۆ ڕوون بکاتەوەو بتان ترسێنێت لە سزای خوای گەورە، بەڵام وریا کردنەوەو ئامۆژگاری هیچ سودێکی پێ نەگەیاندن بۆیە دە بچێژن لەو سزاو عەزابە، وە بێ باوەڕان و ستەمکاران هیچ سەرخەرو پشتیوانێکیان نیە کە دەریان بهێنێت یان سزاو عەزابەکەیان لەسەر سوك بکات)، وە (ئەبو لەهەب) لەوانەیە کە ئەو دوو ئایەتەی لەسەر جێ بەجێ دەبێت بەهۆی کافر بوونی بە خوای گەورەو توندی دوژمنایەتی کردنی بۆ پێغەمبەر ﷺ و ئەزیەت دانی.

✓ خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿إِنَّ ٱلۡمُجۡرِمِينَ فِي عَذَابِ جَهَنَّمَ خَٰلِدُونَ لَا يُفَتَّرُ عَنۡهُمۡ وَهُمۡ فِيهِ مُبۡلِسُونَ وَمَا ظَلَمۡنَٰهُمۡ وَلَٰكِن كَانُواْ هُمُ ٱلظَّٰلِمِينَ وَنَادَوۡاْ يَٰمَٰلِكُ لِيَقۡضِ عَلَيۡنَا رَبُّكَۖ قَالَ إِنَّكُم مَّٰكِثُونَ لَقَدۡ جِئۡنَٰكُم بِٱلۡحَقِّ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَكُمۡ لِلۡحَقِّ كَٰرِهُونَ﴾[38]، واتە: (بە ڕاستی موجریم و تاوانبارەکان ئەوانەی کە کافرو بێ باوەڕ بوون بە خوای گەورەو ئاینە پیرۆزەکەیان بە درۆ دەزانی، لە سزاو عەزابی دۆزەخدا دەمێننەوە بۆ هەتا هەتایی و بۆ کاتێکیش ئەو سزایەیان لە سەر لاناچێت و سوك نابێت لە سەریان، وە بێ ئومێد دەبن لە ڕەحمەتی خواو هیچ هیوایەکیان نیە بۆ ڕزگار بوون تێیدا، وە ئێمە هیچ ستەممان لێ نەکردوون بەڵکو ئەوان خۆیان ستەمیان لە خۆیان کرد بەوەی بێ باوەڕ بوون بە خوای گەورەو باوەڕیان نەهێنا، وە بانگی مالیك (دەرگاوانی دۆزەخ) دەکەن و دەڵێن: با خوای پەروەردگارت بمان مرێنێت و ڕزگارمان بکات لەو عەزاب و سزایەی کە تێیداین، (مالك)یش پێیان دەڵێت: ئێوە بە بەردەوامی تێیدا دەمێننەوەو هەرگیز لێی دەرناچن، وە ئێمە حەق و ڕاستیمان بۆ ناردن تا شوێنی بکەون بەڵام ئێوە شوێنی نەکەوتن و وە زۆربەتان دژایەتی ئەو حەق و ڕاستیەتان دەکرد، وە بەهۆی ئەو دژایەتی و سەر کەشیەتانەوە توشی ئەو سزاو ناڕەحتیە بوون و هەرگیز بەختەوەری بە دوادا نایات)، وە (ئەبو لەهەب) یەکێکە لەوانەی کە ئەو ئایەتەی لەسەر جێ بەجێ دەبێت، لەبەر ئەوەی ئەو حەقە لەسەر زمانی پێغەمبەر ﷺ هاتووە، وە ئەو زۆر ڕقی لەو حەقە بوو وە نەشی دەویست کە شوێنی بکەوێت، وە دژایەتی ئەوەشی دەکرد کە هێناویەتی کە (پێغەمبەرە ﷺ) و ئەزیەتی دەدا بە توندترین دوژمنایەتی و ئازاردان.

---

37 فاطر: ٣٦- ٣٧

38 الزخرف: ٧٤- ٧٨

✓ خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ وَمَن يَهۡدِ ٱللَّهُ فَهُوَ ٱلۡمُهۡتَدِۖ وَمَن يُضۡلِلۡ فَلَن تَجِدَ لَهُمۡ أَوۡلِيَآءَ مِن دُونِهِۦۖ وَنَحۡشُرُهُمۡ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمۡ عُمۡيٗا وَبُكۡمٗا وَصُمّٗاۖ مَّأۡوَىٰهُمۡ جَهَنَّمُۖ كُلَّمَا خَبَتۡ زِدۡنَٰهُمۡ سَعِيرٗا ذَٰلِكَ جَزَآؤُهُم بِأَنَّهُمۡ كَفَرُواْ بِـَٔايَٰتِنَا وَقَالُوٓاْ أَءِذَا كُنَّا عِظَٰمٗا وَرُفَٰتًا أَءِنَّا لَمَبۡعُوثُونَ خَلۡقٗا جَدِيدًا ﴾[٣٩]، واتە: (هەر کەسێك خوای گەورە هیدایەتی بدات ئەو بە ڕاستی لەسەر هیداتە، وە هەر کەسێکیش شوێن گومڕایی بکەوێت و پشت لەو هیدایەتە بکات، ئەوە بەڕاستی هیچ هیدایەت دەرو ڕێنمایی کارێکی نیە جگە لە خوای گەورە، وە لە ڕۆژی دواییشدا ئەو کەسانە کۆ دەکەینەوە بەسەر ڕوویاندا بە کوێری و کەڕو لاڵی، وە جێگەیان دۆزەخەو هەر کاتێکیش گەرماو بڵێسەی ئاگرەکە دامرکایەوە دووبارە بڵێسەو گڕی ئاگرەکە زیاد دەکەین لەسەریان، ئەوەش سزای ئەو کافر بوون و بێ باوەڕیەیانە کە هەیان بوو بە ئایەتەکانی خوای پەروەردگار، وە دەیان ووت: ئایا ئەگەر ئێمە بووینەوە بە ئێسك و پروسك و ڕزاین لەناو گۆڕەکانماندا جارێکی ترو سەر لە نوێ زیندوو دەکرێینەوەو لێ پرسینەوەمان لەگەڵدا دەکرێت؟)، وە (ئەبو لەهەب) یەکێکە لەوانەی کە ئەو ئایەتانەی بەسەردا جێ بە جێ دەکرێت بەهۆی ئەوەی کە کافرە بە ئایەتەکانی خوای گەورەو بە درۆ زانینی پێغەمبەر ﷺ و زیادە ڕەوی کردن لە دوژمنایەتی کردنی و ئەزیەت دانی.

وە لە سەروو هەموو ئەمانەشەوەو گەورەترین بەڵگە کە بدرێتەوە بە ڕوویاندا، ئەوەیە کە خوای گەورە سورەتێکی قورئانی پیرۆزی بە تایبەت و بە ناوی (ئەبو لەهەب)ەوە دابەزاندووە، کە هیچ گومانێك ناهێڵێتەوە دەربارەی ئەوەی کە (ئەبو لەهەب) هیچ سودو کەڵکێك لەو کارو کردەوانە وەر ناگرێت کە لە دنیادا ئەنجامی داوون، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ تَبَّتۡ يَدَآ أَبِي لَهَبٖ وَتَبَّ ﴾[٤٠]، واتە: (دەك خەسارەت مەند بێت و بفەوتێت و لەناو بچێت هەردوو دەستەکانی (ئەبو لەهەب) وە خەسارەت مەند بوو و فەوتاو لەناو چوو)، وە ئایەتی دووەمی ئەم سورەتە پیرۆزە زیاتر شوبهەکەیان پوچەڵ دەکاتەوەو لێیان دەکات بە بڵقی سەر ئاوو سوکترو سادەتر لە ماڵی جاڵجاڵۆکە، کە دەفەرموێت: ﴿ مَآ أَغۡنَىٰ عَنۡهُ مَالُهُۥ وَمَا كَسَبَ ﴾[٤١]، واتە: (ماڵ و سامان و ئەو کارو کردەوانەی ئەنجامی داوون، هیچ سوودێکیان لێ نابینێت و ڕزگاری ناکەن لە سزاو ناڕەحەتیەکانی ڕۆژی دوایی). وە تا کۆتایی سورەتەکە کە (پێنج) ئایەتە، هەمووی تایبەتە بە (ئەبو لەهەب)و خێزانەکەی، کە هەمویان توشی بەڵاو موصیبەت هاتن و لەناو چوون[٤٢].

شوبهەی پێنجەم:

وە شوبهەیەکی تر کە بە دەستیانەوەیەو دەیکەن بە بەڵگە، ئەو فەرمودەیەیە کە لە (ابن مسعود)ەوە ڕەزای خوای لێ بێت گێڕدراوەتەوە کە فەرمویەتی: (ما رآه المسلمون حسناً فهو عند الله حسن، وما رآه المسلمون قبيحاً فهو عند الله قبيح)[٤٣]، وە لە ڕیوایەتێکی تردا هاتووە (ما رآه المسلمون سيئاً فهو عند الله السئ)، وە دەڵێن بەو پێیە ئاهەنگ

---

39 الإسراء: ٩٧- ٩٨

40 المسد: ١

41 المسد: ٢

42 بۆ زیاتر شارەزا بوون و وەرگرتنی زانیاری زیاتر دەربارەی ئەم فەرمودەیەو هەڵوەشاندنەوەی شوبهەکانیان بگەڕێوە بۆ هەردوو کتێبی (الرد القوي على الرفاعي والمجهول وابن العلوي) لاپەڕە (١١٩ – ١٢٥)، وە هەروەها کتێبی (القول الفصل في حكم الإحتفال بمولد خير الرسل) لاپەڕە (٤٨٥ – ٤٩٠).

43 رواه: أحمد (٣٧٩/١)، والطيالسي في مسنده (٢٣)، واخطيب في (الفقيه والمتفقّه) (١٤٦/١)، والحاكم (٧٨/٣)، والبزَّار رقم (١٣٠)، وأبو نُعيم في الحلية (٣٧٥/١)، وابن الأعرابي (٨٩١)، والطبراني في الكبير (٨٥٨٢و٨٥٨٣و٨٥٩٣)، والبغوي في (شرح السنة) (١٠٥)، والبيهقي في (المدخل) (رقم٤٩)، وغيرهم. وقال السخاوي في (المقاصد الحسنة) رقم (٩٥٩) (وهو موقوف حسن).

گێڕان و مەولود خوێندنەوە بە بۆنەی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ، کارێکی چاکەو موسڵمانان بە چاکیان داناوەو بۆیە لای خوای گەورەش چاکە.

شێخ (سلیم الهلالي) لە کتێبی (البدعة و أثرها السئ في الأمة)داو دەربارەی ئەم فەرمودەیە دەڵێت: (ئەم فەرمودەیە بە ڕاست و دروستی ناچێتەوە سەر پێغەمبەر ﷺ، بەڵکو لە ووتەکانی (ابن مسعود)ە ڕەزای خوای لێ بێت، وە (العجلوني) لە کتێبی (کشف الخفاء) (٢/٢٦٣)دا کە لە (حافظ ابن عبدالهادي) وەری گرتووە، دەڵێت: (لە ئەنەسەوە بە مەرفوعی هاتووە، بەڵام بە اسنادێکی (ساقط) وە ڕاستتر ئەوەیە کە مەوقوفە لەسەر ابن مسعود)، وە هەروەها زانای پایە بەرز شێخ (محمد ناصر الدین الألباني) لە (سلسلة الأحادیث الضعیفة) (١٧/٢)دا دەڵێت: (هیچ بنچینەیەکی نیە کە گەیشتبێتەوە سەر پێغەمبەر ﷺ، بەڵکو بە مەوقوفی لەسەر (ابن مسعود) ڕەزای خوای لێ بێت وەستاوە)[٤٤].

کەوابوو فەرمودەکە ناگاتەوە سەر پێغەمبەر ﷺ و وە دروستیش نیە لێرەداو بۆ بە شەرعیەت دانانی بیدعەیەکی وەك مەولود خوێندنەوە بکرێت بە بەڵگە، چونکە پێچەوانەیە لەگەڵ فەرمودەی (أن کل بدعة ضلالة).

وە مەرجیش نیە هەر کارێك کە زۆربەی موسڵمانان ئەنجامیان دا کارێکی پەسند کراوو باش بێت و لای خوای گەورەش باش بێت و پێی ڕازی بێت، وە شێخ (حمود بن عبدالله التویجري) لە وەڵامی ئەم شوبهەیەدا دەڵێت: (بە ڕاستی مەبەستی (ابن مسعود) ڕەزای خوای لێ بێت هاوەڵانی پێغەمبەرە ﷺ، نەك هەر کەسێك لە موسڵمانان و ئەوانەی خۆیان دەدەنە پاڵ ئیسلام)[٤٥]، کەواتە مەبەست لە (کۆڕای موسڵمانان) بریتی نیە لە کۆڕای هەموو موسڵمانان لەسەر کارێك بە شێوەیەکی گشتی، بەڵکو مەبەست لە (کۆڕای موسڵمانان) بریتیە لە کۆڕای زانایان و ئەهلی عیلم، وە شێخ (سلیم الهلالي) دەڵێت: (کۆڕای زانایان هیچ گومانی تێدا نیە کە بەڵگەیە، وە کۆڕای بنچینەیی و باوەڕ پێ کراو بریتیە لە کۆڕای زانایان لە سەر دەمێکدا، وە هیچ گومانیش لەوەدا نیە کە ئەوانەی لەسەر ڕێ ڕۆشنی نین و خەریکی لاسایی کردنەوەو ئەنجام دانی کاری بێ بەڵگەن (المقلدین)، بە زاناو ئەهلی عیلم دانانرێن)[٤٦].

وە هەروەها دەڵێت: (وە ئەوەش کە ئەو بابەتە ڕوونتر دەکاتەوە ئەوەیە کە (ابن مسعود) ڕەزای خوای لێ بێت لە هەموو هاوەڵان زیاتر دژایەتی و ئینکاری بیدعەی کردووەو بیدعەچیانی هەجر کردووە)[٤٧].

وە خوێندنەوەی مەولودو ئاهەنگ گێڕانیش بە بۆنەی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ کە بیدعە بێت و بەڵگەی لەسەر نەبێت، چۆن دەبێت ئەم فەرمودەیەی (ابن مسعود) ڕەزای خوای لێ بێت بکرێت بە بەڵگە لەسەری و بوترێت مادام موسڵمانان بە باشی دەزانن ئەوە لای خوای گەورەش باشە ! ! ! لە کاتێکدا پێغەمبەر ﷺ فەرمویەتی: (إن الله لا یجمع امتي –أو قال: أمة محمد ﷺ– علی الضلالة)[٤٨] واتە: (خوای گەورە ئوممەتەکەم –یان ووتی: ئەم ئوممەتە– لەسەر گومڕایی کۆ ناکاتەوە).

کەواتە هەرگیزاو هەرگیز زانایانی ڕاستەقینەو ڕۆچوان لە زانستی شەرعیدا کۆنابنەوەو بڕیار لەسەر دروستی ئەم ئاهەنگ گێڕان و مەولود خوێندنەوەیە نادەن، چونکە دڵنیان لەوەی کە بیدعەیەو هەموو بیدعەیەکیش گومڕاییەو هەموو گومڕاییەکیش لە ئاگردایە.

---

44 البدعة وأثرها السئ في الأمة، للشیخ سلیم الهلالي، ص/٢١.

45 الرد القوي علی الرفاعي والمجهول وابن العلوي ص

46 البدعة وأثرها السئ في الأمة ص٢١.

47 البدعة وأثرها السئ في الأمة ص/٢٢.

48 صحیح، رواه الترمذي، ٢١٦٧.

بەشی سێیەم

ئەو شوبهانەی کە ڕاو بۆچونن

شوبهەی یەکەم:

بانگەشەی ئەوە دەکەن و دەڵێن: ئەو مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕانانە مایەی بە گەورە زانین و بەڕێز دانانی پێغەمبەرە ﷺ.

لە وەڵامی ئەم ئەم شوبهەیەدا دەڵێین:بە ڕاستی بە گەورە زانین و ڕێز دانان بۆ پێغەمبەر ﷺ بە گوێ ڕایەڵی کردن و جێ بەجێکردنی فەرمانەکانی و خۆشویستنی و خۆ پاراستن و دوور کەوتنەوە لە لە نەهیەکانی دەبێت، نەك بە ئەنجام دانی بیدعەو شتی پڕو پوچ و گوناهو تاوان، وە ئاهەنگ گێڕانیش بە بۆنەی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ لەم ڕووەوە زەم کراوە، لەبەر ئەوەی سەرپێچی کردنە لە سوننەتەکانی، وە هاوەڵان ڕەزای خوایان لێ بێت لە هەموو کەس زیاتر پێغەمبەریان ﷺ خۆش دەویست و بە گەورەیان دادەنا، وەك (عروەی کوڕی مسعود) بە قورەیش دەڵێت: (أي قوم ، والله لقد وفدت على الملوك ، ووفدت على قيصر ، وكسرى ، والنجاشي ، والله إن رأيت ملكا قط يعظمه أصحابه ما يعظم أصحاب محمد صلى الله عليه وسلم محمدا ، والله إن تنخم نخامة إلا وقعت في كف رجل منهم ، فدلك بها وجهه وجلده ، وإذا أمرهم ابتدروا أمره ، وإذا توضأ كادوا يقتتلون على وضوئه ، وإذا تكلم خفضوا أصواتهم عنده ، وما يحدون إليه النظر تعظيما له)[49]، واتە: (ئەی قەوم: سوێند بە خوا بە وەفدو نوێنەر ڕۆیشتووم بۆ لای زۆر لە پاشاو فەرمان ڕەواکان، ڕۆیشتووم بۆ لای قەیصەرو کیسراو نەجاشی، سوێند بەخوا هیچ پاشاو فەرمان ڕەوایەکم نەبینیوەکە هاوەڵانی بە گەورەیان زانیبێت هێندەی ئەوەی هاوەڵانی محمد ﷺ محمد بە گەورە دەزانن، وە سوێند بە خوا ئەگەر تف و بەڵغەم فڕێ بدات ئەوە لە دەستی یەکێك دایە لەوان و، وە دەیهێنێت بە دەم و چاوو پێستیدا، وە ئەگەر فەرمانێکیان پێ بکات پێش برکێ دەکەن لە جێ بەجێکردنی فەرمانەکەی، وە ئەگەر دەست نوێژ دەگرێت نزیکە کوشتار بکەن لەسەر ئاوی دەست نوێژەکەی، وە ئەگەر قسە دەکات دەنگیان نزم دەکەنەوە لەلای ئەو، وە بەردەوام بە چاوی ڕێزو گەورە دانانەوە تێی دەڕوانن)، وە لەگەڵ ئەو بە گەورە دانانەشیان بۆ پێغەمبەر ﷺ، ڕۆژی لە دایك بوونیان نەکرد بە جەژن و ئاهەنگی تێدا بگێڕن، وە ئەگەر کارێکی شەرعی و ڕێگە پێدراو بوایە، ئەوا بە دڵنیایی یەوە ئەنجامیان دەداو وازیان لێ نەدەهێنا.

شوبهەی دووەم:

وە شوبهەو بەڵگەیەکی تریان ئەوەیە: کە خەڵکانێکی زۆرو لە زۆربەی وڵاتان ئەم کارە ئەنجام دەدەن، واتە (مەولود دەخوێننەوەو ئاهەنگ دەگێڕن بەم بۆنەیەوە).

بۆ وەڵامی ئەم شوبهەیەش دەڵێین: بەڵگەو دەلیل ئەوەیە کە لە پێغەمبەرەوە ﷺ جێگیرو سابت بوویێت، وە ئەوەش کە لە پێغەمبەرەوە ﷺ جێگیر بووە ئەوەیە کە نەهی کردووە لە ئەنجام دانی بیدعە بە شێوەیەکی گشتی،

[49] صحيح البخاري: ١٧٨/٣، رقم: ٢٧٣١ – ٢٧٣٢، الفتح: ٣٨٨/٥. و النسائي (٢٧٧١)، وأبو داود (١٧٥٤، ٢٧٦٥، ٢٧٦٦، ٤٦٥٥)، وابن ماجه (٢٨٧٥).

وە ئەو ئاهەنگ گێڕانەش یەکێکە لەو بیدعانە، وە هەروەها کارو کردەوەی خەڵکیش ئەگەر پێچەوانەی بەڵگەو دەلیل بوون، ئەوە نابێت بە بەڵگە ئەگەر خەڵکێکی زۆریش بن، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ وَإِن تُطِعۡ أَكۡثَرَ مَن فِي ٱلۡأَرۡضِ يُضِلُّوكَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِۚ ﴾[50]، واتە: (ئەگەر گوێ ڕایەڵی زۆربەی ئەوانە بکەیت کە لەسەر زەوین و گومڕا بوون، ئەوا تۆش گومڕا دەکەن و لە ڕێگای خوا لات دەدەن)، لەگەڵ ئەوەشدا –سوپاس بۆ خوا– بەردەوام و لە هەموو سەردەمێکدا خەڵکانێك هەبوون کە ئینکاری بیدعەیان کردووەو ڕوونیان کردۆتەوە کە شتێکی باطل و پوچ و بێ ناوەرۆکە، وە کردەوەی ئەو کەسەش کە بەردەوامە لەسەر زیندوو کردنەوەی ئەو بیدعەیە نابێت بە بەڵگە دوای ئەوەی کە حەق و ڕاستیەکە ڕوون کرایەوە.

وە لەوانەی کە ئینکاری ئاهەنگ گێڕانیان کردووە بەو بۆنەیەوە، شێخی ئیسلام (ابن تيمية) لە کتێبی (اقتضاء الصراط المستقيم)دا،وە ئیمام (الشاطبي) لە کتێبی (الإعتصام)دا، وە (ابن الحاج) لە کتێبی (المدخل)دا، وە شێخ (تاج الدين علي بن عمر اللخمي) کتێبێکی سەربەخۆی داناوە لەسەر ئینکاری کردنی، وە شێخ (محمد بشير السهسواني) لە کتێبی (صيانة الإنسان)دا، و سيد (محمد رشيد رضا[51]) نامیلکەیەکی سەربەخۆی لەسەر ئەم بابەتە داناوە، وە شیخ (محمد بن ابراهيم آل الشيخ[52]) بە هەمان شێوە نامیلکەیەکی سەربەخۆی داناوە لەسەری، وە شێخ (عبدالعزيز بن باز) و جگە لەوانیش کەسانێکی زۆر بەردەوام و لە هەموو ساڵێکدا لەسەر ئینکاری کردنی ئەم بیدعەیە لە لاپەڕەی ڕۆژنامەو گۆڤارەکان دەنوسن، لەو کاتانەی کە ئەم بیدعەیە ئەنجام دەدەن.

شوبهەی سێیەم:

وە شوبهەیەکی تریان ئەوەیە کە دەڵێن: بە ڕاستی لەو مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕانانەدا، زیکرو یادی پێغەمبەر ﷺ زیندوو دەکرێتەوە.

لە وەڵامی ئەم شوبهەیەدا دەڵێین: بە ڕاستی زیکرو یادی پێغەمبەر ﷺ بەردەوام لەگەڵ مرۆڤی موسڵماندا نوێ دەبێتەوە، وە دڵی بەو زیکرانەوە بەستراوەتەوە هەر کاتێك گوێ بیستی ناوی پێغەمبەر ﷺ دەبێت لەکاتی بانگ و قامەت و وتارەکاندا، وە هەر کاتێك شایەتومان دێنێت لە دوای دەست نوێژو لە نوێژەکانیداو لە کاتی سەڵاوەت دانی

---

50 الأنعام: ١١٦

51 ئەم زانایە لە بنچینەدا خەڵکی بەغدایەو لە ساڵی (١٢٨٢)ی کۆچی لە دایك بووە، خاوەنی گۆڤاری (المنار) بووەو تەفسیری قورئانیشی نوسیوە بە ناوی (تفسير القرآن الحكيم) کە بە تەفسیری (مەنار) ناسراوە بەڵام تەواوی نەکردووە، وە لەساڵی (١٣٥٣)ی کۆچی، کۆچی دوایی کردووە.

52 ناوی (محمد بن ابراهيم بن عبداللطيف بن عبدالرحمن بن حسن بن الإمام محمد بن عبدالوهاب)ە ڕەحمەتی خوایان لێ بێت، لە (١٧/محرم/١٣١١)ی کۆچی لە دایك بووە، وە لە ژێر چاودێری باوکیدا پەروەردەیەکی باش دەکرێت و هەر بە منداڵی قورئان تەواو دەکات، وە لە تەمەنی (١٦) ساڵیدا چاوەکانی لە دەست دەدا، وە ئەمەش نەك هەر هیچ کاریگەریەکی خراپی لەسەر نابێت، بەڵکو گەرج و گوڵتر دەبێت لەسەر بەردەوامی لەسەر خوێندن و بەشداری کردنی لە وانەو کۆڕی زانایاندا.

وە چەندەها زاناو شارەزای گەورە وانەی شەرعیان لا خوێندووەو لەژێر دەستیدا پێ گەیشتوون، تا لە (٢٤/رمچان/١٣٨٩)ی کۆچی، کۆچی دوایی دەکات. وە لەدوای خۆی چەندین فەتواو کتێب و نامیلکەو بابەتی تری بەجێ هێشتووە کە لە چەند بەرگێکدا کۆکراونەتەوەو بڵاوکراونەتەوە.

لەسەر پێغەمبەر ﷺ و لە کاتی زیکر کردنیدا، وە لە کاتی ئەنجام دانی کاری چاکەدا جا واجب بێت یان سوننەت، بەو شێوەیەی کە پێغەمبەر ﷺ ئەنجامی داوەو بۆ ئێمەی بەشەرع داناوە. ئا بەم شێوەیە بەردەوام پێغەمبەری ﷺ لە یادەو پاداشت و خێری پێ دەگات، بۆیە مرۆڤی موسڵمان بەردەوام یادی پێغەمبەر ﷺ زیندوو دەکاتەوەو دڵی پێیەوە بەستراوەو بەشەوو ڕۆژو بە درێژایی تەمەنی و بەو شێوەیەش کە خوای پەروەردگار بۆی بەشەرع داناوین، نەك تەنها لە ڕۆژی لە دایك بوونیداو بەس، وە لە کاتێکدا بیدعەیەو پێچەوانەی سوننەتەکانیەتی، وە بەو کارەش دوور دەکەوێتەوە لە پێغەمبەر ﷺ و بێبەریشە لێی.

وە پێغەمبەر ﷺ بێ پێویستە لەو ئاهەنگ گێڕانە بیدعەیی یە کە پێچەوانەی ئەو بە گەورە دانان و ڕێز بەخشینەیە کە خوای گەورە پێی داوە، وەك دەفەرموێت: ﴿ وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ ﴾[53]، کە هەر کاتێك باس و یادی خوای گەورە بکرێت لە بانگ و قامەت و وتارەکاندا، ئەوا ئیللا لە دوای ئەو؛ باس و یادی پێغەمبەر ﷺ دەکرێت، وە ئەوەش بەسە بۆ بە گەورە دانان و خۆش ویستن و نوێ بوونەوەی زیکرو یادی و سوور بوون لەسەر شوێن کەوتنی سوننەتەکانی.

وە خوای گەورەش لە قورئاندا هیچ منەتی بەسەر موسڵماناندا نەکردووە بە لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ، بەڵکو منەتی بەسەردا کردوون بە ناردنی وەك پێغەمبەر؛ خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ لَقَدْ مَنَّ ٱللَّهُ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ ﴾[54]، واتە: (بە ڕاستی خوای گەورە منەتی بەسەر موسڵماناندا کردوەو نیعمەتی بەسەردا ڕشتوون بەوەی کە پێغەمبەرێکی لەناو خۆیاندا بۆ ناردوون)، وە هەروەها دەفەرموێت: ﴿ هُوَ ٱلَّذِى بَعَثَ فِى ٱلْأُمِّيِّـۧنَ رَسُولًا مِّنْهُمْ ﴾[55]، واتە: (ئەو خوایەی کە لەناو خۆیاندا پێغەمبەرێکی بۆ ناردوون).

شوبهەی چوارەم:

وە شوبهەیەکی تریان ئەوەیە کە دەڵێن: مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ پاشایەکی دادپەروەرو شارەزا دایهێناوەو مەبەستی نزیك بوونەوە بووە لە خوای گەورە.

وەڵامی ئەوەش ئەوەیە کە: بیدعە لە هیچ کەسێك قبوڵ ناکرێت؛ جا ئەو کەسە هەر کەسێك بێت، وە لە هەمان کاتدا نیەت پاکیش کاری ناشەرعی و خراپ حەڵاڵ ناکات ئەمە لە لایەك، وە لە لایەکی تریشەوە ئەو کەسە کە شارەزاو دادپەروەر بووە ئەوەی لێ ناخوێنرێتەوەو وەر ناگیرێت کە کەسێکی بێ تاوان و مەعصوم بووە.

شوبهەی پێنجەم:

وە شوبهەیەکی تریان ئەوەیە کە دەڵێن: بە ڕاستی مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕان لە بیدعە چاکەکانە (البدعة الحسنة)؛ لەبەر ئەوەی سوپاس کردنی خوای گەورەیە لەسەر لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ.

---

53 الشرح/٤

54 آل عمران: ١٦٤

55 الجمعة: ٢

ئەم شوبهەیەش بەوە وەڵام دەدرێتەوە کە: لە بیدعەدا هیچ شتێکی چاك و باش نیە، چونکە پێغەمبەر ﷺ فەرمویەتی: (مَن أحدَثَ في أمرِنا هذا ما لَيسَ مِنهُ فَهوَ رَدٌّ)[٥٦]، وە هەروەها فەرمویەتی: (فإنَّ كل بدعة ضلالة)؛ بە پێی ئەم فەرمودانە پێغەمبەر ﷺ حوکمی دا بەسەر هەموو بیدعەیەکدا کە گومڕایی یە، کەچی ئەوانیش دەڵێن: هەموو بیدعەیەك گومڕایی نیە، بەڵکو ئەمە بیدعەیەکی چاك و حەسەنەیە ! ! !

(ابن رجب) ڕەحمەتی خوای لێ بێت لە شەرحی (الأربعون النووية)دا دەڵێت: (پێغەمبەر ﷺ کە دەفەرموێ: (كل بدعة ضلالة)، ئەوە یەکێکە لە قسە کۆکراوەو پڕ ماناکانی پێغەمبەر ﷺ و وە هیچ شتێکی لێ دەرناچێت، وە بنچینەیەکی گەورەو سەرەکیە لە بنچینەکانی دین، وەك ئەو فەرمودەیەی وایە کە دەفەرموێت: (من أحدث في أمرنا هذا ما ليس منه فهو رد)[٥٧]؛ وە هەر کەسێك شتێك دابهێنێت و بیداتە پاڵ دین و وە هیچ بنچینەیەکیشی نەبێت لە دیندا کە بۆی بگەڕێتەوە، ئەوە گومڕایی یەو دینی پیرۆزی ئیسلام بەریە لەو کارە داهێنراوە، وە ئەمەش هەموو بابەتەکانی عەقیدەو بیرو باوەڕو کردارەکان و وتە ئاشکراو پەنهانەکان دەگرێتەوە)[٥٨].

وە ئەوانەش هیچ بەڵگەیەکیان بە دەستەوە نیە لەسەر ئەوەی کە ئەم بیدعەیە، بیدعەیەکی چاك وباشە تەنها چەند شتێك نەبێت، ئەوانیش:

أ- وتەی (عمری کوڕی خطاب) ڕەزای خوای لێ بێت کە دەربارەی نوێژی (تەڕاویح) فەرموی: (نعمت البدعة هذه).

ب- وە چەند شتێکیش داهێنراون و هاوەڵان و پێشین ئینکاریان نەکردووە؛ وەك: کۆکردنەوەی قورئان لە یەك کتێبدا، وە نوسینەوەی فەرمودەکانی پێغەمبەر ﷺ.

وە وەڵامی ئەم شوبهانەش ئەوەیە کە:

ئەم کارانە هەمویان بنچینەیەکیان هەیە لە شەرعداو بیدعە نین:

- عومەری کوڕی خطاب ڕەزای خوای لێ بێت کە فەرمویەتی: (نعمت البدعة هذه) مەبەستی بیدعە بووە لە ڕووی زمانەوانیەوە نەك لە ڕووی شەرعیەوە، وە هەر شتێك بنچینەیەکی هەبێت لە شەرعداو بگەڕێتەوە سەری، وە وتراش ئەوە بیدعەیە؛ ئەوە لێرەدا مەبەست لێی بیدعەی زمانەوانیە نەك بیدعەی شەرعی، چونکە بیدعەو داهێنان لە شەرعدا هیچ بنچینەیەکی نیە کە بگەڕێتەوە سەری.
- وە (تەڕاویح) کردنیش پێغەمبەر ﷺ چەند شەوێك بۆی ئەنجام دان و ئەوانیش لە دوایەوە ئەنجامیان دا، بەڵام لە دواییداو لە ترسی ئەوەی واجب بکرێت لەسەر ئوممەتەکەی وازی لێ هێنا، وە هاوەڵانیش ڕەزای خوایان لێ بێت بەردەوام بوون لەسەری و ئەنجامیان دەدا بە کۆمەڵ کۆمەڵ و بە جیا لە ژیانی پێغەمبەر ﷺ و لە دوای مردنیشی، تا ئەو کاتەی عومەری کوڕی خەتتاب ڕەزای خوای لێ بێت کۆی کردنەوە لە دوای یەك پێش نوێژ (امام)داو بەو شێوەیەی کە لە دوای پێغەمبەر ﷺ ئەنجامیان دەدا، وە ئەمەش هیچ بیدعە نیە لە شەرعدا.

---

56 سبق تخريجه

57 سبق تخريجه

58 جامع العلوم والحكم ص/٢٣٣.

- وە كۆكردنـەوەی قورئـانیش لـە یـەك كتێبـدا، بەهـەمان شـێوە بنـچینەیەكی هـەبووە لـە شـەرعدا، چـونكە پێغەمبەر ﷺ فەرمانی كرد بە نوسینەوەی قورئان، بەڵام ئەو كات بە جیا جیا دەنوسرا، وە هاوەڵان كۆیان كردەوە لە یەك كتێبدا تا بپارێزرێت.

- وە نوسینەوەی فەرمودەش بە هەمان شێوە بنچینەی هەبووە لە شەرعدا؛ وە پێغەمبـەر ﷺ فـەرمانی كـرد بە چەند هاوەڵێكی نوسینەوەی هەندێ لـە فـەرمودەكانی، وە كـە نـەش دەنوسـرایەوە لەسـەردەمی ئـەودا ﷺ بـە شێوەیەكی گشتی، ئەوە ڕێگرێك هەبوو لە نوسینەوەی دا، ئەویش ترسـان بـوو لـەوەی كـە لەگـەڵ قورئـانی پـیرۆزدا تێكەڵ ببێت، لە كاتێكدا فەرمودەی پێغەمبەریشە ﷺ، وە كاتێكیش كۆچی دوایـی كـرد ﷺ، ئـەو ڕێگـرە نـەما لـە بەردەم نوسینەوەیدا؛ چونكە قورئان تەواو بوو لە پێش مردنی پێغەمبەر ﷺ، ئەوە بـوو موسـڵمانانیش دوای ئـەوە هەستان بە نوسینەوەی سوننەت و فەرمودەكانی پێغەمبەر ﷺ بۆ پاراسـتنی لـە نـەمان و لـەناو چـوون، وە خـوای گەورە پاداشتیان بداتەوە لەسەر ئیسلام و موسڵمانان بە باشترین پاداشت؛ لەوەی كـە قورئـانی پـیرۆزو سـوننەت و فەرمودەی پێغەمبەریان ﷺ پاراست لە لەناو چوون و گاڵتەی گاڵتە جاڕان.

وە دیسان پێیان دەوترێت: بۆچی ئەم سـوپاس كردنـی نیعمەتـە –بـە گومـانی ئێـوە– ئـاوا دوا كـەوت؟!! وە باشـترینی سـەدە لـە هـاوەڵان ڕەزای خوایـان لـێ بێـت و شـوێن كـەوتوان و شـوێن كـەوتوانی ئـەوانیش پێـی هەڵنەستان؟!! لە كاتێكدا ئەوان گەورەترین و زۆرتـرین خۆشەویستیان هـەبوو بـۆ پێغەمبـەر ﷺ، وە سـور تـریش بوون لەسەر كاری چاكەو هەستان بە سوپاس كردنی خـوای گـەورە لەسـەر نیعمەتـەكانی، وە ئایـا ئـەوەی بیدعـەی مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕانی داهێناوە بە بۆنەی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ زیاتر ڕێنمـویی و هیدایـەت دراو بووە لەوان و سوپاس كردنیشی بۆ خوای گەورە لەسەر نیعمەتەكانی گەورەتر بووە لەوان؟!! حاشا وكلاَّ.

شوبهەی شەشەم:

وە هەروەها شوبهەیەكی تریان ئەوەیە كە دەڵێن: بیدعە دەكرێت بە پێنج بەشـەوە؛ ئـەویش بیدعـەی (واجـب و سوننەت و ڕێگە پێدراوو مەكروهو حەرامە!!!)، وە ئەوەی كـە ئێمـەش ئـەنجامی دەدەیـن دەكەوێتـە ژێـر بیدعـەی (سوننەت یان ڕێگە پێدراوەوە)، بۆیە ئێمە لە ئەنجامدانی پاداشتمان دەست دەكەوێت!!!

شێخی پێشەوا أبو حفص تاج الدين الفاكهاني ڕەحمەتی خوای لێ بێت لە كتێبی (المورد في عمل المولد)دا وەڵامی ئەم شوبهەیە دەداتەوەو دەڵێت: (بە كۆڕای زانایان ئەوە واجب نیە، وە هەروەها سوننەتیش نیە؛ چونكە حەقیقـەتی سوننەت: ئەوەیە كە شەرع داوای كردبێت بەبێ ئەوەی لەسەر وازهێنانی لۆمە كرابێت، وە ئەمەش شەرع ڕێگەی پـێ نەداوە، وە هاوەڵانیش ئەنجامیان نەداوە، وە هەروەها شوێن كـەوتوان و زانـا ڕاسـتەقینەو بـەرزەكانیش ئـەنجامیان نەداوە).

وە هەروەها دەڵێت: (وە دروستیش نیە موباح و ڕێگە پێدراو بێت، چونكە بیدعەو داهێنان لـە دینـدا بـە كـۆڕای موسڵمانان ڕێگە پێدراو نیە).

پاشان دەڵێت: (هیچ شتێك نەماوە تەنها ئەوە نەبێت كە یان مەكروهە، یان حەڕامە، وە ئەو كاتەش قسە كردن دەربارەی لە دوو ڕووەوەیە:

یەكەمیان: ئەوەیە كە كەسێك بە ماڵی خۆی ئەنجامی دەدات بۆ مـاڵ ومنـداڵ و خـاوو خێزانـی، وە ئـەم كـۆڕو كۆبوونەوەیە جگە لە خواردن هیچی تر نیە، وە لە گوناهو تاوان نزیك نابنەوە، وە ئەوەی كـە وەصـفمان كـرد ئـەوە

بیدعەیەكی مەكروهەو ڕێگە پێ نەدراوە، لەبەر ئەوەی كە زاناو خواپەرستانی پێشوو، ئەوانەی كە شارەزای ئیسلام و زانای سەردەم وخەڵك بوون، ئەنجامیان نەداوە.

دووەمیان: وە لە خاڵی دووەمیاندا ئاماژە بە كۆمەڵێك كاری ناشەرعی دەكات كە تیایاندا ئەنجام دەدرێت، لەوانە: ئەنجامدانی گوناهو تاوان و كاری ڕێگە پێ نەدراو، وە هەروەها ووتنی گۆرانی و لێدانی دەف[٥٩] و كۆبوونەوەو تێكەڵ بوونی پیاوان و ئافرەتان بە یەكەوەو ڕۆچونیان لە ناو هەواو ئارەزووی خۆیاندا.

ئینجا دەربارەیان دەڵێت: (هیچ دوو كەسێك خیلافیان نیە لە حەرامێتی ئەو شتەدا، وە هەروەها هیچ مرۆڤێكی خاوەن كەسایەتی و عاقڵ و تێگەیشتوو ئەوە بە باش نازانێت)[٦٠].

شوبهەی حەوتەم

وە هەندێكی تریان ئەم شوبهەیە دەهێننەوەو دەڵێن: بە ڕاستی ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ دەرخستنی خۆشەویستیە بۆی؛ وە دەرخستنی خۆشەویستیش بۆی شتێكی شەرعی و ڕێگە پێدراوە!!!

وەڵام: گومانی تێدا نیە كە خۆش ویستنی پێغەمبەر ﷺ پێویستە لەسەر هەموو موسڵمانێك، وە زیاتر لە خۆشویستنی نەفسی خۆی و منداڵ و دایك و باوك و هەر هەموو خەڵكی، بەڵام ئەمەش مانای ئەوە نیە كە شتێك دابهێنین و بە شێوەیەك خۆشەویستی بۆ دەر ببڕین كە شەرع بۆی دانەناوین، بەڵكو خۆشویستنی؛ گوێ ڕایەڵی كردن و شوێن كەوتنی دەگرێتەوە، كە ئەمەش گەورەترین دەربڕینی خۆشەویستیە بۆی ﷺ.

وەك ئیمامی شافعی ڕەحمەتی خوای لێ بێت دەڵێت:

لو كان حبك صادقاً لأطعته　　　إنّ المحب لمن يحب مطيع

واتە: (ئەگەر خۆشەویستیەكەت ڕاستەقینەیە بۆی ئەوا گوێ ڕایەڵی دەكەیت، چونكە بە ڕاستی خۆشەویست بۆ خۆشەویستەكەی گوێ ڕایەڵە).

وە هەروەها خۆش ویستنی پێغەمبەر ﷺ زیندوو كردنەوەی سوننەتەكانی دەگرێتەوە، وە گرتنی بە خرێكان و دوور كەوتنەوەش لە هەموو ئەو شتانەی كەوا پێچەوانەی سوننەتەكانیەتی و نەهی لێ كردوون، وە بێ گومان هەر شتێك كە پێچەوانەی سوننەتەكانی بێت ئەوە بیدعەیەو قێزەونەو سەرپێچیەكی ئاشكرای پێغەمبەرە ﷺ؛ وە ئاهەنگ گێڕانیش بە بۆنەی لە دایك بوونی ئەوو جگە لەویش لە بیدعەكانە، وە نیەتی پاكی شەرعیەت بە داهێنان و بیدعە نادات لە دیندا؛ چونكە دین لەسەر دوو بنچینەی سەرەكی وەستاوە، ئەوانیش: (الإخلاص والمتابعة)ن، واتە: (تایبەت بێت و لەبەر خاتری خوای گەورە ئەنجام بدرێت وە هەروەها بەو شێوەیەش بێت كە پێغەمبەر ﷺ

---

[59] وە لە سەردەمی خۆماندا دەبینین كە بەناوی هونەری ئیسلامیەوە چەندەها ئالەت و ئامێری تر لەو جۆرە بۆنەو ئاهەنگانەدا بەكار دەهێنرێن كە گومان لەوەدا نیە كە هەموویان حەرامن و شەرع ڕێگەی پێ نەداون، كەچی زۆرێك بەناو زاناو بانگەوازی كاران بۆ ئاینی پیرۆزی ئیسلام لە كتێب و بلاوكراوەو ڕۆژنامەكانیان خۆیان و خەڵكیش گومڕا دەكەن بەوەی كە ئەم ئامێرانەی مۆسیقا حەڵاڵن و هیچیان لەسەر نیە، وە بینیتان كە فاكهانی ڕەحمەتی خوای لێ بێت باسی دەف دەكات؛ ئەی كە لەسەردەمی ئێمەدا ژیابایە دەبوو چی بەو خەڵكانە وتبایە كە باسمان كردن؟!! وە بۆ شارەزایی زیاتر دەربارەی حوكمی ئامێرەكانی مۆسیقا بڕوانە كتێبی (تحريم آلات الطرب)ی شێخ ئەلبانی ڕەحمەتی خوای لێ بێت.

[60] **بڕوانە**: المورد في عمل المولد، للفاكهاني، بتحقيق علي الحلبي، (ص١٠-١٢).

ئەنجامی داوە)، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ بَلَىٰ مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُۥ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُۥٓ أَجْرُهُۥ عِندَ رَبِّهِۦ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴾[61]، واتە: (هەر کەسێك ڕوو بکاتە خواو لەو زیاتر کەسی تر نەپەرستێت لە هەمان کاتدا چاکەکاریش بێت، ئەوە پاداشتی لای خوای گەورەیەو توشی هیچ ناخۆشی و ترس و بیمێکیش نابێت). (أسلم وجهه) ئیخلاسە بۆ خوای گەورە، (وهو محسن)، بریتیە لە شوێن کەوتنی پێغەمبەر ﷺ و (پێکان)ی سوننەتە.

شوبهەی هەشتەم:

وە یەکێکی تر لە شوبهەکانیان ئەوەیە کە دەڵێن: لە زیندوو کردنەوەو ئاهەنگ گێڕان و مەولود خوێندنەوەو خوێندنەوەی سیرەو ژیانی پێغەمبەر ﷺ لەو یادەدا، زیاتر سوورمان دەکات لەسەر شوێن کەوتنی!!!

لە وەڵامدا پێیان دەڵێین: بە ڕاستی خوێندنەوەی سیرەو ژیانی پێغەمبەر ﷺ وە شوێن کەوتنی؛ بەردەوام کارێکی داواکراوە بە درێژایی ساڵ و درێژایی تەمەن، بەڵام تایبەت کردنی ڕۆژێکی دیاری کراو بەو بۆنەیەوە بە بێ بەڵگەو دەلیل ئەوا بە دڵنیایی یەوە بیدعەیە، وە (هەموو بیدعەیەکیش گومڕاییە)، وە بیدعەش هیچ بەرهەمێکی نابێت تەنها دوور کەوتنەوە نەبێت لە سوننەت و ڕێبازی پێغەمبەر ﷺ[62].

شوبهەی نۆیەم:

وە لە شوبهەیەکی تریاندا دەڵێن: ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ، دەربڕینی دڵخۆشی و شادومانیە بەو بۆنەیەوە.

وەڵامی ئەم شوبهەیە بەم شێوەیە دەدەینەوە:

- بێ گومان بەڵگە لەسەر دروستی کارێك یان دروست نەبوون و ڕێگری کردن لێی لە خۆش حاڵی و شادومانی یان دڵ تەنگی و غەمباری خەڵکی وەرناگیرێت، بەڵکو لە قورئان و سوننەت و کۆڕای زانایان (اجماع العلماء) وەر دەگیرێت، وە ئەوانەش کە بانگەوازی دەکەن بۆ دروست بوون و شەرعیەت دان بە مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕان بەم بۆنەیەوە، هیچ بەڵگەیەکیان بە دەستەوە نیە نە لە قورئان و نە لە سوننەت و نە لە کۆڕای زانایان، هەر بۆیە ئەم بانگەوازی بۆ کردنەیان پوچەڵەو ڕەت دەکرێتەوە بە سەریاندا.
- سوننەتی ڕاست و دروستی پێغەمبەر ﷺ دەلالەت دەکاتە سەر زەم کردن و بە خراپ دانانی بیدعەو خۆ پاراستن و وریا بوون لێی، وە بیدعەی مەولودیش یەکێکە لەو بیدعە داهێنراوانەی کە دوای ماوەیەکی زۆر لە مردنی پێغەمبەر ﷺ داهێنراوەو لەناو ئەو بیدعانەدایە کە پێغەمبەر ﷺ زەمی کردوون و وریایی و پارێزی داوە بە ئوممەتەکەی دەربارەیان.
- وە هەروەها پێویستە لەسەر موسڵمان کە بەردەوام دڵخۆش بێت بە پێغەمبەر ﷺ و سەڵاواتی لەسەر بدات و بەردەوام سوننەتەکانی جێ بەجێ بکات وشوێنیان بکەوێت، نەك ئەو دڵخۆشیە کورت هەڵبێنێ لە تەنها شەوو

---

[61] البقرة: ١١٢

[62] شوبهەی یەکەم تا حەوتەم لە (حکم الإحتفال بذکری المولد النبوي) نوسینی شێخ (صالح بن فوزان الفوزان) لاپەڕە (١٤٣ – ١٤٨) وەرگیراوە کە لە کتێبی (حقوق النبي بین الإجلال والإخلال) لەگەڵ کۆمەڵێك بابەتی تردا کە هەموویان پەیوەندیان بە مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕانەوە هەیە بڵاو کراوەتەوە، کە کتێبی ناو براو کۆمەڵێك بابەتی بە نرخی تێدا کۆکراوەتەوە کە هەمویان دەربارەی بیدعەی مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕانن بە بۆنەی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ.

ڕۆژێك لە ساڵێكداو لەو شەوو ڕۆژەش تەنها لە ئاهەنگێك و مەولود خوێندنەوەیەكدا كە هیچ بنچینەیەكی نیە لە ئایینی پیرۆزی ئیسلامدا[٦٣].

شوبهەی دەیەم:

وە لە شوبهەیەكی تردا دەڵێن: ئاهەنگ گێڕان و مەولود خوێندنەوە بە بۆنەی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ، گەیاندن و بەجێهێنانی بەشێك لە حەق و مافە گەورەكانی پێغەمبەرە ﷺ لەسەرمان، چونكە خوای گەورە بەهۆی ئەوەوە ئێمەی هیدایەت داوەو لە ئاگر ڕزگاری كردوین و لە گومڕایی و تاریكایی دەری هێناوین بۆ نورو ڕۆشنایی.

لە وەڵامی ئەم شوبهەیەدا دەڵێین:

یەكەم: بە ڕاستی ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ و مەولود خوێندنەوەو دانان و دیاری كردنی ئەو ڕۆژە بە جەژن، هیچ بریتی نیە لە گەیاندن و جێ بەجێ كردنی مافەكانی پێغەمبەر ﷺ لە سەرمان، بەڵكو لە ڕاستیدا بێ ڕێزی نواندنە لە بەرامبەر پێغەمبەردا ﷺ لە دوو ڕووەوە:

١- ئەوانەی ئاهەنگ دەگێڕن بەو بۆنەیەوە ڕۆژێكیان بە جەژن داناوە كە ئیزنی خوای گەورەی لەسەر نیەو پێغەمبەریش ﷺ فەرمانی پێ نەكردووە، وەك (ئیمام مالیك) ڕەحمەتی خوای لێ بێت دەفەرموێت: (هەر كەسێك بیدعەیەك لە ئیسلامدا دابهێنێت و بە چاكیشی بزانێت، ئەوە بە ڕاستی وا گومان دەبات كە پێغەمبەر ﷺ خیانەتی لە پەیام و ئایینی خوادا كردووە، چونكە خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ٱلۡيَوۡمَ أَكۡمَلۡتُ لَكُمۡ دِينَكُمۡ﴾[٦٤]، وە هەر شتێكیش ئەو ڕۆژە (سەردەمی پێغەمبەر ﷺ) دین نەبوبێت ئەوە ئەمڕۆ نابێت بە دین).

٢- وە بە ڕاستی سەرپێچی فەرمانەكانی پێغەمبەریان ﷺ كردووە، بەوەی كە پێغەمبەر ﷺ لە زۆر فەرمودەدا وریایی و ئاگاداری داوە لە ئەنجام دانی بیدعەو كاری داهێنراو لە شەرعدا، بەڵام ئەوان گوێ نادەن بەو فەرمودە ڕاستانەی كە فەرمونی و مانای فەرمودەكان دەگۆڕن، لەو فەرمودانەش: (وشر الأمور محدثاتها) وە هەروەها (وكل محدثة بدعة، وكل بدعة ضلالة، وكل ضلالة في النار) وە هەروەها (من عمل عملاً ليس عليه امرنا فهو ردٌ).

دووەم: وە هەروەها پێیان دەوترێت: بە ڕاستی جێ بەجێ كردنی حەق و فەرمانەكانی پێغەمبەر ﷺ تەواو نابێت تەنها بە گوێ ڕایەڵی كردن و شوێن كەوتنی ڕێنومایی یەكانی و دەست گرتن بە سوننەتەكانی و بڵاو كردنەوەی بانگەوازەكەی نەبێت، وە هەروەها دوور كەوتنەوە لە هەموو شتێك كە پێچەوانەی فەرمانەكانی ئەو بێت، وە بەجێ هێنانی مافەكانی پێغەمبەر ﷺ هیچ كاتێكی دیاری كراوی بۆ نیەو بەڵكو لە هەموو كاتێكدا واجبە، وە هەر كەسێك وا گومان ببات كە هەندێ لە حەق و مافەكانی پێغەمبەر ﷺ لەو شەوو ڕۆژەدا بەجێ دەهێنێت، ئەوە هیچ گومانی تێدا نیە كە لە حەق و مافەكانی پێغەمبەری ﷺ كەم كردۆتەوە.

سێیەم: وە هەروەها ئەو مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕانە لە شەوو ڕۆژی لە دایك بوونی پێغەمبەردا ﷺ، بە هیچ شێوەیەك لە شێوەكان پێغەمبەر ﷺ ئەنجامی نەداوە، وە هەروەها سوننەت و عیبادەتی پێغەمبەر ﷺ لە شەوی لە دایك بوونیدا هیچ جیاوازیەكی نەبووە لەگەڵ هیچ شەوێك لە شەوەكانی تردا، وە هیچ شتێكیش نەهاتووە دەربارەی ئەوەی كە ئەو شەوەی دیاری كردبێت بە شتێك لە عیبادەت كردن، وە هەروەها خەڵكیشی كۆ

---

[٦٣] بروانە: (الرد القوي على الرفاعي والمجهول وابن العلوي) ص/(١١٩ - ١٢٠).

[٦٤] المائدة: ٣

نەکردۆتەوە بۆ خوێندنەوەو باس کردنی چاکەکانی و ژیانەکەی و گوێ گرتن لێیان. وە خێرو چاکەش هەمووی لە دەست گرتن بە سوننەت و ڕێنومایی یەکانیەتی ﷺ، وە هەروەها وازهێنانە لە هەموو ئەو شتە زیاد کراوو بیدعانەی کە خەڵکی لە دوای ئەو دایان هێناون[65].

شوبهەی یانزەهەم:

لە شوبهەیەکی تریاندا دەڵێن: مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕان بەو بۆنەیەوە، کۆبونەوەیەکە بۆ زیندوو کردنەوەی یادی پێغەمبەر ﷺ، وە ئەمەش کارێکی شەرعی و ڕێگە پێدراوە لە ئیسلامدا، بە قیاس کردنی لەگەڵ کارو کردەوەکانی حەج.

وەڵام:

یەکەم: گومان بردن بەوەی کە کۆبونەوەو دانیشتن لە مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕاندا بە بۆنەی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ کارێکی شەرعی و ڕێگە پێدراوە؛ ئەوە قسە کردنە لەسەر وتەکانی خوای گەورەو پێغەمبەر ﷺ، لەبەر ئەوەی خوای گەورە کۆبونەوەو دانیشتنی بۆ یادی پێغەمبەر ﷺ نە لە ڕۆژی لە دایك بوونی و نە لە ڕۆژەکانی تردا بە شەرع دانەناوەو وە پێغەمبەریش ﷺ شەرعیەتی پێ نەداوە نە بە کردارو نە بە گوفتار.

دووەم: وە هەروەها گەورەترین هەڵەو نەزانی ئەوەیە کە بیدعەی مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ قیاس بکرێت بەسەر کارو کردەوەکانی حەجدا، کە ئەمەش خراپترین و فاسدترین قیاسە کە دەکرێت لە نێوان کارو کردەوەکانی حەج، وە خوای گەورە بە شەرعی دانەناوە بۆ بەندەکانی، بەڵکو دانراوی شەیتانەو ڕازاندویەتەوە بۆ خەڵکی نەزان و نا تێگەیشتوو بە ناوی دینەوە بە هۆی فاطمیەکان و سوڵتان مظفری هەولێرەوە[66].

شوبهەی دوانزەهەم:

یەکێ لەو شوبهانەی تریان کە دەیهێننەوە ئەوەیە کە دەڵێن: ڕاستە پێغەمبەر ﷺ ئاهەنگی بۆ لە دایك بوونی خۆی نەگێڕاوەو مەولودی نەخوێندۆتەوە؛ بەڵام لە هەمان کاتدا لە هیچ فەرمودەیەکیدا باسی لە خراپی ئاهەنگ گێڕان و مەولود خوێندنەوە بەم بۆنەیەوە نەکردووەو بە هیچ شێوەیەکیش نەهی لێ نەکردووە، وە لە قسە کردن دەربارەی شوبهەکەیان بەردەوام دەبن و دەڵێن: وە کە ئێمەش ئاهەنگ دەگێڕین و مەولود دەخوێنینەوە، ئەوە هیچ بێ فەرمانی و سەرپێچیەکمان لە بەرامبەر سوننەت و فەرمودەکانی پێغەمبەر ﷺ نەکردووە ! ! !

لە وەڵامی ئەم شوبهەدا بە پشتیوانی خوای پەروەردگار دەڵێین:

ڕاستە کە پێغەمبەر ﷺ لە هیچ فەرمودەیەکیدا نەهی لە مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی لە دایك بوونیەوە نەکردووەو تەنانەت هەر باسیشی نەکردووە، بەڵام هێنانەوەی ئەم شوبهەیەو کردنی بە بەڵگە بۆ شەرعیەت دان بەو بیدعەیە (مەولود)، جگە لە ناشارەزایی و بێ ئاگایی ئەم کەسانە لە سوننەتی پێغەمبەر ﷺ هیچی تر ناگەیەنێت.

چونکە بە ڕاستی پێغەمبەر ﷺ دوو جۆر سوننەتی بۆ ئێمە بە جێ هێشتووە، کە ئەوانیش بریتین لە:

---

65 بڕوانە: (الرد القوي على الرفاعي والمجهول وابن العلوي) ص/(١٤٢ — ١٤٦).

66 بڕوانە: (الرد القوي على الرفاعي والمجهول وابن العلوي) ص/(١٦٩ — ١٧٢).

یەكەم: (السنة الفعلية) واتە: (ئەو شتانەی كە پێغەمبەر ﷺ بە كردەوە ئەنجامی داون، وە ئەنجام دان و جێ بەجێكردنیان دەبێت بە سوننەت بۆ ئێمە) .

دووەم: (السنة الترکیة) واتە: (ئەو شتانەی كە پێغەمبەر ﷺ وازی لێ هێناون و ئەنجامی نەداون، وە ئەم جۆرەشیان وازهێنان لێیان و ئەنجام نەدانیان بۆ ئێمە دەبێت بە سوننەت).

وە ئەوەی كە پێغەمبەر ﷺ ئەنجامی داوەو كاری پێكردووە، ئەوە: یان پێویست و واجبە، وە یان سوننەتەو دەبێت شوێنی بكەوین، وە ئەوەش كە وازی لێ هێناوەو ئەنجامی نەداوە، ئەوە واز هێنان لێی دینەو حەق و ڕاستیە، وە دەست گرتن و شوێن كەوتنی ڕێ و شوێن و سوننەتی پێغەمبەر ﷺ هەردوو جۆرەكەی دەگرێتەوە بە بێ جیاوازی.

وە شێخ (صالح آل الشيخ) لە بابەتێكدا بە ناوی (الإقتداء بالسنة فعلاً وتركاً)دا دەڵێت: (وە یەكێك لە سوننەتەكانی پێغەمبەر ﷺ (السنة التركية)یە، واتە: ئەو شتانەی كە پێغەمبەر ﷺ وازی لێ هێناون، ئەوەش وا پێویست دەكات كە شوێن پێغەمبەر ﷺ بكەوین لە هەموو ئەو شتانەدا كە وازی لێ هێناون، وە هەروەها ئەو شتانەش كە پێغەمبەر ﷺ وازی لێ هێناون، لە هەمان كاتدا دەیتوانی ئەنجامیشیان بدات و هیچ ڕێگرێكیش نەبووە لە ئەنجام دانیاندا لە كاتی ژیانیدا ﷺ).

هەروەها دەڵێت: (بۆ نمونە یەكێك لەو سوننەتە واز لێ هێنراوانە وەربگرە، وەك: (مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی لە دایك بوونیەوە)؛ چونكە پێغەمبەر ﷺ ڕۆژی لە دایك بوونی خۆی دەزانی، وە هاوەڵان ڕەزای خوایان لێ بێت هەوڵیان دەدا كە لە خوای گەورە نزیك ببنەوە، وە یەكێ لەو شتانەش كە هەوڵیان داوە پێی لە خوای گەورە نزیك ببنەوە بریتی بووە لە خۆش ویستنی پێغەمبەر ﷺ كەوابوو خۆش ویستنی پێغەمبەر ﷺ هەبوو، وە هیچ ڕێگرێكیش نەبوو بۆ ئاهەنگ گێڕان و مەولود خوێندنەوە بەو بۆنەیەوە، كەوایە نەبوونی ڕێگرێك بۆ ئەنجام دانی لەسەر دەمی پێغەمبەردا ﷺ لەگەڵ بوونی هۆكاری ئەنجام دانی، كە بریتی بوو لە خۆش ویستنی پێغەمبەر ﷺ، بۆیە داهێنان و ئەنجام دانی ئەم بیدعەیە، داهێنانێكە پێچەوانەی سوننەتە، وە پێغەمبەریش ﷺ ئاهەنگ گێڕان و مەولود خوێندنەوەو هاوشێوەكانی واز لێ هێناوەو ئەنجامی نەداون، بۆیە واز هێنان لێیان عیبادەتە هەروەك چۆن پێغەمبەر ﷺ وازی لەو شتانە هێناوە)[٦٧] .

شوبهەی سیانزەهەم:

شوبهەیەكی تری ئەوانەی كە بایەخ بە مەولود خوێندنەوەو ئەم ئاهەنگە دەدەن ئەوەیە كە دەیانەوێت بە شێوازێكی تازەو نوێ! ئەنجامی بدەن، ئەویش بریتیە لەو شوبهەو بۆچونەی كە (م.علی باپیر) لە كتێبی (موسڵمانی كامڵ)داو لە ژێر ناونیشانی (پێویستە چۆن یادی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ بكەینەوە؟!) چەند خاڵێكی هێناوە كە بە ڕاستی هەمویان جێگای تێڕامان و سەر سوڕمانن، چونكە شتێك كە لە بنچینەدا بیدعە بێت و نەهی لێ كرابێت، هەرچەندە شێوازو ڕوخساریشی بگۆڕدرێت هەر بیدعەیەو شەرعیەتی پێ نادرێت.

وە لەو خاڵانەی كە باسی كردوون خاڵی (چوارەم و پێنجەم)ە، كە بەم شێوەیە باس دەكات و دەڵێت:

---

67 **بڕوانە**: (مجموع ورسائل في ذم البدع و خطر الإبتداع لجمع من العلماء) (رسالة: الإقتداء بالسنة فعلاً و تركاً) للشيخ: صالح آل الشيخ ص/(٢٤٢).

(**چـوارەم**: وە ڕێ دەکـەوێ خوێنـدنی چـەند ئایـەتێکی قوڕئـان و تـەفـسیر کردنیـان بـە گـوێرەی بـارو دۆخ و پێویستی خەڵکەکە[68] بکرێتە بابەتی ئەو یاد کردنەوەو ئاهەنگ گێڕانە.

پێنجەم: دیسان زۆر شتێکی وێچوو گونجاوە، کە ئینسان بچێتە نێـو گـوڵزاری فـەرمودە بـە پیـت و پێزەکـانی پێغەمبەرەوە ﷺ و چەپکێکیان لێ بچنێ و، بە شێوەیەکی عاقڵانەو حەکیمانە مێشك و دڵـی خەڵکەکـە بـەو عـەترو گوڵاوە کە لەو چەپکە دەستگیری دەکات، گوڵاو ڕشێن و بۆن خۆش بکات)[69].

وەڵام:

(ابن الحاج) ڕەحمەتی خوای لێ بێت لە کتێبی (المدخل)دا بـاس دەکـات و وا دەبینێـت کـە: هـەر شـتێك نیـەتی مەولودی لێ بهێنرێت ئەوە دەبێت بە بیدعە، تەنانـەت ئەگـەر لـەو ڕۆژەداو بـەو بۆنەیـەوە خـۆت خـەریك بکـەیت بـە خوێندنەوەی کتێبی (صحیح البخاري)، کە بەم شێوەیە دەڵێت: (وە هەنـدێکیان واتـە —ئەوانـەی خـەریکی مـەولود خوێندنەوەن— خۆیان دەپارێزن لەوە —واتە: گوێ گرتن لە گۆرانی و شتەکانی تر—و خەریکی خوێندنەوەی فەرمودە ڕاستەکانی بوخاری و جگـە لـەویش دەبـن لـەبری ئـەو شـتانەی تـر، لەگـەڵ ئەوەشـدا کـە خوێندنـەوەی فـەرمودەی پێغەمبەر ﷺ یەکێکە لە گەورەترین عیبادەت و هۆکارەکانی لێ نزیك بوونەوە لە خوای پەروەردگار، وە بەرەکەت و خێرێکـی زۆر گـەورەیان تێدایـە، بـەڵام ئـەم خێـرو بەرەکەتـە گـەورەو زۆرانـە بـە مـەرجێك دەسـت دەکـەون کـە بـە شێوەیەکی شەرعی و دروست ئەنجام بدرێن نـەك بـە نیـەتی مـەولود!!! وە ئایـا نابینیـت کـە نوێـژ لـە گـەورەترین عیبادەت و هۆکانی لێ نزیك بوونەوەیە لە خوای گەورە؟ وە لەگـەڵ ئەوەشـدا ئەگـەر مرۆڤـ لـە کـاتێکی نادروسـت و نەهی لێکراودا ئەنجامی بدات ئەوە ئەو کاتە کارەکەی زەم کراوەو پێچەوانەیە لەگەڵ ئەو شەرعەی کە خـوای گـەورە بـۆی دانـاوین، ئـەوە ئەگـەر نوێـژ کـە گـەورەترین عیبادەتـە ئـەوە حـاڵی بێـت، ئـەی جگـە لـە نوێـژ دەبێـت چـۆن بێت؟!!)[70].

شوبهەی چواردەهەم:

شوبهەیەکی تریـان ئەوەیـە کـە دەڵێن: بەڕاستی لـێ بـوردەیی و چاوپۆشـی کـردن یەکێکـە لـە سـیفەتە جـوان و بەرزەکانی ئایینە پاکو پیرۆزەکەمان، کە فەرمانی پێکردوین بەوەی کە گفتوگۆو ڕاجیاوازیدا نەرم و نیـان و لێبـوردە بین لە بەرامبەر موسڵماناندا.

وەڵامی ئەم شوبهەیە لە چەند ڕوویەکەوە:

١– بەڕاستی ئەم لێبوردەیی و نەرم ونیانییە لە بواری دنیاو هەڵسوکەوتی خەڵکە لەگەڵ یەکتریدا، بەڵام هاوبـەش بۆ خوا دانان و بیدعەو کاری زیادە لـە دینـداو سەرپێچی لـە فەرمانـەکانی خـواو پێغەمبـەر ﷺ دروست نیـە چـاو پۆشیان لێ بکرێن، بەڵکو پێویستە دژایەتی بکرێن و بگۆڕدرێن بە پێی توانا، وەك پێغەمبەر ﷺ دەفـەرموێت: (مـن

---

[68] لێرەشدا دیارە مامۆستا بە هەڵەدا چووە کە دەیەوێت قورئان بە گوێرەی پێویستی خەڵکەکـەو ڕای ئـەوان تـەفسیر بکرێـت وەك لـە خاڵی چوارەمدا دەردەکەوێت، بێ ئاگا لەوەی کە قورئان کەلامی خوایەو دەبێت بە شێوازێك تەفسیر بکرێت و لێك بدرێتـەوە کـە ڕاسـت و دروست بێت و پێچەوانە نەبێت لەگەڵ ناوەرۆکی قورئانی پیرۆز، وە دەبێت بارو دۆخ و خەڵك لە گـەڵ داواکـاری و نەهیـەکانی قورئـان خۆیان بگونجێنن نەك بە پێچەوانەوە قورئان لەگەڵ ئەوان بگونجێنرێت.

[69] موسڵمانی کامڵ، نوسینی علی باپیر، لاپەڕە (١٥٦).

[70] كتاب (المدخل) لابن الحاج، ص/(٢٦).

رأى منكم منكرا فليغيره بيده فإن لم يستطع فبلسانه فإن لم يستطع فبقلبه وذلك أضعف الإيمان)[٧١]، واتە: (هەر كەسێك لە ئێوە خەراپەیەكی بینی ئەوا با بە دەستی بیگۆڕێت، ئەگەر نەیتوانی ئەوا با بە زمانی بیگۆڕێت، وە ئەگەر هەر نەیتوانی ئەوا با بەدڵ پێی ناخۆش بێت، وە ئەمەش لاوازترین پلەی باوەڕە).

٢- وە پێغەمبەر ﷺ بە هیچ شێوەیەك لێ بوردە نەبووە لە بەرامبەر بیدعەو بیدعەچیەكاندا، وە بە هەمان شێوە هاوەڵان و شوێن كەوتوان و پێشەوایانیش، وە ووتەش لەم بوارەوە زۆرن لە كتێبەكانی سوننەت و ئەو كتێبانەی كە لەسەر بیدعەو بیدعەچیەكان و خۆپاراستن لێیان دانراون.

بۆ نموونە كە عمری كوڕی خەتتاب ڕەزای خوای لێ بێت فەرمانی كرد بە بڕینی ئەو درەختەی كە پێغەمبەر ﷺ لە ژێریدا بەیعەتی پێدرا، كاتێك كە گەورە بوو خەڵكی دەچون بۆ ژێری و زیارەتیان دەكرد. وە بۆ وەرگرتنی نمونەی زیاتر دەتوانیت بگەڕێیتەوە بۆ ئەو كتێبانەی كە لەم بوارەدا دانراون.

---

71 (صحيح) انظر حديث رقم: ٦٢٥٠ في صحيح الجامع.

بەندی پێنجەم

فەتوای زانایانی کۆن و هاوچەرخ دەربارەی ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی لە دایك بونی پێغەمبەر ﷺ :

١- ئیمام أبو حفص تاج الدین الفاکهانی ڕەحمەتی خوای لێ بێت لە وەڵامی پرسیارێکدا دەربارەی (مەولود خوێندنەوە) دەفەرموێت: (هیچ بنچینەیەك نیە بۆ ئاهەنگ گێران بۆ ئەم لە دایك بوونە، نە لە قورئان و نە لە سوننەت، وە ئەم کردەوەیە نەگوازراوەتەوە لە هیچ زانایەك لە زانایانی ئەم ئوممەتە، کە ئەوان پێشەنگن لە دینداو دەست گرتوو بوون بە شوێنەواری زانایانی پێشوو، بەڵکو بیدعەیەکە بێ ئیشەکان دایانهێناوەو ئارەزوویەکی نەفسانیە........)[1].

٢- وە شێخی ئیسلام ابن تیمیە ڕەحمەتی خوای لێ بێت دەفەرموێت: (هەندێك خەڵك دایان هێناوە، یا لاسایی کردنەوەی (نصاری)یە بۆ لە دایك بونی عیسی علیه السلام، یان بۆ بە گەورە دانان و خۆشەویستی پێغەمبەرە ﷺ، وە هەر کەسێك لە دایك بونی پێغەمبەر ﷺ بکات بە جەژن لەگەڵ ئەوەی کە خیلاف هەیە لە دیاری کردنی ڕۆژی لەدایك بوونیدا، ئەوە پێشینە چاکەکانمان (السلف الصالح) نەیان کردووە، وە ئەگەر خێرێك بوایەو شەرعیش ڕێگەی پێدابا ئەوە ئەوان واتە (هاوەڵان) ﷺ لە پێشتر بوون کە بیکەن لە ئێمە، وە ئەوان بە گەورە دانان و خۆشەویستیان بۆ پێغەمبەر ﷺ زیاتر بووە لە ئێمەو سورتریش بوون لەسەر خێرکردن، وە خۆش ویستن و بەگەورە دانانی؛ لە شوێن کەوتن و گوێ ڕایەڵی کردن و جێ بەجێ کردنی فەرمانەکانی و زیندوو کردنەوەی سوننەتەکانیەتی لە ڕوکاروو ناوەڕۆکداو بلاوکردنەوەی ئاینەکەیەتی، وە تێکۆشانە لەو پێناوەدا بەدڵ و دەست و زمان، ئەوە ڕێگای پێشینی یەکەم بووە لە کۆچکردو و پشتیوانان و ئەوەی لەسەر ئیحسان و چاکە شوێنیان کەوتوون)[2].

---

1 رسالة المورود في عمل المولود

2 إقتضاء الصراط المستقيم

٣- شێخ محمد عبد السلام خضر الشقيري لە کتێبی (السنن والمبتدعات)دا دەڵێ: (ئاهەنگ گێڕان بەو بۆنەیەوە (لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ) داهێنراوو بیدعەیەکی خراپ و گومڕاییە، نە لەگەڵ شەرع و نە لەگەڵ عەقڵدا ناگونجێت، ئەگەر ئەوە خێری تێدا بوایە ئەوە چۆن (أبوبكر و عمر و عثمان و علي)و هەموو هاوەڵان ڕەزای خوایان لێ بێت و شوێن کەوتوان لێی بێ ئاگا دەبوون؟!

٤- ئیمام الشوكاني ڕەحمەتی خوای لێ بێت لە بارەی ئاهەنگی لەدایك بوونی پێغەمبەر ﷺ دەڵێت: (هیچ بەڵگەیەکم دەست نەکەوتووە لەسەر دروست بوون و ڕێگە پێدانی، وە موسڵمانان کۆڕاو یەك دەنگن لەسەر ئەوەی کە (مەولود خوێندنەوە) بیدعەیە).

٥ - وە شێخ عبدالعزيز بن باز[3] ـ ڕەحمەتی خوای لێ بێت ـ دەفەرموێت: (دروست نیە ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ و هیچ کەسێکی تر، لەبەر ئەوەی ئەوە بیدعەو داهێنراوە لەدیندا، وە پێغەمبەر ﷺ نەیکردووە، وە جێ نشینە بەڕێزەکانی و جگە لەوانیش لە هاوەڵانی بەڕێزی ﷺ و شوێن کەوتوانی ئەوانیش لە سێ سەدە پیرۆزەکە ئەنجامیان نەداوە، وە ئەوان زاناترین کەس بوون بە سوننەت و تەواوترین خۆشەویستی و شوێن کەوتنیان هەبووە بۆ پێغەمبەر ﷺ، وە پێغەمبەر ﷺ فەرمویەتی: (من أحدث في أمرنا هذا ما ليس منه فهو ردّ) واتە: (هەر کەسێك شتێك دابهێنێ لە دیندا و لە دینیش دا نەبێت ئەوە ڕەت دەکرێتەوە)، وە لە فەرمودەیەکی تردا دەفەرموێت: (عليكم بسنتي وسنة الخلفاء الراشدين المهديين من بعدي تمسكوا بها وعضوا عليها بالنواجذ وإياكم ومحدثات الأمور فإن كل محدثة بدعة وكل بدعة ضلالة) واتە: (دەست بگرن بە سوننەتی من و سوننەتی جێ نشینە ڕێنمایی کراوەکانی دوای من و دەستیان پێوە بگرن، وە بە خرییەکانتان بیانگرن، وە خۆتان بپارێزن لە کاری داهێنراو، لەبەر ئەوەی هەموو داهێنراوێك بیدعەیەو هەموو بیدعەیەك گومڕایی یە). ئەم دوو فەرمودەیە هەڕەشەی توندی تێدایە لەسەر داهێنانی بیدعەو کار پێ کردنی. وە خوای گەورە دەفەرموێت:

---

[3] زانای شارەزاو فەقیهو فەرمودەناس و موفەسیری قورئان و زیندووکەرەوەی سوننەت و ڕوخێنەری بیدعەو بانگەوازکار بۆ ڕێبازی پێشینی چاك (السلف الصالح) و پێشەوای سەردەم شێخ عبدالعزيز بن عبدالله بن عبدالرحمن بن محمد بن عبدالله آل باز -ڕەحمەتی خوای لێ بێت- لە ١٢/ذي الحجة/١٣٣٠ کۆچی لە دایك بووە، هەر لە منداڵیەوە قورئانی پیرۆزی لەبەر کردووە، وە لە تەمەنی (٢٠) ساڵیدا چاوەکانی لەدەست داوەو کوێر بووە.

وە شێخ ڕەحمەتی خوای لێ بێت چەندەها کتێب و بڵاوکراوەی هەیەو لە چەندەها بواردا ڕۆڵی کاریگەری هەبووە لە بانگەوازی کردن بۆ لای دینی خوای پەروەردگار، وەك بوارەکانی: نوسین و بڵاوکردنەوە لە ڕۆژنامەو گۆڤارەکان و ووتاردان و کۆڕگرتن و بەرنامە ڕادیۆییەکاندا.

وە شێخی پایە بەرز تا لە ژیاندابوو سەرپەرشتی و لێپرسراوێتی چەندەها پۆستی شەرعی کردووە، کە ئەمەش بەڵگەیە لەسەر شارەزایی تەواوی شێخ لە زۆربەی بوارەکانی شەرعداو تواناو لێهاتووی ئەم زاناو پیاوە بەڕێزە لە بانگەوازی کردن بۆ ئایینی پیرۆزی ئیسلام، تا لە کۆتاییدا بوو بە سەرۆکی دەستەی گەورە زانایانی سعودی (هيئة كبار العلماء) و لەو پۆستەدا مایەوە تا ئەو کاتەی کۆچی دوایی کرد.

ئەم زانا بەڕێزو خواناسە لە ڕۆژی هەینی ٢٨/محرم/١٤٢٠ی کۆچی بەرامبەر ١٤/مایس/١٩٩٩ی زایینی کۆچی دوایی کردو ماڵ ئاوایی لە ژیانی دونیا کرد.

﴿وَمَآ ءَاتَىٰكُمُ ٱلرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَىٰكُمْ عَنْهُ فَٱنتَهُواْ﴾[4]، واتە: (ئەوەی پێغەمبەر ﷺ بۆی هێناون وەری بگرن و ئەوەی لێشی قەدەغە کردوون وازی لێ بهێنن).

وە لە وەڵامی پرسیارێکدا (ئایا ئیسلام ڕێگەی داوە بە جەژنی لەدایك بوون (عید المیلاد)؟

لە وەڵامدا دەڵێ: (..... خوای گەورە بۆی دانەناوین بە شەرع جەژنێك بۆ لە دایك بوون، نە لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ نە جگە لەویش، بەڵکو بەڵگە لە قورئان و سوننەت هەیە لەسەر ئەوەی کە ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی لە (دایك بوون) لە بیدعەو داهێنراوەکانە لە دیندا، وە خۆ چواندنیشە بە دوژمنانی خوای گەورە لە یەهودو نصاری و جگە لەوانیش، وە پێویستە لەسەر موسڵمانان واز لەوە بهێنن و لێی دوور بکەونەوە........).

٦- وە هەروەها زانای پایە بەرزو فەرمودە ناس شێخ محمد ناصرالدین الألباني ڕەحمەتی خوای لێ بێت دەڵێت: (وتخصیص شهر ربیع الأول بقراءة قصة مولد النبي ﷺ؛ فكل هذا وأمثاله بدع ومنكرات يجب نبذها والنهي عنها)[5] واتە: (وە تایبەت کردنی مانگی ڕەبیعی یەکەم بە خوێندنەوەی چیرۆکی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ؛ هەموو ئەمانەو هاوشێوەکانیان بیدعەو کاری خراپن و پێویستە وازیان لێ بهێنرێت و نەهیان لێ بکرێت).

٧- پرسیار کرا لە زانای پایە بەرز شێخ (محمد بن صالح العثیمین) ڕەحمەتی خوای لێبێت دەربارەی حوکمی ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی لە دایك بونی پێغەمبەر ﷺ، لە وەڵامدا فەرموی:

الحمدلله رب العالمین وصلی الله وسلم علی نبینا محمد وعلی آله وأصحابه ومن تبعهم بإحسان إلی یوم الدین، وبعد:

ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی لە دایك بونی پێغەمبەر ﷺ نەکراوەو پەیدا نەبووە، تەنها لە سەدەی چوارەمی کۆچیدا نەبێت، وە لەسەردەمی هاوەڵان و تەنانەت شوێن کەوتوانی ئەوانیشدا نەبوە.

وە ئاهەنگ گێڕان بەو بۆنەیەوە پێویستی بە دوو شت هەیە:

یەکەم: جێگیر بونی، واتە: جێگیر بونی ڕۆژی لە دایك بونی پێغەمبەر ﷺ لە ڕووی مێژوییەوە، وە دیارە لە ڕووی مێژوییەوە جێگیر نەبووە کە پێغەمبەر ﷺ لە ١٢/ ڕەبیعی یەکەم لە دایك بوبێت، وە مێژوناسان جیاوازی زۆریان هەیە لە دیاری کردنی ڕۆژی لە دایك بونی، هەندێك لە شارەزایان و گەردون ناسانی تازە یان کەمێك پێش ئێستا دەڵێن لە ٩/ڕەبیعی یەکەم لەدایك بوە نەك لە ١٢/ڕەبیعی یەکەم.

لەبەر ئەوانە دیاری کردنی ڕۆژی لە دایك بونی پێغەمبەر ﷺ لە ١٢/ڕەبیعی یەکەم جێگیرو دامەزراو نیە.

دووەم: گریمان ڕۆژێك دیاریکرا بۆ لە دایك بونی پێغەمبەر ﷺ؛ ئایا ئەوە جێگیر دەبێت لە شەرعدا، بە شێوەیەك کە وەك زیکرو سەڵاوات لێدان وابێت لەسەر پێغەمبەر ﷺ لەو ڕۆژەدا؟! وە زۆر جار لە پشتی ئەو شتانەوە سەدەقەو پێشکەشکردنی شیرینی، یان تێکەڵاو بونی ژنان و پیاوان و خوێندنەوەی هۆنراوەی وا کە زیادەڕەوی زۆری تێدایە لەسەر پێغەمبەر ﷺ، وەك باسکراوە لە هەندێکیان کە سروودی وای خوێندۆتەوە کە خاوەنەکەی دەڵێت:

یا أکرم الخلق ما لي من ألوذ به   سواك عند حلول الحادث العمم
إن لم تکن آخذاً یوم المعاد یدي   عفواً وإلا فقل یا زلة القدم
فإن من جودك الدنیا وضرَّتها   ومن علومك علم اللوح والقلم

---

[4] الحشر/٧

[5] الثمر المصتطاب ج٢/٥٧٧ بقلم الشیخ محمد ناصرالدین الألباني.

واتە: (ئەی باشترینی خەڵکی کەس نیە جگە لە تۆ من پەنای پێ بگرم لە کاتی ڕوودانی کارەساتی گەورەدا، وە ئەگەر تۆ دەستم نەگری لە ڕۆژی قیامەتدا وە لێم نەبوری، ئەوە پێیەکانم دەخلیسکێن، وە لەبەخشندەیی تۆیە دنیاو ئەوەی کە تێیدایەتی، وە لە عیلم و زانیاری تۆیە عیلمی (لوح المحفوظ) و ئەوەی قەڵەمی قەدەر نوسیویەتی).

وە گومانی تێدا نیە کە ئەمە زیادەڕەویە دەکرێت لەسەر پێغەمبەر ﷺ، کە نە خوای گەورە پێی ڕازیەو نە پێغەمبەری خوا ﷺ، وە جێگیربوون و شەرعی بوونی ئاهەنگ گێڕان بە لە دایك بونی پێغەمبەر ﷺ پێویستی بە بەڵگەو دەلیلی شەرعی هەیە؛ یان لە قورئانی پیرۆز یان لە سوننەتی پێغەمبەر ﷺ، یان هاوەڵە بەڕێزەکان ﷺ ئەنجامیان دابێت، وە هیچ کام لەمانەش نیە، نە لە قورئان و نە لە سوننەتی پێغەمبەر ﷺ وە نە لە کارو کردەوەی هاوەڵان ﷺ کە بەڵگە بن لەسەر ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی لە دایك بونی پێغەمبەر ﷺ، وە کاتێ پرسیار کرا لە پێغەمبەر ﷺ دەربارەی ڕۆژووی دووشەممە، فەرموی: (ذاك يوم ولدت فيه وبعثت فيه، أو أنزل عليَّ فيه)[6] ، واتە: (ئەوە ئەو ڕۆژەیە کە تێیدا لە دایك بووم و نێردراوم، یان لەو ڕۆژەدا قورئانم بەسەردا دابەزیوە).

وە ئەمەش بەڵگە نیە لەسەر ئاهەنگ گێڕان بە لە دایك بونی ﷺ لە مانگی ڕەبیعی یەکەمدا، بەڵکو بەڵگەیە لەسەر گەورەیی ڕۆژووی ئەم ڕۆژە (دووشەممە)، کە تێیدا لە دایك بوون و هاتنە خوارەوەی وەحی بووە، وە پاش ئەوەش ئەو ڕۆژەی تایبەت نەکرد بەشتێك جگە لە بەڕۆژوو بوون تێیدا. وە ئەگەر جێگیر نەبوو ئاهەنگ گێران بە لە دایك بوونی ﷺ نە لە قورئان و نە لە سوننەت و نە لە کردەوەی هاوڵان ﷺ ...... ئەو کاتە دەبێت بە بیدعە، وە پێغەمبەر ﷺ وریایی زۆری داوە لەسەر بیدعە، بە شێوەیەك کە لە ووتاکارەکانیدا بە ڕوون و ئاشکرایی دەردەکەوێت، وەك دەفەرموێت: (إن خير الحديث كتاب الله، وخير الهدي هدي محمد ﷺ، وشر الأمور محدثاتها، وكل بدعة ضلالة)، واتە: (باشترین ووتە کتابی خوای گەورەیە، وە باشترین ڕێنومایی ڕێنومایی محمدە ﷺ، وە خراپترین کردەوە داهێنان و بیدعەیە، وە هەموو بیدعەیەك گومڕاییە).

وە پێغەمبەر ﷺ زۆر بە ڕاشکاوی هەموو بیدعەیەکی (لە دیندا) بە گومڕایی ناو بردووە، وە هیچ شتێکی جیا نەکردۆتەوە لە بیدعە، وە ڕوون و ئاشکراشە کە مادام بیدعە گومڕاییە، کەواتە هیچ لە عەبد زیاد ناکات لە لای خوای پەروەردگار تەنها دوورکەوتنەوە نەبێت، وە هیچ لەدینەکەی زیاد ناکات تەنها کەم کردن نەبێت. پاشان شێخ محمد بن صالح العثمين ڕەحمەتی خوای لێ بێت دەڵێت: ئینجا ئێمە دەڵێین: پاڵنەر چیە بۆ ئەو ئاهەنگ گێڕانە بە لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ؟ ئایا خۆشەویستیە بۆ پێغەمبەر ﷺ یان بە گەورە دانانیەتی؟ یان خۆچواندنە بە گاورەکان بەگومانی خۆیان کە ئاهەنگ دەگێڕن بە بۆنەی لە دایك بوونی عیسیعليه السلام؟

ئەگەر پاڵنەرەکە، یەکەم یان دووەمیان بێت، واتە خۆشویستن و بەگەورە دانان، ئەوا والله ئێمە بە گەورە دانان و خۆشەویستیمان زۆرترو گەورەتر نیە بۆ پێغەمبەر ﷺ لە (أبوبكر و عمر و عثمان و علي)و جگە لەوانیش لە هاوەڵانی تر ﷺ، کە هیچ ئاهەنگیشیان نەگێڕاوە بە بۆنەی لە دایکبوونی ﷺ.

وە ئەگەر سێیەمیشیان بێت کە خۆچواندنە بە گاورەکان، ئەوا دروست نیە بۆ ئێمە کە عیبادەتێك ئەنجام بدەین بە شێوەی ئەوان؛ لەبەر ئەوەی پێغەمبەر ﷺ فەرمویەتی: (من تشبه بقوم فهو منهم).

---

6 سبق تخريجه

دواتر بەو کەسە دەڵێین کە بیدعەی لە دایك بونی پێغەمبەر ﷺ ئەنجام دەدات: ئایا پێغەمبەر ﷺ دەیزانی کە پێویستە بۆ لەدایك بونی ئاهەنگ بگێڕێت؟ ئەگەر بڵێین: نەی دەزانی، ئەوا ئەو قسەیە ئەوە دەگەیەنێ کە پێغەمبەر ﷺ جاهیل و نەزان بووە بە بەشێك لە شەریعەتەکەی خوای گەورە، وە ئەگەر بڵێین: دەیزانی، ئەوا ئەو قسەیەیان ئەوە دەگەیەنێ کە پێغەمبەر ﷺ بەشێك لەشەریعەتەکەی خوای گەورەی شاردۆتەوە، لەبەر ئەوەی بەخەڵکی ڕانەگەیاندووە، وە ئەو دوو گومان و گریمانەیە، پێغەمبەر ﷺ پاك و بێگەردە لێیان، لەبەر ئەوەی شارەزاترین کەسە بە شەریعەتی خوای گەورەو لە پێش هەموو خەڵکەوەیە بۆ جێ بەجێ کردنی ئەم شەریعەتە، وە لە هەموو کەس سورتر بووە لەسەر هیدایەت و ڕێنومایی بەندەکانی خواو ڕاگەیاندنی ئەوەی کە خوای گەورە بۆی دابەزاندووە، وە لەگەڵ ئەوەشدا هیچ شتێك لە سوننەتی ئەودا نەهاتووە دەلیل بێت لەسەر دروستی ئاهەنگ گێڕان بۆ لە دایك بونی.

لێرەوە دەرکەوت کە ئاهەنگ گێڕان هەڵەیە لە ڕووی مێژووییەوە کە ڕۆژی ١٢/ڕەبیعی یەکەم دیاری بکرێت، وە لە ڕووی شەرعیشەوە لەبەر ئەوەی بیدعەیە، نە خوای گەورە بە شەرعی داناوە، وە نە پێغەمبەر ﷺ وە نەخەلیفە ڕاشیدەکان و نە هاوەڵان و شوێن کەوتوانیان لەسەر چاکەو ئیحسان لە سەدەکانی یەکەم و دووەم و سێیەم ئەنجامیان نەداوە، وە ئەم وتەیەی ئیمام مالك زۆر جوانە کە فەرمویەتی: (إنه لايصلح آخر هذه الأمة إلا بما صلح به أولها)، واتە: (کۆتایی ئەم ئوممەتە چاك نابێت تەنها بەوە نەبێت کە یەکەمی ئەم ئوممەتە پێی چاك بوون).

- وە ئەگەر یەکێك بڵێت: من ئاهەنگ دەگێڕم بۆ ئەوەی خەڵکی منەتی خوایان بێتەوە یاد، ئەوا دەڵێین: خودی لە دایك بونەکە هیچ منەتێکی تێدا نیە، بەڵکو منەت لە ناردنی پێغەمبەر ﷺ و دابەزینی وەحی دایە، بۆیە خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿لَقَدْ مَنَّ ٱللَّهُ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ يَتْلُواْ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتِهِۦ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ وَإِن كَانُواْ مِن قَبْلُ لَفِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ﴾[7]، واتە: (بە ڕاستی خوا منەتی لەسەر بڕواداران کردووە بەوەی کە لەخۆیان پێغەمبەرێکی بۆ ناردن کە ئایەتەکانی خوایان بەسەردا بخوێنێتەوەو پاکیان بکاتەوە لە شیرك و هاوەڵ دانان و قورئان و سوننەتیان فێر بکات، ئەگەر چی ئەوان لە پێشدا لە گومڕاییەکی ئاشکرادا بوون)، وە نەیفەرمو کاتێك پێغەمبەر ﷺ تێیدا لە دایك بوو!!!

[7] آل عمران/١٦٤

بەندی شەشەم

ڕاستکردنەوەی بۆچونێکی هەڵە:

بە داخەوە هەندێ خەڵك بۆ مەرامی تایبەتی خۆیان و حزبایەتی کردن و کۆکردنەوەو ڕازی کردنی خەڵك لە خۆیان، وە بە بیانوی ئەوەی کە ئەمە هۆکارێکە لە هۆکارەکانی بلاَوکردنەوەو بانگەوازی کردن بۆ ئاینی ئیسلام، بانگەشە بۆ ئاهەنگ گێڕان بەم بۆنەیەوە دەکەن و شەرعیەتی پێ دەدەن.

بەلاَم با بزانین ئایا وەك هۆکارێك (الوسیلة) حیساب دەکرێت ئەگەر یەکێك بپرسێت: ئایا ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی لە دایك بونی پێغەمبەر ﷺ هۆکارێکی بانگەوازی کردنە بۆ ئاینی ئیسلام؟

لە وەلاَمی ئەم پرسیارەدا شێخ محمد بن صالح العثیمین ڕەحمەتی خوای لێ بێت دەلێت: چۆن بیدعە دەبێت بە هۆکارێك بۆ بانگەوازی کردن بۆ لای خوای پەروەردگار؟! لە کاتێکدا پێغەمبەر ﷺ فەرمویەتی: (کل بدعة ضلالة)، وە گومڕایی هەرگیز نابێت بە هۆکارێك بۆ بانگەوازی کردن بۆ لای ڕێنموی و چاکە.

کەواتە لەم وەلاَمەوە بۆمان دەرکەوت کە مەنهەج و ڕێبازی بانگەوازی کردن بۆ ئاینی پیرۆزی ئیسلام سنوردارو جێگیرن، نەك بەو شێوەیەی خەلَکانێك لێی تێگەیشتوون و بەهەر ئامرازو هۆکارێك بێت بە لایانەوە ئاساییەو گرنگ لای ئەوان کۆکردنەوەو زیادکردنی جەماوەرە.

وە هەر دەربارەی ئەم بابەتە پرسیار لە زانای بەڕێزو پایە بەرز شێخ أحمد بن یحیی النجمي[1] ڕەحمەتی خوای لێ بێت کرا کە ئایا مەنهەج و ڕێبازی بانگەوازی کردن بۆ لای خوای پەروەردگار جێگیرن یان ئیجتیهادیەو دەرگاکە کراوەیەو چۆن گونجا بەو شێوەیە دەکرێت بانگەوازی خەلَکی بکەیت؟

ئەویش لە وەلاَمدا ووتی: بەڕاستی مەنهەج و ڕێبازی دەعوەو بانگەوازی دیاری کراون بە پێی قوڕان و سوننەت، وە بێ گومان دەبێت بەو شێوەیە بێت کە پێغەمبەر ﷺ پێیدا ڕۆیشتووەو ئەنجامی داوە، وە هەروەها وا پێویست دەکات کە پاك و پارێزراو بێت لە بیدعە، وەك خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ قُلۡ هَٰذِهِۦ سَبِيلِيٓ أَدۡعُوٓاْ إِلَى ٱللَّهِۚ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ أَنَا۠ وَمَنِ ٱتَّبَعَنِي ﴾[2]، واتە: (خوای پەروەردگار بە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ: بلێ بە خەلَکی کە ئەمە ڕێگای منە کە خەلَکی بۆ بانگ دەکەم، وە تەنها مەبەستمڕەزامەندی خودایە نەك ڕەزامەندی خەلك و وە خەلَکیش بانگ ناکەم بۆ شوێن کەوتنی خۆم، بەلَکو بۆ ڕێگایەك بانگیان دەکەم کە دەگات بە خوای پەروەردگارو مالَی

---

[1] زاناو فەرمودەناس و فەقیهو بانگەوازیکار بۆ بە تەنها خواپەرستی و سوننەتی صەحیحی پێغەمبەر ﷺ و هەلگری فیقهی پێشینە چاکەکانمان سالَی (١٣٤٦)ی کۆچی لە دایك بووە، لە زانا چاوتیژو بوێرەکان بووە لە بەرامبەر ئەهلی بیدعەو بیدعەچیەکاندا، لە سالَی (١٤٢٩) کۆچی، کۆچی دوایی کردووە.

[2] یوسف: ١٠٨

سەرفرازی، وە خەڵکی بانگ دەکەم بۆ ئەوەی بگەن بە پەروەردگاریان، لەگەڵ ئەوەشدا من و ئەوانەش کە موسڵمان بوون و شوێنم کەوتوون، لەسەر چاو ڕۆشنی و زانست و دڵنیاییم دوور لە هەموو گومانێك)، وە کە دەفەرموێت: ﴿أَدۡعُوٓاْ إِلَى ٱللَّهِ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ﴾ واتە: (لەسەر زانستێك کە بە شێوەو لەسەر ڕێگای پێغەمبەر ﷺو هەموو پێغەمبەران بێت سەلامی خوایان لێ بێت)[٣].

وە لە وەڵامی هەمان پرسیاردا کە ئاڕاستەی شێخ صالح بن فوزان الفوزان کراوە ووتی: مەنهەج و ڕێبازی بانگەوازی کردن جێگیرە، وەك لە قورئان و سوننەت و سیرەو ژیانی پێغەمبەردا ﷺ ڕوون کراوەتەوە، هیچ شتێك لە لایەن خۆمانەوە داناهێنین و زیاد ناکەین، وە هەموو ئەو شێوازو ڕێبازانە لە قورئان وسوننەتی پێغەمبەر ﷺ هەنەو دەست دەکەون، وە ئەگەر ئێمە بۆخۆمان مەنهەج و ڕێبازێك بۆ دابهێنین، ئەوا خۆشمان بەزایە دەڕۆین و لە دەست دەچین، وە ئەو مەنهەج و ڕێبازەش کە لە قورئان و سوننەتدا بۆمان دیاری کراوە لە دەستی دەدەین و بە زایە دەڕوات. پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: (من أحدث في أمرنا هذا ما ليس منه فهو ردّ).

وە هەروەها شێخ صالح الفوزان بەردەوام دەبێت لە وەڵامەکەی و دەڵێت: بەڵێ، زۆر هۆکار هەیە ئەمڕۆ خزمەتی دەعوەو بانگەوازی ئیسلامی پێ دەکرێت، وە لە هەمان کاتدا پێشتریش نەبوون، وەك: دەنگ بەرزکەرەوە (مکبرات الصوت)و ڕدیۆو کتێب و هۆکارەکانی پەیوەندی کردنی خێراو بڵاوکردنەوەی پەخشی ئاسمانی؛ وە ئەوانە پێیان دەوترێت: هۆکار، بۆ دەعوەو بانگەوازی سوودیان لێ دەبینرێت، وە پێیان ناوترێت مەنهەج و ڕێباز، بەڵام مەنهەج و ڕێباز خوای گەورە لە قورئاندا ڕوونی کردۆتەوە کە دەفەرموێت: ﴿ ٱدۡعُ إِلَىٰ سَبِيلِ رَبِّكَ بِٱلۡحِكۡمَةِ وَٱلۡمَوۡعِظَةِ ٱلۡحَسَنَةِۖ وَجَٰدِلۡهُم بِٱلَّتِي هِيَ أَحۡسَنُ﴾[٤]، واتە: (بانگەوازی خەڵکی بکە بۆ ڕێگای پەروەردگارت بە حیکمەت و دانایی ئامۆژگاری چاك و بەسوود، وە باشترین شێوە گفتوگۆو تووێژیان لەگەڵدا بکە)، وە هەروەها دەفەرموێت: ﴿قُلۡ هَٰذِهِۦ سَبِيلِيٓ أَدۡعُوٓاْ إِلَى ٱللَّهِۚ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ أَنَا۠ وَمَنِ ٱتَّبَعَنِي﴾، وە هەروەها لە سیرەو ژیانی پێغەمبەردا ﷺ لە مەککەو مەدینە مەنهەج و ڕێبازی دەعوەو بانگەوازی کردنی ڕوون کردۆتەوە، ﴿لَّقَدۡ كَانَ لَكُمۡ فِي رَسُولِ ٱللَّهِ أُسۡوَةٌ حَسَنَةٞ﴾[٥]، واتە: (بەڕاستی پێغەمبەری خوادا ﷺ باشترین پێشەنگ و پێشەوایە بۆ ئێوە کە شوێنی بکەون ورێبازی ئەو بگرنە بەر).

وە شێخ جمال بن فُريحان الحارثي لە پەراوێزی ئەم پرسیارەدا دەڵێت: بەڕاستی خوای گەورە دینەکەی بۆ ئێمە تەواو کردووە؛ وە بۆ هیچ کەسێك نیە کە لە لای خۆیەوە ڕێگایەك دابهێنێت بۆ بانگەوازی کردن، وە ئەگەر وای کرد ئەوا بە زمانی خۆی دەڵێت: بەڕاستی پێغەمبەر ﷺ کەمتەرخەمی کردووە لە گەیاندنی پەیامی خوای گەورەدا، وە بۆ گەیشتنی بە ڕێگایەك کە سوودو کاریگەری زیاترە.

وە ئەو پێغەمبەری خوایە ﷺ کاتێك (معاذی کوڕی جبل)ی نارد بۆ یەمەن، پێی ووت: (إنك ستأتي قوماً أهل الكتاب؛ فإذا جئتهم فادعُهم إلى: أن يشهدوا أن لا إله إلاّ الله، وأن محمداً رسول الله، فإن أطاعوك لك بذلك

---

[3] بڕوانە کتێبی (الفتاوى الجلية عن المناهج الدعوية، من إجابات فضيلة الشيخ/ أحمد بن يحيى النجمي ص(٥٢-٥٦).

[4] النحل: ١٢٥

[5] الأحزاب: ٢١

فأخبرهم)[6]، وە ئەو فەرمودەیە دەلیل و بەڵگەیەکی ڕوون و ئاشکرایە لەسەر ئەوەی کە مەنهەج و ڕێبازی بانگەوازی کردن بۆلای خوای گەورە جێگیرە، وە ئەگەرنا ئەوا (معاذی کوڕی جبل) لە پێشترو شارەزاترە لە هەزاران بانگەوازی کارانی ئەمڕۆ[7].

کۆتایی:

خوێنەری بەڕێز؛ لەگەڵ شی کردنەوەو وەڵام دانەوەی هەموو ئەو شوبهانەی کە دەهێنرانەوە بۆ شەرعیەت دان بە مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕان، دەکرێت بە کورتی بڵێین:

(بەڕاستی ئاهەنگ گێڕان و مەولود خوێندنەوە بۆ یادی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ بە هەموو جۆرو شێوازە جیاجیاکانیەوە بیدعەنەو پێویستە لەسەر موسڵمانان واز لەوو لەهەر بیدعەیەکی تر کە بهێنن، وە خۆیان خەریك بکەن بە زیندوو کردنەوەی سوننەتەکانی پێغەمبەر ﷺ و دەست پێوە گرتنیان، وە هەڵنەخەڵەتێن و گرفتار نەبن بەوانەی کە ڕەواج بەو بیدعەیە دەدەن و بەرگری لێ دەکەن، چونکە بەڕاستی و بەداخەوە ئەوانە ئەوەندەی بایەخ بە زیندووکردنەوەی بیدعەکان دەدەن، ئەوەندە گرنگی و بایەخ نادەن بە زیندووکردنەوەی سوننەتەکانی پێغەمبەر ﷺ، بگرە زۆر جاریش وایە کە هەر لە بنچینەدا بایەخ بە سوننەت نادەن، جا یەکێك ئەمە حاڵی بێت بە هیچ شێوەیەك درووست نیە لاسایی بکەنەوەو شوێنی بکەون، ئەگەر لە کاتێکدا ئەوانەی ئەو کارەش دەکەن زۆرینەی هەرە زۆری خەڵکی بن، بەڵکو پێویستە شوێن ڕێ و شوێنی ئەوانە بکەوین کە بەڕاستی لەسەر ڕێبازو سوننەتی پێشینە چاکەکان و شوێن کەوتوانیان ڕۆیشتوون ئەگەر کەمیش بن، چونکە حەق و ڕاستی بە مرۆڤەکانەوە ناناسرێتەوە، بەڵکو مرۆڤەکان بە شوێن کەوتنی حەق و ڕاستی دەناسرێنەوە.)

وە دوای ئەوەی کە هیچ شتێکتان بە دەستەوە نەما بۆ بەرگری کردن و حەڵاڵ کردنی بیدعەکەتان، (پێویستە لەسەر ئێوەو هەموو ئەوانەی کە ئەمە بە کارێکی باش دەزانن تەوبە بکەن و بگەڕێنەوە لای خوای پەروەردگار، وە هەر ئەوەش پایەی مرۆڤی برواداره کە حەقی بۆ ڕوون بۆوە بێتەوە سەری و شوێنی بکەوێت، وە هەرکەسێکیش سەر کەشی بکات و واز نەهێنێت لەدوای ئەوەی کە بۆی ڕوون کرایەوە، ئەوە بەڕاستی لێپرسینەوەو حیسابی لای خوای پەروەردگارە.)[8]

وە هەروەها بۆمان دەرکەوت کە هیچ بنەمایەکی شەرعی نیەو (ما أنزل الله بها من سلطان)، بەڵکو تەنها چاولێکەری و لاسایی کردنەوەی گاورو جولەکەکان وکەم شارەزاییە لە ئایینی پیرۆزی ئیسلام، وە پێویستە موسڵمانان ئاگادار بن لە هەموو کارێکی داهێنراوو دورکەتنەوە لێیان و ئەنجام نەدانیان، چونکە نەك هەر پاداشتیان لەسەر دەست ناکەوێ، بەڵکو گوناهباریش دەبن و لەسەری قەرزار دەبنەوە، لەبەر ئەوەی کەسی بیدعەچی (مبتدع) تۆبەی لێ قبوڵ ناکرێت تا واز لە بیدعەکەی نەهێنێت؛ وەك بە مەرفوعی لە ئەنەسەوە هاتووە کە دەفەرموێت: (ان الله احتجز التوبة عن صاحب كل بدعة)[9] وە بەزەحمەتیش واز لەو بیدعەیە دەهێنێ، چونکە بە گومانی خۆی عیبادەتێك ئەنجام دەدات بۆ نزیك بوونەوە لە خوای پەروەردگار.

---

[6] أخرجه البخاري (١٤٢٥،١٣٣١).

[7] **بڕوانە** (الأجوبة المفيدة عن أسئلة المناهج الجديدة)، مِن إجابات معالي الشيخ الدكتور/ صالح بن فوزان بن عبدالله الفوزان، ص(٤٤-٤٦).

[8] **بڕوانە:** حقوق النبي ﷺ الإجلال والإخلال، ص(١٤٨-١٤٩).

[9] الصحيحة ج٤/ص١٥٤.

بەندی حەوتەم

کتێبەکەی پڕۆژەی چراو چەند سەرنجێك

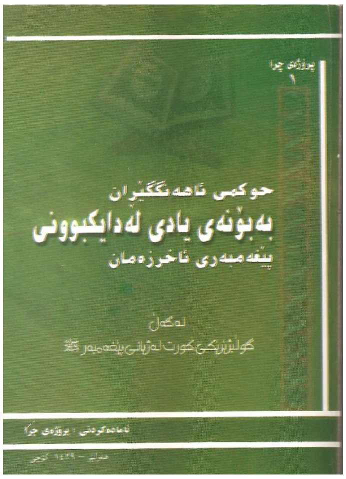

پێناسەیەکی کورتی پڕۆژەی چرا:

ئەم پڕۆژەیە لەم دواییانەو لە لایەن چەند کەسێکەوە لە شاری هەولێر دامەزراوە کە بە نیەتی خۆیان دەیانەوێت بەرگری لە شەریعەتی ئیسلام و سوننەتی پێغەمبەر ﷺ بکەن، بەڵام بەداخەوە وەك لە کارو بڵاوکراوەکانیانەوە دیارە هەوڵەکانیان بۆ زیندوو کردنەوەی بیدعەیەو زیاتر پارێزگاری و بەرگری لە بیدعەو کاری بێ بەڵگە دەکەن نەك لە سوننەتی صەحیحی پێغەمبەر ﷺ، وە لەهەمان کاتدا دژایەتی کردن و بە کەم سەیرکردنی بانگەوازیکاران و هەڵگرانی سوننەتی صەحیحی پێغەمبەر ﷺ، لە کاتێکیشدا شوێن کەوتوانی ڕاستەقینەی پێغەمبەر ﷺ لە هەموو کەس زیاتر پێغەمبەریان ﷺ خۆش دەوێت و دەیانەوێت ووردو درشتی هەموو سوننەتەکانی زیندوو بکەنەوەو هەرچی بیدعەو خوڕافە هەیە لەناو دیندا بیسڕنەوەو ئایینی پیرۆزی ئیسلامی لێ پاك بکەنەوە.

وە دەستەی پڕۆژەی چرا کتێبێکیان چاپ کردووە بە ناونیشانی (حوکمی ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی یادی لە دایك بوونی پێغەمبەری ئاخر زەمان)، کە لە کتێبی ناوبراودا هەستاون بە هێنانەوەی کۆمەڵێك شوبهەو قسەی بێ بنەماو بێ بەڵگە بۆ شەرعیەت دان بە مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕان بۆ یادی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ، وە ئەگەرچی لە سەرەتادا نەمویست هیچ دەربارەی ئەم کتێبە بنوسم، بەڵام دوای ئەوەی کە سەیری ناوەڕۆکەکەیم کرد بینیم زیادەڕەویەکی زۆری تێدایە دەربارەی شەرعیەت دان بە بیدعەی مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی

لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ، وە هەروەها هێرش كردنێكی ناڕەواو بێ ویژدانانە بۆسەر هەڵگران و شوێن كەوتوانی سوننەتی صەحیحی پێغەمبەر ﷺ.

وە هەموو ئەو دەقانەی كە لە كتێبەكەیاندا هێناومنەوەو باسم كردوون، هەر وەك خۆی نوسیومنەوەو دەستكاری ڕێنوسەكەیانم نەكردوون، وە كە هەڵەیەكیشتان بەرچاو كەوت تیایاندا ئەوا هەر لە كتێبەكەیاندا ئاوا نوسراوەو من دەستكاریم نەكردوون و ڕاستم نەكردوونەتەوە.

سەرەتا دەربارەی پڕۆژەكەیان و لە لاپەڕە(٥)ی كتێبەكەیاندا دەڵێن: (كۆمەڵێك لە زاناو مامۆستای شارەزا لە بواری شەریعەتی ئیسلام ئەم ئەركەیان گرتۆتە ئەستۆی خۆیان بۆ نیشان دانی بابەتەكان بەڕاستی و دروستی، دیارە سەرچاوەی ڕوونكردنەوەی بابەتەكان قورئانی پیرۆزو سوننەتی پێغەمبەرمان ﷺ)!!!

لێرەدا پرسیار ئەوەیە؛ ئەم كۆمەڵە زاناو مامۆستاو شارەزایە لە بواری شەریعەتدا كێن؟!! وە كێ شاهێدی بۆ داون كە بەڵێ ئەمانە زاناو شارەزان لە بواری شەریعەتدا؟!! وە ئەگەر مەبەستتان خۆتان بێت ئەوا زانایان و شارەزایانی ڕاستەقینە لە ئایینی پیرۆزی ئیسلام هەرگیز خۆیان بەو شێوەیە وەسفی خۆیانیان نەكردووە، بەڵكو بەردەوام ووتویانەو دەڵێن: ئێمە قوتابی زانایان و داواكاری زانستی شەرعیین (طالب علمين)، وە بەردەوامیش بەرگریان لە سوننەتی صەحیحی پێغەمبەر ﷺ كردووە، نەك وەك جەنابتان هەوڵیان زیندوو كردنەوەو بایەخ دان بێت بە بیدعەو گوێ نەدەن بە سوننەتی صەحیحی پێغەمبەر ﷺ.

وە كە ڕاستیش دەكەن كە سەرچاوەی سەرەكی ڕوونكردنەوەی بابەتەكان قورئانی پیرۆزو سوننەتی پێغەمبەرە ﷺ، دەفەرمون سەیری تەواوی قورئان و سوننەتی صەحیحی پێغەمبەر ﷺو پاشان هەر سێ سەدە پیرۆزەكەی دوای پێغەمبەر ﷺو هەر چوار مەزهەبە سەرەكیەكەی ئیسلام بكەن و بزانن یەك ووشەتان دەست دەكەوێت دەربارەی ئەم بیدعەیەی كەوا بەیت و باڵۆرەی بۆ لێ دەدەن و بانگەشەی بۆ دەكەن؟!! یان بە پێچەوانەوە ئەوەی دەستتان دەكەوێت لێی هەمووی پێچەوانەی قسەكانتانەو لێتان دەكاتەوە بە كەفی دەریاو تۆزی بەر با.

ئینجا دێنە سەر باسی مێژووی ئاهەنگ گێڕان و حوكمەكەی كە ئەمەیان زیاتر جێگای مەبەستی ئێمەیەو دەمانەوێت شوبهەكانیان هەر وەك شوبهەی پێشەواكانیان (محمد علوي المالكي و محمد علوب و يوسف بن هاشم الرفاعي و......هتد) ڕوون بكەینەوە بە پشتیوانی خوای گەورە، وە لە كاتێكدا ئەمانەی ئەوان پشتیان پێ دەبەستن بە تەواوی مانا دژایەتی سوننەتی ڕاستەقینەی پێغەمبەر ﷺ دەكەن و زۆرینەی بڵاوكراوەكانیان تایبەتە بە دژایەتی كردنی سوننەت و هەڵگران و شوێن كەوتوانی ڕاستەقینەی.

لە لاپەڕە (٤٣)ی كتێبەكەیاندا دەڵێن: (یەكەم كەس كە پێی هەڵسا لە سەدەی شەشەمی كۆچی (سلطان مظفر) بوە)، لێرەدا جیاوازی هەیە لە نێوان مێژوو نوساندا دەربارەی ئەوەی كە كێ یەكەم كەس ئاهەنگی بۆ لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ گێڕاوە، بەڵام ئەمەش پێچەوانەی بۆچونەكەی ئەوانە كە وا تێی گەیشتوون، بەڵكو یەكەم كەس كە بەم بیدعەیە هەستاون و ئەنجامیان داوە بە ڕای زۆربەی مێژوو نووسان (فاطمیەكان) بوون لە میصر، وە ئەگەرچی هەر كامێكیان بێت هیچ گرفت و ناكۆكیەك دروست ناكات دەربارەی حوكمەكەی، چونكە ئەم كارە هەر كەسێك پێی هەستابێت و ئەنجامی دابێت هەر یەك حوكمی هەیە، ئەویش ئەوەیە كە (بیدعەیە)و كەم و زۆر شەریعەتی ئیسلام پێی ڕازی نیەو بەڵكو بۆی زیادكراوە.

وە دواترو لە لاپەڕە (٤٤)دا دەڵێن: (ابن اثیر لە وەصفی دا دەڵێت (كان شجاعا عاقلا عالما عادلا شهما) واتەپیاوێكی ئازا و جوامێر و زاناو دادپەروەر و ژیر و زاڵ بووە بە سەر دوژمنانی دا وە هەروەها (امامی حافظی ذهبي) دەڵێ لە (سير اعلام النبلاء) لە بەرگی (٢٢) لاپەڕە (٣٣٦) (كان متواظعا خيرا سنيا يحب الفقهاء والمحدثين).

دیسان ئەمەش بە هەڵەداچونێكی ترە، چونكە ئەگەر كەسێك وەصفی جوان و باشی بۆ كرا بەو شێوەیەو بگرە باشترو زیاتریش باس بكرێت، مانای ئەوە نیە كە ئەو كەسە بێ هەڵەو پەڵەیەو هیچ خراپەیەكی تێدا نیە، وە لە هەمان كاتیشدا ئەمە ئەوە ناگەیەنێت كە ئەو كەسە هەر كارێك ئەنجام بدات ڕاست و دروست بێت و شەرع ڕێگەی پێ بدات، بۆیە ئەم كارە هەر بیدعەیەو شەرعیەتی پێ نادرێت ئەگەر سەدان وەصفی لەوە جوانترو چاكترو باشتر بۆ ئەنجام دەرەكەی بووترێت و بنوسرێت.

وە هەروەها لە لاپەڕە (٤٥)ی كتێبی ناوبراودا دەڵێن: (خاوەنی كتێبی (الاعلام بفتاوى ائمة الاسلام حول مولده عليه الصلاة والسلام) كە ناوی سەید (محمد بن علوي المالكي الحسني خادم العلم الشريف بالبلد الحرام) دەڵێ ئەمە ڕاست نییە كە فاطمیەكان یەكەم كەس بن یادی مەولودی پێغەمبەریان(ﷺ) كردبێتەوە).

قسەكەتان ڕاستە دەربارەی ئەم (محمد علوى)یە، كە دەڵێ ئەمە ڕاست نیە كە فاطمیەكان یەكەم كەس بن یادی مەولودی پێغەمبەریان ﷺ كردبێتەوە؛ بەڵام پێ دەچێت جەنابتان ئەم كتێبەتان بە وردی نەخوێندبێتەوە، چونكە ئەم پیاوە زۆر لەوە جاهیل و تێنەگەیشتووترە كە ئێوە دەڵێن، بەڵكو ئەو دەڵێت: یەكەم كەس كە یادی لە دایك بوونی پێغەمبەری ﷺ كردەوە؛ لە دایك بوو خۆی بوو (واتە پێغەمبەر ﷺ)، سەیری ئەم نەفامی و تێنەگەیشتنە بكەن و بزانن چ نەفامیەك لەوە خراپترە؟ وە بۆ ئەم قسەیەشی ئەوە دەكات بە بەڵگە كەوا پێغەمبەر ﷺ ڕۆژی دوو شەممان بە ڕۆژوو دەبوو!!! ئەمە چ تەئویل و لێكدانەوەیەكە كە دەكرێت بۆ بەڕۆژوو بوونی ڕۆژی دوو شەممە؟!!

وە هەروەها لە لاپەڕە (٥٠)ی كتێبەكەیاندا دەڵێن: (ڕێگە دان و دروست بوونی ئاهەنگ گێڕانە بە یادی لە دایك بوونی پێغەمبەر (ﷺ) بە پێی مەرجە شەرعی یەكان.)!!!

لە خۆتان دەپرسم؛ كارێك كە لە بنچینەدا بیدعە بێت چۆن و بە چ شێوەیەك دەتوانین مەرجە شەرعیەكانی لەگەڵدا بگونجێنین و شەرعیەتی پێ بدەین؟

وە هەروەها لە هەمان لاپەڕەدا دەڵێن: (ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەكانی ئیسلامی وەكو لە دایك بوونی پێغەمبەر (ﷺ) و كۆچكردنی خۆی و یارانی و بوونی بە پێغەمبەر و هی تریش بۆ ڕۆژگارێكی وەك ئەمڕۆ **زۆر زۆر پێویستە**)!!!

بەڕاستی سەیرە؛ چونكە بە پێی بۆچوون و لێكدانەوەی ئەوان بێت دیارە خواو پێغەمبەر ﷺ نەیان دەزانی كە ئەم یادو بۆنانە بۆ ڕۆژگاری ئەمڕۆ (**زۆر زۆر پێویستن**) تەنها بەڕاو بۆچوونی ئەوان نەبێت، ئەمە لە كاتێكدا هەرچی خێرو چاكە هەیە بە گشتی و هەموو كارێكی واجب و سوننەت لەم ئایینە پیرۆزەدا ڕوون كراوەتەوە، ئەی باشە بۆچی باسی ئەم یادانە نەكراوەو پێویست و واجب نەكراوە لەسەرمان؟ یان دیارە ئەمەش لەو نهێنیە تازە ئاشكرا بوانەیە كە بەڕێزان و شارەزایان و زانایانی پڕۆژەی چرا بۆیان ئاشكرا كردووین؟!!

وە هەر لەهەمان لاپەڕەدا دەڵێن: (لە دەست دانی ئەم جۆرە یادانە بە بیانووی (كل بدعة ضلالة) هەموو داهێنراو و كارێكی تازە سەرهەڵدەر : گومڕاییە و بۆ نێو دۆزەخە !! ئەمە بڕیارێكی ستەمە بە سەر ئەم یادانەی بسەپێنێ، چونكە ئەم یاد و بیرەوەریانە پەیوەندیان بە خوا پەرستی و بیر و باوەڕەوە نییە..)

وەڵام لە چەند ڕوویەکەوە:

١- ووشەی (كل) لە زمانی عەرەبیدا هەموو شتێك دەگرێتەوەو (تفيد العموم)ە، هەروەك لە پێشتردا ئاماژەمان بە قسەیەکی شێخ (عبدالمحسن العباد[1])دا كە دەڵێت: (بەڕاستی تێگەیشتنی ڕاست لە فەرمودەی پێغەمبەر ﷺ: (وكل بدعة ضلالة) ئەوەیە كە ئەم وتەیە لەسەر گشتێتی خۆی بهێڵرێتەوە، وە هەروەها هەموو ئەو شتانەی كە لە دینی خوای گەورەدا داهێنراون بیدعەنە، وە ڕەت دەكرێنەوە بەسەر ئەو كەسەی كە هێناونیە ناو دینەوە)، ئەی كەواتە چۆن و بە چ شێوەیەك دەكرێت بەشێك لە بیدعەكانی لێ فڕێ بدەینە دەرەوەو بڵێین ئەم فەرمودەیە هەموو بیدعەیەك ناگرێتەوە؟!!

٢- وە كە دەشڵێین ئەم یادو بیرەوەریانە پەیوەندیان بە خوا پەرستی و بیروباوەڕەوە نیە، ئەی ئەم چەندەها ملیۆن دینارو دەفتەر دۆلارە لە پێناوی چیدا سەرف دەكرێت و بە هەدەر دەدرێت كە پەیوەندی بە عیبادەت و خوا پەرستیەوە نیە؟!! ئەی كە پەیوەندی بە خوا پەرستیەوە نیە ئەم هەموو پارە خەرج كردنە لە پێناوی بەزم و ڕەزم و كەیف و سەفاو خواردن و خواردنەوەیەدا ناچێتە بابی زیادەڕەوی كردن لە ماڵ سەرف كردندا؟!! ئەی خوای گەورە نافەرموێت: ﴿ وَكُلُوا۟ وَٱشْرَبُوا۟ وَلَا تُسْرِفُوٓا۟ ۚ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلْمُسْرِفِينَ ﴾[2]؟!! ئەی ئەم هەموو پارەیەی سەرف دەكرێت لە چاپكردن و بڵاو كردنەوەی پۆسكارت و پەڕۆی نوسراوو ...هتد و هەڵواسینیان لەسەر شەقام و دیواری دوكان و ماڵ و گەڕەك و كۆڵانەكان، بێ ئەدەبی كردن نیە بەرامبەر ئایەتەكانی خوای گەورەو ناوی پێغەمبەرەكەی ﷺ، كاتێك زۆربەی هەرە زۆری ئەم هەڵواسراوانە لە ڕۆژی مەولودو ڕۆژانی دوای ئەو بەردەبنەوە سەر زەوی و دەكەونە ژێر تایەی ئۆتۆمۆبێل و لە ژێر پێی خەڵكیدا دەدۆزرێنەوە، ئەی ئەمە گوناهو تاوان نییەو سوكایەتی كردن نییە بەم ئایەت و فەرمودانەی پێغەمبەر ﷺ كە لەسەریان نوسراون؟!!

٣- وە كە خواپەرستی و عیبادەت نییە وەك دەڵێن، فەرمون ئێوە لە ئاهەنگێكداو لە دوای كۆتایی هاتنی ئاهەنگەكە بە ئامادەبوان بڵێن: (ئەی خەڵكینە ئەوەی كە ئێوە تیایدا بەشداروئامادە بوون، وە ئەو پارەو ماڵ خەرج كردن و كات بە فیڕۆدانەتان هیچ بۆتان بە خوا پەرستی و عیبادەت نەنوسراوەو تەنها بریتی بووە لە خواردن و خواردنەوەو بەسەر بردنی چەند ساتێكی خۆش)، ئنجا دەزانن و بۆتان ڕوون دەبێتەوە كە ئەم خەڵكە چیتان پێ دەڵێن؟ وە كە خەڵكی بۆی ڕوون كرایەوە كە ئەمە تەنها ماڵ بە فیڕۆ دان و مەسرەفێكی بێ سوودە، چۆن ماڵ و سامانی خۆی پەخشان و بڵاو دەكات و دەی بەخشێت كاتێك بزانێت كە بۆ قیامەتی هیچ سوودو كەڵكێكی لێ

---

[1] ناوی (عبدالمحسن بن حمد بن عبدالمحسن بن عبدالله بن حمد بن عثمان آل بدر)ە، لە (٣/رمضان/١٣٥٣)ی كۆچی لە دایك بووە، وە هەر لە سەرەتای دامەزراندنی زانكۆی ئیسلامی لە مەدینەی منەوەرە لە ساڵی (١٣٨١)ەوە تا ئێستا وەك مامۆستا لەو زانكۆیە بەردەوامەو وانەی تیادا دەڵێتەوە، وە لە مانگی موحەرەمی ساڵی (١٤٠٦)ی كۆچیەوە تا ئێستاو بەردەوام وانەو دەرسی شەرعی لە مزگەوتی پێغەمبەر ﷺ لە مەدینە دەڵێتەوە، وە تا ئێستا صەحیحی بوخاری و صەحیحی موسلیم و سونەنی ئەبو داودو نەسائی و سێ بەش لە سونەنی تورمزی شەرح كردووە، وە شێخی ناوبراو تا ئێستا لە ژیاندا ماوەو چەندەها كتێب و لێكۆڵینەوەو نامیلكەی بڵاوكراوەی هەیە، وە هەموو بابەتكانی لە ساڵی (١٤٢٨)ی كۆچیداو لە (٨)موجەلەدی گەورەدا كۆكراونەتەوەو بەسەر یەكەوە بڵاوكراونەتەوە، خوای گەورە بیپارێزێت و تەمەن درێژو لەش ساغی بكات بۆ زیاتر خزمەت كردنی قورئانی پیرۆزو سونەتی صەحیحی پێغەمبەر ﷺ.

[2] الأعراف: ٣١

نابینێت؟!! وە ئێوە بەو شێوەیە تێیان بگەیەنن بزانن لە داهاتوودا چەند كەس بەشدای دەكات لەو بۆنەو یادە بێ كەڵك و زیاد كراوانەی كە جەنابتان باسی لێوە دەكەن؟!!

پاشان دێنە سەر بابەتێكی ترو دەیانەوێت قسەی چەند زانایەكی سعودی بهێننەوە بۆ ئەوەی بیسەلمێنن كە مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕان بۆ یادی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ بیدعە نیەو بەڵكو شتێكی ڕێگە پێدراوو دروستە، وە قسەی ئەم زانایانەش بە گومانی خۆیان بۆیە دەهێننەوە كە گوایە شوێن كەوتوانی ڕاستەقینەی سوننەتی پێغەمبەر ﷺ تەنها گوێڕایەڵی زانایانی سعودی دەكەن و بێ بەڵگە شوێن ووتەو فەتواكانیان دەكەون، ئەمە لە كاتێكدا هەڵگران و شوێن كەوتوانی سوننەتی صەحیحی پێغەمبەر ﷺ شوێن بەڵگەی ڕاست و دروست دەكەون و ووتەی هەر زانایەك كە پێچەوانەی سوننەت بێت ڕەتی دەكەنەوەو شوێنی ناكەون، جا ئەم ووتەو فەتوایە هی هەر زانایەك بێت و لە هەر سەردەم و كاتێكدا ژیابێت، وە ئەمەش خۆی لە خۆیدا جێ بەجێكردنی ووتەی زاناكان خۆیانە، چونكە ئەوان ڕازی نابن كە لە شتێكدا هەڵەیان كردووە شوێنیان بكەوین، بەڵكو فەرمانمان پێ دەكەن و ئامۆژگاریمان دەكەن كە شوێنی بەڵگەو سوننەتی صەحیحی پێغەمبەر ﷺ بكەوین، وە بۆ ئەوەی زیاتر لەم بابەتە شارەزابن و بزانن بگەڕێنەوە لاپەڕە (٣٦-٤٥)ی ئەم كتێبەی بەر دەستت كە فەتوای پێشەوایانی هەر چوار مەزهەبەكەی تێدایە دەربارەی ئەوەی كە شوێن ئەو فەتوایانەیان نەكەوین كە نەیان پێكاوەو پێچەوانەی سوننەتە، وە بە دڵنیاییەوە هیچ زانایەك كە لە هەر سەردەمێكدا بووبێت هەمان بۆچونی ئەوانیان هەیەو نابێت شوێنیان بكەوین لەو فەتوایانەی كە نەیان پێكاوە یان پێچەوانەی سوننەتی صەحیحی پێغەمبەرە ﷺ، وە ئەهلی سوننە لەسەر ڕێ ڕۆشنی و بەڵگە دەڕۆن و بێ بەڵگە فەتوا لە هیچ كەسێك وەرناگرن، كە ئەمەش قسەیەكی ناڕەوایە بەرامبەر ئەهلی سوننە دەیكەن وتاوانێكی زۆر گەورەیەو حوكمەكەی بۆخۆتان بە جێ دەهێڵم!!!

وە ڕەوانە كردنی خەڵكیش بۆ جەهەننەم و خەڵك بە كافر دانان و تۆمەتی شیرك و كوفر دانە پاڵیان، كاری هەڵگران و شوێن كەوتوانی ڕاستەقینەی سوننەتی پێغەمبەر ﷺ نییە، بەڵكو ئەمە كاری جەنابتان و پێشەواكانتانن كە ئەم حوكمانە دەدەن بەسەر خەڵكداو بە پێ خواسی و ئارەزووی خۆتان دەكەونە ناو دین و بە پێی پێویستی خۆتان و خۆ گونجاندنتان لە گەڵ سەردەمدا فەتوای پێ دەدەن.

ئینجا باسی ئەو سێ زانایە دەكەن و لە لاپەڕە(٥٢)ی كتێبەكەیاندا دەڵێن: (ئەم سێ ڕاو بۆچوونی ئەم زانایانەی سعودیش بۆیە بۆ ئەو جۆرە كەسانە دێ نینەوە چونكە زیاتر باوەڕ ومتمانە یان بە ڕای كەسی دیاری كراو هەیە نەك بە (ئایەت و حەدیث) چونكە ئەكرێ (ئایەت و حەدیث تاویل) بكرێن یان بە بیانووی (زەعیفی سەنەدی حەدیث، حەدیثەكە) <u>**تێ هەڵدرێت**</u> بەڵام كە (شێخ فلان) فەرمووی بێت ئەوە قسە لە قسەی ناكرێت بەهێزترین بەڵگەیە لای ئەوان!!)

سەرەتا پێتان دەڵێم: ﴿سُبۡحَٰنَكَ هَٰذَا بُهۡتَٰنٌ عَظِيمٞ﴾، چونكە وەك پێشتر ئاماژەمان پێدا كە هەڵگران و شوێن كەوتوانی سوننەتی صەحیحی پێغەمبەر ﷺ هیچ قسەیەكی بێ بەڵگە قەبوڵ ناكەن و دەمار گیریان نیە بۆ ووتەو فەتوای هیچ زاناو پێشەوایەك لە پێشەوایانی كۆن و تازەش ڕەحمەتی خوایان لێ بێت، وە بەڵكو گەورەترین بەڵگە لای ئەوان بریتیە لە قورئان و فەرمودەی صەحیحی پێغەمبەر ﷺ، وە هیچ ئایەت و فەرمودەیەكیش تەئویل ناكەن بە شێوەیەكی نادروست و بە پێچەوانەی مەبەستی پێغەمبەر ﷺ و ئەوەی كە پێشەوایانمان لێی تێگەیشتون، وە

هەر فەرمودەیەکی ڕاست و صەحیحیش هەبێت ئەوا وەری دەگرن و کاری پێ دەکەن، نەك بەو بێ ڕێزی و بێ ئەدەبیەی کە جەنابتان دەڵێن (حەدیثەکە تێ هەڵدەدرێت)!!! پەنا بەخوا لەسەر لێ شێواوی.

وە ووتەی زاناکان کە هێناویانن ئەمانەن:

شوبهەی یەکەمیان ئەوەیە کە دەڵێن: زانکۆی (ئیمام محمد سعودی ئیسلامی) بە یادو بیرەوەری هەر هەر یەکێك لە شێخ محمد عبدالوهاب و مەلیك عبدالعزیز – ڕەحمەتی خوایان لێ بێت –هەست و بانگەوازی تێکرا بێ نوسەرو بیرمەندەکانیان کرد بۆ ئەو بیرەوەریە مێژوویە گەورەیە و سەرەڕای ئاهەنگ گێڕانی ساڵانەیان بە ڕۆژی نیشتمانی ڕۆژی دامەزراندنی مەملەکەت لەسەر دەستی مەلیك عبدالعزیز.......) (حوکمی ئاهەنگ گێڕان ل٥٢).

لە وەڵامی ئەم شوبهەیەدا دەڵێین:

١– کاتێك زانکۆیەك هەڵدەستێت بە بەستنی کۆڕو سیمینارو لێکۆڵینەوەی لەم جۆرە بابەتانە، ئەوە بڕیارێکی تایبەتی خۆیەتی دەری دەکات یان بڕیارێکی حکومەتە جێ بەجێی دەکات، وە بڕیاری زانکۆیەك یان هەر حکومەتێك نابێت بە بەڵگەی شەرعی و حوکمی شەرعی لەسەر بنیات نانرێت، وە هیچ زانایەکیش لە گەورە زانایانی سعودی نەیان وتووە مادام بۆ ئەوان درووستە ئەوە بۆ پێغەمبەریش ﷺ دروستە.

٢– وە ئاهەنگ گێڕانیش بە بۆنەی ڕۆژی نیشتمانی و ڕۆژی دامەزراندنی مەملەکەت چ پەیوەندیەکی بە ئاهەنگ گێڕانەوە هەیە بە بۆنەی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ؟! وە وەك پێشتریش ئاماژەمان پێدا بڕیارو کاری حکومەت نابێت بە بەڵگە بۆ شەرعیەت دان بە بیدعەیەك ئەمە لە لایەك، لە لایەکی تریشەوە خۆ کاربەدەستانی حکومەتی سعودی سەرچاوەی فەتوا نین، وە هەروەها مەعصوم و پارێزراویش نین لە تاوان تا بڵێین کارەکەیان قەبوڵەو لێیان وەردەگیرێت، بەڵام دیارە ئێوە پێتان وایەو ئەوان بە مەعصوم و بێ تاوان دەزانن بۆیە کارەکەیان بە بەڵگە دەهێننەوە!!!

٣– وە هەروەها ئەو سەرچاوەیەی کە ئێوەئەم شوبهانەتان لێ وەرگرتوون و دووبارەیان دەکەنەوە لێتان وەر ناگیرێت، چونکە ئەوانە دژایەتیەکی گەورەی شوێن کەوتوانی سوننەتی صەحیحی پێغەمبەر ﷺ دەکەن و دڵیان نەخۆشەو شوێن هەواو ئارەزووی نەفسیان کەوتوون، وە پێویست بوو لەسەرتان هەموو ئەو بەناو بەڵگانە لە کتێبی زاناکان خۆیانتان وەرگرتبایەو گەڕابانەوە سەر ووتە ڕاست و دروستەکانی ئەوان.

٤– وە ئەم کۆڕو سیمینارە هەفتەییەی کە بۆ ئەم پیاوە بەڕێزە بەستراوە، لە بۆنەیەکی تایبەتدا نەبووە وەك ئەوەی لە ساڵڕۆژی یادی لە دایك بوونیدا بووبێت یان لە یادی ئەم ڕۆژەدا بووبێت کە تێیدا کۆچی دوایی کردووە، بەڵکو لە ڕۆژێکی ئاسایی لە ڕۆژەکانی ساڵدا بەستراوەو ڕۆژێکیشی بۆ دیاری نەکراوە تا ساڵانە لەو ڕۆژەدا یاد بکرێتەوە، وە یادکردنەوەکەش بۆ ڕەواندنەوەو ڕوونکردنەوەی ئەو شوبهەو گومانانە بووە کە لەسەر بانگەوازو مەنهەجی شێخ محمدی کوڕی عبدالوهاب هەبووە لە لایەن خەڵکانی دڵ نەخۆش و بیدعەچیەکانەوە.

٥– وە هەروەها دەربارەی ئەم کۆڕ گرتنە هەفتەییەی[3] کە بۆ شێخ محمدی کوڕی عبدالوهاب بەستراوە، پرسیار کراوە لە شێخ محمد بن صالح العثیمین ڕەحمەتی خوای لێ بێت کە پرسیارەکە بەم شێوەیەیە : جیاوازی چیە لە

---

[3] ئەم کۆڕ بەستنە هەفتەییە کە بۆ زانای پایە بەرزو نوێکەرەوەی سەدەی دوانزە شێخ محمدی کوڕی عبدالوهاب ڕەحمەتی خوای لێ بێت بەستراوە، بۆ ئەوە بووە کە بیرو باوەڕو مەنهەجی ئەم پیاوە ڕوون بکەنەوە، چونکە بەردەوام و لە ڕۆژگاری ئەمڕۆماندا خەڵکێکی زۆر لە ئەهلی بیدەع و بیدعەچیەکان و ئەوانەی بانگەشەو بانگەوازی بۆ حزبایەتی و کۆکردنەوەی خەڵك و بەکارهێنانیان بۆ مەبەستی

نێوان ئەوەی كە ناو دەبرێت بە هەفتەی محمدی كوڕی عبدالوهاب ڕەحمەتی خوای لێ بێت لەگەڵ ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ ؟

لە وەڵامدا شێخ ڕەحمەتی خوای لێ بێت دەڵێت: جیاوازی نێوانیان بە پێی ئەو عیلم و زانیاریەی ئێمە هەمانە لە دوو ڕووەوەیە:

یەكەمیان: ئەو هەفتەیەی كە بۆ محمدی كوڕی عبدالوهاب گێڕدراوە دووبارە نابێتەوەو ناگەڕێتەوە وەك چۆن جەژنەكان دەگەڕێنەوە، بەڵكو ئەمە ڕوون كردنەوەیەكە بۆ خەڵكی دەربارەی ئەو شتانەی كە لەسەری نوسراوە، لەگەڵ ڕوونكردنەوەی زیاتر لەسەر ئەم پیاوە كە لە لای زۆر خەڵكی نەناسراو بووە، پاشان ئەم كارە كۆتایی پێ هاتووەو بڕاوەتەوە.

دووەمیان: ئەو هەفتەیەی كە بۆ محمدی كوڕی عبدالوهاب ڕەحمەتی خوای لێ بێت بەستراوە، بۆ نزیك بوونەوە لە خوای گەورە نەبەستراوە، بەڵكو مەبەست تێیدا لابردنی ئەو شوبهەو گومانانە بووە كە لە هەست و نەستی هەندێك لە خەڵكیدا هەبووە دەربارەی ئەم پیاوە.

وە ئەمە فەتوای ئەو زانا بەڕێزو شارەزایەیە كە جەنابتان دەڵێن: نەك تەنها جێی متمانەی خەڵكی سعودی بەڵكو هی هەموو جیهانی ئیسلامیە، وە بینیتان نە ئەوەیانی بە یادو بۆنەو جەژن لە قەڵەم داو نە مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕانیشی بۆ لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ قیاس كرد لەسەر ئەمەیان، بەڵكو بە پێچەوانەوە.

وە لە شوبهەی دووەمیاندا دەڵێن[٧٧]: (پرسیار لە شێخ محمد صالح عوسەیمین كراوە : ئایا بەرپاكردنی ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی تەواو كردنی خەتمی قورئان وبۆنە دڵ خۆش كەرەكانیتر وەكو دەرچوون و هاتنەوەی یەكێك كە لێرە نەبووە ئەكەوێتە بواری زێدەڕۆیی ؟)، دواتر دەڵێن: (شێخ لە وەڵامیا فەرموویەتی : بەرپاكردنی ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی هاتنەوەی یەكێك لە سەركەوتنی ئەو جۆرە شتانە قەیدی ناكات و هیچی تێدا نییە.......هتد)، وە پاشان دەڵێن: (گومانی زاڵ : ئاهەنگ گێڕان بەو جۆرە بۆنانە، واتە بۆنەی ئەو دڵخۆشیانە ناكەوێتە بواری خۆ نزیك خستنەوە لە خوا بەڵكو دەرخستنی خۆشی و شادی یە هیچی تێدا نییە، خوداش زاناترە.) (حوكمی ئاهەنگ گێڕان ل٥٣).

وەڵامی شوبهەی دووەم:

١- دیسان پرسیارتان لێ دەكەم بۆچی نەگەڕانەوە سەر كتێب و فەتواو بڵاو كراوەكانی شێخ محمد بن صالح العثیمین ڕەحمەتی خوای لێ بێت و بە دوایدا نەگەڕان تا بەڕاستی بزانن شێخ ئەم فەتوایەی داوە یان نا؟ وە ئەگەر داویەتی چۆنەو مەبەستی چیە؟ وە وەك پێشتریش ئاماژەمان پێدا كە وتەی زانایان لەم جۆرە بابەتانەدا لە خۆیان یان لە بڵاوكراوەكانیان وەر دەگیرێت، نەك لە كەسانی دڵ نەخۆش و دژ بە مەنهەج و ڕێبازی زانایان.

٢- وە ئەگەر دەتوانن و بەلاتانەوە ئەزیەت نییە، بگەڕێنەوە سەر فەتواو كتێب و نوسراوەكان و ووتارو دەرسەكانی شێخ ڕەحمەتی خوای لێ بێت بۆتان دەردەكەوێت و دەبینن چەندە لەسەر مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ

تایبەتی خۆیان لەسەر ئەم زانا بەڕێزەو مەنهەجەكەی كە قورئان و سوننەتی صەحیحە دەنوسن و بڵاوی دەكەنەوە لە كتێب و ڕۆژنامەو گۆڤارەكانیان و بڵاوكراوە حزبی و تایبەتەكانیان و دەیانەوێت لەكەداری بكەن و خەڵك دوور بخەنەوە لەو مەنهەجە ڕاست و دروستەی كە لەسەری بووە، وە ئەو كۆڕەش كە بەستراوە ساڵانەو بە بۆنەی لە دایك بوونی دووبارە نابێتەوەو نەكراوە بە یادێك، بەڵكو تەنها بۆ ئەوەیە كە ناحەزانی لە ئەهلی بیدەع و ئەوانەی شوێن هەواو ئارەزووی خۆیان كەوتوون ئەم پیاوە لە نزیكەوە بناسن و بزانن كە خاوەنی چ مەنهەجێكی پاك و بێ خەوشە، وە واز بهێنن لەو بوهتان و بێ ڕێزیەی كە بۆ خۆی و مەنهەجەكەی دەكرێت.

گێڕان بە بۆنەی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺو بۆنەو یادە بیدعی و داهێنراوەکانی تر قسەی کردووەو لەسەریان دواوە، لەوانە: نامیلکەیەکی سەربەخۆی نوسیوە بە ناوی (حكم الاحتفال بالمولد النبوي)، وە هەروەها بابەتێکی تر بەناوی (بدعة أعياد الميلاد)، وە لە ناوەڕۆکی چەندین بڵاو کراوەو نوسراوی تریدا باسی ئەم بابەتەی کردووە، وەك (المتابعة وقبول العمل)، وە هەروەها لە چەندەها شوێنی ترو لەناو ئەو فەتوایانەی کە داونی و پرسیاری لێ کراوە دەربارەی بیدعەی مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕان.

کەوابو مادام شێخ عثيمين لەم هەموو فەتواو بڵاوکراوانەداو بەم شێوەیە باسی مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕانی کردبێت بە بۆنەی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺو حوکمی بیدعەی دابێت بەسەریدا، چۆن و بە چ شێوەیەك دەکرێت بڵێین شێخ عثيمين ڕەحمەتی خوای لێ بێت فەتوای داوە کە مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕان دروستەو هیچی تێدا نیە؟!! ئەی ناترسن ئەمە بوهتان بێت و بەدەم ئەم زانا پایە بەرزەوە کرابێت و ئێوەش دووبارە بڵاوی دەکەنەوە بۆ شەرعیەت دان بە بیدعەکەتان و هێنانەدی مەرامەکانتان؟!! ئەی بۆ نایەن بە ووردی هەموو فەتواکانی شێخ بخوێننەوە تا بۆتان دەرکەوێت کە ناوبراو چەندە دژی بیدعە بووەو چۆن ئەوەی کە ئێوە پێی هەڵدەستن و حەلاڵتان کردووە؛ ئەو خستوویەتە ناو بازنەی بیدعەکانەوە بە بەڵگەی قورئان و سوننەت؟!!

٣- وە هەروەها شێخ عثيمين ڕەحمەتی خوای لێ بێت ئەندامی دەستەی گەورە زانایان بووە، وە کە دەتوانن بگەڕێنەوە بۆ فەتواو بڵاوکراوەکانی ئەم دەستەیە، ئەوا بۆتان دەردەکەوێت و ڕوون دەبێتەوە کە لە چەندەها فەتواو بڵاوکراوەیاندا ئاماژەیان بەوە کردووە کە بەڵێ مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ بیدعەیەو ئایینی پیرۆزی ئیسلام بێ بەریە لێی.

<u>**وە لە شوبهەی سێیەمیاندا**</u> باس لە چاوپێکەوتنێك دەکەن کە لەگەڵ شێخ عبدالعزيز محمد ابراهيم آل الشيخ کراوەو دەیکەن بە بەڵگە کە گوایە شێخ ڕێگەی بە مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕان داوەو دەڵێت دروستە؛ لە وەڵامیاندا دەڵێین:

١- وەڵامی شێخ خۆی لە خۆیدا وەڵامە بۆ جەنابتان کە یادکردنەوەی ئەم بۆنەیە بیدعەیەو پەیوەندی بە شەرعەوە نییە، وەك وەڵامەکەی ئەوتان نوسیوەتەوەو دەڵێن: (پاش ئەوەی کە ئەڵێ : پێغەمبەر ئاماژەی بە کارێکی وا نەکردووە و (خولەفایە) کانیش لە دوای ئەو ئاهەنگیان بە لە دایك بوونی ئەو نەگێڕاوە، زانا پایەدارەکانی ئیسلامیش پەیڕەوی ئەوانیان کردووە ئەگەر کارێکی خێر بوایە ئەوان دەست پێشخەرییان لێ ئەکرد !! ئەمە لەم چەرخانەی دوایی پەیا بوو ئاشکرا بوون و سەرهەڵدانی ئەو (بیدعەیە) پێچەوانەی ئەوەی سەلەف صالح لە سەریەوەن.) (حوکمی ئاهەنگ گێڕان ل٥٤).

سەیرکەن و بزانن ئەوان هەستاون بە خوێندنەوەو سەر لەنوێ نوسینەوەی فەتواکەی شێخ، کەچی لە هەمان کاتیشدا لە ناوەڕۆکەکەی نەگەیشتون و لێی حاڵی نەبوون، یان بە پێچەوانەوە لێی تێگەیشتوون و مەبەستی شێخیان زانیوە، بەڵام دەیانەوێت ماناکەی بگۆڕن و خەڵکی پێ چەواشە بکەن!! چونکە ئەگەر لە ناوەڕۆکی وەڵامەکە وورد بیتەوە زۆر بەڕوون و ئاشکرایی دەردەکەوێت کە شێخ بە تەواوی بیروبڕواو قەناعەتەوە پێی وایە کە مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕان بەو بۆنەیەوە بیدعەیە، هەروەك چۆن لە وەڵامەکەدا ئاماژەی پێ دەکات.

وە با وەڵامی ئەم زانایە شی بکەینەوەو بزانین وەڵامەکەی بەم شێوەیە کە بەڕێزان و زاناو مامۆستاو شارەزایانی پرۆژەی چرا لێی تێگەیشتوون یان بە پێچەوانەوە؟

ئەوان دەڵێن: (شێخ دەڵێت: پێغەمبەر ئاماژەی بە کارێکی وا نەکردووە و (خولەفایە)کانیش لە دوای ئەو ئاهەنگیان بۆ لە دایك بوونی ئەو نەگێڕاوە).

خوێنەری بەڕێز: جوان وورد بەرەوە لەو بەشەی فەتواکەی شێخ و بزانە هیچ ئاماژەیەکی تێدایە کە ئەم مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕانەی بەلاوە پەسندو باش بێت؟ یان ڕێگەی پێدابێت؟ بەڵکو بە پێچەوانەوە ئەو دەڵێت: نە پێغەمبەر ﷺو نە خەلیفە بەڕێزەکانی ڕەزای خوایان لێ بێت ئەنجامیان نەداوە. ئەی ئێوە ئەم تێگەیشتنە تایبەتیەی خۆتان لە کوێوە هێنا؟!! ئەی ئێوە چۆن تێگەیشتن کە ئەم کارەی ئەنجامی دەدەن بۆ ئەمرۆ سوننەتەو بگرە واجبەو زۆر زۆر پێویستە؟!! وە بیستتان کە نە پێغەمبەر ﷺو نە خەلیفە بەڕێزەکانی ڕەزای خوایان لێ بێت ئەنجامیان نەداوە، ئەی نەتان بیستووە کە پێغەمبەر ﷺ فەرمویەتی: (عليكم بسنتي وسنة الخلفاء الراشدين المهديين من بعدي، تمسكوا بها و عضوا عليها بالنواجذ، و إياكم ومحدثات الأمور، فإن كل محدثة بدعة، وكل بدعة ضلالة)[4]؟!! ئەوەتا شێخ حسين العوايشة دەربارەی برگەی (إياكم ومحدثات الأمور) دەڵێت: (اجتنب البدعة المحدثة؛ تنجُ و تَفُز، فالبدعة هي سرّ الضلال والزيغ والخسران، ومجلبة للشرك والكفران، فمن أغلق بابها فقد اهتدى بإذن الله، ومن فتح بابها، فقد فتح عليه ابواب الضلال، وحرم التوبة، كما في الحديث: (إنّ الله احتجز التوبة عن صاحب كل بدعة)[5]، واتە: (خۆت بپارێزەو دوور بکەوە لە بیدعەو کاری داهێنراو؛ ڕزگارت دەبێت و سەرفراز دەبیت، چونکە بیدعە هۆی سەرەکی گومڕایی و نەخۆشی و خەسارەت مەندیە، وە ڕاکێشەرو هۆی کەوتنە ناو شیرك و کوفرەوەیە، وە هەر کەسێك دەرگای بیدعە دابخات ئەوە بەڕاستی هیدایەت دراوو ڕێنومایی کراوە بە ویستی خوای پەروەردگار، وە هەر کەسێکیش دەرگاکەی بکاتەوە، ئەوە بەڕاستی دەرگای گومڕایی لەسەر دەکرێتەوە، وە دەرگای تەوبەشی لەسەر دادەخرێت، وەك لە فەرمودەی پێغەمبەردا ﷺ هاتووە، (بەڕاستی خوای گەورە دەرگای تەوبەی داخستووە لەسەر خاوەنی هەموو بیدعەیەك)[6].

وە پاشان شێخ دەڵێت: (زانا پایەدارەکانی ئیسلامیش پەیڕەوی ئەوانیان کردووە ئەگەر کارێکی خێر بوایە ئەوان دەست پێشخەریان لێ دەکرد!!).

ئەمەیە فەتوای شێخ و هەڵوێستی زانا پایەدارو ڕاستەقینەکانی ئیسلام ڕەحمەتی خوایان لێ بێت، کە هیچ کاتێك کارێك ئەنجام نادەن کەوا پێغەمبەر ﷺو خەلیفەو هاوەڵە بەڕێزەکانی ڕەزای خوایان لێ بێت ئەنجامیان نەدابێت و پێی هەڵنەستابن.

وە شێخ لە کۆتایی فەتواکەیدا دەڵێت: (ئەمە لەم چەرخانەی دوایی پەیا بوو ئاشکرا بون و سەرهەڵدانی ئەو (بیدعەیە) پێچەوانەی ئەوەی سەلەفی صالح لەسەریەوەن).

بەڕاستی ئەگەر بەڵگەتان دەوێت و بە شوێنیدا دەگەڕێن و شێرو ڕێوی ناهێننەوە بۆ شەرعیەت دان بەم بیدعەیە، ئەوە ئەم برگەیەی کۆتایی فەتواکەیتان بەسە کە دەڵێت: لەم چەرخانەی دوایی پەیدا بووەو بیدعەیەو

4 سبق تخريجه

5 سبق تخريجه.

6 فقه الدعوة وتزكية النفس، ص(٣١٣).

پێچەوانەی ئەوەیە کە سەلەفی صالح لەسەری بوون، وە نەك هەر بە باشی نەزانی وەك جەنابتان گومان دەبەن، بەڵکو بەو پەڕی ڕاشکاوی و ئاشکراییەوە حوکمی بیدعەی بەسەردادا.

وە بڕگەی کۆتاییش ئەگەر قسەی ئەو بێت –چونکە ئێوە ئەم فەتوایەتان ڕاستەخۆ لە کتێب و فەتواو بڵاوکراوەکانی ئەو وەرنەگرتووە بەڵکو لە کەسێکتان وەرگرتووە وەك پێشتر وتمان دژی هەڵگرانی سوننەتی پێغەمبەرە ﷺ–، بەڵام دیسان ئەویش هەر شتی لەسەرە بەوەی کە دەڵێت: (نەك لەبەرساڵ وەرسوڕانەوە یان مانگ وەرسوڕانەوە یا گەڕانەوەی هەفتە، هیچی تیانیە ئەگەر بریتی نەبێت لە کاری ناپەسندو حەرام هەروەکو ئەو ئاهەنگانەی لە هەندێ وڵاتی ئیسلامی دەگەڕێ).

لێرەوە پرسیار لە بەڕێزانی پڕۆژەی چرا دەکەم و دەڵێم: ئایا ئێوە هەموو ساڵێك و لە کاتی وەرسوڕانەوەی ساڵ و هاتنەوەی مانگی ڕەبیعی یەکەم ئەم ئاهەنگە ناگێڕن؟!! وە ئایا بە چەند ڕۆژ یان بە چەند هەفتەو بگرە بە مانگێکیش پێش هاتنی مانگی ڕەبیعی یەکەم خۆتان بۆ ئەم بۆنە بیدعی و ناشەرعیە ئامادە ناکەن، هەروەك چۆن پێشەواکەتان لەو بوارەدا (سلطان مظفر) بە زیاتر لە مانگێك پێش هاتنی، خۆی بۆ ئامادە دەکرد؟!!وە ئایا کاری ناپەسندو حەرام و نابەجێی تێدا ناکەن و ئەنجام نادەن؟!! وە ئایا لە ئاهەنگەکانی ئێوەدا گۆرانی و مۆسیقاو بابەتی خوراڤ و هۆنراوەی وای تێدا ناخوێنرێنەوە کە زیادەڕەوی زۆری تێدایە لەسەر پێغەمبەر ﷺ؟!! وە ئایا زیادەڕەوی زۆری تێدا نیە لە ماڵ سەرف کردن و بە زایەدانی ماڵ و سامان؟!! دڵنیام هەر کەسێك کە بە ئینساف و ویژدانەوە لێیان بڕوانێت بۆی دەردەکەوێت کە بەڵێ پڕیەتی لە هەموو ئەو زیادەڕەویانەو بگرە زۆر زیاتریش لەوانە، وە ئەمەش پێچەوانەی ئەو بەشەی فەتواکەیە کە پێشتر باسکرا. وە هەروەکو دەبینین زۆرێك لە بەناو سروود بێژو هونەرمەندەکان شارەو شار دەکەن و ئاهەنگ دەگێڕن بەو بۆنەیەو کوڕو کچی خەڵك تێکەڵ دەکەن و چەندەها گوناهو تاوان و سەرپێچی فەرمانەکانی خواو پێغەمبەر ﷺ لەم ئاهەنگانەدا بەدی دەکرێن و تیایاندا ئەنجام دەدرێن.

٢– وە دەڵێن: (شێخ عبدالعزيز محمد ابراهيم آل الشيخ : ڕێگای داوە بە گردو کۆبونەوەی خەڵکی لە ڕۆژێك لە ڕۆژان نمونەشی بە مەولودی پێغەمبەر هێناوەتەوە) (حوکمی ئاهەنگ گێڕان ل٥٥). ووردبنەوەو بزانن لە کوێوە بە چ شێوەیەك ڕێگەی بە مەولود داوە؟ بۆچی خۆتان پرسیار لە شێخ یان هەر زانایەکی تری شارەزا ناکەن و مەولود خوێندنەوەی خۆتانی بۆ باس بکەن بزانن بە چ شێوەیەك وەڵامتان دەداتەوە؟ ئایا بەم شێوازەی ئێوە وەڵام دەداتەوەو بە کارێکی شەرعی دەزانێت و دەست خۆشیتان لێ دەکات؟ یان بە پێچەوانەوە حوکمی بیدعەی بەسەردا دەدات و بۆتان ڕوون دەکاتەوەو دەیسەلمێنێت کە هیچ پەیوەندیەکی بە ئاینی پیرۆزی ئیسلامەوە نیەو بە تەواوی مانا پێچەوانەیەتی؟!!

٣– وە هەروەها کە دەڵێن: (ئامانج و مەبەستی شێخ عبدالعزيزو (مەولود) کاران هەر یەکە، بەڵام مەگەر ئامراز و شێوازی خڕبوونەوە و خۆشیەکە جیا بێت وەکو هی شێخ عوسەیمین : بۆنەی سەرکەوتنمان هەیە ولە دایك بوونی پێغەمبەریشمان هەیە !! ئاهەنگەکە بۆ ئەو بکرێ یا بۆ ئەوی تر جیاوازی چی یە ؟ هیچ !!..........هتد).

لە خۆتان دەپرسم: کوا ئەو هاو ئامانجی و هاو مەبەستیەی کە لە نێوان شێخ عبدالعزيزو مەولودکاراندا هەیە؟ بۆ ڕونتان نەکردەوە تا ئێمەو خوێنەرانیش لێی تێگەیشتباین؟ یان دەتانەوێت بە قسەی باق و بریقەدارو بێ بەڵگە خەڵکی پێ لە خشتە ببەن؟!!

وە هەروەها ئەو نەبوونی جیاوازیەتان لە کوێ هێنا کە دەڵێن: جیاوازی نیە لە نێوان فەتواکەی شێخ عثیمین و مەولودەکەی ئێوەدا؟!! یان پێچواندنی ئەو بۆنە نیشتمانیەو مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕانەتان بۆ لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ لە کوێوە هێنا؟!! وە ئەو ووشەی (هیچ)ەتان لە کوێوە هێناوە کە پێتان وایە (هیچ) جیاوازیەك نیە لە نێوانیاندا؟ وە پێمان بڵێن لە چ زاناو شارەزایەکتان وەرگرتووە؟!! یان هەر ڕاو بۆچوونی جەنابتانەو ئیجتهادی خۆتانەو تازە بە تازە ئێوە (پەی)تان بەو نهێنیە بردووەو حەڵاڵتان کردووە، لە کاتێکدا پێغەمبەر ﷺو خەلیفەکان و هاوەڵان ڕەزای خوایان لێ بێت و پێشەوایانی چوار مەزهەبەکەو زانایانی هەرسێ سەدە پیرۆزەکە ڕەحمەتی خوایان لێ بێت باسیان نەکردووەو ئەم ئیجتهادەی ئێوەیان نەکردووە، کە ئەمەش دوو شت دەگەیەنێت:

<u>یەکەم</u>: یان ئەوان ئەمەیان زانیوەو بەڵام لە ئێمەیان شاردۆتەوەو باسیان نەکردووە، کە ئەمەش حاشا لەوان لەوەی کە بەشێك لە دینیان لە خەڵك شاردبێتەوەو ڕوونیان نەکردبێتەوە.

<u>دووەم</u>: وە یان ئێوە لەوان شارەزاترن و درکتان بەم بابەتە کردووەو زانستی ئێوە لە هی ئەوان فراوانترە؟ کە ئەمەش بە کەم زانین و کەم دانانی زانستی ئەوانە، چونکە ناکرێت شتێك بەو شێوەیە واجب بێت –بەو شێوەیەی ئێوە گومان دەبەن– و ئەوان لێی بێ ئاگا بووبن و هەستیان پێ نەکردبێت.

کەوابوو پێویستە بەخۆتاندا بچنەوەو واز بهێنن لەو بۆچوونە هەڵەیەی کە هەتانەو بگەڕێنەوە سەر سوننەتی ڕاست و صەحیحی پێغەمبەر ﷺو دوور بکەونەوە لە بیدعەو هەموو ئەو کارو کردەوە داهێنراوانەی کە بەناوی ئایینی پیرۆزی ئیسلامەوە هێنراونە ناو دین و لە بنچینەشدا لە دیندا نین.

وە دواتر دەڵێن: (دوا بە دوای ئەمە گەر سەرنج بدەینە ناوەڕۆکی یادەکانی لە دایك بوونی پێغەمبەر (ﷺ) بۆمان دەر ئەکەوێ کە کۆی کارەکانی کاری شەرعی و سوننەتن) (حوکمی ئاهەنگ گێڕان ل٥٥). کە تێیدا کۆمەڵێك کاریان نوسیوە کە لە مەولودەکاندا دەکرێن وەك قورئان خوێندن و باسکردنی موعجیزەکانی پێغەمبەر ﷺو صەڵاوات لێدان و پاڕانەوەو سروود وتن و خواردن دروست کردن و دابەش کردنی سیواك و....هتد.

وەڵامی ئەمەش ئەوەیە کە دروستێتی تاك تاکی چەند عیبادەتێك بە جیا جیا بەڵگە نیە لەسەر دروستێتی پێکهێنانی عیبادەتێك بە شێوازێکی تازە لە گشت ئەم عیبادەتە تاکانە، بۆ نمونە ئێمە ناتوانین عیبادەتێك پێك بهێنین لە قورئان خوێندن و زیکر کردن و رکوع و سوجدە بردن کە هەمووشیان عیبادەتن، بە شێوەیەك کە سوجدە بردن دەست پێ بکات و بە رکوع کۆتایی بێت.

وە هەروەها پێشتریش ئاماژەمان پێداوە کە هەر شتێك با عیبادەتێکی گەورەش بێت، بەڵام بە نیەتی مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕان بکرێت، ئەوە بیدعەیەو ناوەڕۆکی کارەکان و ئەوەی کە تێیدا ئەنجام دەدرێن شەرعیەت بە بیدعەکە نادەن و لە بیدعەوە نایگوازنەوە بۆ سوننەت، بەڵکو حوکمەکەی هەر وەك خۆی دەمێنێتەوەو ناگۆڕێت، هەروەك (ابن الحاج) لە کتێبەکەیدا (المدخل) ئاماژەی پێداوە، وە بۆ زیاتر شارەزا بوون دەکرێت بگەڕێیتەوە سەر کتێبەکەی ئەوو وە بڕوانیتە لاپەڕە (١١٦)ی ئەم کتێبەی بەر دەستت.

وە لێرەدا دەمەوێت ئاماژە بەوەش بکەم کە بەڕاستی ئێوە شوێن شوبهەو ئەو ووتانە ناکەون کە دەکرێت بڵێین لە چەند مانایەك زیاتر هەڵدەگرن و بەدوای فەتوای ڕاست و دروستی زانایان دەکەون، ئەوا فەرمون بگەڕێن لەناو فەتواکانی ئەو زانایانە کە باستان کردوون و جگە لەوانیش بزانن چەند بە ڕوون و ئاشکرایی باسی بیدعەی مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕانیان کردووە بە بۆنەی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ، چونکە ئەگەر وا نەکەن ئەوا

زۆر نزیكە ئەم ئایەتەی خوای پەروەردگارتان لەسەر جێ بەجێ بێت و بكەونە ژێریەوە كە دەفەرموێت:﴿ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمۡ زَيۡغٞ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَٰبَهَ مِنۡهُ ٱبۡتِغَآءَ ٱلۡفِتۡنَةِ وَٱبۡتِغَآءَ تَأۡوِيلِهِۦ ﴾[7].

وە دواتر كۆمەڵێك شوبهەیان هێناوەتەوە بۆ شەرعیەت دان بە بیدعەی مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ، كە بە پشتیوانی خوای گەورە هەموو ئەو شوبهانە لەم كتێبەی بەردەستتدا ڕوون كراونەتەوەو هەڵوەشێنراونەوە، بۆیە بە پێویستم نەزانی دووبارەیان بكەمەوەو سەر لە نوێ شوبهەكانیان بنوسمەوە، ئەمەش بۆ ئەوەی وەڵامەكەیان لەوە زیاتر درێژە نەكێشێت، وە كەسێكیش بە دوای بەڵگەو ڕاستیدا بگەڕێت، ئەوا یەك بەڵگەی بەسەو كۆتایی بە بیدعەكەی دەهێنێت.

پاشان لە كۆتایی هێنانەوەی شوبهەكانیاندا دەڵێن: (لە كۆتاییدا، ئاهەنگ گێڕان بە یادی لە دایك بوونی پێغەمبەر (ﷺ) خوا پەرستی نیە زیاد كرابێ بەڵكو كارێكی سادەو نەریتێكە) وە دواتر دەڵێن: (گەر عیبادەت بوایە، دەبواشەكلێكی تایبەتی بە خۆوە دیتبایە) (حوكمی ئاهەنگ گێڕان ل٦٣).

كەوابوو من پرسیارتان لێ دەكەم بە پێی ئەوەی كە ئێوە دەیڵێن: كە عیبادەت نیەو نەریتێكەو بەس، ئەی ئەو هەموو ئایەت و فەرمودەیە چین كە دەیان هێننەوەو دەیكەن بە شوبهە بۆ شەرعیەت دان پێی و حەڵاڵ كردنی؟!! چونكە كە شتێك نەریت و عادەت و شتێكی سادە بێت، چ پێویست بە هێنانەوەی بەڵگەو دەلیل دەكات بۆ حەڵاڵ كردن و شەرعیەت پێدانی؟ وە هەر شتێك كە نەریت و عادەت بێت و پێچەوانەی شەرع نەبێت ئەوە دروستە بە پێی قاعیدەی (الأصل في العادات الإباحة)، ئەی كە ئەم كارەی دەیكەن پەیوەندی بە عیبادەت و خوا پەرستیەوە نیە بۆچی بەڵگەی بۆ دەهێننەوە؟ وە ئەم هەموو زیادەڕەوی و ماڵ سەرف كردنە بۆچی دەكرێت لە شتێكدا كە عیبادەت نیە؟ ئایا ئەو كەسێك كە نەفام نەبێت لە ڕۆژێكداو چاوەڕێی هیچ پاداشتێك نەكات ئەو هەموو پارەیە سەرف دەكات؟ ئایا خواو پێغەمبەر ﷺ بەوە ڕازین كەسێك ماڵی خۆی بەو شێوەیە پەرش و بڵاو بكات و هیچ پاداشتێكی لەسەر وەر نەگرێت؟

وە دواتر دەیانەوێت زیاتر بۆچوونەكەی خۆیان بسەلمێنن بەوەی كە ئەمە عیبادەت نیەو بەڵكو كارێكی ئاسایی و عادەتێكە بەوەی كە دەڵێن: (گەر عیبادەت بوایە، دەبواشەكلێكی تایبەتی بەخۆوە دیتبایە). كەچی هەر دوای ئەمەو لە هەمان لاپەڕەدا ئەو قسەیەی پێشویان هەڵدەوەشێننەوەو بیدعەكەیان (مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕان) لە عادەت و نەریتەوە دەگوازنەوە بۆ عیبادەت و دەڵێن: (وە هەر كارێك با نەریتیش بێت ئەگەر بە نیەتێكی پاك و پیرۆز ئەنجام بدرێ ئەمە (عادەتە) ئەشێ ببێ بە (عیبادەت) هەروەكو چۆن لە بنەمایەكی فیقهی دا هاتووە [النیة الصالحة تقلب العادة عبادة]).

بەڕاستی سەیرە!!! خۆشیان نازانن دەڵێن چی و چی دەنوسن؟!! سەرەتا وتیان ئەمە عادەتەو نەریتێكەو پەیوەندی بە خواپەرستیەوە نیە، ئێستاش دەڵێن عیبادەتە بە پێی ئەم قاعیدە فیقهیە، ئەی باشە كە ئێوە ئاوا زاناو شارەزان لە بواری شەریعەت، نازانن كە هەر شتێك بیدعە بێت و زیادكراو بێت لە دیندا ڕەت دەكرێتەوە بەسەر خاوەنەكەیداو لەسەریشی گوناهبار دەبێت؟ ئەی نازانن بیدعە هەرگیز نابێت بە عیبادەت و گۆڕان بەسەر خودی بیدعەكەدا نایات ئەگەرچی ناونیشان و ناوەڕۆكەكەیشی بگۆڕێت و گۆڕانكاری بەسەر شێوازی ئەنجام

---

[7] آل عمران: ٧

دانیشیدا بهێنرێت؟!! دە بەخۆتاندا بچنەوەو بۆ قسانێك دەکەن کە پێچەوانەی شەرعەو تاوانی ئەو خەڵکەش دەهێننە ئەستۆی خۆتان.

وە هەروەها دەڵێن: (وە ئەو برا بەڕێزانەی ڕێگە لە مەولود ئەگرن پێیان وایە (بیدعەیە) واتە : کارێکی تازە و ناپەسند و گومڕاییە !! چونکە پێغەمبەر و یاران نەیان کردووە ئەمە نابێتە بەڵگە چونکە پێغەمبەر زۆر شتی نەکردووە لە بەر ئوممەتەکەی تا نەبێتە سوننەت و ئەرکیان گران نەکات، یارە بەڕێزەکانیش کاری گرنگیتر هەبووە پێوە خەریك بوون وەك جیهاد و بانگەوازی بۆ ئیسلام..) (حوکمی ئاهەنگ گێڕان ل٦٥).

بەڕاستی ئەم قسەیە زۆر ترسناکەو پێویستە لێی پەشیمان ببنەوە، چونکە جەنابتان وا گومان دەبەن کە پێغەمبەر ﷺ دەیزانی ئاهەنگ گێڕان و مەولود خوێندنەوە بە بۆنەی لە دایك بوونی کارێکی باش و سوننەتە بەڵام بۆ ئەوەی ئوممەتەکەی ئەرکیان گران نەبێت ئەنجامی نەداوە، وە ئەمەش گومانی تێدا نیە کە ئێوە لەم ڕووەوە زۆر بە هەڵەدا چوون، لەبەر ئەوەی هیچ کارێك نیە کە ببێتە هۆکارێك بۆ نزیك بوونەوە لە خوای گەورە ئەوا ئیلا پێغەمبەر ﷺ بۆ ئوممەتەکەی ڕوون کردۆتەوەو ئاماژەی پێداوە، وە ئەگەر ئەو مەولود خوێندەنەوەیەی جەنابیشتان باسی لێوە دەکەن کارێکی باش بوایە ئەوا بە دڵنیاییەوە ئەویش ئەنجامی دەدا یان ئاماژەی پێ دەدا بۆ ئەوەی هاوەڵان ڕەزای خوایان لێ بێت ئەنجامی بدەن ئەمە لە لایەك، لە لایەکی تریشەوە کە دەڵێن: (پێغەمبەر زۆر شتی نەکردووە لەبەر ئوممەتەکەی تا نەبێتە سوننەت و ئەرکیان گران نەکات)، ئەمە خۆی وەڵامە بۆ جەنابتان؛ چونکە مادام پێغەمبەر ﷺ نەیکردووە بە سوننەت بۆ ئەوەی ئەرکمان گران نەکات و شتێکی زۆرمان نەخاتە سەر تا ئەنجامی بدەین، کەوایە هیچ پێویست ناکات خۆمان خەریك بکەین بە شتێکەوە کە زیادەیەو ئەنجامی بدەین و خۆمان ئەرکی خۆمان گران بکەین لە کاتێکدا پێغەمبەر ﷺ ئەنجامی نەداوەو نەیکردووە بە سوننەت و ئەرك لەسەرمان، وە پێغەمبەریش ﷺ باشترین پێشەواو مامۆستایە بۆ ئێمە کە شوێنی بکەوین و کارێك ئەنجام نەدەین کە نەی کردبێت بە سوننەت بۆمان و ئاماژەی پێ نەدابێت.

وە کە دەشڵێن: (یارە بەڕێزەکانیش کاری گرنگیتر هەبووە پێوەی خەریك بوون وەك جیهاد و بانگەوازی بۆ ئیسلام)، وە ئەمەشیان بەڕاستی هیچ بەڵگە نیە لەسەر ئەم کارەی دەیکەن، چونکە کاری ئەوان تەنها ئەم دوو کارە نەبووە کە ئێوە باستان کردووە، بگرە بە دەیان و سەدان سوننەت هەیە کە هاوەڵان ڕەزای خوایان لێ بێت ئەنجامیان داوەو بۆ ئێمەیان گواستۆتەوە، وە هاوەڵان ڕەزای خوایان لێ بێت شەوو ڕۆژ لە خزمەتی پێغەمبەر ﷺ دابوون و هەر شتێك خێرو چاك بوایەو سوودیان لێ ببینیبایە لە قیامەتدا پێغەمبەر ﷺ فێری دەکردن و ئەوانیش ئەنجامیان دەدا، وە ئەوان توانیبێتیان قوربانی بکەن و ووشترو مانگاو مەڕو بزن بۆ قوربانی کردن سەر بڕن، ئەی چۆن نەیان دەتوانی ئاژەڵێکی لەم شێوانە بۆ یادی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ سەربڕن؟!! تەنانەت هاوەڵی وا هەبووە هەموو مەسرەفی غەزایەکی خستۆتە سەر شانی خۆی، ئەی چۆن نەیدەتوانی چەند ئاژەڵێك سەر ببڕێت بۆ مەولودو یادی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ؟!! وە ئەمەش کە پێغەمبەر ﷺ ئەنجامی نەداوە، ئەوە خودی وازهێنانەکە یەکێکە لە واز لێ هێنراوە سوننەتیەکان (السنة الترکیة)، وە بۆ زیاتر شارەزابوون لە جۆرە سوننەتە بگەڕێوە لاپەڕە (١١٣-١١٥)ی ئەم کتێبەی بەر دەستت.

وە گریمان ئەو قسەیەی ئێوە ڕاستە کە دەڵێن: (یارە بەڕێزەکانیش خەریکی جیهادو بانگەوازی کردن بوون بۆ ئیسلام)، ئەی باشە بۆ شوێن کەوتوان و شوێن کەوتوانی ئەوان (التابعین وتابع التابعین) ئەم کارەیان ئەنجام

نەدا؟! ! وە یان بۆ پێشەوایانی هەر چوار مەزهەبەکە ڕەحمەتی خوایان لێ بێت ئەنجامیان نەدا؟! ! ئایا ئەوان لە هەموو زانایانی دوای خۆیان و تا دەگاتە ئەم سەردەمەش شارەزاتر نەبوون بە قورئان وسوننەت؟ وە ئایا ئەوان لەسەردەمی پێغەمبەر ﷺ نزیکتر نەبوون؟ وە لێتان دەپرسم ئایا گوێڕایەڵی پێشەوایانی هەر چوار مەزهەبەکە ڕەحمەتی خوایان لێ بێت بکەن باشتر نییە بۆتان لەوەی کەوا شوێن قسەی کەسانێکی وەك (**محمد العلوي** و **يوسف الرفاعي** و **محمد علوب**)و هاوشێوەکانیان بکەون؟ وە بۆ نایەن بگەڕێن بە دوای بەڵگەی ڕاست و دروستداو شوێن ئەوانەیان بکەون کە موافیقی قورئان و سوننەتەو وە واز لەوانە بهێنن کە پێچەوانەیانە، چونکە بە دڵنیاییەوە ئەوانەی کە فەتوا دەدەن و ئەهلی ئیجتیهادن، ئەگەر ئیجتیهادەکەشیان هەڵە بێت ئەوا پاداشتێکیان هەر بۆ دەنوسرێت، بەڵام ئێمە هیچ عوزرێکمان نیە کە شوێن هەڵەکانیان بکەوین و واز بهێنین لە سوننەتی ڕاست و دروستی پێغەمبەر ﷺ، چونکە بێ گومان لەو کاتەدا جگە لە گوناهباری هیچی ترمان بۆ نامێنێتەوە.

وە هەروەها دەڵێن: (ئەگەر کارێکی خراپ بووە ئەو هەموو پیاوە باشانە نەیان ئەکرد و ئەو هەموو زانایە گەورە و بەرێزانەش پەسندیان نەئەکرد) (حوکمی ئاهەنگ گێڕان ل٦٥).

نامەوێت زۆر درێژە بە وەڵامەکانم بدەم، تەنها ئەوەندەتان پێ دەڵێم کە: (ئەگەر مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی یادی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ کارێکی باش بوایەو شەرع ڕێگەی پێ دابوایە، ئەوا بۆچی پێغەمبەر ﷺو خەلیفەو هاوەڵە بەرێزەکانی ڕەزای خوایان لێ بێت و شوێن کەوتوانیان لە هەردوو سەدەکەی دوای ئەوان و پێشەوایانی هەر چوار هەزهەبەکە ڕەحمەتی خوایان لێ بێت پەسندیان نەدەکردو ئەنجامیان نەدەدا؟! !

وە هەروەها گومانیشی تێدا نیە کە ئاساییەو ڕێی تێدەچێت کە بڵێین چەند پێشەواو زانایەك لە بوارێکدا بە هەڵەدا چوون و نەیان پێکاوە، بەڵام ڕێی تێناچێت کە بڵێین سێ سەدە پیرۆزو پڕ خێرو زانستەکەی دوای پێغەمبەر ﷺ وازیان لە خێرێکی گەورە هێنابێت و ئەنجامیان نەدابێت لە کاتێکدا کە پاداشتێکی زۆریشیان لەسەر دەست کەوتبێت.

وە پاشان دەڵێن: (بۆ ئەمرۆش ئەڵێم گەر پیشان وەك کارێك (مستحب) تەماشای مەولود کرابێ ئەمڕۆ وەکو واجب وایە بە گەورە ڕابگیرێ و بقۆزرێتەوە) (حوکمی ئاهەنگ گێڕان ل٦٧).

بەڕاستی ئەم قسانە لە قسەی خەڵکی عەقڵانی دەچێت نەك لە خەڵکی زاناو شارەزا لە بواری شەرعدا، چونکە کە دەڵێن وەکو (واجب) وایە دەبێت بەڵگەتان پێ بێت نەك تەنها هەر بە قسە بێت، وە (الواجب ما أوجبه الله ورسوله)، بەڵام وەك تێبینی دەکرێت و دەریش کەوت کە قسەکانتان لە زۆر ڕووەوە دژایەتیان هەیە لەگەڵ یەکتریداو دەتوانین بڵێین لە هەر لاپەڕەیەکدا قسەیەکتان کردووەو حوکمێکتان داوە دەربارەی مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕان، هەر ئەم حوکم وقسەیە جیایە لەگەڵ ئەو حوکم و قسەیەی کە لە لاپەڕەکەی دوای خۆی داوتانە سەبارەت بە هەمان بابەت، بۆیە داواتان لێ دەکەم کەمێك بگەڕێنەوە دواوەو قسەکانی تۆزێ لەمەو پێشتان بخەنەوە یادتان کە دەتان ووت مەولود خوێندنەوەو ئاهەنگ گێڕان بۆ لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ تەنها عادەت و نەریتێکەو بەس، کەچی دواتر کردتان بە کارێکی (مستحب)و ئەی ئێستا بە چ ئیجتیهادێك کردتان بەواجب؟! ! بەڵام دەکرێت بڵێین: مادام قسەکانتان بەم شێوەیە دژایەتی یەکتری دەکەن و بەردەوام ئەم حوکمەی دەیدەن دەربارەی ئەم بابەتە گۆڕانی بەسەردا دێت دەکرێت وەڵامەکەتان بەم شێوەیە بێت و بڵێین: (**كلام الليل يمحوه النهار**).....

بەندی هەشتەم

حوکمی ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی لەدایك بوونی عیسی علیه السلام

هەر وەك لە پێشتردا وتمان، یەكێك لە شوبهەی ئەوانەی كە ئاهەنگ دەگێڕن بە بۆنەی لە دایك بونی پێغەمبەر ﷺ، بریتیە لە شوبهەی ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی لەدایك بوونی عیسی علیه السلام، وە هەر بۆیە لە كۆتایی ئەم نامیلكەیەدا، بە باشمان زانی بە كورتی حوكمی ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی لە دایك بونی عیسی علیه السلام و سەری ساڵی زاینیەوە ڕوون بكەینەوە، كە بابەتەكەش بریتیە لە كورت كراوەو هەڵهێنجراوی نامیلكەی (الاحتفال برأس السنة) نوسینی (عبدالله عبدالحمید الأثري).

وە دیارە ڕوون و ئاشكراشە كە دروست نیە بۆ موسڵمانان لاسایی گاورەكان بكەنەوە لە هیچ نەفامیەكیاندا، وە حەرامە بەشداری ئەو ئاهەنگانە بكەن كە لە دینەكەیاندا هەیە، چ جای ئەو ئاهەنگانەش كە داهێنراوی خۆیانن و لە دینی ئەوانیشدا نیە، ئەوە بێ گومان زیاتر حەرامە شوێنیان بكەوین كە لە دینی خۆشیاندا بیدعەیەو حەرامە، وە بەڵگەش لەسەر ئەم حوكمە زۆرن، بۆ نموونە:

- **یەكەم**: بەڵگە لە قورئانی پیرۆز:

یەكەم: خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلَىٰ شَرِيعَةٍ مِّنَ الْأَمْرِ فَاتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴾[1]، واتە: (پاشان ئەی محمد ﷺ تۆمان خستە سەر شەریعەتێك و ڕێنمونیمان كردی بۆ بەرنامەو ئایینێك كە ئیسلامە شوێنی بكەوە، وە شوێن هەواو ئارەزوی ئەو كەسانە مەكەوە كە نەزانن).

[1] الجاثية/١٨

شێخی ئیسلام ابن تیمیە ڕەحمەتی خوای لێ بیت دەفەرموێت: (پێغەمبەر ﷺ لەسەر شەریعەتێك بوو كە بۆی دانرابو، وە فەرمانی پێ كرابوو بەشوێن كەوتنی و نەهی لێ كرابوو لە شوێن كەوتنی هەواو ئارەزوی ئەوانەی كە نەزانن ﴿ٱلَّذِينَ لَا يَعۡلَمُونَ﴾، وە ئەوانەی كە دەچنە ناو ڕیزی ئەوانیشەوە، وە هەموو ئەوانەی كە پێچەوانەی شەریعەتەكەی ئەوبن....... بۆیە كافرەكان دڵخۆش دەبن بە شوین كەوتن و هاو ڕابونی موسڵمانان لە هەندی لە كارەكانیاندا، وە هەوڵ دەدەن بە بەخشینی گەورە لەو پیناوەدا)[2].

دووەم: خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَلَئِنۡ أَتَيۡتَ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡكِتَٰبَ بِكُلِّ ءَايَةٖ مَّا تَبِعُواْ قِبۡلَتَكَۚ وَمَآ أَنتَ بِتَابِعٖ قِبۡلَتَهُمۡۚ وَمَا بَعۡضُهُم بِتَابِعٖ قِبۡلَةَ بَعۡضٖۚ وَلَئِنِ ٱتَّبَعۡتَ أَهۡوَآءَهُم مِّنۢ بَعۡدِ مَا جَآءَكَ مِنَ ٱلۡعِلۡمِ إِنَّكَ إِذٗا لَّمِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ﴾[3]، واتە: (وە ئەگەر هەرچی بەڵگە هەیە بیهێنی بۆ خاوەن كتێبەكان شوێن قیبلەی تۆ ناكەون؛ وە تۆش شوێن قیبلەی ئەوان ناكەوی، وە هەندێ لەوان شوێن قیبلەی هەندێكی تریان ناكەون، وە ئەگەر تۆ شوێن هەواو ئارەزوی ئەوان بكەویت دوای ئەوەی زانیاریت بۆ هات، ئەوە تۆ ئەو كاتە لە ستەم كارانی). وە دەفەرموێت: ﴿وَلَئِنِ ٱتَّبَعۡتَ أَهۡوَآءَهُم بَعۡدَمَا جَآءَكَ مِنَ ٱلۡعِلۡمِ مَا لَكَ مِنَ ٱللَّهِ مِن وَلِيّٖ وَلَا وَاقٖ﴾[4]، واتە: (بە ڕاستی ئەگەر شوێن هەواو ئارەزوی ئەوان بكەویت دوای ئەوەی كە زانیاریت بۆهات و بۆت دەركەوت كە تۆ لەسەر حەقیت و ئەوان لەسەر بەتاڵن، ئەوا هیچ كەس لە بەرامبەر خوادا پشتیوانی و بەرگریت لێ ناكات).

ابن كثیر ڕەحمەتی خوای لێ بێت لە تەفسیری ئەم ئایەتەدا دەفەرموێت: (ئەوە هەڕەشەیەكە بۆ زانایان كە شوێن ڕێچكەی گومڕایان دەكەون).

وە شیخی ئیسلام ابن تیمیە ڕەحمەتی خوای لێ بێت دەفەرموێت: (بەڵگەی ئەوەی تێدایە كە بە شیوەیەكی گشتی بە پێچەوانەی ئەوان ڕەفتار بكەیت).

سێیەم: خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَقُولُواْ رَٰعِنَا وَقُولُواْ ٱنظُرۡنَا وَٱسۡمَعُواْۗ وَلِلۡكَٰفِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٞ﴾[5]، واتە: (ئەی ئەوانەی بڕواتان هێناوە ئێوە كاتێك دەتانەوێ بە پێغەمبەر ﷺ بڵێن (چاوەڕێمان بكە)، ووشەیەك بەكار مەهێنن كە لە لای جولەكەكان مانایەكی ناشیرینی هەیە، وەك وشەی (راعنا)، چونكە ئەوان كە ئەم ووشەیە بەكار دەهێنن مەبەستیان بێ ئەدەبی كردنە لەگەڵ پێغەمبەر ﷺ، كەواتە واز بهێنن لە ووشەیەك كە ئەوان دڵیان پێی خۆش دەبێت، بەڵكو بڵێین: ﴿ٱنظُرۡنَا وَٱسۡمَعُواْ﴾، وە بۆ كافران سزای توندو بە ئێش هەیە)، ابن كثیر ڕەحمەتی خوای لێ بێت دەفەرموێت: (خوای گەورە نەهی كردوە لە بەندە بڕوادارەكانی كە خویان بچوێنن بە كافران لە گوفتارو ڕەفتاریاندا ....، وە بەڵگەیە لە سەر نەهی و هەڕەشەیەكی

[2] اقتضاء الصراط المستقيم
[3] البقرة/١٤٥
[4] الرعد/٣٧
[5] البقرة/١٠٤

توند لە خۆچواندن (تشبه) بە كافران لە گوفتارو ڕەفتارو جل و بەرگ و جەژنەكان و عبادەتەكانیان، وە جگە لەوانەش هەموو ئەو كارانەی كە بۆ ئێمە بە شەرع دانەنراوە).

وە جولەكەكان ووشەی (راعنا)یان بەكارهیناوە لە بەرامبەر پێغەمبەر ﷺ وەك بێ ڕێزی و بێ ئەدەبیەك، بۆیە خوای گەورە فەرمانی بە بەندە ئیماندارەكانی كرد كە پێچەوانەی ئەوان بكەن تەنانەت لە قسەكردنیشیاندا! چ جای بە خۆچواندن و لاسایی كردنەوەیان لە ڕەفتارو هەڵس و كەوتیاندا؟!

چوارەم: خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَن تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِن قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴾[6]، واتە: (ئایا كاتی ئەوە نەهاتوە بۆ ئیمانداران كە دڵەكانیان بلەرزێت و بترسێت لە ترسی خواو لەوەی كە دابەزیوە لە حەق و ڕاستی كە بریتیە لە قورئان؟ وە وەك ئەوانە نەبن كە پێشتر كتێبیان بۆ هاتبوو دوای ئەوەی ماوەیەكیان بەسەردا تێپەڕی دڵیان ڕەق بوو بوو، وە هەر بۆیە زۆربەیان فاسق بون و لە فەرمانی خوا دەرچو بوون).

ابن كثير ڕەحمەتی خوای لێ بێت لە تەفسیری ئەم ئایەتەدا دەفەرموێت: (خوای گەورە نەهی كردوە لە ئیمانداران كە خۆیان بچوێنن بە ئەهلی كتاب لە جولەكەو گاورەكان (اليهود و النصارى)، وە نەهی لێ كردون لە وەی كە خۆیانی پێ بچوێنن لە هەموو كارێكی بنچینەیی و لاوەكی (الاصلية والفرعية).

پێنجەم: خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ وَالَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا ﴾[7]، واتە: (وە ئەوانەی ئامادەی شوێنێك نابن كە بێ شەرعی تێدا بكرێت، وە ئەگەر بەلای شتی خراپدا بڕۆن بەڕێزەوە بەلایدا تێ دەپەڕن و ڕێز لە خۆیان دەگرن و خۆیان ناهێننە ڕیزی خراپەكاران)، خوای گەورە لەم ئایەتەدا مەدحی بەندە چاكەكانی خۆی دەكات (عباد الرحمن)، كە پێچەوانەی كافرەكان دەكەن لە عادەتە پوچەكانیان، وە ئامادەی شوێنێك نابن كە بێ شەرعی تێدا بكرێت، وە زۆرێك لە موفەسیرین و پیشەوایانی سەلەف دەڵێن: (الزور: هو أعياد المشركين) واتە: جەژنی موشریكەكان.

وە شیخی ئیسلام ابن تيمیە ڕەحمەتی خوای لێ بێت دەفەرموێت: (جەژنی هاوەڵ دانەران (المشركين) شوبهەو شەهوەتە، كە ئەمە شتێكی پوچە؛ لەبەر ئەوەی هیچ سودێكی بۆ دین و هیچ تام و چێژێكی تێدا نیە، وە داهاتوەكەشی بریتیە لە ناڕەحەتی و دەبێت بە (الزور) واتە: ئامادەبونی شوێنێك كە بێ شەرعی تێدا بكرێت، وە ئامادەبوونیشی شاهێدی دانە لەسەری، وە مادام خوای گەورە مەدحی ئامادە نەبونی كردووە، كە ئەویش تەنها بریتی یە لە ئامادە بوون بەبینین یان بە گوێ گرتن، ئەی چۆن دەبێت بە هاوڕابوون لەگەڵیاندا لەو كارو كردەوانەی كە ئەنجامی دەدەن نەك تەنها ئامادەبوون؟!)[8].

---

6 الحديد/١٦

7 الفرقان/٧٢

8 اقتضاء صراط المستقيم

- **دووەم/ بەڵگە لە سوننەتی پێغەمبەر ﷺ:**

یەکەم: پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: (من تشبه بقوم فهو منهم)[9]، واتە: هەر کەسێك خۆی بە نەتەوەو قەومێك بچوێنێت ئەوە لەوانە .

التشبه: بريتيە لە خۆچواندنی موسڵمانان بە کافران لە بیرو باوەڕو عیبادەت و ڕەوشتیاندا، یان بەو عادەتەی کە هەیانە .

وە زانای پایە بەرز (محمد بن عبدالرؤوف المناوي) ڕەحمەتی خوای لێ بێت لە شەرحی ئەم فەرموده پیرۆزەدا دەفەرموێت: (خۆ پۆشین بە پۆشاکی ئەوان، وە وەك ئەوان کردەوە بکات، وە بەڕەوشتی ئەوان هەڵس وکەوت بکات ....، تاخۆچواندنەکە هاوشان دەبێت لە ڕوکارو ناوەرۆکدا (الظاهر و الباطن).

وە بزانە موسڵمانی بەڕێز هەر کەسێك خۆی بە پیاوچاکان و لە خوا ترسان بچوێنێت ئەوە لەوانەو لە قیامەتدا لەگەڵ ئەوان حەشر دەکرێت، وە هەر کەسێکیش خۆی بچوێنێت بە جولەکەو گاورو کافران ئەوە لەوانەو لە قیامەتدا لەگەڵ ئەوان حەشر دەکرێت خودا پەنامانداـ.

دووەم: پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: (لَيسَ مِنا مَنْ تشَبهَ بِغيرِنا، لا تَشَبَهُوا باليهودِ ولا بالنَصارى)[10]، واتە: (لە ئێمە نیە هەر کەسێك خۆی بچوێنێت بە جگە لە ئێمە، خۆتان مەچوێنن بە جولەکەو گاورەکان).

سێیەم: پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: (لَيسَ مِنّا مَن عَمِلَ بِسُنَةِ غيرنا)[11]، واتە: (لە ئێمە نیە هەر کەسێك کردەوەو هەڵسوکەوت بکات لەسەر ڕێ و شوێنی غەیری ئێمە)، ئەم فەرموودەیە هەڕەشەیەکی توندە بۆ ئەو کەسانەی واز لە سوننەتی پێغەمبەر ﷺ دێنن وشوێن ڕێ و شوێنی جولەکەو گاورەکان دەکەون، وە شتێکی زۆر گەورەو پڕ بایەخ بەشتێکی پوچ و بەتاڵ دەگۆڕنەوە.

چوارەم: ثابتی کوڕی ضحاك رضي الله عنه دەفەرموێ: پیاوێك نەزری کرد لە سەردەمی پێغەمبەری خوادا ﷺ کە حوشترێك سەرببڕێت لە (بوانة)، پیاوەکە هاتە لای پێغەمبەری خوا ﷺو وتی: من نەزرم کردووە کە حوشترێك لە (بوانة) سەر ببڕم، پێغەمبەر ﷺ فەرموی: (هل كان فيها وثن من أوثان الجاهلية يعبد؟ واتە: (ئایا بتێکی لێ بووە لە بتەکانی سەردەمی جاهیلیەت و نەفامی و پەرسترابێت؟) وتیان: نەخێر، فەرمووی: (فهل كان فيها عيد من أعيادهم؟) واتە: (ئایا شوێنی جەژنێك لە جەژنەکانیان بووە؟) وتیان: نەخێر، پێغەمبەر ﷺ فەرموی: (پابەندبە بە نەزرەکەت، بەڵام پابەند بوون نیە بە نەزرکردن لە سەرپێچی خوای گەورەدا ....)

لەو فەرمودەیەدا دەردەکەوێت کە هاوڕابوون لە جەژنەکانیان ئەگەر تەنها بە ئامادەبونیش بێت لە شوێنەکان، تەنانەت ئەگەر جێ بە جێ کردنی پەرستنێکیش بێت، دادەنرێت بە سەرپێچی خوای پەروەردگار، لەبەر ئەوەی ئەو کارە دان پیادانانە بەو شوێنە کە سەرپێچی خوای گەورەی لێ دەکرێت.

پێنجەم: لە ئەنەسی کوڕی مالکەوە رضي الله عنه دەفەرموێ: کە پێغەمبەر ﷺ هاتە مەدینە، دوو ڕۆژیان هەبوو یاریان تێدا دەکرد، فەرموی: (ئەو دوو ڕۆژە چین؟ وتیان: ئێمە یاریمان تێدا دەکردن لە سەردەمی جاهیلی دا، پێغەمبەر

---

9 سبق تخريجه

10 صحيح الجامع ٥٤٣٤

11 صحيح الجامع ٥٤٣٩

ﷺ فەرمووی: (إن الله قد أبدلكم بهما خيراً منهما يوم الأضحى ويوم الفطر)[١٢]، واتە: (بە ڕاستی خوای گەورە بۆی گۆڕین بە دوو ڕۆژی خێرترو چاکتر لەوانە، ئەوانیش (ڕۆژی جەژنی قوربان و جەژنی ڕەمەزان).

پێشەوا _ الحافظ الذهبي _ ڕەحمەتی خوای لێ بێت لەکتێبی (تشبيه الخسيس بأهل الخميس)دا دەفەرموێ: (لەم فەرمودەیەی پێغەمبەر ﷺ دەردەکەوێت کە هەموو نەتەوەیەك جەژنێکی تایبەتی هەیە، هەروەکو خوای گەورە دەفەرمووێ: ﴿ لِكُلٍّ جَعَلْنَا مِنكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا ﴾[١٣]، واتە: (بۆ هەموو گەلێك لە ئێوە شەریعەت و ڕێبازێکمان داناوە)، جا بۆیە ئەگەر بۆ گاورەکان جەژنێك و بۆ جولەکە جەژنێك هەبێت، ئەوە تایبەت بووە بەوان، وە موسڵمان نابێت بەشداری بکات لەگەڵیاندا، هەروەك لە شەریعەت و ڕێبازدا بەشداریان ناکات).

وە هەر لەو بابەتەدا دەفەرموێ: (پەنا بەخوا لە جەهل و نەزانی! پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ: (من تشبه بقوم فهو منهم)، لەوانەیە یەکێك بڵێت: خۆ ئێمە مەبەستمان نیە خۆمانیان پێ بچوێنین و لاسایان بکەینەوە؟ لە وەڵامدا پێیان دەوترێت: (تەنانەت هاوڕابون و بەشداری کردن لەگەڵیاندا لە بۆنەو جەژنەکانیاندا حەرامە، بە بەڵگەی جێگیر لە فەرمودەی صەحیحی پێغەمبەر ﷺ کە: (نهى عن الصلاة وقت طلوع الشمس ووقت غرُوبها)[١٤]، واتە: (پێغەمبەر ﷺ نەهی کردوە لە نوێژ کردن لە کاتی هەڵهاتن و ئاوابونی خۆردا)، وە دەفەرموێت: (إنها تطلع بين قرني شيطان وحينئذ يسجد لها الكفار)[١٥]، واتە: خۆر هەڵدێت لە نێوان هەردوو شاخی شەیتان، وە لەو کاتەدا کافرەکان سوجدە بۆ خۆر دەبەن.)

وە ئەمە لە کاتێدا کە نوێژ خوێن مەبەستی ئەوە نیە، ئەگەر مەبەستی ئەوە بێت ئەوا کافر بوە، بەڵام خودی هاوڕابون و بەشداری کردن لەگەڵیاندا ئەوا حەرامە .

وە دەفەرموێت: (پێوستە لەسەر هەموو موسڵمانێك کە دور کەوێتەوە لە جەژنەکانیان و خۆی و ماڵ و منداڵی بپارێزێت لێیان، ئەگەر ئیمانی بە خوداو ڕۆژی دوایی هەیە ....).

شەشەم: لە (عبدالله ی کوڕی عەمری کوڕی عاص)ەوە ﷺ، پێغەمبەر ﷺ پێی وت کاتێ بینی جلێکی ڕەنگ کراوی لەبەردابوو:(إن هذه ثياب الكفار فلا تلبسها، قلت: أغسلها، قال: لا بل أحرقها)[١٦]، واتە: (بە ڕاستی ئەمە جل و بەرگی کافرانە لەبەری مەکە، وتم: بیاشۆم، فەرموی: نا، بەڵکو بیانسوتێنە).

زانای فەرمودە ناس شێخ أحمد شاكر ڕەحمەتی خوای لێ بێت دەڵێت: (ئەم فەرمودەیە بە ڕاشکاوی دەلالەت دەکاتە سەر حەرامی خۆچواندن بە کافران لە جل و بەرگ و ڕوخسار و ڕواڵەت دا.......)[١٧].

حەوتەم: پێغەمبەر ﷺ فەرمانی کردووە بە پێچەوانەی کافران لە جولەکەو گاورو موشریکەکان لە هەموو کاروبارێکدا (الأصول و الفروع):

---

12 صحيح روا ابوداود

13 المائدة/٤٨.

14 رواه البخاري

15 صحيح جامع الصغير رقم (٣٧٧٥).

16 رواه مسلم (١٣٤٥)

17 مسند إمام احمد بتحقيق أحمد شاكر

أ- پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: (خالفوا اليهود؛ ووفروا اللحى، واحفوا الشوارب)[18]، واتە: (پێچەوانەی جولەکەکان بکەن، ڕیشتان بەردەنەوە و سمێڵتان کورت بکەنەوە).

ب – وە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ: (خالفوا اليهود؛ فإنهم لا يصلون في نعالهم ولا خفافهم)[19]، واتە: (پێچەوانەی جولەکەکان بکەن، ئەوان نوێژ ناکەن بەنەعل و خوفەکانیانەوە[20]).

ج- پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: (لايزال الدين ظاهراً ما عجّل الفطر، لإن اليهود والنصارى يؤخرون)[21]، واتە: (بەردەوام ئاینی ئیسلام ئاشکراو سەرکەوتووە، تا ئەو کاتەی خەڵکی پەلە بکەن لە بەربانگ کردندا، چونکە جولەکەو گاورەکان بەربانگ دوا دەخەن).

د – وە ئەبو موسای ئەشعەری ﷺ دەفەرموێت: (جولەکەکان ڕۆژی عاشورایان کردبوو بە جەژن، پێغەمبەر ﷺ فەرموی: (خالفوهم؛ صوموا أنتم)[22]، واتە: (پێچەوانەی ئەوان بکەن، ئێوە بە ڕۆژوو بن).

وتەی پێشەوایانی سەلەف لە موخالەفەی کافراندا:

- پێشەوای موسڵمانان عمری کوڕی خطاب ﷺ دەفەرموێت: (اجتنبوا أعداء الله في أعيادهم)[23]، واتە: (خۆتان دوورخەنەوە لە دوژمنانی خوا لە جەژنەکانیاندا).
- وە هاوەڵی بەڕێز عبدالله ی کوڕی مسعود ﷺ دەفەرموێت: (لا يشبه الزي بالزي، حتى تشبه القلوب)[24]، واتە: (جل و بەرگ و پۆشاك لەیەك ناچێت، تا دڵەکان لەیەك نەچن).
- شێخی ئیسلام إبن تيميه ڕەحمەتی خوای لێ بێت دەفەرموێت: (حەلاڵ نیە بۆ موسڵمانان کە خۆیان بچوێنن بە کافران و جولەکەو گاورەکان، لە هەر شتێکدا کە تایبەت بێت بە جەژنەکانیان لە خواردن و جل و بەگ و ......)[25].
- پێشەوا إبن القيم ڕەحمەتی خوای لێ بێت دەفەرموێت: (وە پیرۆزبایی کردن لێیان لەو شتانەی کە تایبەتن بە خۆیان، حەرامە بە کۆڕای زانایان (باجماع العلماء)، وەك ئەوەی پیرۆزبایی جەژنەکانیان لێ بکەیت و بڵێی: جەژنت پیرۆزبێت، یا بەختەوەر بن لەو جەژنەو هتد..... ئەوە ئەگەر خاوەنەکەی پارێزراو بێت لە کوفر، ئەگینا لانی کەم لەحەرام دایە، چونکە وەك ئەوە وایە پیرۆزبایی لێ بکەیت بە سوجدە بردنی بۆ بت و خاچ، .... وە هەر کەسێك پیرۆزبایی لە یەکیك بکات لە سەرپێچی کردنی خوای گەورەدا یان بیدعەیەك یان کوفرێك، ئەوە نزیکە لە توڕەیی و هەڕەشەی خوای گەورە)[26].

---

18 رواه البخاری (٥٨٩٢، ٥٨٩٣)وغيره

19 رواه البخاری و مسلم

20 جوتێ گۆرەویە لە چەرم دروست دەکرێت.

21 صحيح رواه أبو داود (٢٣٥٣)

22 رواه البخاری(٢٠٠٥)

23 السنن الكبرى ٢٣٤/٩

24 المصنف لابن أبي شيبه ٤٣/٧

25 مجموع الفتاوى ج٢٥/٣٢٩

26 أحكام أهل الذمة ج/١

- پرسیار کرا لە زانای پایە بەرز عبد العزيز بن باز ڕەحمەتی خوای لێ بێت، دەربارەی جەژنەکانی لە دایك بوون، وە ئایا ئاینی ئیسلام ڕێگەی پێ داوە؟

لە وەڵامدا وتی: گومانی تێدا نیە کە خوای گەورە دوو جەژنی بۆ موسڵمانان داناوە کە زیکرو نوێژی تێدا کۆبۆتەوە، کە ئەوانیش جەژنی ڕەمەزان و جەژنی قوربانە، لە جیاتی جەژنەکانی جاهیلی، وە چەند جەژنێکی تریشی بۆ داناوین لەسەر جۆرەها زیکرو عیبادەت، وەك ڕۆژی هەینی و ڕۆژی عەرەفەو ڕۆژەکانی جەژنی قوربان (أيام التشريق)، بەلاّم بۆ ئێمەی دانەناوە جەژنێك بۆ لەدایك بوون، نە لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ نەکەسی تریش).

وە دروست نیە بۆ موسڵمان کە بەشداری کافران بکات لە جەژنەکانیاندا، وە دڵخۆشی و بەختەوەری دەربڕێت بەو بۆنەیەوە.

خوێنەری بەڕێز/

لەوەی کە باسکرا دەرکەوت کە ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی جەژنەکانی جولەکەو گاورەکان بە گشتی و لەناویاندا بە بۆنەی سەری ساڵی زاینی (لە دایك بوونی عیسى عليه السلام) وە پیرۆزبایی لێ کردنیان، دروست نیە و حەرامە. وە چۆن دەبێت بۆ موسڵمانان بە کافرێك بڵێن: (جەژنت پیرۆزبێت؟!!) لە کاتێکدا خوای گەورە هەڕەشەی توندی لەو کافرە کردووە بە ئاگری دۆزەخ، وە دەیخاتە ناویەوەو تێیدا ئەمێنێتەوە بۆ هەتا هەتایی، وە بەڵگە لەسەر ئەم بابەتەو هاوشێوەکانی زۆرەو ناتوانرێت کورت بکرێنەوە لە بابەتێکی ئاوا بچوکدا، بۆیە هەر کەسێك ئەیەوێت زیاتر لەو بابەتە شارەزابێت، ئەوا دەتوانێت بگەڕێتەوە سەر کتێبی (إقتضاء الصراط المستقيم لمخالفة أصحاب الجحيم) نوسینی شیخی ئسلام ابن تيميه ڕەحمەتی خودای لی بێت، کە زۆر بە درێژی و تێرو تەسەلی هەموو بابەتەکانی ڕوون کردۆتەوە .

لە کۆتاییدا خوای گەورە زیاتر هیدایەتمان بدات بۆ شارەزا بوون لە ئاینەکەی و ناسینی بیدعەو دورخستنەوەو جیاکردنەوەی لە دین و لە شوێن هەر بیدعەیەك سوننەتێکی پێغەمبەر ﷺ زیندوو بکەینەوە.

و صلى الله على نبينا محمد و على آله وصحبه أجمعين

وآخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمين